

Mphato 1

KOTARA 3

SEPEDI

LELEME

LA GAE

Lenaneothuto

GO EFOGA MAIKARABELO/MOKGWA WA THULAGANYO

Dumelang Bašomi mmogo,

Re a le amogela mo go lenaneo la NECT la leleme la gae!

Hle! lemogang gore dingwalwa tše tša leleme la gae tša NECT Kotara 3 di ngwadilwe ka nako ye kopana kudu, ka fao re a dumela gore go a kgonega gore go ka ba le diphošollo le diphetogo.

Re rata gore hle le be beng ba dingwalwa tše, le šome le sehlopha sa rena gore re kgone go bušetša le go kaonafataša phetolelo ye. Ge o hwetša diphošo, hle latela mokgwa wo o latelago go di bega:

- 1** Romela emeile go aterese ye e nepagetšego:
xitsonga@homelanguage.co.za
tshivenda@homelanguage.co.za
sepedi@homelanguage.co.za
siswati@homelanguage.co.za
isizulu@homelanguage.co.za
isindebele@homelanguage.co.za
isixhosa@homelanguage.co.za
sesotho@homelanguage.co.za
setswana@homelanguage.co.za
afrikaans@homelanguage.co.za
english@homelanguage.co.za
- 2** Ka mothalading wa sehlogo, ngwala referense ya sengwalwa. MPHATO WA 1 KOTARA 3 MATLAKALA 45–47 LENANEOTHUTONG.
- 3** Mo mmeleng wa emeile, ngwala lenaneo la diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa. Dira diphetogo godimo ga lenaneothuto gomme o tšee seswantšho goba sekene sa letlakala leo gomme ole romele ka emeile.
- 4** Ge o nale bothata bjo bogolo ka polelo bjo o ratago go re lemoša bjona, hle ngwala se ka mo mothalading wa sehlogo ka tsela ye, Mohlala: BOHLATSE BJA SEMMOTWANA SA TIKOLOGO.
- 5** Ke moka , mo mmeleng wa emeile, hlaloša bothata bjoo.
- 6** Hle ngwala leina la gago, boemo bja gago le nomoro ya gago ya sellathekeng gore re kgone go ikgokaganya le wena ge go ka hlokagala gore re boledišane.
- 7** **Re a leboga ge o kgonne go tliša bokgoni bja gago mo leneneong le! Re nyaka go netefatša gore re nale phetolelo yeo e nepagetšego go leleme le lengwe le le lengwe leo le tšwelelago mo dingwalweng ka moka.**

Diteng

Dintlha tša bolaodi	v
Kgwekgwe ya tshepedišo	xiii
Beke 1 Tabakgolo: Go dukuloga toropo	1
Mošupologo	3
Labobedi	7
Laboraro	12
Labone	19
Labohlano	23
Beke 2 Tabakgolo: Go dukuloga toropo	27
Mošupologo	29
Labobedi	34
Laboraro	40
Labone	47
Labohlano	52
Beke 3 Tabakgolo: Go šoma mmogo	57
Mošupologo	59
Labobedi	63
Laboraro	68
Labone	75
Labohlano	79
Beke 4 Tabakgolo: Go šoma mmogo	85
Mošupologo	87
Labobedi	92
Laboraro	97
Labone	104
Labohlano	109
Beke 5 Tabakgolo: Tšohle ka diaparo	113
Mošupologo	115
Labobedi	120
Laboraro	125
Labone	131
Labohlano	135

Beke 6 Tabakgolo: Tšohle ka diaparo	139
Mošupologo	141
Labobedi	146
Laboraro	151
Labone	156
Labohlano	160
Beke 7 Tabakgolo: Go bala go a thabiša!	165
Mošupologo	167
Labobedi	172
Laboraro	177
Labone	183
Labohlano	187
Beke 8 Tabakgolo: Go bala go a thabiša!	191
Mošupologo	193
Labobedi	198
Laboraro	203
Labone	210
Labohlano	214
Beke 9 Tabakgolo: Go swara mebele ya rena e phedile botse ebile e bolokegile	219
Mošupologo	221
Labobedi	226
Laboraro	231
Labone	237
Labohlano	241
Beke 10 Tabakgolo: Go swara mebele ya rena e phedile botse ebile e bolokegile	245
Mošupologo	247
Labobedi	252
Laboraro	256
Labone	262
Labohlano	266

Dintlha tša bolaodi

Ditšweletšwa tša Thuto

Mo kotareng ye, baithuti ba swanetše go ba ba šetše ba fihleletše ditšweletšwa tše:

GO THEELETŠA LE GO BOLELA

- 1 Barutwana ba swanetše go kgona go bolela goba go opela dikoša tše nne goba merumokwano.
- 2 Barutwana ba swanetše go kgona go tšea karolo dipoledišanong tša ka phapošing gore ba abelane ka tsebo yeo ba tšwelelago ba nale yona.
- 3 Barutwana ba swanetše go ahlaahla kanegelo ya go bala ka go abelana, ba šomiša foreimi ya poledišano/go ahlaahla bjalo ka hlahlo.
- 4 Barutwana ba swanetše go kgona go ithlamela dikanegelo tša bona gore ba tle ba kgone go dira mošongwana wa bona wa go anega dikanegelo ka bokgabo.
- 5 Barutwana ba swanetše go kgona go bolela ka dingwalwa tša bona.
- 6 Barutwana ba swanetše go kwešiša le go kgona go šomiša tlotlontšu yeo e latelago.

bolokega	go se bolokege	kotsi	lemoša	temošo	phasetše
imologa	go imologa	sephetho	plastiki	ditlakala	go iletša
letlakala la tsebišo	beakanya	kgoboketša	šušumeditšwe	kopana	setšhaba
tšhomišanommogo	pete	buna	nnoši	mmogo	tiile
kgomarela	pula	mabu	huma	nonwane	ngangišano
rarolla	matšato	bjale	katana	motho	sehlopha
talente	seipone	sešupo	bonolo	kakanyo	dumela
gana	kgetha	ponagalo	kgetha	kgopolotee	dula botse
ga bo dule botse	bogolo	lekana	malabulabu	rephile	tshwara
kgabišitšwego	makgwakgwa	boleta	omile	siliki	go bolawa ke bodutu
boyo	pakane	toro	akanya	kakanyo	bitša
bala	phetla	go ja ke dihlong	tshwarelo	hlokomologa	medumo
tswaka	aga	kganya	ikgantsha	imologa	imologile
go se iketle	phedile botse	go se phele botse	tshepha	bogale	hlokomologa

ka fase	ahlola	dumela	sephiri	kokwanhloko	phatlalala
ditwatši	tšhoga	tshedimošo	dinyakišišo	tlotša	maske
laetša					

TEMOGO YA MEDUMO LE DITUMATLHAKA

- 1 Barutwana ba swanetše go kgona go lemoga medumo ka go theeletša feela.
- 2 Barutwana ba swanetše go kgona go lemoga medumo ka mokgwa wa go itiragalela.
- 3 Barutwana ba swanetše go kgona go kopanya le go kgaoganya medumo yeo e latelago.

ee	ng	ph	ny	mm	nn
aa	nw	eu	šw	kh	ii
ou	ea	ll	kw	hw	tš

Barutwana ba swanetše go kgona go arola medumo yeo e latelago ka dinoko

beela	leeba	meetse	seedi	ngapa	ngaka
bjang	enong	phoka	phula	phumula	phepheng
lephene	lephodisa	nyaka	nyala	lenyalo	monyadi
monyanya	nyanya	mmala	mmušo	mmoledi	mmutedi
bomma	mmila	monna	nnako	nnete	nnoši
nnela	maaka	maano	baagi	enwa	nwega
nweša	nwela	bonwa	nwelela	mareu	mageu
dipeu	šwaba	šwabile	khuta	khupa	mokhukhu
khuru	diila	tiiša	bodiidi	poula	roula
pounama	dipounama	realo	meago	seatla	mollo
sello	bofolla	llela	kwele	kwata	lekwata
lekwata	kwagala	kwatile	hwile	hwibidu	hwibila
mahwibi	tšeang	tšolang	letšang	tšale	

GO BALA

Barutwana ba swanetše go kgona go bileletša medumo ya mantšu ao a latelago

beela	leeba	meetse	lee	seedi	ngapa
ngaka	nganga	bjang	lenong	phoka	phula
phumula	phepheng	lephene	lephodisa	nyaka	nyala
lenyalo	monyadi	monyanya	nyanya	mmala	mmušo

mmoledi	mmutedi	bomma	mmila	nna	monna
nnako	nnete	nnoši	nnela	maaka	maano
baagi	enwa	nweqa	nweša	nwela	bonwa
nwelela	peu	mareu	mageu	dipeu	šwaba
šwabile	šweu	khuta	khupa	mokhukhu	khuru
diila	tiiša	bodiidi	poula	roula	pounama
dipounama	bea	rea	realo	nea	meago
seatla	mollo	sello	bofolla	lla	llela
kwele	kwata	lekwata	kwagala	kwatile	hwile
hwibidu	hwibila	mahwibi	tšeang	tšolang	letšang
tšale					

Barutwana ba swanetše go kgona go bala mantšu ao a latelago ka tebelelo feela.

phasetše	kitima	tšhoga	phakišaAq	mmila	hlwekiša
lebopo	šilafatša	dikgopa	ditšhila	molemiši	pete
goga	kgolo	kgone	mokgekolo	hlalefa	bothata
rarolla	kaone	dikgolomodumo	bašemane	basetsana	diaparo
pinko	borokgo	boleta	lekantšha	sekhete	letlalong
sephuthelwana	rakgadi	kgahliša	pukwana	diswantšho	ditumahlaka
bothata	mantšupono	ithuta	myemyela	hlokiša	boiketlo
hlokomologa	maikutlo	sephiri	sefahlego	ditwatši	bolokegile
ila	ethimola				

Barutwana ba swanetše go kgona go bala sengwalwa seo se kgokaganego go swana le mohlala wo o latelago.

Bana ga ba nyake ditwatši. Ditwatši ga se di loke. O swanetše dula o bolokegile. Bašemane ba tsoga ka mahwibi. Go reng bašemane ba tsoga ka mahwibi. Bašemane ba tsoga ka mahwibi gore ba yo tsoma diphoofolo. Bašemane ba feta lebopong ge ba eya thabeng. Lebopong go bolokegile go feta thabeng. Bašemane ba topela dikgopa lebopong, Bomma ba rata dikgopa.

KWEŠIŠO

- 1 Barutwana ba swanetšo go dira dikakanyo ka sengwalwa ka go lebelela diswantšho.
- 2 Barutwana ba swanetše go kgona go gopola dintlha ka sengwalwa.
- 3 Barutwana ba swanetše go kgona go anega kanegelo gape.
- 4 Barutwana ba swanetše go kgona go latelanya ditiragalo go tšwa sengwalweng.

- 5 Barutwana ba swanetše go kgona go kwešiša gore go ra go reng go ba le ponokgopolo, go dira dikgokaganyo, go kamaka le go gopola ka sengwalwa.
- 6 Barutwana ba swanetše go kgona go nagana ka sengwalwa ba šomiša foreimi ya go ahlaahla.
- 7 Barutwana ba swanetše go kgona go araba dipotšišo tšeo di ngwadilwego tša teka kwešišo ka sengwalwa.

GO NGWALA

- 1 Barutwana ba swanetše go kgona go thala seswantšho seo se kwešišegago.
- 2 Barutwana ba swanetše go kgona go oketša ka lentšu le tee goba a mabedi go sethalwa sa bona
- 3 Barutwana ba swanetše go kgona go feleletša foreimi ye kopana ya go ngwala.

GO BALA KA SEHLOPHA SA GO HLAHLWA

- 1 Barutwana ba swanetše go kgona go balela godimo ka pukung ya bona yeo e lakaneditšwego ya go bala ebile ba bale le morutiši ka sehlopha sa bokgoni bjoo bo swanago.
- 2 Barutwana ba swanetše go kgona go šomiša tsebo ya bona ya ditumatlhaka, go kgona go hwetša hlahlo go ya ka sengwalwa le go lemoga mantšu feela ka tebelelo ge ba bala.
- 3 Barutwana ba swanetše go kgona go itekola bokgoni bja bona bja go lemoga mantšu le kwešišo.

Ditlabakelo le dithušathuto tše di filwego

Tseba gore dithušathuto ka moka tše di filwego ke tša sekolo. Dithušathuto di ntšhiwa ga tee fela, seo se ra gore di swanetšwe go gatišwa le go hlokomelwa.

Ka kotara ya 1 barutiši ba fiwa dithušathušo tše di latelago

1 Diphaphathi tša go bontšha tša mebala x 4

Šomiša diphaphathi tše go beakanya mošomo wa gago wa beke. Beke engwe le engwe, laetša thutomodumo le mantšu, mantšu a go šomišwa kgafetšakgafetša, mantšu a tlontlontšu le tabakgolo, tshwantšhetšo le foreimi ya go ngwala.

2 Ditšhate tša Mongwalo

Laetša ditšhate tše ka pele ga phaphoši, gore barutwana ba kgone go e bona gabotse. Ba Mphato wa 1 le ba wa 2 ba tla fiwa ditšhate tša mogatišo. Ba wa 2 le wa 3 ba tla fiwa tšhate ya mogatišo le tšhate ya mothikitho.

3 Kotara ya 3 Lenaneo thuto

Šomiša lenaneo thuto go bona seo o swanetšego go se ruta letšatši le lengwe le le lengwe. Kgwekgwe ya tshepedišo e go laetša gore lenaneo thuto le lengwe le le lengwe le rutwa bjang. Dibeke tše pedi tša Kotara ya 3, o tla latela lenaneo la tataišo.

4 Kotara ya 3 Selatela mohlala

Šomiša tokomane ye go feleletša Lenaneo la ngwaga la go ruta (ATP) le polane ya kotara. Swaya gomme o ngwale letšatši kgwedi la lenaneo thuto le lengwe le le lengwe le mošongwana wa kelo ge o feditše. Gopodišiša ka tsela yeo o rutilego ka gona.

5 Kotara ya 3 Puku e kgolo

Šomiša puku e kgolo ya dikanegelo ge o dira mananeo thuto a Go bala ka go abelana. Go na le dikanegelo tše seswai mo kotareng – kanegelo e tee beke le beke.

6 Kotara ya 3 Sephuthelwana sa dithušathuto

Sephuthelwana sa dithušathuto se na le dilo tše di latelago:

- **Mantšu a papetlakgadima** a filwe a tlotlontšu a tabakgolo, mantšu a go šomišwa kgafetšakgafetša; thutomodumo le mantšu. A sege gabotse o a boloke ka tsela ya maleba. O šomiše mantšu a papetlakgadima le phaphati ya go bontšha.
- **Tlotlontšu ya tabakgolo le tshwantšhetšo** di filwe mo go kgonegegago. Di ripe o di boloke ka tsela ya maleba. Šomiša mantšu a papetlakgadima le phaphati ya go bontšha.
- **Matlakala a go laodiša kanegelo ka bokgoni** di filwe tabakgolong engwe le engwe. Di ka tatelano ya diswantšho te 3 go iša go tše 4 tša go laodišsa kanegelo. Go na le dikgatišo tše 10 tša letlakala le lengwe le le lengwe – le tee la sehlophana. O kgopelwa go dira dikgatišo tše dingwe ge e le gore go a hlokagala.
- **Matlakala a go gatiša a kelo** a filwe go gatiša dipoelo le ditshwayotshwayo tša kotara.

7 Kotara ya 3 Matlakala a mošomo a go bala x 8

Matlakala a mošomo a go bala a seswai a filwe mo kotareng – e tee ya beke le beke go tloga ka beke ya 3 go fihlela ka beke ya 10. Šomiša matlakala a mošomo le phaphoši ka moka ge o bala le bona ka dihlophana tša go bala ka go hlwahlwa. Go na le matlakala a 20 a letlakala le lengwe le le lengwe la go bala. O ka oketša matlakala ge go hlokega.

Setlwaedi sa mehleng sa beke le beke: Di iri tše 7

- 1 Kago ya lenaneo la thuto le latela setlwaedi sa mehleng beke engwe le engwe.
- 2 Se se dira gore go be bonolo gore barutiši le barutwana ba kgone go latela.
- 3 Barutwana ba kgona go itokišetša mošongwana o latelago ge ba tseba setlwaedi sa mehleng.
- 4 Setlwaedi sa mehleng se theilwe motheong wa SEPHOLEKE (CAPS) wa leleme la segageno: bonnyane ba nako ya di iri tse 7 mo bekeng.
- 5 Setlwaedi se sa mehleng se dirilwe e le karolo ya lenaneo la maleme bobedi mmogo le PSRIP EFAL kago ya lenaneo la thuto.
- 6 Laetša setlwaedi sa mehleng ka phapošing o e tsebe ka hlogo!

Mošupologo		Labobedi		Laboraro		Labone		Labohlano	
Mešongwana ya bomolomo	15			Mešongwana ya bomolomo	15			Mešongwana ya bomolomo	15
		Ditumatlhaka	15	Ditumatlhaka	15	Ditumatlhaka	15	Ditumatlhaka	15
Mongwalo	15	Mongwalo	15	Mongwalo	15				
Go bala ka go abelana	15	Go bala ka go abelana	15			Go bala ka go abelana	15	Go bala ka go abelana	15
Go ngwala	30			Go ngwala	30				
Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa	30	Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa	30	Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa	30	Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa	30	Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa	30
1. 45		1. 15		1. 45		1. 00		1. 15	

Go itokiša beke le beke

Go bohlokwa go gopola gore ka leleme la Sepedi lenaneo lee fokoditše hlokego ya gore barutiši ba POLANE, efela go ITOKIŠA go sa nyakega! Letšatši le tee mo bekeng ka meriti, hlakana le barutišimmogo le wena, barutiši ba motheo wa thuto, le itokišetša le le mmogo.

Ge o itokišetša, gopola go:

- 1 Bala lenaneo thuto la beke kamoka ga yona.
- 2 Kgonthišiša gore o tseba le go kwešiša di tsela tša kgwekgwe ya tshepedišo tšeo di swanetše go šomišwa. Ge o gakanega e ya seripana sa hlogo ye 'kgwekgwe ya tshepedišo' o ikgopotše.
- 3 Sa go latela, lekola gore ke dife dipapetla kgadima le ditshwantšhetšo dife tšeo di nyakegago mo Tabakgolong le tlotlontšu, mantšu a go šomišwa kgafetšakgafetša, medumo le foreimi ya go ngwala. Beakanaya dipapetlakgama le ditshwantšhetšo ka tsela ye:
 - a Ripa dipapetlakgadima goba ditshwantšhetšo.
 - b Leka go dikgomaretša godimo ga khatipokisi goba lephephe.
 - c Ge go kgonega, o e apeše ka plastiki.
 - d Boloka di papetlakgadima tša lenaneothuto ka ga re ga onfolopo, goba ka rekere diphuthege lefelo le tee.
- 4 Kgobokanya dithušathuto tše dingwe tšeo o ka dinyakago, bjalo ka ditshwantšho goba dilo tša nnete.
- 5 Lekodišiša ge eba puku e kgolo e sale gabotse.
- 6 Bala mešongwanana ka gare ga DBE yeo o ka e dirago.
- 7 E tlwaetše go dira dithuto tša go ngwala.
- 8 Kgonthišiša gore Selotamohlala sa gago se mo nakong, go tloga beke ya go feta le gore e laetša tema ye o e kgathilego.

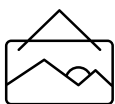
Tabakgolo le lenaneo la go bala

NOMORO YA BEKE	TABAKGOLO	SENGWALWA SA GO BALA KA GO ABELANA	LETLAKALA LA MOŠOMO WA GO BALA
1	Go dukuloga toropo	Phela o bolokegile Lesego!	1
2	Go dukuloga toropo	Gabotse Mekotlana ya Plastiki	2
3	Go šoma mmogo	Pete e kgolo	3
4	Go šoma mmogo	Nonwane ya barwedi ba babedi	4
5	Tšohle ka diaparo	Sekhipha sa Bohlale se se swa	5
6	Tšohle ka diaparo	Borokgo bjo bo phethegilego	6
7	Go bala go a thabiša!	Puku e mpsa ya Bohlale	7
8	Go bala go a thabiša!	Mogau o ithuta go bala	8
9	Go swara mebele ya rena e phedile botse ebile e bolokegile	Lesego o hloka boiketlo	9
10	Go swara mebele ya rena e phedile botse ebile e bolokegile	Hulisani o dula a bolokegile	10

Kotara ya 3 Lenaneo la Kelo

Lenaneo la diteko le dirilwe go ya ka seripa 4 seo se khutsofaditšwego sa SEPHOLEKE CAPS). Se se ka hwetšwa ka morago ga selotamohlala kotareng yenngwe le yennwe.

Ditaetšo ka Phaphošing

DIPHAPHATHI TŠA GO BONTŠHA

- 1 Karolo e nngwe ya lenaneo le, o tla fiwa diphaphathi tša go bontšha tše nne tše dikgolo tša mebala ya go fapafapana.
- 2 Phaphathi e ngwe le engwe ya mmala e tla laetša mantšu a go fapanafapana a beke.
- 3 Šomiša diphaphathi tše ka tsela ye:
 - a **Phaphathi e talamorogo** –laetša tabakgolo le mantšu a tlotlontšu mmogo le ditshwantšhetšo tša beke.
 - b **Phaphathi e talalerata** – laetša mantšu a go šomišwa kgafetšakgafetša a beke.
 - c **Phaphathi e serolwana** –laetša ditumatlhaka le mantšu a beke.
 - d **Phaphathi e pinki** – laetša foreimi ya go ngwala ya beke yeo.

- 4 Mantšu a mo diphaphathing tše a swanetše go fetolwana beke engwe le engwe.
- 5 O kgopelwa gore o seke wa tlogela tlotlontšu ya tabakgolo le ditshwantšhišo gore ngwaga o fele. Ditshwantšhišo di swanetše go sepelelana le tabakgolo yeo o idirago. Ge phaphoši e tletše ka mantšu le ditshwantšhišo e ka hlakahlakantšha barutwana ba se hlwe ba e ela hloko.
- 6 Ge o tlošitše mantšu le ditshwantšhišo , di boloke.
- 7 Hlokomela mantšu ao gore o kgone go a šomiša gape ngwaga o latelago.

TAFOLA YA TABAKGOLO

- 1 Leka go dira tafola ya Tabakgolo ka phaphošing ya gago.
- 2 Šomiša sekgoba go laetša diswantšho le dilo tša mmakgonthe tša go sepedišana le tabakgolo.
- 3 Ngwala maina a dilo tšeo, gore barutwana ba kgone go ithuta tlotlontšu.

Kgwekgwe ya tshepedišo

Bolaodi ba phaphoši

Tše dingwe tša motheo wa bolaodi ba phaphoši le maano di gona e le 'kgwekgwe ya tshepedišo'. A ke maano ao a dulago a šomišwago mo lenaeong le, go bohlokwa go a tseba.

***Maikemišetso:** Go kaonafatša nako ya go šoma, maitshwaro a barutwana le tšhomišanommogo gare ga barutwana. Go fokotša ditšhitišo tša go ithuta. Go hlagiša papadi e le mokgwa o mongwe wa go ithuta.*

GO DULA LE DIHLOPHANA

- 1 Go bohlokwa kudu go ipha nako le go ela hloko gore o dudiša barutwana bjang ka phaphošing.
- 2 Ge o dira se, gopola dintlha tše bohlokwa tše:
 - a **Dudiša barutwana go ya ka bokgoni bjo bo tswakilego** – ga go nyakege gore barutwana ba go se kgone ba dule mmogo, le ba go kgona ba dula mmogo. Tswaka barutwana gore phaphoši e be sebaka seo se tswakanego go ya ka bokgoni.
 - b **Dudiša barutwana ka bohlale go phema dikgohlano goba lešata.** O seke wa dudiša barutwana ba go tshwenyana mmogo. O seke wa dudiša barutwana bao ba ratago go bolela mmogo. Phema mathata ka go ba arongantšha.
- 3 Mo lenaneong la rena la go ithuta, go na le mešongwana eo barutwana ba swanetšego go šoma ka dihlophana.
- 4 Tše e swanetše go ba dihlophana tše 3–4 tša barutwana bao ba dulago mmogo goba kgauswi le kgauswi. Dira se gore ge o ba botša go šoma ka dihlophana ba ka kokoana ga bonolo le ka pela ba sa senye nako le go sepela kudu.
- 5 Ge barutwana ba dutše ka methaladi, tsela e bonolo ya go hlama dihlophana ke gore barutwana ba ka mo pele ba sokologe ba lebelletse ba ba bedi ba ka morago ga bona ba mothaladi wa go latela. Ba kgona go hlama sehlopha sa bonne ka bonne ka potlhako.
- 6 O seke wa tlogelela se go barutwana. Tšea sephetho gore o hlama bjang dihlophana ka phaphošing, o hlahle barutwana go itlwaetša go hlama dihlophana tše ka pela ka setu.
- 7 Ge o bona gore sehlopha ga se kwane gabotse, dira diphetogo – o seke wa gapeletša barutwana go šoma mmogo.

GO SEPEDIŠA POLEDIŠANO YA DIHLOPHA

- 1 Mo lenaneong le la thuto, go na le mešongwana e mmalwa yeo e nyakago barutwana gore ba tshware makgotlana a go ahlaahla.
- 2 Hlahla barutwana gore dira se ka tsela ye:
 - a Sa pele, barutwana ba swanetše go ba mo dihlophaneng tša bona.

- b** Sa go latela, barutwana ba swanetšego ngwala dintlha tša dipotšišo tša go ahlaahlwa goba freimi
- c** Ke moka, morutwana o mongwe le o mongwe o swanetše go hwetša sebaka go araba potšišo engwe le engwe:
 - Morutwana wa 1 o swanetše go araba Potšišo ya 1
 - Morutwana wa 2 o swanetše go araba Potšišo ya 1
 - Morutwana wa 3 o swanetše go araba Potšišo ya 1
 - Morutwana wa 4 o swanetše go araba Potšišo ya 1
 - Morutwana wa 1 o swanetše go araba Potšišo ya 2
 - Morutwana wa 2 o swanetše go araba Potšišo ya 2
 - Morutwana wa 3 o swanetše go araba Potšišo ya 2
 - Morutwana wa 4 o swanetše go araba Potšišo ya 2
 - Bjalo bjalo
- 3** E ka ba leano le le kaone go šomiša 'mokokotlelo wa go bolela/leswika/selo' go laola se.
 - a** Efa sehlophana se sengwe le se sengwe selo bjalo ka mokokotlelo wa mebala goba leswika.
 - b** Motho yo a swerego selo o a bolela gomme ba bangwe ka moka mo sehlopheng ba hlwaya tsebe.
 - c** Ge morutwana wa mathomo a boletše, o swanetše go fetišetša selo go morutwana wa go latela, bjalo bjalo.
- 4** Ge e le gore sehlopha se swanetše go fana ka pego, ge eba o mongwe le o mongwe o arabile, sehlopha seka kgetha karabo ya maleba go araba potšišo engwe le engwe.

MEŠONGWANA YA PHETOGO SEGALO YA GO BALA

- 1** Ge o dira thuto ya go bala ka sehlopha sa go hlahlwa, barutiši ba swanetše go šoma le dihlopha tše pedi.
- 2** Mo magareng ga dihlopha tše pedi, go bohlokwa go tšea 'kgefo' pele o tanya šedi ya barutwana gore ba thome ka letlakala la mošongwana wa go bala.
- 3** Dira se ka tsela ya:
 - a** Ge o feditše go šoma le bona, romela sehlopha sa 1 gore ba ye go dula fase.
 - b** Tanya šedi ya barutwana.
 - c** Dira mošongwana wa go phetogo ya segalo ya go bala le phaphoši kamoka.
 - d** Tanya šedi ya barutwana gape ka letlakala la mošomo la go bala.
 - e** Hlalosa mošongwana wa go latela mo letlakalatšhomo la go bala.
 - f** Gopotša barutwana gore ba swanetše go fetša mošongwana o ba o dirago pele ba ka tswela pele ka mošongwana o mongwe – ba swanetše go šoma ka lebelo la bona.
 - g** Bitša sehlopha sa 2 gore ba tle ba šome le wena.
- 4** Ka kotara ya 1, re kganyoga gore o šomiše mešongwana ye e 4 ya phetogo ya segalo ya go bala le barutwana:

Mošongwana wa 1: Morutiši o re

- 1 Botša barutwana gore ba emelele.
- 2 Hlalosa gore o tla dira tšhišinyego tša go fapafapana, go swana le: kgoma hlogo ya gago; fofiša khaete; tšokotša nko ya gago; fofa makga a mararo; bj bj.
- 3 Ge o le wa mathomo wa gore 'morutiši o re', ke moka barutwana ba swanetše go dira tiro.
- 4 Ge o sa re 'morutiši o re', ke moka barutwana ba swanetše go ema ba seke ba šikinyega.
- 5 Ge morutwana a dira tiro o se nke o re 'morutiši o re', ke moka morutwana woo o tšwile o swanetše go dula fase.
- 6 Mothopasefoka ke morutwana wa mafelelo o a emeletšego.

Mošongwana wa 2: Moletlo wa go bina

- 1 Botša barutwana go emelela.
- 2 Hlalosa gore o tla raloka mmimo mo sellathekeng sa gago.
- 3 Ge barutwana ba ekwa mmimo, ba swanetše go bina.
- 4 Ge mmimo o fetša go tima, barutwana ba swanetše go ema kgahla.
- 5 Letša mmimo le go tima mmimo makga a mmalwa gore barutwana ba kgone go bina le go kgahla makga a mmalwa!

Mošongwana wa 3: Itšokotše, itšokotše, kgahla

- 1 Botša barutwana gore ba emelele.
- 2 Ere: itšokotše, itšokotše, itšokotše, itšokotše, kgahla!
- 3 Barutwana ba swanetše go bolelela se mmogo le wena ba swanetše go itšokotša mebele ya bona ge ba re 'itšokotše'.
- 4 Ge ba 'kgahla' ba swanetše ema pho, ka setu ba se šikinyege!
- 5 Boeletša se makga a mmalwa.

Mošongwana wa 4: Setulo sa ka le nna

- 1 Botša barutwana ba emelele kgauswi le ditulo tša bona. Go swanetše go ba le sekgoba sa go bonala.
- 2 Efa barutwana melawana eo ba swanetšego go elatela – ba swanetše go dira se ka pela le ka setu.
- 3 Melawana ye e tsamaelana le setulo ba swanetše go itlwaetša go šomiša matlema.
- 4 Efa melawana ya go swana le:
 - ema ka morago ga setulo
 - kukela setulo sa gago godimo
 - namela godimo ga setulo sa gago

- Tšea kgato o tshele setulo sa gago
- bj bj.

Mešongwana ya Bomolomo

Mathomong a mananeothuto a polelo ya gae ka Mošupologo, Laboraro le Labohlano o tla dira mešongwana ya bomolomo. Ye ke mešongwana ya go theeletša le go bolela ya lenaneo le. Mešongwana ye e di dirilwe ka tlhokomelo gore di kgone fa morutwana o mongwe le o mongwe monyetla wa go bolela.

Ruta tlotlontšu ya tabakgolo

Maikemišetšo: Go oketša tsebo ya barutwana yeo ba humanego ka maitemogelo, ka go šomiša kgopolo le go ithuta tlotlontšu ka phapošing, gore ba kgone go godiša bokgoni bja bona bja go bala ka kwešišo le tsebo ya kakaretšo. Go thuša barutwana gore ba kgone go ba le bokgoni bjo bo itšego bja polelo bjoo bo tla ba thušago gore ba kgone go šoma gabotse mephatong ya gare.

- 1 Ruta mantšu a 3 a maswa a tlotlontšu ya tabakgolo
- 2 Šomiša mokgwa wa go šupa, Diragatša , Hlaloša le go Bolela.
- 3 ŠDHB ke kgaoletšo ya go Šupa, Diragatša, Hlaloša le Bolela.
- 4 Ga se ka mehla moo go kgonegagore o šomiše mekgwa ye ka moka mo lentšung la tabakgolo
 - a Š – Šupa seswantšho goba selo sa nnete ge go kgonega.
 - b D – Diragatša lentšu la tabakgolo ge go kgonega.
 - c H – Hlaloša gore lentšu la tabakgolo le ra go reng.
 - d B – Bolela lentšu mo lefokong gomme barutwana ba bušetše lefoko leo.
- 5 Ge o šetše o rutila tlotlontšu ya tabakgolo ya beke ka moka, bea mantšu ao mo tšhateng ya pontšho o be o bee le diswantšho goba dithalwa tšeo di laetšago mantšu a tabakgolo.
- 6 Ga se barutwana ka moka bao ba tla gopolago tlotlontšu ya tabakgolo se seswa ka nakwana, Hle o seke wa belaela ka se , ebile o seke wa dira gore barutwana ba bušetše mantšu gantši!
- 7 Barutwana ba tla kopana le tlotlontšu ye mpsha gammalwa mo sererweng, ebile ba tla fiwa monyetla ya go aga tlotlontšu ya bona ka mokgwa wa maleba,

Koša goba Morumokwano

Makemišetšo: Go tiisetša tsebo ya barutwana ya tlotlontšu ye mpsha. Go ithuta ka go bapala.

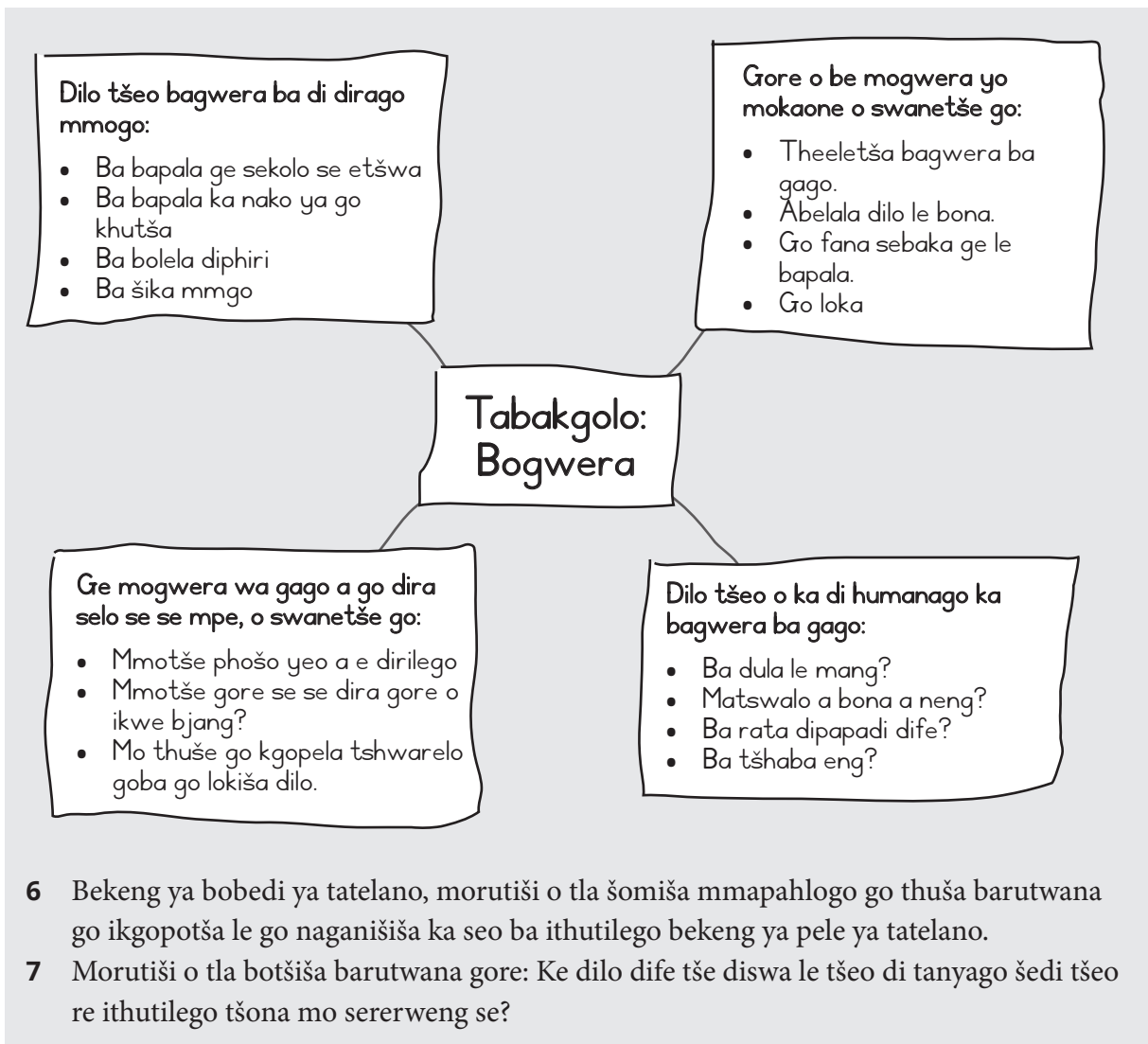
- 1 Koša goba morumokwano wo o swanetšego go o dira le barutwana o laeditšwe ka gare ga lenaneothuto.

- 2 Ge nako e dutše e eya, barutwana ba tla tseba dikoša le merumokwano ye gomme ba tla feleletša ba ikopelela tšona ka bo bona.
- 3 E fela, ge e le gore ke la mathomo ba gahlana le se o swanetše go ba ruta mantšu, ditiro le modumo wa koša ge o le gona.
- 4 Ruta barutwana koša goba morumokwano, mothaladi ka mothaladi ka mokgwa wo o latelago:
 - a Opela goba o bolele koša kamoka go barutwana. Hlalosetša barutwana gore e ra go reng ge go hlokagala.
 - b Opela goba o bolele mothaladi wa pele gomme barutwana ba go boeletše ka morago ga gago.
 - c Opela goba o balele mothaladi wa bobedi gomme barutwana boeletše ka morago ga gago.
 - d Opela goba o bolele methaladi ye mebedi ya pele gomme barutwana boeletše ka morago ga gago.
 - e Tšwela pele ka tsela go fihlela o ruta barutwana koša goba morumokwano ka moka.
- 5 Šomiša ditiro tšeo di nepagetšego ka mehla ge o ruta koša goba morumokwano.
- 6 Dumelela barutwana go kgopela go opela koša yeo ba e ratago mafelelong a letšatši. Wo ke mokgwa wa go kgahliša wa go gatelela polelo ye mpsha yeo ba ithutilego yona.

Hlagiša tabakgolo: Go ba le semelo sa tsebo

Maikemišetšo: *Go humana le go amogela semelo sa tsebo ya morutwana ka sehlogo se itšego, le go oketša go seo morutwana a se tsebago ka ga sehlogo seo. Go laetša peakanyo tshwantšho ya tsebo ya morutwana ka go šomiša mmapahlogo.*

- 1 Mo mošomong wo, morutiši o thoma ka go dira mmapahlogo letlapeng ka pejana.
- 2 Morutiši o thala sediko le leina la tabakgolo magareng ga letlapa.
- 3 *Ke moka, morutiši o botšiša barutwana gore: Naa go nale seo le se tsebago ka tabakgolo ye?*
- 4 Morutiši o ngwala dikakanyo tša barutwana go dikologa mmapahlogo.
- 5 Morutiši o swanetše go leka go ngwala fase dikakanyo tšeo di swanago kamoka, mohlala, ge tabakgolo e bolela ka “Bogwera” o ka ba le mmapahlogo wo o lebelelago ka tsela ye:

Go anega kanegelo ya boihlamelo Beke ya 1

Maikemišetšo: Go fa barutwana monyetla wa go šomiša polelo ye mpsha ka mokgwa wa maleba le go šomiša tsebo ya bona ya sehlogo le boihlamelo go hlama kanegelo yeo e kwagalago. Go aga bokgoni bja barutwana bja go latelantšha. Go fa barutwana monyetla wa go šoma mmogo le go šomišana gabotse ka sehlopha se sennyane.

- 1 Mošongwana wo o fa barutwana sebaka sa go šomiša kgopolo le boihlamelo, tsebo ya bona ya tlotlontšu ya tabakgolo le go latelanya go hlama kanegelo e mpsha.
- 2 Laela barutwana go dula ka dihlophana tša bona.
- 3 Efa sehlopha se sengwe le se sengwe letlakala la go anega kanegelo ya boihlamelo go ya ka tabakgolo. O tla hwetša se ka gare ka paka ya didirišwa.
- 4 Dipampišana tše di nale diswantšho tše 3–4 tša go latelana tšeo di ka šomišwago go bopa kanegelo yeo e sepelelanago le tabakgolo.
- 5 Laela barutwana go nagana ka kanegelo yeo e sepelelanago le diswantšho.
- 6 Efa barutwana motsotso goba e mebedi go akananya.

- 7 Kemoka, barutwana mo sehlopheng ba swanetše go šielana ka go abelana dikanegelo tša bona,
- 8 Sepela ka gare ga barutwana gomme o theeletše barutwana ba go fapana ge ba hlaloša dikanegelo tša bona.
- 9 Tšea matlakala, o a bolokele beke yeo e tlogo.
- 10 Hlohloletša barutwana go laodišetša o mongwe kua gae.

Go anega kanegelo ya boihlanelo Beke ya 2

Maikemišetšo: Go fa barutwana sebaka sa go šomiša polelo e mpsha ka mokgwa wa maleba. Go šomiša tsebo ya bona sehlogo le boihlanelo go hlama kanegelo yeo e kwagalago. Go aga bokgoni bja barutwana bja go latelanya. Go fa barutwana sebaka sa go šomišana gabotse le go thušana ka sehlopha se sennyane.

- 1 Laela barutwana go dula ka dihlophana tša bona.
- 2 Efa sehlopha se sengwe le se sengwe letlakala la dikanegelo tša bona tša boithlanelo.
- 3 Gopotša barutwana gore beke ya go feta ba ihlametše dikanegelo tša bona ka diswantšho.
- 4 Beke ye barutwana ba swanetše go šoma ka sehlopha go tšea sephetho ka kanegelo ya sehlopha,
- 5 Gopotša barutwana gore kanegelo ya bona e swanetše go ba ya boithlanelo, gape e sepelelane le diswantšho.
- 6 Tanya šedi ya barutwana.
- 7 Kgopela dihlopha se 1 go iša go tše 2 tša go fapana gore ba abelane ka kanegelo ya bona ya sehlopha.
- 8 Leboga barutwana ka go abelana dikanegelo tša bona

Go ahlaahla sengwalwa sa Go bala ka go abelana?

Maikemišetšo: Go ruta barutwana bokgoni bja go nagana ka tsitsinkelo le go akaretša. Go ba fa menyetla ya go itlwaetša le go tšweletša bokgoni bjoo. Go aga boitshepo bja barutwana ka go ba fa menyetla ya makgonthe ya go hlagiša maikutlo, go dira dikgokaganyo le go kamaka. Go nea barutwana monyetla wa go šoma mmogo le go šomišana gabotse mo dihlopheng tše nnyane.

- 1 Poledišano ya Go bala ka go abelana e dirwa ka bo Labohlano.
- 2 Thoma ka go ngwala foreimi ya poledišano letlapeng.
- 3 Sa go latela, bala o be o hlalose tše barutwana foreimi ya poledišano.
- 4 Barutwana ba swanetše go kwešiša gore ga go ne kahlolo go dipotšišo tšeo di bulegilego. gore morutwana a arabe ka mokgwa wo a kwešišago.
- 5 Ge lenaneothuto le fela, tanya šedi ya barutwana.

- 6 Ge go šetše metsotswana, kgopela barutwana ba go fapana goba sehlopa gore ba fe dikarabo tša bona.
- 7 Leboga barutwana ka go fa dikarabo le maitapišo a bona.
- 8 Ge dikarabo tša barutwana di fošagetše goba di nyaka go oketšwa, ba phošolle goba o botšiše dipotšišo tša go ba hlohloletsa go hwetša dikarabo.

Temogo ya medumo le ditumathlaka/Mongwalo

Mphato 1& 2 (Go fihla ge lenaneo la ditumahlaka le fela)

Temogo ya foneme & ditumathlaka le mongwalo di šoma mmogo mo lenaneong le.

Tiišetšo: Mošupologo

Maikemišetšo: Go dira kelo yeo e sego ya semmušo ka temogo ya barutwana ya foneme le go gopola ditumathlaka le mongwalo woo ba o rutilwego. Go fa barutwana thekgo goba go tiišetša tsebo ya bona ya tumathlaka le mongwalo ka go iphošolla. Go šomiša tomogo ya kelo go merero ya semmušo.

- 1 Ka Mošupologo wo mongwe le wo mongwe ka nako ya mongwalo, barutwana ba itlwaetša go gatiša ka go ikgotšša medumo, dinoko le mantšu ao ba ithutilego yona dibekeng tša go feta.
- 2 Laela barutwana gore ba ntšhe dipuku tša bona tša go ngwalela. Ge barutwana ba šetše ba kgona, ba ka ngwala letšatšikgwedi.
- 3 Sa go latela, ba laele gore ba phuthe letlakala ka bogare gomme ba ngwale dinomoro 1–5 morumong wa letlakala. Ke moka ba tšwele pele go ngwala 6–10 magareng ga letlakala. (Palo ya medumo, dinoko le mantšu e fapana go ya ka dithuto.)
- 4 Laela barutwana gore ba ngwale modumo, senoko goba lentšu go ya ka mokgwa wo o ba laelago, ba swanetše go ngwala kgauswi le nomoro ya maleba. Ge ba sa kgone go ngwala modumo goba lentšu, ba ka ngwala mothalwana –.
- 5 Gopotša barutwana gore wo ke mošongwana wa ka pejana wa go bona ge eba gopola medumo, dinoko le mantšu ao ba ithutilego wona.
- 6 Botša barutwana gore ba lekola ditumahlaka le mongwalo wa bona
 - Ba swanetše go bona ge eba kgona go ngwala modumo, senoko goba lentšu gabotse.
 - Ba swanetše go bona gape le gore ba kgona go bopa maletere gabotse.
- 7 Bitša medumo, dinoko le mantšu ao a lego lenaneothutong.
- 8 Laela barutwana gore ba tšee phensele ya mmala gomme ba swaye mošomo wa bona.
- 9 Ngwala dikarabo tša maleba letlapeng, o le gare o bitša medumo ebile o hlatholla mokgwa wa go ngwala.
- 10 Botša barutwana gore ge ba palelwa ke go gopola modumo goba go ngwala lletere, ba swanetše go ithuta se gare ga beke.

- 11 Tšea dipuku tša barutwana mafelelong a letsatši gomme o ngwale gore ke mang yo a hlokago thušo yeo e oketšegilego.

Go ithuta modumo wo moswa le mantšu: Ka Labobedi le Laboraro

Maikemišetšo: Go tšweletša temogo ya barutwana ya medumo ka kelohlolo le ka tatelano ye e bonagalago. Go ruta barutwana medumo ya leleme la gae le dinoko ka kelohlolo le ka tatelano le go itlwaetša go lemoga le go šomiša medumo le dinoko tšeo ba ithutilego mo mantšung.

Hlagiša modumo wo moswa

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima. Mohlala: /p/
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana gore ba bušetše modumo x3.
- 3 Eba le poledišano le barutwana ka phapano goba go swana ga modumo wo wa /p/ ka Sepedi le ka sekgowa.
- 4 Ge e le modumo wa hlakatee, o laetša barutwana godimo ga papetla ya di Alfabete.
- 5 Botšiša barutwana gore: Na go nale mantšu ao le a gopolago ao a šomišago modumo wa /p/?
- 6 Nagana mantšu le barutwana, mantšu a go swana le pudi, pere, lepai, puku (mantšu a mane)
- 7 Botšiša barutwana gore go nale mantšu ao ba a gopolago ao a nago le modumo wa /p/ mo magareng
- 8 Nagana le barutwana mantšu a go swana le: apea, apola, apara, bupi

Hlagiša mantšu a maswa

- 1 Bitša lentšu le lengwe le le lengwe gabotse le ka go hlaboša o be o laetša barutwana papetlakgadima ya lentšu leo: pere, pudi, pota, papa
- 2 Kgopela barutwana go bušetša mantšu ka morago ga gago, gomme o gatelele modumo wo o lebantšwego
- 3 Kgomaretša dipapetlakgadima tša mantšu godimo ga tšhate ya pontšho ya ditumahlaka.

Go ngwala maletere le mantšu a maswa: Labobedi le Laboraro

Maikemišetšo: Go tšweletša bokgoni bja barutwana ka kelohlolo le ka tatelano bja go ngwala ka thelelo maletere ao sepelelanago le medumo yeo a emetšego le yeo ba ithutilego yona.

- 1 Ruta barutwana go hlama maletere a medumo yeo ba e rutilwego ka mogatišo.
- 2 Šupetša barutwana go ngwala modumo letlapeng – hlatholla mokgwa wa go hlama dithlaka ge o le gare o ngwala.
- 3 Laela barutwana ba go ngwala ka lanngole gore ba bee dihlogo tafoleng.
- 4 Furalela barutwana, o emiše letsogo la go ja.

- 5 Botša barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja gore ba go latele ge ngwala lletere goba maletere moyeng.
- 6 Bušetša mokgwa wo ka barutwana bao ba šomišago letsogo la ngele.
- 7 Botša barutwana gore ba šome mmogo gomme bašielane ka go ngwala modumo mo mekokotlong ya bona ka menwana.
- 8 Morago Ga se, botša barutwana gore ba ngwale modumo mo ditafoleng tša bona ka menwana.
- 9 Sa mafelelo. laetša barutwana go hlama lletere goba maletere le mantšu mo letlapeng.
- 10 Laela barutwana gore ba ngwale modumo/mantšu/mafoko ka dipukung tša bona.
- 11 Barutwana ba swanetše go thalela modumo wo moswa wo ba ithutilego wona go mantšu/mafoko ao ba a ngwadilego.

Go bopa le go aroganya mantšu

Maikemišetšo: Go tšweletša temogo ya barutwana ya medumo, le bokgoni bja go bopa le go aroganya medumo le dinoko tšeo ba di rutilwego ka kelohloko le ka tatelano gore ba kgone go bala le go ngwala ka noši. Go re tsebo ya barutwana ya go lemoga medumo le dinoko e kgone go itaragalela.

Ke a dira...

- 1 Thoma ka lentšu la go tšwa go thuto ya ka Labobedi.
- 2 Bitša lentšu le: *apara*
- 3 Aroganya lentšu ka medumo tee: /a/ – /p/ – /a/ – /r/ – /a/
- 4 Bitša modumo wa pele: /a/
- 5 Bitša modumo wa bobedi : /p/
- 6 Bitša modumo wa boraro: /a/
- 7 Bitša modumo wa bone: /r/
- 8 Bitša modumo wa mafelelo: /a/
- 9 Ngwala lentšu letlapeng: *apara*
- 10 Dira tšhupetšo ya go šupa le go bopa medumo go dira lentšu: /a/ – /p/ – /a/ – /r/ – /a/ = *apara*
- 11 Sa go latela, bitša senoko sa pele sa lentšu: /a/
- 12 Bitša senoko sa bobedi sa lentšu: /pa/
- 13 Bitša senoko sa boraro sa lentšu: /ra/
- 14 Dira tšhupetšo o šupe dinoko go laetša gore o di kopanya bjang gore e be lentšu. /a/-/pa/-/ra/ = **apara**
- 15 Bušetša se ka mantšu a go tšwa go thuto ya Laboraro

Re a dira...

- 1 Thoma ka lentšu go tšwa thutong ya ka Labobedi
- 2 Bitša lentšu: **sepela**
- 3 Botšiša barutwana gore: Modumo wa mathomo ke ofe mo lentšung? /s/

- 4 Botšiša barutwana gore: modumo wa bobedi ke ofe mo lentšung? /e/
- 5 Botšiša barutwana gore: modumo wa boraro ke ofe mo lentšung? /p/
- 6 Botšiša barutwana gore: modumo wa bone mo lentšung ke ofe? /e/
- 7 Botšiša barutwana gore: modumo wa bohloano ke ofe mo lentšung? /l/
- 8 Botšiša barutwana gore: modumo wa mafelelo ke ofe mo lentšung? /a/
- 9 Kgopela barutwana gore ba aroganye lentšu ka medumo tee: /s/ - /e/ - /p/ - /e/ - /l/ - /a/
- 10 Ngwala lentšu: **sepela**
- 11 Laela barutwana gore ba bope medumo ya lentšu le wena: /s/ - /e/ - /p/-/e/-/l/ - /a/ = sepela
- 12 Botšiša barutwana gore ke sefe senoko sa pele mo lentšung? /se/
- 13 Botšiša barutwana gore ke sefe senoko sa bebedi mo lentšung? /pe/
- 14 Botšiša barutwana gore ke sefe senoko sa mafelelo mo lentšung? /la/
- 15 Bušetša se ka lentšu la go tšwa go thuto ya ka Laboraro.

Humana Mantšu: Labohlano

Maikemišetšo: Go fa barutwana monyetla wa go kopanya tsebo ya bona ya medumo yeo ba e rutilwego. Go fa barutwana monyetla wa go itlwaetša bokgoni bja go aroganya le go bopa mantšu. Go oketša bokgoni bja gore temogo ya medumo e kgone go itiragalela go barutwana.

Thala tafola ya medumo yeo e šetšego e rutilwe le medumo yeo e rutilwego ka Labobedi le ka Laboraro.

kg	o	b
ee	l	a
ts	e	m

Tšhupetšo

- 1 Gopotša barutwana medumo ya beke: Mohlala: /kg / le / ts/
- 2 Sekasekang medumo le ditwakanywa ka moka mo letlapeng.
- 3 Hlalosetša barutwana gore ba nale metsotso ye meraro go dira mantšu a mantši ka mokgwa wo ba ka kgonago.
- 4 Laetša barutwana go dira lentšu o šomiša medumo yeo e lebantšwego, go swana le : / kg/ le / ts/
- 5 Gopotša barutwana gore ba ka bopa mantšu ba šomiša ye mengwe ya medumo ntle ga / kg/ le / ts/.
- 6 Laetša barutwana go dira lentšu le lengwe go swana le /l/ - / ee/ - /b/-/a/
- 7 Gopotša barutwana gore b aka dira mantšu a mangwe ba šomiša medumo yeo e lebantšwego go swana le **kgomo** Goba mantšu ao a sa šomišego modumo wo o lebantšwego go swana le **leeba**.

Barutwana ba a dira

- 1 Laela barutwana gore ba bule dipuku tša bona gomme ba ngwale sehlogo sa: kg, ts
- 2 Laela barutwana gore ba thome go ngwala
- 3 Efa barutwana metsotso ye meraro humana le go bopa mantšu a mantši ka moo ba ka kgonago.
- 4 Dumelela barutwana go swaya mešomo ya bona. Laetša barutwana go bopa mantšu a (le a mangwe): kgomo, kgama, tsela, tsebe, tsoma, lee, bala, bela , loma, bea.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka/Mongwalo

Mphato 2&3(Go fihla ge lenaneo la ditumahlaka le fela)

Temogo ya medumo & ditumathlaka le mongwalo di šoma mmogo mo lenaneong le.

MPHATO 2 DIKOTARA 3-4

MONGWALO

Go fetola mantšu : Mošupologo

***Maikemišetšo.** Go fa barutwana thekgo goba go tiišetša tsebo ya bona ya tumathlaka le mongwalo ka go iphošolla. Go tšweletša bokgoni bja go bala ka go thuša barutwana go tsepelela le go lemoga diphetogo mantšung goba mafokong tšeo di ka fetolago hlathollo ya mantšu goba mafoko ao.*

***Tsebišo:** Mathomong barutwana ba swanetše go dira mošongwana wo ka mongwalo wa go **GATIŠA**. Laela barutwana go ngwala ka mongwalo wa **MOTHIKITHO**, ge ba šetše ba kgona ka go lekanela mongwalo wa **MOTHIKITHO**.*

- 1 Ka Mošupologo ka nako ya mongwalo. Laela barutwana go itlwaetša mongwalo wa mothikitho ka go bušeletša medumo le mantšu ao ba ithutilego wona beke ya go feta.
- 2 Laela barutwana gore ba bule dipuku tša bona gomme ba ngwale letšatšikgwedi.
- 3 Sa go latela ba botše gore ba ngwale dinomoro 1–5 mo morumong wa puku gomme ba tshale mothalo o tee ka fase ga nomoro ye nngwe le ye nngwe.
- 4 Ngwala lefoko leo le tšwago lenaneothutong mo letlapeng go bapa le nomoro ya 1 ka mokgwa wo:
 - ke nyaka puku.
- 5 Laela barutwana gore ba kopolle lefoko ka dipukung tša bona.
- 6 Laela barutwana go ngwala mabopi a go fapana (mašala) kgauswi le dinomoro ka tsela ye:
 - ke
 - ba
 - re

- o
- 7 Laela barutwana go ngwallola mafoko ba šomiša mabopi ao(mašala)
- 8 Gopotša barutwana gore wo ke mošongwana wa ka pejana wa go lekola gore ba gopola go ngwala medumo le mantšu ao ba ithutilego wona.
- 9 Botša barutwana gore ba lekola tsebo ya bona ya medumo le mongwalo.
- 10 Mafelelong a thuto, ngwalolla mafoko gabotse letlapeng gomme o bitše medumo o be o hlatholle popego ya mongwalo wa mothikitho ge o le gare o ngwala.
- 11 Ke moka, laela barutwana gore ba go laetša paterone yeo ba e lemogago, go swana le: fao lefoko le fetogago.
- 12 Thalela dipaterone ka mokgwa wo:
 - Ke nyaka puku
 - Ba nyaka puku
 - Re nyaka puku
 - O nyaka puku
- 13 Laela barutwana gore ba tšee phensele ya mmala gomme ba swaye mešomo ya bona.
- 14 Botša barutwana gore ge eba ba swere bothata go gopola medumo goba go ngwala leletere ka mothikitho, ba swanetša go tšwela pele ba ithuta tšona bekeng ye.
- 15 Tšea dipuku tša barutwana mafelelong a thuto gomme o ngwale barutwana bao ba hlokago thušo yeo e oketšegilego. Ba bangwe ba ka sokola ka thutamedumo mola ba bangwe ba sokola ka mongwalo wa mothikitho!

MPHATO WA 3 DIKOTARA 2-2

MONGWALO

Go tloga go botee go ya go bontši bja mantšu: Mošupologo

Maikemišetšo. Go fa barutwana thekgo goba go tiišetša tsebo ya bona ya tumathlaka le mongwalo ka go iphošolla. Go tšweletša bokgoni bja go bala ka go thuša barutwana go bona le go ba le tumo ya go lemoga dipaterone tša phetogo mantšung go ya ka dihlogwana tša maina.

Tsebišo: Mathomong barutwana ba swanetše go dira mošongwana wo ka mongwalo wa go **GATIŠA**. Laela Barutwana go ngwala ka mongwalo wa **MOTHIKITHO**, ge ba šetše ba kgoni ka go lekanela mongwalo wa **MOTHIKITHO**.

- 1 Ka nako ya mongwalo ka Mošupologo, barutwana ba swanetše go itlwaetša mongwalo wa mothikitho ka go bušetša mantšu ao ba ithutilego wona beke ya go feta.
- 2 Laela barutwana gore ba bule dipuku tša bona gomme ba ngwale letšatšikgwele le sehlogo seo se re go Mantšu a go tloga go botee go ya go bontši.
- 3 Sa go latela ba botše gore ba ngwale dinomoro 1–5 mo morumong wa puku gomme ba tshele mothalo o tee ka fase ga nomoro ye nngwe le ye nngwe
- 4 Gopotša barutwana gore wo ke mošongwana wa ka pejana wa go lekola gore ba gopola go ngwala medumo le mantšu ao ba ithutilego wona
- 5 Botša barutwana gore ba lekola tsebo ya bona ya medumo le mongwalo.

6 Bitša mantšu a botee go tšwa lenaneothutong. Barutwana ba swanetše go ngwala mantšu a kgauswi le dinomoro ka mokgwa wo:

Mantšu a go tšwa go botee go ya go bontšhi

- mohlare
- seeta
- sefatanaga
- leeba
- mošemane

7 Sa go latela, laela barutwana go ngwalolla mantšu ka bontšhi.

8 Ge go šetše metso ye mehlano gore thuto e fele, ngwallolla mantšu gabotse letlapeng o le gare o bitša medumo ebile o hlatholla mokgwa wa go ngwala ka mothikitho.

9 Ke moka kgopela barutwana gore ba go laetša paterone yeo ba e lemogago: go swana le mo lentšu le fetogago.

10 Thalela dipaterone ka tsela ye:

Mantšu a go tšwa go botee go ya go bontšhi

- 1 mohlare
mehlare
- 2 seeta
dieta
- 3 sefatanaga
difatanaga
- 4 leeba
maeba
- 5 mošemane
bašemane

11 Botša barutwana gore ba nagana ka dipaterone tše ge ba bala goba ba ngwala.

12 Laela barutwana gore ba tšee phensele ya mmala gomme ba swaye mešomo ya bona.

13 Botša barutwana gore ge eba ba swere bothata go gopola medumo goba go ngwala leletere ka mothikitho, ba swanetša go tšwela pele ba ithuta tšona bekeng ye.

14 Tšea dipuku tša barutwana mafelelong a thuto gomme o ngwale barutwana bao ba hlokago thušo yeo e oketšegilego. Ba bangwe ba ka sokola ka thutamedumo mola ba bangwe ba sokola ka mongwalo wa mothikitho!

MPHATO WA 3 DIKOTARA 3-4

MONGWALO

Mafoko ka botee go ya go bontšhi: Mošupologo

***Maikemišetšo.** Go fa barutwana thekgo goba go tiišetša tsebo ya bona ya tumathlaka le mongwalo ka go iphošolla. Go tšweletša bokgoni bja go bala ka go thuša barutwana go bona le go ba le tumo ya go lemoga dipaterone tša phetogo mantšung go ya ka dihlogwana tša maina.*

Tsebišo: Mathomong barutwana ba swanetše go dira mošongwana wo ka mongwalo wa go **GATIŠA**. Laela Barutwana go ngwala ka mongwalo wa **MOTHIKITHO**, ge ba šetše ba kgona ka go lekanela mongwalo wa **MOTHIKITHO**.

- 1 Ka nako ya mongwalo ka Mošupologo, barutwana ba swanetše go itlwaetša mongwalo wa mothikitho ka go bušeletša mantšu ao ba ithutilego wona beke ya go feta.
- 2 Laela barutwana gore ba bule dipuku tša bona gomme ba ngwale letšatšikgwedi le sehlogo seo se re go **Mafoko a go tloga go botee go ya go bontšhi**.
- 3 Sa go latela ba botše gore ba ngwale dinomoro 1–5 mo morumong wa puku gomme ba tshele mothalo o tee ka fase ga nomoro ye nngwe le ye nngwe
- 4 Gopotša barutwana gore wo ke mošongwana wa ka pejana wa go lekola gore ba gopola go ngwala medumo le mantšu ao ba ithutilego wona
- 5 Botša barutwana gore ba lekola tsebo ya bona ya medumo le mongwalo.
- 6 Bitša mafoko a botee go tšwa lenaneothutong. Barutwana ba swanetše go ngwala mafoko a kgauswi le dinomoro ka mokgwa wo:
Mafoko a go tšwa go botee go ya go bontšhi
 - 1 Mohlare wa diapola o wele
 - 2 Seeta se senyegile.
 - 3 Sefatanaga se thutše.
 - 4 Leeba le fofile.
 - 5 Mošemane o a bapala.
- 7 Sa go latela, laela barutwana go ngwalolla mafoko ka bontšhi.
- 8 Ge go šetše metsotso ye mehlano gore thuto e fele, ngwallolla mafoko gabotse letlapeng o le gare o bitša medumo ebile o hlatholla mokgwa wa go ngwala ka mothikitho.
- 9 Ke moka kgopela barutwana gore ba go laetša paterone yeo ba e lemogago: go swana le mo lefoko le fetogago.
- 10 Thalela dipaterone ka tsela ye:
Mafoko a go tšwa go botee go ya go bontšhi
 - 1 Mohlare wa diapola o wele.
Mehlare ya diapola e wele.
 - 2 Seeta se senyegile.
Dieta di senyegile.
 - 3 Sefatanaga se thutše.
Difatanaga di thutše.
 - 4 Leeba le fofile.
Maeba a fofile.
 - 5 Mošemane o a bapala.
Bašemane ba a bapala.
- 11 Botša barutwana gore ba nagana ka dipaterone tše ge ba bala goba ba ngwala.
- 12 Laela barutwana gore ba tšee phensele ya mmala gomme ba swaye mešomo ya bona.
- 13 Botša barutwana gore ge eba ba swere bothata go gopola medumo goba go ngwala leletere ka mothikitho, ba swanetša go tšwela pele ba ithuta tšona bekeng ye.

- 14 Tšea dipuku tša barutwana mafelelong a thuto gomme o ngwale barutwana bao ba hlokago thušo yeo e oketšegilego. Ba bangwe ba ka sokola ka thutamedumo mola ba bangwe ba sokola ka mongwalo wa mothikitho!

DITUMATLHAKA

Go bušeletša medumo ka go bopa le go aroganya mantšu: Labobedi le Laboraro

Maikemišetšo: Go tšweletša temogo ya barutwana ya medumo, le bokgoni bja go bopa le go aroganya medumo le dinoko tšeo ba di rutilwego ka kelohloko le ka tatelano gore ba kgone go bala le go ngwala ka noši. Go re tsebo ya barutwana ya go lemoga medumo le dinoko e kgone go itaragalela.

Ke a dira...

- 1 Thoma ka lentšu la go tšwa go thuto ya ka Labobedi.
- 2 Bitša lentšu le: *apara*
- 3 Aroganya lentšu ka medumo tee: /a/-/p/-/a/-/r/-/a/
- 4 Bitša modumo wa pele: /a/
- 5 Bitša modumo wa bobedi: /p/
- 6 Bitša modumo wa boraro: /a/
- 7 Bitša modumo wa bone: /r/
- 8 Bitša modumo wa mafelelo: /a/
- 9 Ngwala lentšu letlapeng: *apara*
- 10 Dira tšhupetšo ya go šupa le go bopa medumo go dira lentšu: /a/-/p/-/a/-/r/-/a/ = *apara*
- 11 Sa go latela, bitša senoko sa pele sa lentšu: /a/
- 12 Bitša senoko sa bobedi sa lentšu: /pa/
- 13 Bitša senoko sa boraro sa lentšu: /ra/
- 14 Dira tšhupetšo o šupe dinoko go laetša gore o di kopanya bjang gore e be lentšu. /a/-/pa/-/ra/= *apara*
- 15 Bušeletša se ka mantšu a go tšwa go thuto ya Laboraro

Re a dira...

- 1 Thoma ka lentšu go tšwa thutong ya ka Labobedi
- 2 Bitša lentšu: **sepela**
- 3 Botšiša barutwana gore: Modumo wa mathomo ke ofe mo lentšung?/s/
- 4 Botšiša barutwana gore: modumo wa bobedi ke ofe mo lentšung?/e/
- 5 Botšiša barutwana gore: modumo wa boraro ke ofe mo lentšung?/p/
- 6 Botšiša barutwana gore: modumo wa bone mo lentšung ke ofe?/e/
- 7 Botšiša barutwana gore: modumo wa bohloko ke ofe mo lentšung?/l/
- 8 Botšiša barutwana gore: modumo wa mafelelo ke ofe mo lentšung?/a/
- 9 Kgopela barutwana gore ba aroganye lentšu ka medumo tee: /s/-/e/-/p/-/e/-/l/-/a/

10 Ngwala lentšu: **sepela**

11 Laela barutwana gore ba bope medumo ya lentšu le wena: /s/-/e/-/p/-/e/-/l/-/a/= sepela

12 Botšiša barutwana gore ke sefe senoko sa pele mo lentšung?/se/

13 Botšiša barutwana gore ke sefe senoko sa bebedi mo lentšung?/pe/

14 Botšiša barutwana gore ke sefe senoko sa mafelelo mo lentšung?/la/

15 Bušeletša se ka lentšu la go tšwa go thuto ya ka Laboraro.

O a dira...

1 Laela barutwana gore ba ntšhe dipuku tša bona tša go ngwala ba ngwale letšatšikgwedi le sehlogo se: **Mantšu a s.**

2 Sa go latela, botša barutwana gore ba ngwale dinomoro 1–5 mo morumong wa puku.

3 Bitša dinoko tše hlano goba mantšu a mahlano go tšwa lenaneothutong.

4 Barutwana ba swanetše go ngwala mantšu ao kgwauswi le nomoro ya maleba. Ba swanetše go šomiša tsebo ya bona ya go aroganya le go bopa mantšu go ba thuša go peleta mantšu ao.

5 Barutwana ba swanetše go thalela medumo yeo e lebantšwego mo mantšung.

6 Ge go šetše metsotso e mebedi gore thuto e fele, ngwalolla mantšu letlapeng ka nepagalo gomme o thalele medumo yeo e lebantšwego.

7 Laela barutwana gore ba swaye mešomo ya bona ka phensele ya mmala.

8 Hlalosetša barutwana gore ba tla ithuta go ngwala modumo ka mongwalo wa **MOTHIKITHO** thutong yeo e latelago.

MONGWALO**Go ngwala maletere le mantšu a maswa: Labobedi le Laboraro**

***Maikemišetšo:** Go tšweletša bokgoni bja barutwana ka kelohloko le ka tatelano bja go ngwala ka thelelo maletere a go sepelelana le medumo yeo a emetšego le yeo ba ithutilego yona.*

1 Ruta barutwana go hlama maletere a medumo yeo ba e rutilwego ka **mothikitho**.

2 Ruta hlaka ye nnyane le hlaka ye kgolo ya leletere le lengwe le le lengwe.

3 Šupetša barutwana go ngwala modumo letlapeng – hlatholla mokgwa wa go hlama dithlaka ge o le gare o ngwala.

4 Laela barutwana ba go ngwala ka lanngole gore ba bee dihlogo tafoleng.

5 Furala barutwana, o emiše letsogo la go ja.

6 Botša barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja gore ba go latele ge ngwala lletere goba maletere moyeng.

7 Bušeletša mokgwa wo ka barutwana bao ba šomišago letsogo la nngole.

8 Botša barutwana gore ba šome mmogo gomme bašielane ka go ngwala modumo mo mekokotlong ya bona ka menwana.

9 Morago ga se, botša barutwana gore ba ngwale modumo mo ditafoleng tša bona ka menwana.

10 Sa mafelelo, laetša barutwana go hlama lletere goba maletere le mantšu mo letlapeng.

- 11 Laela barutwana gore ba ngwale modumo/mantšu/mafoko ka dipukung tša bona.
- 12 Ge o dira tšhupetšo ya mantšu, gatelela gore maletere a mothikitho a kopanywa bjang.
- 13 Barutwana ba swanetše go thalela modumo go mantšu/mafoko ao ba a ngwadilego.

DITUMATHLAKA

Go fetola leletero: Labone

Maikemišetšo. Go fa barutwana thekgo goba go tiišetša tsebo ya bona ya tumathlaka. Go tšweletša bokgoni bja go bala ka go thuša barutwana go tsepelela le go lemoga phetogo e tee lentšung yeo e ka fetolago hlathollo ya lentšu leo.

Ke a dira...

- 1 Hlalosetša barutwana gore, lehono re tla lebelela diphapano tše nnyane mo mantšung. Se se re thuša gore re be babadi ba ba kaone.
- 2 Ngwala mantšu a mabedi ao a ngwadilwego lenaneothutong mo letlapeng. go swana le: **bela, sela**
- 3 Hlalosa gore lehono re tla leka go humana gore ke modumo ofe wo o fapanego mo mantšung a mabedi.
- 4 Dira taetšo go laetša barutwana go hwetša phapano, go swana le **bela, sela**
- 5 Hlalosa phapano ka tsela ye: Modumo wa/**b/le/s/e** a fapana, eupša dilo tše dingwe ka moka di a swana!

Re a dira...

Karolo ya 1

- 1 Ngwala mantšu a mabedi ao a tšwelelago lenaneothutong, go swana le: **bela, sela**
- 2 Botšiša barutwana gore phapano ke eng go mantšu a a mabedi?
- 3 Bitša morutwana gore a tle a thalele phapano gare ga mantšu a mabedi, go swana le ka mokgwa wo: **sela, bela**
- 4 Hlalosa phapano gare ga mantšu a mabedi.

Karolo ya 2

- 1 Sa go latela, ngwala lentšu leo le filwego ka mo lenaneothutong mo letlapeng, ka tsela ye: **bela**
- 2 Botšiša barutwana gore: **ke modumo ofe wo o ka o fetolago mo lentšung le gore e be lentšu leo le fapanego?**
- 3 Ngwala lenaneo la dikakanyo tša barutwana ka tsela ye: **wela, fela; sela, nela**

O a dira...

- 1 Ngwala lentšu leo le filwego ka mo lenaneothutong mo letlapeng, ka tsela ye: **sela**
- 2 Botšiša barutwana gore: **ke modumo ofe wo o ka o beago sebakeng sa o mogwe gore lentšu e be leo le fapanego?**

- 3 Laela barutwana gore ba dire mantšu a mantšhi ka moo ba ka kgonago, ka go bea modumo sebakeng sa o mongwe mo lentšung.
- 4 Mafelelong a thuto, tanya šedi ya barutwana gape.
- 5 Bitša barutwana gore ba tle letlapeng go tla go ngwala mantšu a bona.
- 6 Lebelela mantšu gomme o hlalosešše barutwana gore ke modumo ofe woo o beilwego sebakeng sa wo mongwe. **bela, lela, sela, wela**

DITUMATLHAKA

Humana Mantšu: Labohlano

Maikemišetšo: Go fa barutwana monyetla wa go kopanya tsebo ya bona ya medumo yeo ba e rutilwego. Go fa barutwana monyetla wa go itlwaetša bokgoni bja go aroganya le go bopa mantšu. Go oketša bokgoni bja gore temogo ya medumo e kgone go itiragalela go barutwana.

Thala tafola ya medumo yeo e šetšego e rutilwe le medumo yeo e rutilwego ka Labobedi le ka Laboraro. Se se akaretša le dihlogwana.

tšh-	u-	p	di
kgw-	b	a	
t	r	o	
l	e	m	

Tšhupetšo

- 1 Gopotša barutwana medumo ya beke: Mohlala: /tšh/le/kgw/
- 2 Sekasekang medumo le ditwakanywa ka moka mo letlapeng.
- 3 Hlalosešša barutwana gore ba nale metsotso ye meraro go dira mantšu a mantšhi ka mokgwa wo ba ka kgonago.
- 4 Laetša barutwana go dira lentšu o šomiša medumo yeo e lebantšwego, go swana le: /tšh/le/kgw/
- 5 Gopotša barutwana gore ba ka bopa mantšu ba šomiša ye mengwe ya medumo ntle ga /tšh/le/kgw/.
- 6 Laetša barutwana go dira lentšu le lengwe go swana le/p/-/u/-/l/-/a/
- 7 Gopotša barutwana gore b aka dira mantšu a mangwe ba šomiša medumo yeo e lebantšwego go swana le **tšhela** Goba mantšu ao a sa šomišego modumo wo o lebantšwego go swana le **mabu**

Barutwana ba a dira

- 1 Laela barutwana gore ba bule dipuku tša bona gomme ba ngwale sehlogo sa: tšh, kgw
- 2 Laela barutwana gore ba thome go ngwala
- 3 Efa barutwana metsotso ye meraro humana le go bopa mantšu a mantši ka moo ba ka kgonago.
- 4 Dumelela barutwana go swaya mešomo ya bona. Laetša barutwana go bopa mantšu a (le a mangwe): tšhela, tšhuma, tšhaba, kgwele, kgwara, makgwakgwa. mabu, pula, pelo, pere, rema. dikgwale

Go bala ka go abelana le Maano tekatlhaloganyo

Beke e nngwe le e nngwe go balwa kanegelo e mphsa ya go abelana.

Go bala ka go abelana go dirwa ka mokgwa wo:

- Mošupologo: Pele re bala
Labobedi: Go bala la mathomo
Labone: Go bala la bobedi
Labohlano: Morago ga go bala

Ge go balwa ka go abelana, hlokomela gore bana ka moka ba dutše gabotse ebile ba kgona go bona ditshwantšo mo pukung e kgolo. Gopotša bana ka ga ditetelo tša gago ka nako yo Go bala ka go abelana, bjalo ka:

- Dula ka boiketlo o HOMOTŠE
- Bea MATSOGO a gago diropeng
- Bea MAHLO a gago le monagano mo kanegelong
- Tswalelang MELOMO (dira seka sa go bontšha go tswalela dipounama)

Maikemišetšokgolo a Go bala ka go abelana mo lenaneong le ke a letelago:

- 5 Barutwana ba hwetša maitemogelo a ka moo go bala kanegelo ka moka go raranego go feta ka moo ba kgonago go bala ba nnoši. Ka lebaka la gore barutwana ga ba tshwenyege ka thekniki ya go bala, ba kgona go tsepelela go kanegelothwi le baanegwa. Barutwana ba kgona go iphsina ka dikanegelo, gomme ba tšweletša lerato la go bala.
- 6 Ge morutiši a bala ka go hlaboša lentšu, ka sewelo o fela a bontšha mahlale a itšeng a go bala: o bala go tloga letlakaleng la mathomo go fihla go la mafelelo; o bala go tloga godimo ga letlakala go ya fase; o bala go tloga sengeleng go ya sejeng; o hlokomela maswaodikga; o bala ka thelelo le ka lebelo la maswanedi; o bala ka tlhagišo yeo e nthšago tlhaloso ya sengwalwa gabotse. Barutwana ba ithuta ka sewelo mahlale a mantši a go bala ka go ela mmadi wa go bala ka thelelo hloko.
- 7 Ge morutiši a ntše a bala, o šitlela Tlhaloso ka: go šupa seripa sa seswantšho; go šomiša seka goba tiro; le go hlakanya tlhagišo ya maikutlo lentšung la gagwe. Gape morutiši o bea tlhaloso molaleng ka go eta a ema a hlaloša lentšu goba sekafoko. Barutwana ba hwetša bohlale bo bofsa ba polelo ka go theeletša morutiši le go mmogela.

8 Se se bohlokwa Go baleng ka go abelana ke gore morutiši o swanetše go ruta barutwana mokgwa wa go nagana ka ga kanegelo, le mokgwa wa go bopa kwešišo ya kanegelo ka bobona. Mo lenaneong le, re kgethile go aga bohlale ba tekatlhaloganyo ka go bontšha le go ruta mekgwa e fapanego ya maano tekatlhaloganyo. Maano tekatlhaloganyo a a latelago a šomišitšwe:

- Go phopholetša
- Ponokakanyo
- Go fetleka sengwalwa
- Akaretša
- Nagana ka sengwalwa (akanya)
- Go hlama dikgokaganyo
- Go kamaka
- Go hlama ditekanyetšo (tshekatsheko)

MAANO TEKATLHALOGANYO

Lenaneo le le latelago le beakantšha tshedimošo ka ga leano le lengwe le le lengwe.

Leano 1: Go phopholetša	
Tlhaloso	Ge barutwana ba phopholetša, ba bolela seo ba <u>naganago</u> gore se tla direga mo kanegelong. Barutwana ba ka phopholetša gore go tla direga eng ka go lebelela ditshwantšho mo pukung. Gape ba ka phopholetša gore go tla direga eng sa go latela ge ba feditše go bala letlakala la sengwalwa. Mafelelong, barutwana b aka phopholetša gore ba nagana gore kanegelo e ka felela bjang.
Maikemišetšo	<i>Go phopholediša barutwana go dira gore ba nagana ka kanegelo pele ba e bala. Barutwana ba swanetše go šomiša mehlalanyana go leka go tseba baanegwa le ditiragalokgolo tše kago direga. Ka go phopholetša, barutwana ba tšweletša bohlale ba tekahlaloganyo ka go nagana ka kanegelo.</i>
Dikgato (Go phopholetša ka ditshwantšho)	<ol style="list-style-type: none"> 1 Lebelela seswantšho. 2 Botšiša barutwana: Naa le nagana gore go direga eng mo? 3 Dumelela gore barutwana ba nagane ka ga potšišo ye. 4 Ge barutwana ba šitwa go araba, ba fe mohlala wa karabo ya potšišo ye. 5 Bontšha mokgwa wo diswantšho di kgokaganago go aga kanegelo.
Mehlala (Go phopholetša ka ditshwantšho)	<ol style="list-style-type: none"> 1 Naa le nagana gore go direga eng mo? 2 Naa le nagana gore moanegwa wo o ikwa bjang? Ka lebaka la eng? 3 Naa le nagana gore le tla bona eng mo letlakaleng la go latela?
Dikgato (Go phopholetša ka sengwalwa)	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala letlakala la sengwalwa. 2 Botšiša barutwana: Naa go tla direga eng sa go latela? 3 Dumelela gore barutwana ba nagane ka ga potšišo ye. 4 Ge barutwana ba šitwa go araba, ba fe mohlala wa karabo ya potšišo ye.
Mehlala (Go phopholetša ka sengwalwa)	<ol style="list-style-type: none"> 5 Naa le nagana gore go tla direga eng sa go latela? 6 Naa le nagana gore moanegwa wo o tlo dira eng sa go latela? 7 Naa le nagana gore kanegelo ye e tlo fela bjang?

Leano 2: Ponokakanyo	
Tlhaloso	Ge barutwana ba hlama ponokakanyo, ba swanetše go nagana ka seo se diragalago mo kanegelong bjalo ka ge ba bogetše temana mo seswantšho sa paesekopong. Ba swanetše go leka go bona ditiragalo tša kanegelo ka megopolong ya bona.
Maikemišetšo	<i>Go hlama ponokakanyo go thuša go fa Tlhaloso ya mantšu a ngwadilwego ka go a fetolele go temana ya seswantšho sa paesekopo ka megopolong ya barutwana. Gape go hlama ponokakanyo go thuša barutwana gore ba bone mokgwa wo ditiragalo tša sengwalwa di kgokagantšhitšwego. Se se ba thuša go aga kwešišo le go nagana ka ga kanegelo ka moka, upša ka letlakala le letlakala.</i>
Dikgato	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala sengwalwa mo letlakaleng. 2 Ere: Bjale re ile go hlama ponokakanyo e kego re lebeletše seswantšho sa paesekopo. 3 Laela barutwana gore ba tswalele mahlo. Hlaloša gore ba swanetše go theeletša mantšu gomme ba hlame seswantšho sa paesekopo ka megopolong ya bona. 4 Bala sengwalwa gape. 5 Botša barutwana ka ga ponokakanyo ye o e hlamago. (Šupetša bohlae bjo.) 6 Botšiša barutwana: Naa le bone eng? (Naa go diregile eng diswantšho tša paesekopo ya lena?) 7 Theeletša gomme o boledišane le barutwana ka dikarabo tša bona. Kgonthiša gore dikarabo tša barutwana di maleba le seo se diregago mo kanegelong.
Mehlala	<ol style="list-style-type: none"> 1 Ke hlamile ponokakanyo mola Joe a thopa mokato. Ke kgonne go bona kudumela e elela hlogong ya gagwe e fofela gohlegohle. Ke kgonne go bona mahlo a gagwe a tsepeletše mothalong wa go fetša, gomme mmele wa gagwe o šoma ka mokgwa wo o ka kgonago ka gona. 2 Naa le hlamile ponokakanyo efe? Go diregileng seswantšhong sa paesekopo ya lena?
Leano 3: Go fetleka sengwalwa	
Tlhaloso	Dipotšišo tša go fetleka sengwalwa ke mohuta wa motheo wa dipotšišo tša tekatlhaloganyo. Dipotšišo tše di kgopela barutwana go nagana goba go lebelela mantšu mo letlakaleng le go gopola tshedimošo.
Maikemišetšo	<i>Dipotšišo tše ke tša motheo wa go hlola kwešišo ya mantšu a lego mo letlakaleng. Leano le le bontšha barutwana mokgwa wa go tsopola le go fetleka lentšukgolo le tlogo ba thuša go araba dipotšišo tše.</i>
Dikgato	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala sengwalwa mo letlakaleng. 2 Botšiša barutwana potšišo ka ga tshedimošo mo sengwalong, bjalo ka: Naa Joe o be a nyaka go fenya mang mokatong? 3 Dumelela barutwana ba arabe potšišo. 4 HLOKOMELA: Thuša barutwana go hwetša karabo ka go tsopola lentšukgolo la mohola, gomme ba fetleke sengwalwa go humana lentšu leo. Ka tlwaelo se se tla ba thuša go humana karabo.
Mehlala	<ol style="list-style-type: none"> 1 Naa Joe o ile a dira eng pele ga mokato? 2 Naa Joe o ile a tlhahlelwa mokato neng? 3 Naa mokato o be o swaretšwe kae?

Leano 4: Akaretša

Tlhaloso	Ge barutwana ba akaretša, ba nagana ka ga seo se diragetšego mo kanegelong. Ba kgonaga gape go nagana ka dilo tše dingwe, bjalo ka: seo ba se ratilego mo kanegelong; le seo ba ithutilego sona.
Maikemišetšo	<i>Go akaretša go bontšha gore barutwana ba kwešišitše e bile ba naganne ka ga kanegelo. Go kgopela barutwana go akaretša kanegelo ke mogwa o mokaonekaone wa go hlola kwešišo ya bona.</i>
Dikgato	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala sengwalwa. 2 Gopotša barutwana: Ge re akaretša, re nagana ka diripa tše bohlokwahlokwa tša kanegelo. Gape re ka nagana ka seo re se ratilego ka ga kanegelo, le seo re ithutilego sona kanegelong.
Mehlala	<p>Kanegelo: Joe o thopa mokato.</p> <p><u>Barutwana b aka akaretša kanegelo ka mogwa wo latelago:</u></p> <p>Kanegelo ye a mabapi le mošimane yo a bitšwago Joe yo a nyakago go fenya Sizwe, mošimane wa lebelo go phala bohle sekolong go tša mabelo. Joe o itšhidulla ka nako tšohle, gomme mafelelong o fenya Sizwe.</p> <p>Ke ratile seripa sa mola Joe a kgaola theipi mafelelong a mokato – go be go kgahliša e le ruri.</p> <p>Ke ithutile gore ge o leka ka maatla o sa tlogele o ka kgonaga go atlega.</p>

Leano 5: Nagana ka sengwalwa (Akanya)

Tlhaloso	Ge morutiši a akanya, o nagana ka go hlaboša lentšu ka sengwalwa. O dumelela barutwana go kwa seo a se naganaga ka sengwalwa.
Maikemišetšo	<p><i>Go šupetša mogwa wa go nagana/ akanya ka sengwalwa, re ruta barutwana dilo tše pedi. Sa pele, re ruta barutwana gore babadi ba go bala gabotse ga ba bale mantšu fela, ba nagana ka seo ba se balago ka mehla. Sa bobedi, re bontšha barutwana mehuta ya menagano yeo babadi ba go bala gabotse ba bago le yona mabapi le sengwalwa.</i></p> <p><i>Go dira bjalo, re bontšha barutwana mogwa wa go nagana ka bokgoni bja go hlola le go nagana ka tššetšo ka sengwalwa. Mo lebakeng, barutwana ba tla thoma go dira se ka bobona.</i></p>
Dikgato	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala sengwalwa mo letlakaleng. 2 Nagana ka potšišo goba kakanyo ye mmadi wa go bala ka thelelo a ka bago le yona mabapi le sengwalwa. (Dikakanyo di filwe mo dipolokong tša Palong ya Pele le ya Bobedi tša mananeothuto.) 3 Ere: Ke bona /Ke lemoga ... 4 Ere: Ke akanya ... 5 Ga go hlokege gore barutwana ba arabe potšišo ye.
Mohlala	Ke bona gore Sizwe o ile a sega Joe ge a tsenela mokato. Ke akanya gore a se se tla nyamiša Joe naa?

Leano 6: Go hlama dikgokaganyo

Tlhaloso	Ge barutwana ba hlama dikakanyo, ba bapetša sengwalwa go maphelo a bona (sengwalwa go nna), goba go sengwalwa se sengwe (sengwalwa go sengwalwa), goba go selo se sengwe mo lefaseng (sengwalwa go lefase).
----------	---

Maikemišetšo	<i>Go hlama dikgokaganyo go thuša barutwana go kwišiša sengwalwa go teba ka go se gokaganya le dilo tše dingwe tšeo ba šetšego ba di tseba, goba ba itemogetšego tšona. Go bontšha barutwana gore ba ka hlama dikgokaganyo tše di japanego: sengwalwa go sengwalwa se sengwe, sengwalwa go nna, sengwalwa go maphelo a bona, sengwalwa go lefase – tshedimošo ye nngwe yeo ba šetšego ba e tseba ka ga lefase.</i>
Dikgato	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala sengwalwa mo letlakaleng. 2 Botšiša bana potšišo, bjalo ka: Naa ke neng mo o kileng wa nyaka go thopa sengwe bjalo ka Joe? 3 Šomiša go šupetša go fa mohlala wa karabo, bjalo ka: Ge Joe a be a nyaka go thopa sefoka, go nkgopoditše ka mokgwa wo ke bego ke hlwa ke phadišana le mogolle kua sekolong. Ka mehla o be a humana meputso ya godimo go sengwe le sengwe, gomme batswadi ba ka ba be ba ikgantšha kudu. Le nna ke be ke nyaka gore batswadi ba ka ba ikgantšhe ka nna.
Mehlala	<ol style="list-style-type: none"> 1 Se se go gopotša bjang ka bophelo ba gago? 2 Mpotše ka moo sengwe se swanago le se se ilego sa go hlagela. 3 Ge o be o le Joe, o nagana gore o ka be o ile wa dira eng ge Sizwe a go sega?
Leano 7: Go kamaka	
Tlhaloso	<p>Go kamaka go akaretša tšhomišo ya seo o šetšego o se tseba, gammogo le seo o se badilego gore o kgone go phopholetša gabotse ka sengwe mo kanegelong. Se ke se se bitšwago 'go bala ka tsitsinkelo'. Ge barutwana ba kamaka, ba phopholetša gabotse ka ga sengwe mo kanegelong.</p> <p>Ka nako ye nngwe, mogwadi ga a ngwale dintlha ka moka tša kanegelo. Mongwadi o fela a tlogela diripa tše dingwe tša kanegelo di sa felela gore babadi ba kgone go inaganela ka bobona.</p>
Maikemišetšo	<i>Barutwana ba hloka go inaganela diripa tša kanegelo ka go kamaka – ba hloka go ithuta 'go bala ka tsitsinkelo'. Go dira se, ba swanetše go šomiša se se ngwadilwego, gammogo le seo ba šetšego ba se tseba go leka go inaganela ka seo se sego sa tšweletšwa molaleng.</i>
Dikgato	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala sengwalwa mo letlakaleng. 2 Botšiša barutwana: Naa le tseba eng ka ga se? Sengwalwa sona se reng? 3 Botšiša barutwana: Re ka phopholetša eng gape ka se? Naa go na le sengwe se sengwalwa se sa se bolelego? 4 Botšiša barutwana: Naa ke eng se re ka se kamakago ka Joe ka mokgwa wo a bego a dula a itšhidulla? 5 Theeletša gomme o boledišane le barutwana ka dikarabo tša bona. Kgonthiša gore dikarabo tša barutwana di na le tllatloganyo. 6 Ge barutwana ba katana, ba fe mohlala wa go kamaka. Šomiša freimi ya lefoko ye e latelago go ba thuša: Go theilwe godimo ga ... ke nagana ...
Mohlala	<p>Sengwalwa:</p> <p>Mogolle wa ka o kgopetše go ya yunibesithing. Ge ke boa gae ke ile ka mmona a swere lengwalo a myemyela. Mmao be a lla, a bile a sega a mo gokarela.</p> <p>Go kamaka:</p> <p>Go theilwe godimo ga gore mogolle o be a kgopetše go ya yunibesithing, le gore o be a swere lengwalo a lebellega a thabile, re phopholetša gore kgopelo ya gagwe e ile ya atlega.</p>

Leano 8: Go hlama ditekanyetšo (tshekatsheko)	
Tlhaloso	Ge re hlama ditekanyetšo tša sengwalwa, re dira kahlolo ya kokwane ye itšeng ya sengwalwa.
Maikemišetšo	<i>Barutwana ba swanetše go rutwa gore ka mehla ba swanetše hlama ditekanyetšo tša seo ba se balago, le go kgona go thekga le go lokafatša ditekanyetšo tša bona.</i>
Dikgato	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala sengwalwa mo letlakaleng. 2 Botšiša barutwana potšišo ya tekanyetšo, o ba kgopele go thekga karabo ya bona. Mohlala: Naa o nagana gore x o dirile selo sa go loka? Ka lebaka la eng? 3 Theeletša gomme o boledišane le barutwana ka dikarabo tša bona. Kgonthiša gore dikarabo tša barutwana di na le tihatloganyo. 4 Ge barutwana ba katana, abelana tekanyetšo ya gago go fa mohlala: Ke nagana gore x o dirile selo sa go loka ka lebaka la gore x
Mohlala	<ol style="list-style-type: none"> 1 Naa o nagana ... 2 Naa o dumelelana le ... 3 Ka kgopolong ya gago ... 4 Naa o ratile ...

Ka fase o hwetša tlhaloso ya kgwekgwe tshepedišo ya e nngwe le e nngwe ya dithuto tša Go bala ka go abelana: Go bala lekga la pele; Go bala la mathomo; Go bala la bobedi; le Go bala mafelelong. Bala diTlhaloso tše go hwetša kwešišo ye e sekilego ya tsamaišo ya thoto e nngwe le e nngwe.

GO BALA KA GO ABELANA: PELE RE BALA

LEANO TEKATLHALOGANYO: GO PHOPHOLETŠA

Pele re bala, re aga bohlae ba tekatlhaloganyo ka go dira gore barutwana ba nagana ka kanegelo pele ga gore e balwe.

- 1 Botša barutwana gore lehono ba tlile go lebelela diswantšho mo kanegelong, le go nagana ka kanegelo.
- 2 Botša barutwana gore, go theilwe ka seo ba se bonago, ba tla dira diphopholetšo ka ga kanegelo. Se se ra gore batla šomiša diswantšho go leka go phopholetša gore kanegelo e bolela ka eng.
- 3 Hlalošetša barutwana gore ga ba swanela go nagana ka seswantšho se sengwe le se sengwe ka bosona. Ba swanetše go kgokaganya diswantšho ka moka ka go latelana gomme ba leke go inaganela gore kanegelo ka moka e bolela ka eng.
- 4 Bontšha barutwana letlakala la go apeša puku o balele hlogo ya kanegelo godimo.
- 5 Botšiša barutwana: Naa le nagana gore go tlo direga eng mo kanegelong ye?
- 6 Se latelago, lebelela seswantšho se sengwe le se sengwe mo kanegelong, ge o ntše o lebelela, botšiša barutwana:
 - a Naa le bona eng mo seswantšhong se?
 - b Naa le nagana gore go direga eng mo?

- c** Naa le nagana gore go ka direga eng sa go latela?
- 7** Ge barutwana ba lebala go kgokaganya diswantšho tše di fapanego, ba hlohleletše go dira se. Go fa mohlala: 'Naa le kgona go gopola gore mošimane yo o be a dira eng mo seswantšhong sa mafelelo? O dira eng bjale? Le nagana gore go direga eng bjale?'
- 8** Ge o fihla seswantšhong sa mafelelo, botšiša barutwana: Naa le nagana gore kanegelo ye e tlo fela bjang? (ge go lebane).
- 9** Leboga diphopholetšo tša barutwana.
- 10** Ge o na le nako, bala kanegelo ka moka go fihla mafelelong o sa khutše.

GO BALA KA GO ABELANA: GO BALA LA MATHOMO

LEANO TEKATLHALOGANYO: LEANO LE LE SWANETŠEGO GO ŠOMIŠWA LE ŠUPILWE MO LENANEOTHUTONG

Ge re bala la mathomo, re thoma go aga bohlale ba tekatlhaloganyo ka go bala le go hlalošetša barutwana kanegelo. Gape re fa barutwana tšhupetšo ya mokgwa wa go nagana ka kanegelo. Pele o bala, botša barutwana se o ilego go se dira. Bolela se swanago le se: *'Mphato, ke nako ya Go bala ka go abelana. Gopolang gore nako le nako ge re bala goba re theeletša kanegelo, go bohlokwa gore ka mehla le fele le nagana ka kanegelo. Lehono ke tlo le bontšha mokgwa wo ke naganago ka kanegelo. Ke tlike go dira se ka (go le fa mohlala) go hlama ponokakanyo ya seo se diregago mo kanegelong. Se se ra gore ge ke ntše ke bala, ke tla dira seswantšho sa paesekopo ya kanegelo ka monagonong wa ka.'*

- 1** Bala letlakala le lengwe le le lengwe la kanegelo ka thelelo le ka go kwagala. Ge o ntše o bala, šomiša dika, ditiro le tlhagišo ya sefahlego, le segalo sa lentšu (tlhagišo) go oketša thlalošo.
- 2** Mo go nyakegago, ema o hlalošetše barutwana lentšu goba sekafoko.
- 3** Ka nako yeo, ya Go bala la mathomo, re tsepelela go tšhupetšo le thuto ya leano tekatlhaloganyo go barutwana.
- 4** Mafelelong a letlakala le lengwe le le lengwe o tla bona dipoloko tše pedi tša mmala, di pharilwe Go bala la mathomo le Go bala la bobedi.
- 5** Ge o fetša go balela barutwana letlakala, khutša o bontšhe gore o a nagana gomme o bolele se se ngwadilwego ka polokong. Ka go dira se, o šupetša mokgwa wa go *nagana ka kanegelo*. Go bohlokwa gore o kwišiše se o se bolelago – ge o sa kwišiše se o se bolelago, barutwana ba ka se kwišiše selo.
- 6** Mo letlakaleng la mafelelo la kanegelo, go na le dipotišo tše mmalwa ka dipolokong tša Go bala la mathomo le Go bala la bobedi.
- 7** Kgopela bana ba fapanego go araba dipotišo.
- 8** Bontšha barutwana gore potišo e tee e kgona go ba le dikarabo tše mmalwa tše nepagetšego, le gore go a kgonega gore barutwana ba be le dikgopolo tša go fapana.

GO BALA KA GO ABELANA: GO BALA LA BOBEDI

LEANO TEKATLHALOGANYO: LEANO LE LE SWANETŠEGO GO ŠOMIŠWA LE ŠUPILWE MO LENANEOTHUTONG

Ge re bala la bobedi, re tšwela pele ka go aga bohlae ba tekatlhaloganyo ka go balela barutwana kanegelo, gape re šupetša mokgwa wa go nagana ka kanegelo. Gapegape, botša mphato seo o ilego go se dira. Bolela se swanago le se: *‘Mphato, ke nako ya Go bala ka go abelana. Gopolang, nako le nako ge re bala goba re theeletša kanegelo, go bohlokwa gore le fele le nagana ka kanegelo. Lehono ke tlile go le bontšha mokgwa wa go nagana ka kanegelo. Kei le go dira se ka (go le fa mohlala) go hlama ponokakanyo ya seo se diregago mo kanegelong. Se se ra gore ge ke ntše ke bala, ke tla dira seswantšho sa paesekopo ya kanegelo ka monaganong wa ka.’*

- 1 Se se latelago, bala letlakala le lengwe le le lengwe la kanegelo ka go thelela le go kwagala. Ge o ntše o bala, šomiša dika, ditiro le tlhagišo ya sefahlego, le segalo sa lentšu (tlhagišo) go oketša Tlhaloso.
- 2 Ka nako yeo, ya Go bala la bobedi, o tla šupetša mokgwa wa go nagana ka kanegelo.
- 3 Mafelelong a letlakala le lengwe le le lengwe o tla bona dipoloko tše pedi tša mmala, di pharilwe Go bala la mathomo le Go bala la bobedi.
- 4 Ge o feditše go balela barutwana letlakala, khutša o bontšhe gore o a nagana gomme o bolele se se ngwadilwego ka polokong ya Go bala la bobedi. Ka go dira se, o šupetša mokgwa wa go nagana ka kanegelo. Go bohlokwa gore o kwišiše se o se bolelago – ge o sa kwišiše se o se bolelago, barutwana ba ka se kwišiše selo.
- 5 Mo letlakaleng la mafelelo la kanegelo, go na le dipotišo tše mmalwa ka dipolokong tša Go bala la mathomo le Go bala la bobedi.
- 6 Kgopela bana ba fapanego go araba dipotišo.
- 7 Mafelelong, kgopela barutwana go bopa potišo ka sengwalwa.
 - a Kgopela barutwana gore ka go ikemela, ba nagane potišo ye ba ka kgonago go e botšiša ka ga sengwalwa.
 - b Ge go kgonega, gopotša barutwana ka ga mantšu goba dikafoko tša dipotišo, bjalo ka: mang; eng; neng; kae; bjang; ka lebaka la eng; ka monaganong wa gago; o nagana gore; ngwala ka tatelano; bj. bj.
 - c Botša barutwana ba fetoge ba bolele, gomme ba abelane dipotišo tša bona le mphato ka moka.
 - d Ke moka, kgopela barutwana ba mmalwa go abelana dipotišo tša bona le mphato ka moka.
 - e Efa barutwana ba bangwe monyetla wa go araba dipotišo tše.

GO BALA KA GO ABELANA: MORAGO GA GO BALA

Nepo ya tiro ya morago ga go bala ke go fa barutwana monyetla wa go tliša kwešišo ya bona ya kanegelo, le go itlwaetša go šomiša polelo e mphsa e ba ithutilego yona.

Morago ga go bala o tla dira e tee ya ditiro tše nne:

- 1 Swantšhetša sengwalwa
- 2 Diragatša kanegelo
- 3 Pego ya kanegelo ya molomo goba ya go ngwalwa
- 4 Go ngwala tekatlhaloganyo

SWANTŠHETŠA SENGWALWA

- 1 Dudiša barutwana gabotse madulong a bona, ba sware dipuku tša go ngwala goba pampiri ya go se be le selo, diphensele le dikrayone.
- 2 Botša barutwana gore ba ile go hlama ponokakanywa ka se sengwe go tšwa mo sengwalong. Ba gopotše gore ge ba hlama ponokakanyo ya sengwe, ba nagana gore se lebege bjang, se nkgwa bjang, se kwala bjang, e bile se duma bjang. Gape ba hlama ponokakanyo ya mokgwa wo ba ikwago ka moanegwa wo, tiragalo goba selo sengwe go tšwa sengwalong.
- 3 Kgopela barutwana go tswalela mahlo a bona gomme ba thekge ditho. Ba balele sengwalwa gape.
- 4 Ke moka, kgopela barutwana gore ba bule mahlo a bona, gomme ba swantšhe seo ba se hlamilego ponokakanyong go tšwa sengwalong. Ba ka oketša ka sešupo go hlalosa monkgo, tatso, bj. bj.
- 5 Ke moka, barutwana ba swanetše go šomiša seripa goba diripa tša go thoma lefoko go ngwala ka ga seo ba se hlamilego ponokakanyong.
- 6 Mafelelong, dumelela barutwana go sokologa ba bolele, gomme ba abelane diponokakanyo tša bona le wa mphato.

DIRAGATŠA KANEGELO

- 1 Dudiša barutwana gabotse legogong, goba mo go homotšego ka ntle.
- 2 Botša barutwana gore lehono ba ile go diragatša diripa tša kanegelo yeo ba e badilego.
- 3 Swarela puku e kgolo godimo. Bala letlakala la mathomo.
- 4 Efa barutwana taelo ya seo ba swanetšego go se diragatša. (Se se humanega lenaneothutong).
- 5 Diragatša taelo le barutwana.
- 6 Boeletša se letlakala le lengwe le le lengwe.
- 7 Tlhahla barutwana go arabela go seka sa go ba bontšha gore ba homole ba theeletše ge o bala letlakala gare ga ditiragatšo.

PEGO YA KANEGELO YA MOLOMO GOBA YA GO NGWALWA

- 1 Tanya šedi ya barutwana.
- 2 Latela dikgato tše di lego mo lenaneothutong go dira pego ya karolwana ya kanegelo le barutwana.
- 3 Se mathomo, o swanetše go supetša sengwe go tšwa kanegelong.
- 4 Sa go latela, o tla botša barutwana go nagana ka ga sengwe go tšwa kanegelong – ba se ekiše pego ya gago.

- 5 Ke moka, barutwana bat la FETOGA BA BOLELA ba abelana dipego tša bona le balekane.
- 6 Mafelelong, o tla bitša barutwana ba mmalwa go abelana dipego tša bona le mphato.
- 7 Ge e le pego ya go ngwalwa, barutwana ba tla swantšha goba ba ngwala dipego tša bona ka dipukung tša bona.

GO NGWALA TEKATLHALOGANYO

- 1 Pele thuto e thoma, ngwala hlogo ya sengwalwa bjalo ka sehlogo mo letlapeng.
- 2 Go latela, ngwala dipotšišo tša tekatlhaloganyo mo letlapeng, gotee le diripa tša go thoma lefoko tša dikarabo (Mo go swanetšego).
- 3 Laela barutwana go bula dipuku tša bona tša mošomo wa sekolo gomme ba ngwale sehlogo.
- 4 Botša barutwana gore lehono ba ile go nagana le go ngwala dikarabo go dipotšišo tše.
- 5 Bala dipotšišo le barutwana gomme o tlhalose mo go nyakegago.
- 6 Botša barutwana gore ga go hlokege gore ba ngwale dipotšišo, ba swanetše go ngwala dikarabo fela.
- 7 Sepela ka phaphosing o thuse barutwana bao ba hlokago thušo.
- 8 Metsotsong e mebedi ya mafelelo, bala dikarabo le bana, gomme o ba dumelele go phošolla mešomo ya bona.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Maikemišetšo: Go theeletša morutwana yo mongwe le yo mongwe a balela godimo, go aga bokgoni bja barutwana bja go kwešiša mararankodi a go bala le go bala ka kwešišo. Go fa barutwana ka moka ka phapošing monyetla wa go itlwaetša mantšu a ditumatlhaka, mantšu a go tšwelela kgafetša kgafetša le mafoko a makopana ao ba ka kgonago go a bileletša pele ba ngwala mešongwana ya tekatlhaloganyo ka go ikemela.

Go bohlokwa kudu gore o theeletše morutwana yo mongwe le yo mongwe a bala a le tee, gatee ka beke.

SEO BARUTWANA BA BANGWE BA SE DIRAGO KAMOKA KA PHAPOŠING:

- 1 Dudiša barutwana gabotse, ba sware dipuku tša bona tša go ngwala le matlakalatšhomo a bona a go biletšega, pele o thoma ka sehlopha sa go bala ka go hlahlwa.
- 2 Netefatša gore matlakalatšhomo a ka gare ga merabana ya polasitiki gore a se senyege.
- 3 Ruta barutwana ka lenaneotlwaelo la sehlopha sa go bala ka go hlahlwa ka leleme la gae ka tsela ye:
 - a Dudiša barutwana gabotse gomme ba sware matlakalatšhomo a bona a go bala.
 - b Ba hlalose tše mošongwana wa pele ka gare ga letlakalatšhomo woo ba swanetšego go o dira ba o fetše.
 - c Bitša sehlopha gore se tle se go balele.

- d** Ge o feditše go theeletša barutwana ka moka mo sehlopheng, ba laele gore ba ye madulong a bona.
 - e** Laetša barutwana go dira mošomo wa phetogo go laetša gore ba fetela mošomong wo mongwe go swana le go opela : lepidipidi laka, mantheledi a tsela, mosadi le kolobe, ditonki ke tsela goba dipapadi tše dingwe.
 - **Temošo:** *Metsotso ye 30 ke ye mentši* kudu gore barutwana ba ka dula ba šoma ba homotše, ke ka fao go lego bohlokwa gore o dire mošomo wa phetogo. Dikošana ke tsela ye botse ya gore ba kgone go ipshina le go itšhudulla.
 - f** Dudiša barutwana gape gabotse gomme ba sware matlakalatšhomo a bona.
 - g** Ba hlalose tše mošongwana wo o latelago woo ba swanetšego go o dira matlakalatšhomong.
 - h** Bitša sehlopha se sengwe gore se tle se go balele.
- 4** Ke kakanyo e botse go bea morutwana yo a kgonago go bala le yo a sokolago go bala mmogo gore ba kgone go thušana ka sethaka.

POPEGO YA LETLAKALATŠHOMO LA GO BALA

- 1** Letlakalatšhomo la beke ye nngwe le ye nngwe le nale mešongwana ye Go nale dithuto tše 10 tša go bala ka sehlopha sa go hlahlwa ka beke. Eupša, sehlopha se sengwe le se sengwe se ba le monyetla wa go šoma le morutiši gatee ka beke. Se se bolela gore morutwana o tla kgona go fetša mešongwana ye 9 ya letlakalatšhomo ka dinako tšeo.
- 2** Ditshwantšhetšo tša go gopotša barutwana gore ba swanetše go dira eng tšatši le lengwe le le lengwe:
 - a** Molomo o gopotša barutwana go bitša medumo ya mantšu.
 - b** Leihlo le gopotša barutwana gore ba swanetše go bala mantšu a ka go a bona.
 - c** Ngwana o tee o gopotša barutwana gore ba swanetše go ipalela.
 - d** Bana ba babedi ba gopotša morutwana gore o swanetše go bala le mogwera.
 - e** Letsogo leo le swerego pene le gopotša barutwana gore ba swanetše go thala goba go ngwala.
- 3** Morutiši o swanetše go ba le Lenaneo la ditumatlhaka le mantšu ao a tšwelelago kgafetša kgafetša. Dikanegelo tše di diswa di beakantšwe gabotse gomme di šomiša ditumatlhaka le mantšu ao a tšwelelago kgafetša kgafetša. Gape di akaretša le ditumatlhaka le mantšu a go tšwelela kgafetša kgafetša ao barutwana ba šetšego ba rutilwe wona. Se se ra gore barutwana ba ka se hlakane le lentšu leo ba sa kago ba le bona mo letlakalatšhomong.

GO BEA BARUTWANA KA DIHLOPHA LE GO KGETHA DINGWALWA TŠA SEHLOPHA SA GO BALA KA GO HLAHLWA:

- 1** Mo dibekeng tše pedi tša mathomo a ngwaga, netefatša gore o theeletša morutwana yo mongwe le yo mongwe a bala ka noši.
- 2** Šomiša mothalohlhali wa ka tlase go kgetha barutwana ka bokgoni bja bona.
- 3** Hlopha barutwana ka bokgoni bja go swana.

- 4 Mo lenaneong le, go nale dikgoba tše 10 tša go theeletša barutwana ba bala. Se se ra gore o ka dira dihlopha tše 10 tša go bala. Ge o dirile dihlopha tša ka fase ga tše 10, o ka šomiša dikgoba tše dingwe go šoma le barutwana bao ba hlokago thekgo e tseneletšego.
- 5 Ka gare ga lenaneotatelo la gago go nale foromo ya go tlatša maina a barutwana ba sehlopha se sengwe le se sengwe gape go nale tafola yeo e go thušago gore o kgone go latela dingwalwa tše dihlopha di feditšego go di bala.
- 6 **Temošo:** Mothalotlhatlhi wo o arola barutwana go ya ka bokgoni bja bona bja go bala ba šomiša mararankodi a go bala.
- 7 Ge go nale barutwana ba bantši boemong bjo tee, o ka šomiša tekakwešišo go ba arola gape.
- 8 Ka phapošing ya barutwana ba 40, go ka hloka goba go ka ba le:
 - Hloka sehlopha sa go tlala sa boemo bja Go ka ba fela le barutwana ba mmalwa.
 - Sehlopha se 1 boemong bja 2
 - Dihlopha tše 2 goba 3 boemong bja 3
 - 4Dihlopha tše 2 goba 3 boemong bja 4
 - Sehlopha se 1 goba tše 2 boemong bja 5

Ke nagana gore morutwana yo o bala: Tekanyetšo 1	Ke nagana gore morutwana yo o bala: Tekanyetšo 2	Ke nagana gore morutwana yo o bala: Tekanyetšo 3	Ke nagana gore morutwana yo o bala: Tekanyetšo 4	Ke nagana gore morutwana yo o bala: Tekanyetšo 5
<ul style="list-style-type: none"> • Morutwana ga a tsebe mantšu goba o tseba mantšu a mmalwa. • Morutwana ga a lemoge kwano gare ga maletere le medumo e mentši 	<ul style="list-style-type: none"> • Morutwana yo o tseba mantšu a mmalwa a tlwaelo. • Morutwana yo ga a lemoge kwano ya maletere le medumo ye mengwe. Goba morutwana yo o hloka thušo ye kgolo go bala mantšu ao a sa kago a a bona. 	<ul style="list-style-type: none"> • Morutwana yo o tseba mantšu a mantši ao a tlwaelegilego. • Morutwana yo o hloka thušo ka go pileletšo ya mantšu ao a sa a tsebego. 	<ul style="list-style-type: none"> • Morutwana yo o tseba mantšu a mantši ao a tlwaelegilego ebile o kgona go bileletša mantšu ao a sa a tsebego. • Morutwana yo o hloka thušo ka dinako tše dingwe go bileletša mantšu a bothata. • Morutwana yo o a leka go bala ka thelelo. 	<ul style="list-style-type: none"> • . Morutwana yo o tseba mantšu a mantši ao a tlwaelegilego. • Morutwana yo o kgona go bileletša mantšu ao a sa a tsebego. • Morutwana o bala ka thelelo le ka maikutlo. • Ke o mongwe barutwana ba go kgona go bala gabotse ka phapošing

SE O SE DIRAGO LE SEHLOPHA SE SENGWE LE SE SENGWE KA NAKO YA GO BALA KA GO HLAHLWA:

- 1 Bitša sehlopha go tla go go balela.
 - a Netefatša gore barutwana ka moka ba swere sengwalwa sa maleba.
 - b Dudiša barutwana ka sediko

- c Gopotša barutwana ka mantšu ao ba a lemogago ka go a bona ao ba ithutilego wona beke ya go feta. Laetša barutwana dipapetlakgadima tša mantšu ao gomme ba itlwaetše go a bala.
 - d Sa go latela, efa morutwana metsotso e mmalwa go bala karolwana ya sengwalwa ka bo yena le ka setu.
 - e Ke moka kgopela morutwana yo mongwe le yo mongwe go bala karolwana ya sengwalwa ka go hlaboša ka bo yena.
- 2 Ka nako ya go bala ka sehlopha sa go hlahlwa, go bohlokwa go go gopola go:
- a **Šupa mantšu ao a tšwelelago kgafetša kgafetša.** Gopotša barutwana gore go nale mantšu ao a tšwelelago kgafetša kgafetša gomme ba swanetše go ithuta go a bala ka go a bona fela.
 - b **Aga bokgoni bja go bileletša medumo.** Ge morutwana a palelwa ke go bala lentšu, o seke wa thoma le go mmošša gore lentšu leo ke eng. Hlohleletša morutwana gore a bitše medumo ya lentšu leo, kemoka a e kopanye ka moka gore e bope lentšu.
 - c **Reta barutwana o be o ba hlohleletše.** Dira gore go bala ka sehlopha sa go hlahlwa, e be maitemogelo a mabotse go barutwana gomme o be o šomiše sebaka se go aga boitshepo barutwanang.
 - d **Go aga bokgoni bja go bala ka thelelo. Thuša** barutwana go kaonafatša bokgoni bja bjona bja go bala ka thelelo. Botša barutwana gore ge ba bala ba swanetše go kwala eka ba a bolela. Dira taetšo ya go bala ka thelelo gomme barutwana ba bušetše ka morago ga gago.
 - e **Go aga kwešišo ge o bala.** Botša barutwana gore ba swanetše go nagana ka se ba se balago ka mehla. Ruta barutwana go emanyana, go boela morago le go bala gape seo ba se badilego ge ba lahlegetšwe ke kwešišo. Ruta barutwana go ba le seswantšhokgopolo ge ba bala – ba bone tiragalo ya seo ba se balago ka dikgopolong tša bona. Ruta barutwana go leka go gopola seo ba se badilego. Hlohloletša barutwana go botšiša ge eba go nale seo ba sa se kwešišego.

GO HLOKOMELA MATLAKALATŠHOMO A GO BALA:

- 1 Ke kgopolo ye botse go lokela matlakalatšhomo ka gare ga mekotlana ya polasitiki ge barutwana ba a šomiša.
- 2 Hlokomela matlakalatšhomo gomme o a bee gabotse ge barutwana ba feditše go a šomiša.
- 3 O ka kgona go šomiša matlakalatšhomo mengwaga e mmalwa ka ge barutwana ba sa ngwalele godimo ga ona , eupša ba ngwala ka dipukung tša bona.

MOKGWA WO O FAPANEGO GO SEHLOPHA SA GO BALA KA GO HLAHLWA

Gopola gore bohlokwa bja go bala ka sehlopha sa go hlahlwa ke go theeletša morutwana yo mongwe le yo mongwe a bala gore o kgone go mo thuša ka mararankodi a bokgoni bja go bala. Ge o sena sekgoba seo se lekanego ka phapošing, goba o palelwa ke go laola

boitshwaro bja barutwana ba bangwe ge o le gare o theeeditše ba bangwe ba bala , go nale mokgwa wo mongwe wo o ka o šomišago.

Ka nako ya go bala ka sehlopha sa go hlahlwa, dudiša barutwana gabotse ditafoleng tša bona gomme ba sware matlakalatšhomo a bona, ke moka, dira tše di latelago:

- 1 Ba hlalose tše mošongwana wa pele wa letlakalatšhomo woo ba swanetšego go o dira.
- 2 Kemoka, bitša barutwana ka o tee ka o tee gore ba tle tafoleng ya gago ba go balele ka go hlaboša.
- 3 Theeletša morutwana yo mongwe le yo bongwe ge a bala sengwalwa seo se lekanego bokgoni bja gagwe.
- 4 Aga bokgoni bja morutwana bja go kwešiša mararankodi a go bala.
- 5 Ka morago ga metsotso ye 15, dira mošongwana wa phetogo go laetša gore ba fetogela thutong yenngwe.
- 6 Dudiša barutwana gabotse ditafoleng tša bona gomme ba sware matlakalatšhomo
- 7 Ba hlalose tše mošongwana wo o latelago woo ba swanetšego go o dira.
- 8 Tšwela pele go bitša barutwana ka o tee ka o tee go tla go go balela ka go hlaboša tafoleng ya gago.

Ge eba o tšea sephetho sa go šomiša mokgwa wo o fapanego wa go theeletša barutwana ba bala, o swanetše go netefatša gore o theeletša morutwana yo mongwe le yo mongwe a bala bonnyane gatee ka beke.

Tshepetšo ya go ngwala

Maikemisetšo: Go ruta barutwana tshepetšo ya go bea megopolo ya bona ya go ihlamela ka thekgo. Go bontšha go šoma ka tshepetšo e ba fa monyetla wa go fetola, lokiša le go tšwetša pele dikgopolo tša bona, e sego go 'go e nepa lekgetlong la mathomo'.

Go tshepetšo ya ngwala e bopile beakanya, go ngwala dikakanywa, go rulaganya, go phatlalatša le go hlagiša. Dikarolo tše nne tša tshepetšo ya go ngwala di hlagišwa mo mephatong e meraro, ge barutwana ba eba le bokgoni.

PEAKANYO YA GO NGWALA.

- 1 Mo lenaneong le, beakanya o lelebetše kudu go ruta barutwana go šomiša:
 - a Lenaneo
 - b Mmapahlogo
- 2 Pele barutwana ba hlama peakanyo ya bona, o swanetše go ba laetša se, gore ba tsebe gore ba swanetše go dira eng. Lenaneothuto le go hlahlwa go dira seo.
- 3 Hlalose tša barutwana gore ba swanetše go dula ba NAGANA ka seo ba nyakago go ngwala ka sona. O swanetše go hlalosa dikgopolo tša gago ka go bolelela godimo, gore barutwana ba kgone go o kwa.
- 4 Šomiša sešupetšo ya peakanyo go bopa peakanyo ya go ngwala.

- 5 Sa go latela, efa barutwana metsotso e mmalwa go nagana ka seo ba swanetšego go ngwala ka sona.
- 6 Dumelela barutwana go sokologa le go bolela, ba abelane dikakanyo tša le wa mphato.
- 7 La mafelelo hlahla le go thekga barutwana ge ba šomiša ditšhupetso tša morero go feleletša merero ya bona.

GO NGWALA KAKANYWA

- 1 Pele thuto e thoma, ngwalolla foreimi ya morero wa thuto ya MOŠUPLOGO mo letlapeng. Ngwala freimi ya go ngwala mo letlapeng.
- 2 Sa go latela, ka boripana laetša gore barutwana gore ba tla šomiša bjang dipolane tša bona go bopa kakanywa.
- 3 Bontšha barutwana sesupetšo sa freimi ya go ngwala yeo e tla ba thuša go dira se.
- 4 Ge barutwana ba feleletša dikakanwya tša bona, sepela sepela ka phapošing o ba fe thekgo.

RULAGANYA SEO O SE NGWADILEGO

- 1 Ngwala lenano la go fetleka go tšwa lenaneong thuto mo letlapeng.
- 2 Bala o fetše gomme o hlalose tše barutwana selekanyo seo se šomišwago.
- 3 O ka rata go bontšha barutwana go lokiša diphošo tše di tšwelelago kgafetšakgafetša.
- 4 Dumelela barutwana nako ya go rulaganya le go lokiša dingwalwa, ba šomiša lenano la go fetleka

GO PHATLALATŠA LE GO HLAGIŠA SENGWALWA

- 1 Laela barutwana gore ba ngwalolle ka bokgwari dingwalwa tša bona.
- 2 Efa barutwana monyetla wa go tšhentšhišana ka dipuku gomme ba bale dingwalwa tša bona.
- 3 Efa barutwana ba go fapafapana monyetla wa go abelana ka dingwalwa tša bona le phaphoši ka moka.
- 4 Kgopela ba bangwe ba barutwana go ngwalolla dingwalwa mo letlakakeleng le leswa ke moka ba tshwantshiše le go swaya mosomo wa bona. Laetša dingwalwa mo leboteng ka phaphošing.
- 5 Kgoboketša dipuku tša barutwana. O swanetše go swaya semmušo dingwalwa tše 2 ka kotara o šomiše sedirišwa sa sa kelo seo se filwego. E fela, o kgopelwa gore o bale le go swayaswaya dingwalwa tša mafelelo tša barutwana leboo le lengwe le le lengwe.
- 6 Gape, boitshepo ke karolo ye bohlokwa ya go hlama bokgoni ba go ngwala.

Maano a go ngwala

Maikemisetšo: Go fa barutwana maano a go ba thuša go fetola megopolo ya bona go ba sengwalwa sa go ihlamela.

- 1 Latela lenaneo thuto go feleletša mošomo wa go ngwala beke engwe le engwe.
- 2 Ka gare ga lenaneo thuto, o tla lemoga lemoga gore go na le setlwaedi seo se dulago se latelwa. Se ke go thuša barutwana, gore ba tsebe gore ba swanetše go dira eng ka thuto ya go ngwala. Se se ba thuša gape le go ba le boitshepho.
- 3 O tla lemoga gore barutwana ba rutwa maano a go fapana gannyaneganyane gore ba kgone go tšwelela ge ba feleletša freimi tša mafoko.
- 4 Maikemisetšo ke gore barutwana mafelelong ba šomiše maano a ka bo bona ka ntle ga go hlahlwa.
- 5 Maano a, a thuša barutwana go ba le maikutlo a boitshepho ge ba ngwala ka go ba bontšha gona le dikgato tše mmalwa tšeo ba swanetšego go di latela ge ba ngwala.

LEANO LA 1: MORUTIŠI O LAETŠA GO NGWALA PELE

- a Morutiši o thoma pele go laetsa mošomo go barutwana ka phaphošing (o ba bontšha barutwana gabotse seo ba swanetše go se dira).
- b Ge ba lebetše seo morutiši a se dirago, barutiši ba tšea malebiši gore mošomo o dirwa bjang.

LEANO LA 2: BANGWADI BA NAGANA PELE BA NGWALA

- a Go ngwala ke tiro ya go bea dikakanyo mo letlakakeng.
- b Seo se ra gore barutwana ba swanetše go nagana pele gomme ba tšeye sephetho ka seo ba tla go go ngwala ka sona.
- c Gape seo se ra gore ga gona 'dikarabo' tšeo di nepagetšego goba tšeo di fošagetšego ge o ngwala – mongwadi o mongwe le o mongwe ona le dikgopolo tša gagwe ka seo a nyakago go ngwala ka sona.
- d Ka mehla dira nako gore barutwana ba nagana ka seo ba nyakago go ngwala ka sona.

LENEO LA 3: BANGWADI BA THALA MOTHALADI WA LENTŠU LE LENGWE LE LE LENGWE

- a** Barutwana ba nagana ka lefoko leo ba nyakago go le ngwala, gomme ba le balela godimo.
- b** Ba bala gore ke mantšu a ma kae a le go mo lefokong, gomme ba thala mothaladi go emela lentšu le lengwe le le lengwe.
- c** Methaladi e swanetše go thalwa go tloga letsong la ngele go ya letsogong la goja, le go tloga bogodimo ba letlakala go ya fase ga letlakala.
- d** Methaladi e swanetše go ba botelele ba lentšu.
- e** Go swanetše go ba le dikgoba gare ga mantšu.
- f** Mo mafelelong ga lefoko, barutwana ba ngwala khutlo.
- g** Ge methaladi e thadilwe, morutwana o tlatša mantšu ao a a tsebago goba o swanetše go leka modumao wa mathomo wa lentšu pele a ka kgopela thušo.
- h** Se se fa popo go seo morutwana a sengwalago, se mo fa gape le boitshepho. Le barutwana bao ba palelwago ba ka thoma tsela ya go ngwala ka mokgwa wo.

LEANO LA 4: BANGWADI BA ŠOMIŠA DITHUŠATHUTO GO NGWALA MANTŠU

- a** Ruta barutwana gore ba se kgopela thušo go ngwala mantšu ao ba sa a tsebego. La mathomo ba šomiše dithušathuto go hwetša mantšu gore ba ka ngwala bjang lentšu leo ba sa letsebego. Mohlala: Ba swanetše go šomiša dithušathuto tše dingwe go hwetša gore mantšu ao ba sa a tsebego. Mohlala:
- b** Mantšu a mo leboteng
- c** Dipuku tše dingwe
- d** Lenaneo la mopeleto
- e** Ba ka botšiša bamphato ba bona.

LEANO LA 5: BANGWADI BA ŠOMIŠA DIKGOPOLO GO NGWALA MANTŠU

- a** Barutwana ba swanetše go leka go gopola mantšu ao ba ithutilego ona, gomme ba mantšu go tšwa dikgopolong tša bona.

**LEANO LA 6: BANGWADI BA BOLELA MANTŠU KA GO NANYA
BJALO KA KHUDU**

- a** Ruta barutwana go bolela lentšu leo ba sa le tsebego ka go nanya go kwa medumo ya lona ya go fapana. (go kgaogantšha mantšu)
- b** Sa go latela, ruta barutwana go ngwala fase modumo o mongwe le o mongwe o ba kgonago go o kwa. (Ba ka no se kgone go o peleta , efela e tla ba mathomomayo go ngwala mantšu ao bas a a tsebego. Mohlala, **eng** e ka ngwala ka tsela **eng** goba **ee**. Morutisis a ka tsea malebisi go se gomme a bontšha bangwadi mopeleto wo o nepagetšego.)
- c** Leka go bala sengwalwa sa morutwana sa sefontotiki, o ba rete go šomiša tsebo ya fonotiki go leka go hlama mantšu. Bo ke bokgoni bjo bo swanetšego go hlohloletšwa.

LEANO LA 7: BANGWADI BA BALA SEO BA SE NGWALAGO

- a** Barutwana ba balela mafoko a bona godimo e kabe ge ba ipalelela goba ba balela wa mphato. Ge o balela o mongwe sengwalwa sa gago go wa mphato se dira gore tshepetšo ya go ngwala e be le mošito.
- b** Ge ba dira se, ba lekola ge eba ga ba tlogela mantšu.
- c** Ba lekola gape ge eba tatelano ya mantšu e nepagetše.
- d** Sa bohlokwa le go fetišiša, beakanya se gore barutwana ba iphine ka tshepetšo ya go bala gomme ba ikgantšhe ka seo ba se ngwadilego.

LEANO LA 8: BARUTWANA BA SOKOLOGA BA BOLELA

- a** Mo dinakong tša go fapana mo thutong, barutwana ba ka sokologa ba ba bolela le wa mphato.
- b** Se se ka šomišwa go abelana dikakanyo ka seo ba ka ngwalago ka sona, go balelana ka seo ba sengwadilego, go botšhana diswantšho tša bona, goba go lekola ge eba ba kwešiša gore ba dire eng.
- c** Ruta barutwana gore lebellana gomme ba bolelelle fase ge ba sokologa le go bolela.

LEANO LA 9: TSHWARA DIKONFERENSE TŠE DIKOPANA

- a** Le ke leano la bohlokwa go šomišwa ge barutwana ba dutse ba ngwala.
- b** Sepela sepela ka phaphošing, o eme ge o bona ngwana a gakanegile.
- c** Tshwara konferense ye kopana le morutwana wo.
- d** Tsitsinkela mošomo wa morutwana, theeletša morutwana, gomme o mo thuše mo a sa fetego gabotse.
- e** Gopola gomme o leke ka maatla go okamela mošomo wa ngwana o mongwe le o mongwe, le go ba reta ge ba iteka le go bontšha tšwelopele.

The background of the entire page is a light gray color with a repeating pattern of small, white, line-art icons. These icons represent various educational fields: science (flasks, beakers, globes, atoms), mathematics (calculators, rulers, compasses, triangles), arts (pencils, paint palettes, brushes), and general education (books, graduation caps, lightbulbs, speech bubbles).

Mphato 1

KOTARA 3

Beke

1

TABAKGOLO:

Go dukuloga toropo

Go Lokiša Phaphoši

- 1 Ge beke e thoma, kgonthišiša gore phaphoši ya gago e a bogega ebile e hlwekile.
- 2 Bea PHAPHATI GO BONTŠHA ya gago nakong, , ka go tloša dilo tše o sa hlwela o di šomiša, gomme o di boloke gabotse.
- 3 Ge o fetša, beakanya mantšu a papetlakgadima le tababakgolo ya tšhupetšo tše o di nyakago.
- 4 Hwetša le go beakanya dilo tša tabakgolo ya lebota le tafola yeo e ka bago le maatlakgogedi mo barutwaneng, mohlala: seswantšho tša mafelolo a go fapana mo toropong, bj bj.
- 5 Dira dinyakišišo mo marangrang a theknolotši (inthanete) go itokišetša tabakgolo. Mohlala: dinyakišišo tša dintlha tša maatlakgogedi tša ditoropo tša kgauswi mo lefelong la rena.
- 6 Kgonthišiša gore dipuku tša barutwana tša go ngwala le dipukutšhomo tša DBE di pakilwe gabotse mo di dulago gona.
- 7 Kgonthišiša gore dipuku tše dikgolo ka moka, tša go bala le tša bokgobapuku di ka lenaneo.
- 8 O ka fetola mola le mola dihlopha tša gago tša go bala ge go hlokagala.
- 9 Beakantšha mešongwana ya kelo ya semmušo le kelo yeo e sego ya semmušo ya beke.

Mešongwana Ye E Okeditšwego

Mešongwana ye e ka šomišwa bjalo ka mošomo wa go ikemela wa barutwana ba go fetša mošomo wa bona ka pela GOBA ge o le gare o dira kelo mo barutwaneng.

Mošongwana wa 1: DBE Pukutšhomo 2: : Letlakala la 2, A re baleng

Mošongwana wa 2: DBE Pukutšhomo 2: Letlakala la 2 le la 3, A re ngwaleng.

Mošongwana wa 3: DBE Pukutšhomo 2: Letlakala la 5, A re ngwaleng.

Mošongwana wa 4: Thala seswantšho sa lefelo leo o le ratago kudu mo toropong.

Mošupologo

Ditiro Tša Go Bolela

Metsotso e 15

BEKE 1

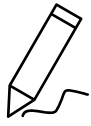
HLAGIŠA TABAKGOLO: GO HWETŠA TSEBO YEO BA NAGO LE YONA.

- 1 Bontšha barutwana letlakala la ka ntle la Puku e Kgolo: Lesego o dula a bolokegile!
- 2 Botša barutwana gore re thoma tabakgolo, e bitšwa: Go dukuloga toropo
- 3 Thala sediko le leina la tabakgolo mo magareng ga letlapa.
- 4 Botšiša barutwana: *Ke eng seo le se tsebago ka tabakgolo ye?*
- 5 Ngwala dikokwanakanyo tša barutwana go dikologa mmapahlogo. Dikokwanakanyo tša go swana di ngwale felo go tee.
- 6 Ge barutwana ba palelwa go fetola, botšiša dipotšišo tše di latelago tša hlohloletšo:
 - a Ke eng seo se le go toropong?
 - b Ke afe a mangwe a mafelo mo toropong?
 - c Ke mang a dulago toropong?

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS (Šupa, Diragatša, Laodiša o Bolele)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - bolokega
 - go se bolokege
 - kotsi

Morumokwano goba koša	Ditiro
Ge re eya toropong	<i>Laetša go sepela ka maoto</i>
Re feta sekele!	<i>Laetša go feta ka maoto</i>
Ge re eya toropong	<i>Laetša mosepelo ka maoto</i>
Re tshela seporong!	<i>Laetša go tshela ka maoto</i>
Re kwa tšhuu tšhuu! Ya tšhutšhumakgala.	<i>Laetša mosepelo wa setimela ka letsogo</i>
Re kwa peee! Peee! Ya difatanaga!	<i>Laetša go letša pele ya koloi ka letsogo</i>

Mongwalo

Metsotso e 15

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala.
- 2 Biletša barutwana medumo le mantšu a a latelago gore ba a ngwale:
 - a koba
 - b tema
 - c gola
 - d seba
 - e lešole
 - f yona
 - g tsebe
 - h hlaka
 - i tlabā
 - j swele
- 3 Sa go latela, botša barutwana gore ba ntšhe dikryone gomme ba swaye mošomo wa bona.
- 4 Ngwala medumo le mantšu gabotse mo letlapeng
- 5 Tšea dipuku mafelelong a letšatši, gomme o ngwale dintlha ka bao ba nyakago thušo.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go Bala Ka Go Abelana:

Metsotso e 15

Pele re bala

MAANO TEKATLHALOGANYO: PHOPHOLETŠA

- 1 Dudiša barutwana mo legogong gore ba kgone go bona puku e kgolo.
- 2 Bula puku e kgolo mo kanegelong: Lesego o dula a bolokegile!
- 3 Phetla puku o ba laetša diswantšho tša letlakala le lengwe le le lengwe, o ba botšiša gore ba nagana gore go direga eng.
- 4 Thuša barutwana go kopanya diswantšho, gore ba kgone go hwetša todi ya gore kanegelo e bolela ka eng.
- 5 Hlagašā tlotlontšu e ntšhwa mo dikokwanarolwaneng tša maleba mo kanegelong.
- 6 Bala kanegelo ka moka gatee, o sa eme.

Go Ngwala:

Metsotso e 30

Beakanya Le Go Rulaganya

SEHLOGO: Ngwala ka selo seo se dirago gore re ikwe re bolokegile, le selo seo se dirago gore re ikwe re sa bolokega.

MOŠOMO: Thala seswantšho gomme o tlaleletše ka lefoko.

FREIMI YA GO NGWALA : Ke ikwa ke bolokegile...

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono, barutwana ba tla ngwala ka seo se ba dirago gore ba ikwe ba bolokegile.
- 2 Šomiša **tšhupetšo** go bontšha barutwana gore o **nagana pele o ngwala.**
- 3 Botša barutwana kakanyo ya sethalwa sa gago bjalo ka: Ke ikwa ke bolokegile mo gongwe le mo gongwe kua toropong ge ke na le ba lapa la ka.
- 4 Šomiša **tšhupetšo** go thala seswantšho sa gago o na le ba lelapa la gago, le sepela mmileng.
- 5 Hlaloša mantšu ao o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi wa lentšu le lengwe le le lengwe,** bjalo ka: Ke ikwa ke bolokegile ge ke na le ba lelapa la ka.
- 6 Phumula mohlala mo letlapeng. Hlaloša gore se e be e le fela mohlala, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikokwanakanyo tša bona.

DITAELO TŠA BOMOLOMO

- 1 Gopodišiša mantšu a mangwe ka polokego le barutwana.
- 2 Ngwala mantšu mo letlapeng, bjalo ka lelapa, go swarana ka matsogo, gae, bj bj.
- 3 Botšiša barutwana: Ke eng seo se dirago gore re ikwe re bolokegile?
- 4 Laela barutwana go **nagana pele ba ngwala.**
- 5 Bitša barutwana ba 2 go iša go ba ba 3 go go botša ka selo seo se dirago gore ba ikwe ba bolokegile.
- 6 Ba swanetše gore: Ke ikwa ke bolokegile...
- 7 Hlalosa gore barutwana ba tla thala le go ngwala dikakanyo tša bona!

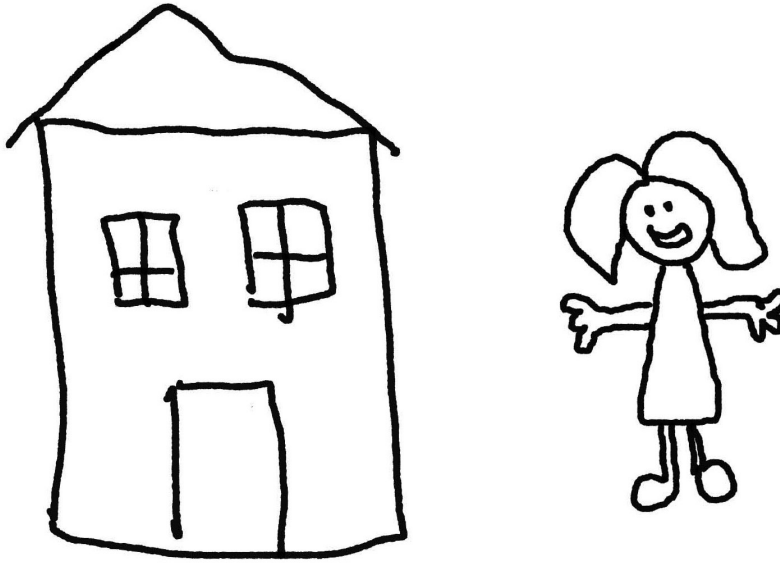
GO NGWALA

- 1 Efa barutwana dipuku.
- 2 Ge barutwana ba dutše ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikonferense tše di kopana.**
- 3 Kgopela barutwana go go botša ka dingwalwa tša bona.
- 4 Thuša barutwana go tlatša sešupo.
- 5 Hlohleletša barutwana.

SOKOLOGA O BOLELE

- 1 Ge gona le metsotso e 2 go iša go 3 e setšego, laela barutwana gore ba beye diphensele tša bona.
- 2 Laela barutwana gore ba **sokologe ba bolele** le wa mphato ka dithalwa tša bona.

*Kgomaretša dingwalwa **tekano ya mahlo a** barutwana ka phaphošing. Se se thuša barutwana go rerišana ka tabakgolo.*

Ke ikwa ke bologoegile ge ke le sekolong.

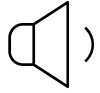
Sehlopha Sa Go Bala Ka Go Hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 1**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 5 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 6 Hlaloša **mošongwana wa 2** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labobedi

Temogo Ya Medumo Le Ditamatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagiša Modumo O Moswa Le Mantšu

HLAGIŠA MODUMO

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima: /ee/
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana go boeletša modumo makgetlo a 3.
- 3 Botšiša barutwana: O ka nagana ka mantšu ao a nago le /ee/?
- 4 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **seedi, leeba, beela**

HLAGIŠA MANTŠU A MASWA

- 1 Biletša lentšu le lengwe le lengwe godimo o hlaboše lentšu ge o dutše o laetša papetlakgadima: **beela, leeba, meetse, lee, seedi**
- 2 Laetša barutwana lentšu le lengwe le le lengwe, ge o gare o le bitša.
- 3 Kgopela barutwana go boeletša mantšu ge o dutše o bolela.
- 4 Kgomaretša mantšu a dipapetlakgadima mo godimo ga phaphathi ya go laetša thutomedumo.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

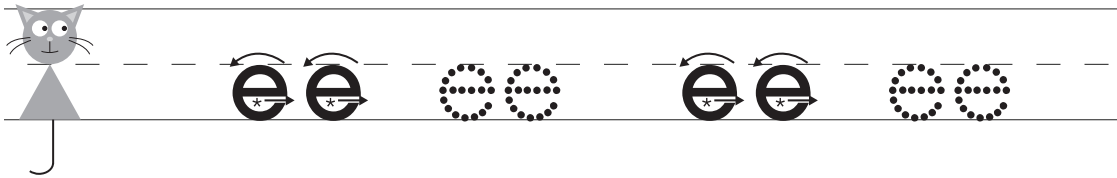
Mongwalo:

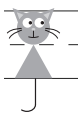
Metsotso e 15

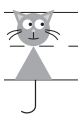
Ngwala leleterere goba maleterere/mantšu/mafoko

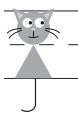
- 1 Ruta barutwana go bopa ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane: **ee**
- 2 Laetša go ngwala dithlaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o leatše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maleterere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maleterere mo godimo ga ditafole ka menwana ya bona.
- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leleterere goba maleterere mo letlapeng.

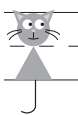
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.
- 7 Barutwana ba swanetše go thalela modumo wo o lebantšwego mo lentšung lefe kapa lefe le ngwadilwego.

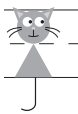

 beela beela

 leeba leeba

 meetse meetse

 lee lee

 seedi seedi

 Leeba le beela lee.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go Bala Ka Go Abelana:

Metsotso e 15

Go Bala Lekgetlo La Pele

BEKE 1

MAANO A TEKATLHALOGANYO: KE A AKANYA / GO KAMAKA

Sengwalwa	Go bala lekgetlo la pele (Go nagana kudu)
<p>Phela o bolokegile Lesego!</p> <p>Mesong a Mokibelo o mongwe, mmago Lesego o ile a ya go etela mogwera. O ile a gokarela Lesego le Mapule go ba laela. 'Le bolokege. Gopolang, le swanetše go ba mmogo letšatši ka moka. Ge le ya mabenkeleng, le sepele go bapa le mmila – e sego diphasetšeng magareng ga dintlo! Gomme le se ye kgauswi le mafelo a go rekisa bjala!'</p>	
<p>Moragonyana mathapameng ao, Ntate Thapelo, moagišane wa Lesego, o ile a mmitša. O be a swere tšhelete. 'Ka kgopelo eya lebenkeleng la ka morago ga spoto o nthekele nama le bogobe,' a realo, 'o ka nna wa ithekela malekere mo tseleng.'</p>	<p>Ke akanya gore naa Lesego o tla ya go tšeela Ntate Thapelo dijo?</p>
<p>Lesego o naganne go bitša Mapule gore a mo felegetše. Eupša o be a sa nyake go abelana tšhelete ya malekere le kgaetšedi wa gagwe.</p>	<p>Lesego o tseba gore ga a swanela go ba noši! Gape o tseba gore ga a swanela go ya kgauswi le spoto! Ke akanya gore naa Lesego o tla theeletša mmagwe?</p>
<p>Go be go šetše go eba bošego eupša Lesego a nagana gore mohlomongwe ge a ka phakiša, o be a tla boa pele mmagwe a fihla. Ke moka, mmagwe a ka se tsebe. Lesego o ile a tšea tšhelete go Ntate. 'Ke leleditše lebenkele mogala. Dijo tša ka di tla be di lokile ge o fihla!' Ntate Thapelo a realo, a myemyela.</p>	<p>Ke akanya ge eba Lesego o tla kgona go fihla gae pele ga mmagwe?</p>
<p>Lesego o ile a katela tšhelete ka potleng gomme a thoma go kitimela lebenkeleng. Mmagwe o be a mo lemošitše gore o swanetše go sepela mmileng ka nako tšohle ge a eya mabenkeleng. Eupša go tšea diphasetše go be go phakiša go fihla mabenkeleng! O ile a nagana gore ge a tšea diphasetše, o tla fihla gae pele mmagwe a fihla. Ke moka, mmagwe a ka se tsebe.</p>	<p>Ke akanya gore mmago Lesego o be a tla ikwa bjang ge a be a ka bona Lesego a kitima diphasetšeng a le noši?</p>
<p>Mafelelong ge Lesego a bona spoto, o ile a kitima ka phasetše e nnyane ya go ya lebenkeleng. O ile a ya khaontareng. 'Ke tlile go tšea dijo tša Ntate Thapelo,' a realo, a neela tšhelete.</p>	<p>Ke akanya gore mmago Lesego o be a tla ikwa bjang ge a be a ka bona Lesego a le kgauswi le spoto, a le noši?</p>

Sengwalwa	Go bala lekgetlo la pele (Go nagana kudu)
<p>Ge Lesego a retologa go sepela, banna ba bararo ba be ba eme phasetšeng e tshesane. Ba be ba mo tomoletše mahlo. O ile a tšhoga. 'Ke nagana gore ke tseba lebaka la gore mma a mpotše gore ke se kebe ka leka go batamela spoto,' a nagana.</p>	<p>Ke akanya ge eba ke mathomo selo sa go tšhoša se diregela Lesego kgauswi le spoto?</p>
<p>Lesego o ile a ithekela malekere ka tšhentšhi ya go tšwa lebenkeleng. Leswiswi le be le šetše le swara.</p>	
<p>O ile a kitima ka diphasetše, a leka go fihla gae pele go eba leswiswi le pela ga mmagwe a fihla. Ge a ntše a kitima, a bitšwa ke lesogana, 'Etle ngwanenyana! Etle re bolele!' a realo. Lesego o ile a kwa a tšhogile kudu. 'Ke nagana gore ke a tseba gore ke ka lebaka la eng mma a mpoditše gore ke se sepele ka diphasetše,' a nagana, a kitima ka lebelo la mmutla.</p>	<p>Ke akanya ge eba le ke lekgetlo la mathomo selo sa go tšhoša se diregela Lesego ka diphasetšeng?</p>
<p>Ge mafelelong a fihla gae, Ntate Thapelo o be a mo emetše. 'Naa mma o šetše a fihlile gae?' Le mmone?' Lesego a botšiša ka letšhogo. 'Aowa, ga se hlwe ke mmona,' gwa realo Ntate. Lesego a hema ka go imologa.</p>	
<p>Ge Lesego a dutše mathuding a ja malekere a gagwe, o ile a tšea sephetho. O ile a tsea sephetho ka boyena gore a ka se tsoge a batametše spoto goba gona go kitima ka diphasetšeng.</p>	<p>Ke kgona go kamaka gore Lesego bjale o bona gore o be a le kotsing. O tseba gore go na le dilo tše mpe tše bego di ka hlaga tša go feta go befelwa ga mmagwe!</p>
Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše di kgonegago
<p>Naa Ntate Thapelo o kgopetše Lesego go ya kae?</p>	<p>O mo kgopetše go ya lebenkeleng la ka morago ga spoto go tšea dijo.</p>
<p>Naa mmago Lesego o be a mo lemošitše gore a se ye kae?</p>	<p>O mo lemošitše gore a se ye ka diphasetšeng goba kgauswi ga spoto.</p>
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše di kgonegago
<p>Ke ka lebaka la eng Lesego a ile a ya spotong, le ge mmagwe a mo lemošitše gore a se ye?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ka lebaka la gore ga se a nagana gore sengwe se se mpe se ka direga. • Ka lebaka la gore o be a nyaka go hwetša malekere. • Ka lebaka la gore Ntate Thapelo o mo kgopetše go tšea dijo tša gagwe lebenkeleng. • Ka lebaka la gore o tšere sephetho sa gore mohlomongwe mmagwe a ka se tsebe!

Go Bala Ka Sehlopha Sa Go Hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 1**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1 wa Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlaloša **mošongwana wa 2 wa Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Laboraro

Mešongwana Ya Bomolomo

Metsotso e 15

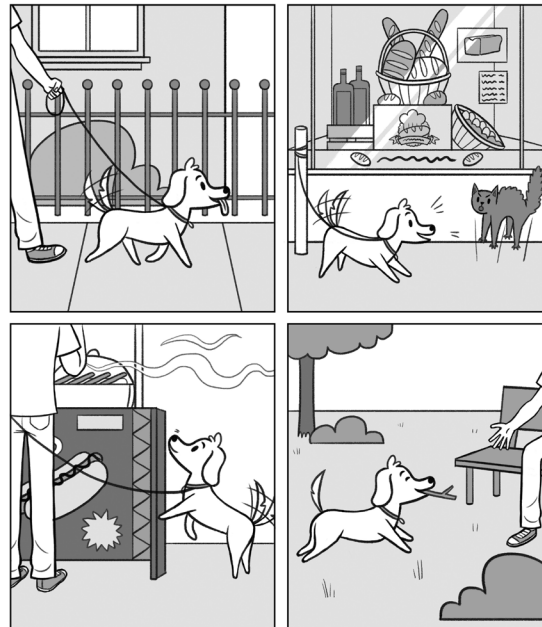
TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS. (Šupa, Diragatša, Laodiša o Bolele)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo Phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - lemoša
 - temošo
 - phasetše

Morumokwano goba koša	Ditiro
Ge re eya toropong	<i>Laetša go sepela ka maoto</i>
Re feta sekolong!	<i>Laetša go feta ka maoto</i>
Ge re eya toropong	<i>Laetša mosepelo ka maoto</i>
Re tshela seporong!	<i>Laetša go tshela ka maoto</i>
Re kwa tšhuu tšhuu! Ya tšhutšhumakgala.	<i>Laetša mosepelo wa setimela ka letsogo</i>
Re kwa peee! Peee! Ya difatanaga!	<i>Laetša go letša pele ya koloi ka letsogo</i>

BOKGONI BA GO ANEGA (BEKE YA PELE YA TABAKGOLO)

- 1 Arola barutwana ka dihlophana.
- 2 Efa sehlopha se sengwe le se sengwe letlakala la diswantšho tša bokgoni ba go anega.
- 3 Botša barutwana go nagana ka kanegelo ya go tsamaišana le diswantšho.
- 4 Efa barutwana motsotso goba e mebedi go nagana ka dikokwanakanyo tša bona.
- 5 Sa go latela, morutwana o mongwe le o mongwe mo sehlopheng o swanetše go hwetša sebaka go abelana ka tsela yeo a bonago kanegelo ka gona.
- 6 Gopotša barutwana gore kanegelo tša bona e swanetše go ba tšeo ba ihlametšego tšona, eupša gape di swanetše go sepelelana le diswantšho!
- 7 Gopotša barutwana go theeletšana gabotse ge ba laodišetšana dikokwananegelo.
- 8 Leboga barutwana go abelana ka dikokwananegelo tša bona.

Temogo Ya Medumo Le Ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagiša Modumo O Moswa Le Mantšu

HLAGIŠA MODUMO

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima: /ng/
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana go boeletša modumo makgetlo a 3.
- 3 Botšiša barutwana: O ka nagana ka mantšu ao a nago le /ng/?
- 4 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **ngaka, enong, ngapa**

HLAGIŠA MANTŠU A MASWA

- 1 Biletša lentšu le lengwe le lengwe godimo o hlaboše lentšu ge o dutše o laetša papetlakgadima: **ngapa, ngaka, nganga, bjang, enong**
- 2 Laetša barutwana lentšu le lengwe le le lengwe, ge o le gare o le bitša.
- 3 Kgopela barutwana go boeletša mantšu ge o dutše o bolela.
- 4 Kgomaretša mantšu a dipapetlakgadima mo godimo ga phaphathi ya go laetša medumo.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

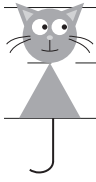

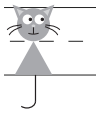
Mongwalo:

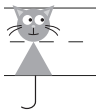
Metsotso e 15

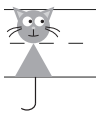
Ngwala leleterere / mantšu / mafoko

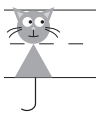
- 1 Ruta barutwana go bopa ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane: **ng**
- 2 Laetša go ngwala ditlhaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maletere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maletere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.
- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leleterere goba maletere mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.
- 7 Barutwana ba swanetše go thalela modumo wo o lebagantšwego mo lentšung lefe kapa lefe le ngwadilwego.

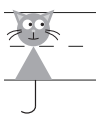
 ng ng ng ng

 ngapa ngapa

 ngaka ngaka

 ngangga ngangga

 bjang bjang

 lenong lenong

 Ngaka e ngaya bngang.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go Ngwala:

Metsotso e 30

Beakanya Le Go Rulaganya

BEKE 1

SEHLOGO: Ngwala ka selo seo se go dirago gore o ikwe o bolokegile, le selo seo se dirago gore o ikwe o sa bolokega.

MOŠOMO: Thala seswantšho gomme o tlatše lefoko.

Thala seswantšho gomme o tlaleletše ka lefoko

FREIMI YA GO NGWALA:

Ke ikwa ke bolokegile...

Ke ikwa ke sa bolokega...

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono, barutwana ba tla tlaleletša lefoko go mošomo wo ba o ngwadilego ka Mošupologo.
- 2 Hlalosa gore lehono, barutwana ba tla ngwala ka selo seo se ba dirago gore ba ikwe ba sa bolokega.
- 3 Balela barutwana freimi ya go ngwala
- 4 Šomiša **tšhupetšo** go laetsa barutwana gore o **nagana pele o ngwala.**
- 5 Botša barutwana kakanyo ya gago ya go ngwala, bjalo ka: ke ikwa ke sa bolokega ge ke sepela bošego ke nnoši ka gare ga leswiswi.
- 6 Šomiša tšhupetšo go thala seswantšho sa gago o sepela o nnoši, bošego.
- 7 Hlalosa gore ke mantšu afe ao o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi wa go emela lentšu le lengwe le le lengwe,** bjalo ka: ke ikwa ke sa bolokega ge ke sepela ke nnoši bošego
- 8 Phumula mohlala wa gago mo letlapeng. Hlalosa gore se ke mohlala fela, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikokwanakanyo tša bona.

DITAELO TŠA BOMOLOMO

- 1 Gopodišiša mantšu ka go ikwa o sa bolokega le barutwana.
- 2 Ngwala mantšu a mo letlapeng, bjalo ka: o nnoši, leswiswi, timela, bošego bj bj.
- 3 Botsisa barutwana: Ke eng seo se dirago gore o ikwe o sa bolokega?
- 4 Laela barutwana **go nagana pele ba ngwala.**
- 5 Bitša barutwana 2-3 go go botša ka seo se ba dirago gore ba ikwe ba sa bolokega.
- 6 Ba swanetše gore: Ke ikwa ke sa bolokega...
- 7 Hlalosa gore barutwana ba tla thala le go ngwala dikakanyo tša bona!

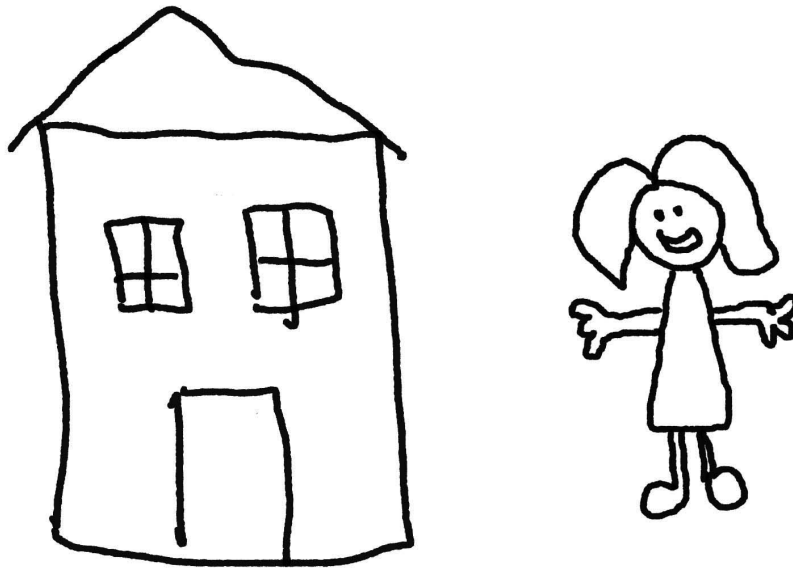
GO NGWALA

- 1 Efa barutwana dipuku.
- 2 Ge barutwana ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikonferense tše dinnyane**.
- 3 Kgopela barutwana go go botša ka dingwalwa tša bona.
- 4 Thuša bana go tlatša sešupo.
- 5 Hlohleletša barutwana.

SOKOLOGA GOMME O BOLELE

- 1 Ge go setše metsotso e 2 go iša go e 3, laela barutwana go bea diphensele tša bona.
- 2 Laela barutwana gore ba **sokologe gomme ba bolele** le wa mphato ka dithalwa tša bona.

*Kgomaretša dingwalwa **tekano ya mahlo a** barutwana ka phaphošing. Se se thuša barutwana go rerišana ka tabakgolo.*

Ke ikwa ke bolokegile ge ke le sekolong.

Ke ikwa ke se ka bolokega ge ke le
gde ke nnoši.

Go Bala Ka Sehlopha Sa Go Hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 1**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1 wa Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labone

Temogo Ya Medumo Le Ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go Kgaogantšha Le Go Kopanya

KE A DIRA...

- 1 Thoma ka lentšu go thutong ya Labobedi.
- 2 Bitša lentšu: **beela**
- 3 Kgaogantšha lentšu go ba modumo ka botee go ba modumo o ikemetšego ka nnoši: /b/-/ee/-/l/-/a/
- 4 Bitša modumo wa mathomo wa lentšu: /b/
- 5 Bitša modumo wa bobedi wa lentšu: /ee/
- 6 Bitša modumo wa boraro wa lentšu: /l/
- 7 Bitša modumo wa mafelelo wa lentšu: /a/
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **beela**
- 9 Laetša go šupa le go kopantšha medumo go bopa lentšu: /bee/-/la/ = **beela**
- 10 Boeletša se ka lentšu la go tšwa thutong ya Laboraro: **ngaka**

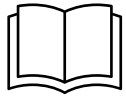
RE A DIRA...

- 1 Thoma ka lentšu la go tšwa thutong ya Labobedi.
- 2 Bitša lentšu: **seedi**
- 3 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa mathomo wa lentšu? /s/
- 4 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa bobedi wa lentšu? /ee/
- 5 Botšiša barutwana: Ke modumo ofe wa boraro wa lentšu? /d/
- 6 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa mafelelowa lentšu? /i/
- 7 Kgopela barutwana go kgaogantšha lentšu go ba modumo o ikemetšego o nnoši: /s/-/ee/-/d/-/i/
- 8 Ngwala lentšu: **seedi**
- 9 Laela barutwana go kopanya medumo ya lentšu mmogo le wena: /see/-/di/ = **seedi**
- 10 Boeletša se ka lentšu la morago la thuto ya Laboraro: **nganga**

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go Bala Ka Go Abelana:

Metsotso e 15

Go Bala Lekgetlo La Bobedi

MAANO A GO BALA: GO KAMAKA

Sengwalwa	Go bala lekgetlo la bobedi (Go nagana kudu)
<p><u>Phela o bolokegile Lesego!</u></p> <p>Mesong a Mokibelo o mongwe, mmago Lesego o ile a ya go etela mogwera. O ile a gokarela Lesego le Mapule go ba laela. 'Le bolokege. Gopolang, le swanetše go ba mmogo letšatši ka moka. Ge le ya mabenkeleng, le sepele go bapa le mmila – e sego diphasetšeng magareng ga dintlo! Gomme le se ye kgauswi le mafelo a go rekisa bjala!'</p>	
<p>Moragonyana mathapameng ao, Ntate Thapelo, moagišane wa Lesego, o ile a mmitša. O be a swere tšhelete. 'Ka kgopelo eya lebenkeleng la ka morago ga spoto o nthekela nama le bogobe,' a realo, 'o ka nna wa ithekela malekere mo tseleng.'</p>	
<p>Lesego o naganne go bitša Mapule gore a mo felegetše. Eupša o be a sa nyake go abelana tšhelete ya malekere le kgaetšedi wa gagwe.</p>	<p>Ke kgona go kamaka gore Lesego o swanetše go be ka kgonthe a nyaka malekere!</p>
<p>Go be go šetše go eba bošego eupša Lesego a nagana gore mohlomongwe ge a ka phakiša, o be a tla boa pele mmagwe a fihla. Ke moka, mmagwe a ka se tsebe. Lesego o ile a tšea tšhelete go Ntate. 'Ke leleditše lebenkele mogala. Dijo tša ka di tla be di lokile ge o fihla!' Ntate Thapelo a realo, a myemyela.</p>	<p>Lesego o tshwenyegile fela ka gore mmagwe a tsebe gore o robile melao. Ga a nagane ka go bolokega!</p>
<p>Lesego o ile a katela tšhelete ka potleng gomme a thoma go kitimela lebenkeleng. Mmagwe o be a mo lemošitše gore o swanetše go sepela mmileng ka nako tšohle ge a eya mabenkeleng. Eupša go tšea diphasetše go be go phakiša go fihla mabenkeleng! O ile a nagana gore ge a tšea diphasetše, o tla fihla gae pele mmagwe a fihla. Ke moka, mmagwe a ka se tsebe.</p>	<p>Lesego o tshwenyegile fela ka gore mmagwe o tla befelwa. Ke kgona go kamaka gore ga a nagane gore selo se mpe se ka mo hlagela.</p>
<p>Mafelelong ge Lesego a bona spoto, o ile a kitima ka phasetše e nnyane ya go ya lebenkeleng. O ile a ya khaontareng. 'Ke tlile go tšea dijo tša Ntate Thapelo,' a realo, a neela tšhelete.</p>	

Sengwalwa	Go bala lekgetlo la bobedi (Go nagana kudu)
<p>Ge Lesego a retologa go sepela, banna ba bararo ba be ba eme phasetšeng e tshesane. Ba be ba mo tomoletše mahlo. O ile a tšhoga. 'Ke nagana gore ke tseba lebaka la gore mma a mpotše gore ke se kebe ka leka go batamela spoto,' a nagana.</p>	<p>Lesego o ikwa a tšhogile. O swanetše go ba a bona gore ka kgonthe selo se sengwe se se mpe se be se ka mo hlagela kgauswi le spoto.</p>
<p>Lesego o ile a ithekela malekere ka tšhentšhi ya go tšwa lebenkeleng. Leswiswi le be le šetše le swara.</p>	
<p>O ile a kitima ka diphasetše, a leka go fihla gae pele go eba leswiswi le pela ga mmagwe a fihla. Ge a ntše a kitima, a bitšwa ke lesogana, 'Etle ngwanenyana! Etle re bolele!' a realo. Lesego o ile a kwa a tšhogile kudu. 'Ke nagana gore ke a tseba gore ke ka lebaka la eng mma a mpoditše gore ke se sepele ka diphasetše,' a nagana, a kitima ka lebelo la mmutla.</p>	<p>Lesego o kwa a tšhogile kudu. O swanetše go bona gore ka kgonthe selo se sengwe se se mpe se be se ka mo hlagela ka diphasetšeng!</p>
<p>Ge mafelelong a fihla gae, Ntate Thapelo o be a mo emetše. 'Naa mma o šetše a fihlile gae?' Le mmone?' Lesego a botšiša ka letšhogo. 'Aowa, ga se hlwe ke mmona,' gwa realo Ntate. Lesego a hema ka go imologa.</p>	<p>Ke kgona go kamaka gore Lesego o thabetše gore mmagwe a ka se tsebe gore o robile melao!</p>
<p>Ge Lesego a dutše mathuding a ja malekere a gagwe, o ile a tšea sephetho. O ile a tšea sephetho ka boyena gore a ka se tsoge a batametše spoto goba gona go kitima ka diphasetšeng.</p>	<p>Le ge mmago Lesego a ka se tsebe, Lesego o tšea sephetho sa gore a ka se tsoge a robile melao gape. Ke kgona go kamaka gore Lesego bjale o kwišiša lebaka la ditemošo tša mmagwe.</p>
<p>Dipotšišo tša go latela</p>	<p>Dikarabo tše kgonegago</p>
<p>Naa Lesego o rekile malekere kae?</p>	<p>O a rekile lebenkeleng le lennyane.</p>
<p>Naa mafelelong a kanegelo Lesego o phethile go dira eng?</p>	<p>O phethile gore a ka se tsoge a ile kgauswi le dispoto goba go kitima diphasetšeng.</p>
<p>Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng</p>	<p>Dikarabo tše kgonegago</p>
<p>Ke ka lebaka la eng Lesego a phethile gore a ka se sa ya kgauswi le dispoto goba go kitima diphasetšeng?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ka lebaka la gore o be a tšhogile ge a le kgauswi le spoto. • Ka lebaka la gore o be a tšhogile ge a be a le diphasetšeng a kitimela gae. • Ka lebaka la gore o bona gore sengwe se sebe se be se ka mo hlagela!

Sehlopha Sa Go Bala Ka Go Hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 1**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labohlano

Ditiro Tša Go Bolela

Metsotso e 15

BEKE 1

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa Diragatša, Laodiša o Bolele)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - imologa
 - go imologa
 - sephetho

Morumokwano goba koša	Ditiro
Ge re eya toropong	<i>Laetša go sepela ka maoto</i>
Re feta sekelelong!	<i>Laetša go feta ka maoto</i>
Ge re eya toropong	<i>Laetša mosepelo ka maoto</i>
Re tshela seporong!	<i>Laetša go tshela ka maoto</i>
Re kwa tšhuu tšhuu! Ya tšhutšhumakgala.	<i>Laetša mosepelo wa setimela ka letsogo</i>
Re kwa peee! Pee! Ya difatanaga!	<i>Laetša go letša pele ya koloi ka letsogo</i>

POLEDIŠANO YA SENGWALWA SA GO BALA KA GO ABELANA

- 1 Ngwala freimi ya poledišano mo letlapeng:
Mo kanegelong...
Ke ithutile gore...
Ke kgona go kamaka gore Lesego o a tšhaba ka gobane...
- 2 Balela barutwana freimi ya poledišano.
- 3 Bea barutwana ka **dihlophana**.
- 4 Botša barutwana gore o mongwe le o mongwe o swanetše go hwetša sebaka go araba potšišo engwe le nngwe le e nngwe ya poledišano.
- 5 Tanya šedi ya barutwana.
- 6 Botšiša barutwana ba go fapana goba sehlopha se se itšeng go abelana ka dikokwanarabo tša bona.
- 7 Ge dikarabo di fošagetše, ba phošolle.
- 8 Leboga barutwana ka maitapišo a bona.

Go lemoga ka fao medumo e kwagalago ka gona le Thutomedumo:

Metsotso e 15

Go hwetša mantšu

Ngwala tafolana ye mo letlapeng e be le medumo yeo o ithutileng yona nako ya go feta mmogo le yeo e rutilwego ka Labobedi le ka Laboraro.

ee	ng	l
a	b	m
t	e	s
d	i	k
p	n	o

LAETŠA

- 1 Gopotša barutwana medumo ya beke: /**ee**/ le /**ng**/
- 2 Lebeledišiša medumo kamoka le ditswakanywa mo letlapeng.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go dira mafoko go bopa mantšu ka medumo le ditswakanywa moo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Bontšha barutwana go bopa mantšu ka medumo ye e nepišitšwego, bjalo ka: /s/-/ee/-/d/-/i/ = **seedi**
- 5 Gopotša barutwana ba ka bopa lentšu ba šomiša medumo e fe kapa efe – e sego fela / **ee/ goba /ng/**
- 6 Bontšha barutwana go dira lentšu le lengwe, bjalo ka: /p/-/e/-/l/-/o / = **pelo**

BARUTWANA BA DIRA

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala gomme ba ngwale sehlogo: **ee, ng**
- 2 Laela barutwana ba thome go ngwala.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go hwetša le go bopa mantšu a mantši go ya le ka mo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Dumelela barutwana go swaya mošomo wa bona. Bontšha barutwana gore mantšu a, a bopiwa bjang (le amangwe): beela, leeba, meetse, lee, seedi, ngapa, ngaka, nganga, enong, pelo, nama, madi, seba, tlala, tsela

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go Bala Ka Go Abelana:

Metsotso e 15

Morago ga go bala**MAANO A TEKATLHALOGANYO: AKARETŠA****KAKARETŠO YA BOMOLOMO YA KANEGELO**

- 1 Hlalosetša barutwana gore le tla bolela ka selo seo ba sa se ratago ka mo kanegelong: Lesego o dula a bolokegile!
- 2 Šomiša **tšhupetšo** go bontšha barutwana gore o fa bjang lefoko le 1 go iša go a ma 2 ka hlaloso ya ditiragalo tša dilo **tše pedi tšeo di diragetšego mo kanegelong**, bjalo ka: **Sa mathomo** Lesego o kitimetše mabenkeleng. **Ka morago ga fao**, o reketše Ntate Thapelo dijo.
- 3 Emiša seswantšho go tšwa pukung ye kgolo ya dikanegelo. Laela barutwana go lebella diswantšho le go nagana ka seo se diragetšego.
- 4 Laela barutwana go ngana ka seo se **diragetšego** mo kanegelong.
- 5 Kgopela barutwana 2-3 **go abelana** ka dikokwanakanyo tša bona le phaphoši. **Thuša** go hlama mafoko ao a feleletšego.
- 6 Hlalosa gomme o phošolle diphošo tšeo di tšwelelelago gantši tša barutwana.
- 7 Laela barutwana go **sokologa ba bolele** gomme ba abelane ka ditaodišo **tša bona** tša ditiragalo tša kanegelo le wa mphato (*Ga ba swanela go gopola seo morutiši a se boletšego. Se e swanetše go ba dikokwanakanyo tša barutwana!*)

Go Bala Ka Sehlopha Sa Go Hlahlwa

Metsotso 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 1**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Tshekatsheko ya polelo ya mafelelo a beke

Metsotso e 15

- 1 Tanya šedi ya barutwana mo legogong mafelelong a letšatši.
- 2 Dira sebaka sa ditshekatsheko tša polelo beke le beke. Ke kgetho ya gago go hlakanya ditshekatsheko tša go ithuta tša Sepedi le tša Sekgowa.
- 3 Gopola go fa barutwana sebaka sa go 'Sokologa le go bolela' ba ahlaahle dikokwanarabo tša bona le wa mphato. Ke moka, kgetha barutwana ba mmalwa go abelana ka dikokwanarabo tša bona le phaphoši ka bophara.
- 4 Šomiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo go hlahla karolwana ya polelo ya poledišano ya gago:
 - a Naa ke efe tabakgolo ya polelo ya rena ya beke?
 - b Ke kanegelo efe yeo le e badilego mmogo?
 - c Ke mantšu afe a maswa o a ratilego bekeng ye?
 - d Ke eng se o ithutilego sona bekeng ye?
 - e Naa re ngwadile ka eng bekeng ye?
 - f Naa go ngwala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - g Naa go bala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - h Ke eng seo o ikgantšhago ka sona bekeng ye?
- 5 La mafelelo, botša barutwana go nagana ka dilo tše pedi tše ba tlogo go botša ba malapa a bona ka seo ba ithutilego ka sona le ka tsela yeo ba kaonafetšego ka gona bekeng ye mabapi le mošomo wa bona.

Ela hloko: Tšhepidišo ya go lebelela morago le go itekola ke karolwana e bohlokwa kudu ya go ithuta. O kgopelwa gore o seke wa tshediša mošongwana wo wa beke mahlo le ga tee.

The background of the entire page is a light gray color with a repeating pattern of small, white, line-art icons. These icons represent various educational fields: science (flasks, beakers, atoms, globes), mathematics (calculators, rulers, compasses, triangles), arts (pencils, paint palettes, brushes), and general education (books, graduation caps, speech bubbles, gears).

Mphato 1

KOTARA 3

Beke

2

TABAKGOLO:

Go dukuloga toropo

Go Lokiša Phaphoši

- 1 Ge beke e thoma, kgonthišiša gore phaphoši ya gago e a bogega ebile e hlwekile.
- 2 Bea nakong le go tlatša diphaphathi tša go laetša, mabota a tabakgolo le ditafola.
- 3 Bjale, lokiša mantšu a di papetlakgadima le a tšhupetšo ya tabakgolo ao o a hlokago.
- 4 Tlatša dilo mo leboteng la tabakgolo le tafoleng ye e tla bago le maatlakgogedi go barutwana, mohlala: diswantšho tša ditoropo tša go fapana.
- 5 Dira dinyakišišo go marangrang a teknolotši (inthanete) go itokišetša tabakgolo. Mohlala: dira dinyakišišo ka ga batho ba bohlokwa mo toropong ya geno.
- 6 Kgonthišiša gore dipuku tša barutwana tša go ngwala le dipukutšhomo tša DBE di swailwe, gomme di phuthilwe gabotse mo di dulago gona.
- 7 Kgonthišiša gore dipuku tše dikgolo ka moka, tša go bala le tša bokgobapuku di ka lenaneo.

Mešongwana Ye E Okeditšwego

Mešongwana ye e ka šomišwa bjalo ka mošomo wa go ikemela wa barutwana ba go fetša mošomo wa bona ka pela GOBA ge o le gare o dira kelo mo barutwaneng.

Mošongwana 1: DBE Pukutšhomo 2: Letlakala la 6, A re baleng.

Mošongwana 2 DBE Pukutšhomo 2: Letlakala la 7 - 9, A re ngwaleng.

Mošongwana 3: DBE Pukutšhomo 2: Letlakala la 10, A re baleng.

Mošongwana 4: Thala seswantšho sa motho o mongwe wa bohlokwa mo toropong ya geno.

Mošupologo

Ditiro Tša Go Bolela

Metsotso e 15

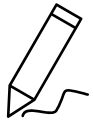
BOELETŠA TABAKGOLO: GO HWETŠA TSEBO YEO BA NAGO LE YONA

- 1 Bontšha barutwana seswantsho sa Kgomo le Phala di fula mmogo ka gare ga Pukukgolo ya dinkanegelo : Gabotse mekotlana ya plastiki!
- 2 Botša barutwana gore re tšwela pele ka tabakgolo ya rena: Go dukuloga toropo
- 3 Thala sediko le leina la tabakgolo mo magareng ga letlapa.
- 4 Botšiša barutwana: *Ke eng seo le se tsebago ka tabakgolo ye?*
- 5 Ngwala dikakanyo tša barutwana go dikologa mmaphahlogo. Dikakanyo tša go swana di ngwale felo go tee.
- 6 Ge barutwana ba palelwa go fetola, botšiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo:
 - a Ke eng seo se bolokegilego kua toropong?
 - b Ke eng seo se sa bolokegago kua toropong?
 - c Ke eng seo o se ratago ka toropo ya geno?
 - d Ke eng seo o dumago gore se ka fetoga ka toropo ya geno?

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Diragatša, Laodiša o Bolele)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - plastiki
 - ditlakala
 - go iletša

Morumokwano goba koša	Ditiro
Ge re eya toropong	<i>Laetša go sepela ka maoto</i>
Re feta sekolong!	<i>Laetša go feta ka maoto</i>
Ge re eya toropong	<i>Laetša mosepelo ka maoto</i>
Re tshela seporong!	<i>Laetša go tshela ka maoto</i>
Re kwa tšhuu tšhuu! Ya tšhutšhumakgala.	<i>Laetša mosepelo wa setimela ka letsogo</i>
Re kwa peee! Peee! Ya difatanaga!	<i>Laetša go letša pele ya koloi ka letsogo</i>

Mongwalo

Metsotso e 15

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala.
- 2 Biletša barutwana medumo le mantšu a a latelago gore ba a ngwale:
 - a beela
 - b leeba
 - c meetse
 - d lee
 - e seedi
 - f ngapa
 - g ngaka
 - h nganga
 - i bjang
 - j enong
- 3 Sa go latela, botša barutwana gore ba ntšhe phensele ya mmala gomme ba swaye mošomo wa bona.
- 4 Ka bothakga ngwala medumo le mantšu mo letlapeng.
- 5 Tšea dipuku mafelelong a letšatši, gomme o ngwale dintlha ka bao ba nyakago thušo.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go Bala Ka Go Abelana:

Metsotso e 15

Pele re bala

MAANO A TEKATLHALOGANYO: PHOPHOLETŠA

- 1 Dudiša barutwana mo legogong gore ba kgone go bona puku e kgolo.
- 2 Bula puku e kgolo mo kanegelong: Gabotse mekotlana ya plastiki!
- 3 Phetla puku o ba laetša diswantšho tša letlakala le lengwe le le lengwe, o ba botšiša gore b.nagana gore go direga eng.
- 4 Thuša barutwana go kopanya diswantšho, gore ba kgone go hwetša todi ya gore kanegelo e bolela ka eng.
- 5 Hlagaša tlotlontšu e mpsha mo dikarolwaneng tša maleba mo kanegelong.
- 6 Bala kanegelo ka moka gatee, o sa eme.

Go Ngwala:

Metsotso e 30

Go Rulaganya Le Dikakanywa

SEHLOGO: Ngwala selo se se tee o ratago go se dira go fetola tikologo goba toropo ya geno di be mafelo a ma kaone.

MOŠOMO: Thala seswantšho gomme o tlaleletše ka lefoko

FREIMI YA GO NGWALA: Nka kaonafatša tikologo ya gešo ka go...

BEKE 2

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono, barutwana ba tla ngwala ka selo seo ba nyakago go dira go kaonafatša tikologo ya bona.
- 2 Šomiša **tšhupetšo** go bontšha barutwana gore o **nagana pele o ngwala.**
- 3 Botša barutwana kakanyo ya sethalwa sa gago, bjalo ka: Ke rata go kaonafatša tikologo ya gešo ka go ruta baagišane ka tšhomišoleswa. Nka fa batho kamoka ditšheladitšhila, ka lebaka la gore ke duma nkabe batho ba sa lahle dilo tšeo di ka šomišwago leswa!
- 4 Šomiša **tšhupetšo** go thala seswantšho sa gago o ruta baagišane ba gago.
- 5 Hlalosa mantšu ao o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi wa lentšu le lengwe le le lengwe,** bjalo ka: Nka kaonafatša tikologo ya gešo ka go ruta baagišane ka tshomišoleswa.
- 6 Phumula mohlala mo letlapeng. Hlalosa gore se e be e le fela mohlala, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.

DITAELO TŠA BOMOLOMO

- 1 Gopodišiša mantšu ka kaonafatso ya tikologo le barutwana.
- 2 Ngwala mantšu mo letlapeng, bjalo ka: ditlakala, setšheladitšhila, tšhomišoleswa, aga, hlwekiša, bj bj.
- 3 Botšiša barutwana: Naa o duma go dira eng go kaonafatša tikologo ya geno?
- 4 Laela barutwana go **nagana pele ba ngwala.**
- 5 Bitša barutwana ba 2 go iša go ba 3 go go botša ka selo ba ka se dirago go kaonafatša tikologo tšsa bona.
- 6 Ba swanetše gore: Nka kaonafatša tikologo ya gešo ka
- 7 Hlalosa gore barutwana ba tla thala seswantšho gomme ba fe seswantšho sa bona sešupo!

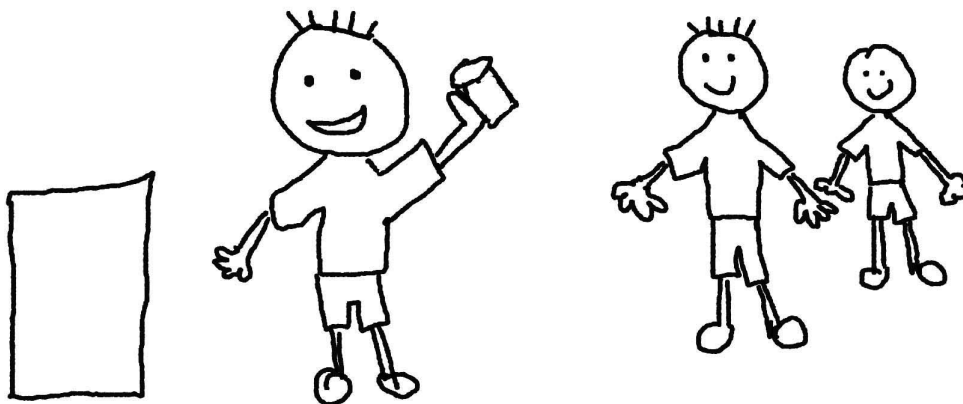
GO NGWALA

- 1 Efa barutwana dipuku.
- 2 Ge barutwana ba dutše ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikonferense tše di kopana**.
- 3 Kgopela barutwana go go botša ka dingwalwa tša bona.
- 4 Thuša barutwana go tlatša sešupo.
- 5 Hlohleletša barutwana.

SOKOLOGA O BOLELE

- 1 Ge gona le metsotso e 2 go iša go 3 e setšego, laela barutwana gore ba beye diphensele tša bona.
- 2 Laela barutwana gore ba **sokologe ba bolele** le wa mphato ka dithalwa tša bona.

*Kgomaretša dingwalwa **tekano ya mahlo a** barutwana ka phaphošing. Se se thuša barutwana go rerišana ka Tabakgolo.*

Nka kdondfatša setšhaba sa gešo
ka go topela ditlaka.

Sehlopha Sa Go Bala Ka Go Hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 2**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labobedi

Temogo Ya Medumo Le Ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagiša Modumo O Moswa Le Mantšu

HLAGIŠA MODUMO

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima: /**ph**/
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana go boeletša modumo makgetlo a 3.
- 3 Botšiša barutwana: O ka nagana ka mantšu ao a nago le /**ph**/?
- 4 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **phula, phumula, lephene**

HLAGIŠA MANTŠU A MASWA

- 1 Biletša lentšu le lengwe le lengwe godimo o hlaboše lentšu ge o dutše o laetša papetlakgadima: **phoka, phula, phumula, phepheng, lephene, lephodisa**
- 2 Laetša barutwana lentšu le lengwe le le lengwe, ge o gare o le bitša.
- 3 Kgopela barutwana go boeletša mantšu ge o dutše o bolela.
- 4 Kgomaretša mantšu a dipapetlakgadima mo godimo ga phaphathi ya go laetša thutomedumo.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

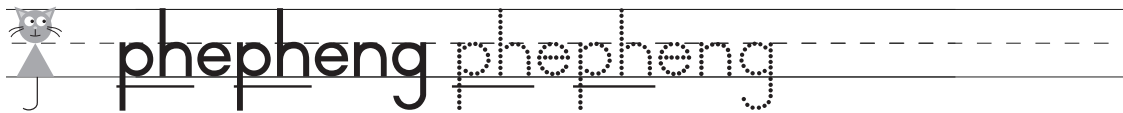
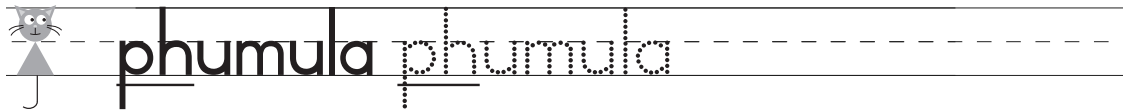
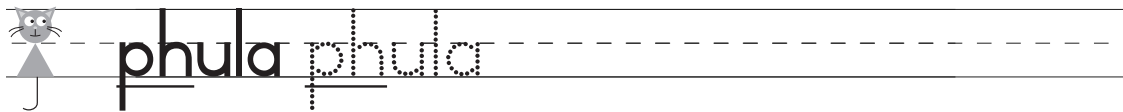
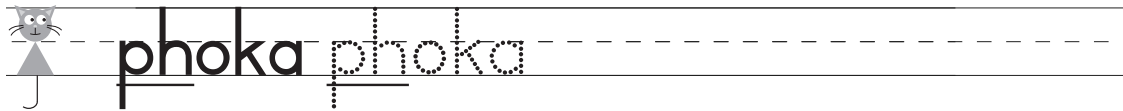
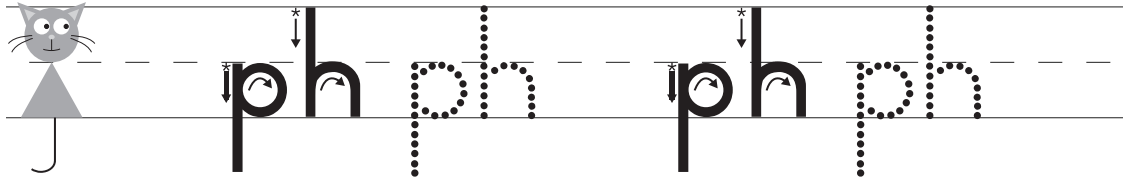
Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leleterere goba maletere/mantšu/mafoko

- 1 Ruta barutwana go bopa ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane: **ph**
- 2 Laetša go ngwala dithlaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o leatše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maletere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maletere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.
- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leleterere goba maletere mo letlapeng.

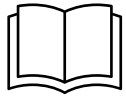
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.
- 7 Barutwana ba swanetše go thalela modumo wo o lebantšwego mo lentšung lefe kapa lefe le ngwadilwego.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go Bala Ka Go Abelana:

Metsotso e 15

Go Bala Lekgetlo La Pele

MAANO A TEKATLHALOGANYO: KE AKANYA / GO DIRA DITEKANYETŠO

Sengwalwa	Go bala lekgetlo la pele (Go nagana kudu)
<p>Gabotse Mekotlana ya Plastiki</p> <p>Taodišwana ye nngwe e ngwadile gore:</p> <p><i>Melati le Isabel Wijsen ba thomile Bye Bye Plastic Bags ba na le mengwaga e 10 le 12, morago ga go šušumetšwa ke thuto sekolong ya batho ba bohlokwa, bjale ka Nelson Mandela, le Lady Diana, le Mahatma Gandhi. Barwedi ba ile ba boela gae letšatšing leo ba ipotšiša, 'Ke eng seo re ka se dirago bjale ka bana ba dulago mo Bali, BJALE, go dira diphetogo?' Bye Bye Plastic Bags e hlolegile ka 2013 gomme bjale e godile go ba mokgahlo wa go tsebega wa boditšhabatšhaba wa tšhutšhumetšo, hlohleletšo ya baswa, ee, gore AOWA go mekotlana ya plastiki.</i></p> <p>(E badilwe April 2020: http://www.byebyeplasticbags.org/team/)</p> <p>E nngwe taodišwana yona ya ngwala gore:</p> <p><i>Malati le Isabel Wijsen ba be le 10 le 12, ka tatelano, ge ba thoma go tšea magato a bohlohleletši ao a ilego a fokotša tšhomišo ya plastiki go fetiša lefaseng ka bophara. Makgarebjana a ile a šušumetšwa ke kiletšo ya mekotlana ya polietelini kua Rwanda ka ngwaga wa 2008, gomme ba tšea sephetho sa go leka go dira gore naga ya gabobona e dire bjalo. Boitšhimolliši bja bona ba maitirelo ba hlwekišo ya mabopo le dithapedi tša mmušo di alogile go ba mekgatlo yeo e emelago phokotšo ya tšhomišo ya plastiki dinageng tše 15 tša go fapana. Bali e lokotšwe mekotlana ya plastiki semmušo, gomme Indonesia a tla lokololwa ka 2021, ditebogo go barwedi ba Wijsen. (E badilwe April 2020: https://www.goodhousekeeping.com/life/inspirational-stories/g5188/kids-who-changed-the-world/?slide=1)</i></p>	<p>Kanegelo ye a theilwe godimo ga kanegelo ya nnete. Tše ke dintlha tše tla re thušago go kwešiša kanegelo ye re tllilego go e bala.</p>
<p>'Naa go be go e bjang sekolong lehono?' Mna Wijsen a botšiša barwedi ba gagwe, bjale ka ge a be a dira mantšiboa a magwe le a mangwe.</p> <p>'Lehono ka mphantong wa ka e ithutile ka Nelson Mandela,' Melati a araba. 'O be a kgolwa gore a ka fetola lefase gore le be kaone.'</p>	

Sengwalwa	Go bala lekgetlo la pele (Go nagana kudu)
<p>'Re ithuta ka ditšhilafatšo ka mphatong wa ka,' Isabel a hlaloša.</p> <p>'Tate, naa o be o tseba gore plastiki e šilafatša lewatle ebile e bolaya diphoofole? Re ithutile ka Rwanda lehono. Ba ileditše mekotlana ya plastiki go thuša go hlakodiša planete.'</p>	
<p>Ka Mokibelo, Melati le Isabel ba ile ba ya lebopong. Ba ile ba bapala maphotong. Isabel a bona plastiki e phaphametše meetseng.</p>	<p>Ke akanya gore ekaba ke la mathomo Isabel a bona plastiki e tlekoga ka meetseng?</p>
<p>Ba ile ba hlehla le lebopo ba nyaka dikgopa. Isabel a bona plastiki e šilafatša mohlaba. 'Go na le plastiki tše dintši e šilafatšago lebopo la rena!' Isabel a botša moratho wa gagwe, 'Ke be ka sa lemoge se peleng.'</p> <p>'Mohlomongwe re swanetše go topa diplastiki ka moka sebakeng sa dikgopa!' Melato a realo. 'Re ka kgona go fetola lefase go ba le le kaone, bjale ka Nelson Mandela.'</p> <p>Isabel le Melati ba feditše mathapama ohle ba kgoboketša diplastiki tše bego di šilafatša lebopo la bona.</p>	<p>Ke nagana gore Isabel o bone plastiki lebopong ka gore o fetša go ithuta ka ditšhilafatšo sekolong.</p>
<p>'Bona! Re tšere sephetho sa go hlwekiša lebopo!' Isabel a hlaloša ge mafelelong ba obelela ditoulong tša bona.</p> <p>'A kgopolo e botse!' tatago bona a realo.</p> <p>'Gopola fela gore lefase la rena le be le tla ba bjang ka ntle le plastiki!' gwa kgotsa mmago bona.</p> <p>Melati o ile a lebelela lebopo gomme a leka go akanya lebopo la bona le hloka diditšhila. 'A re bitše bagwera ba rena ka moka go tlo re thuša go hlwekiša lebopo ka moka Mokibelo o tlogo!' Melati a realo.</p>	<p>Ke dira tekanyetšo ya gore Melati o šušumeditšwe ke seo a ithutilego ka Nelson Mandela. O nyaka go fetola lefase gore e be le le kaone, fela bjale ka ge a dirile.</p>
<p>Mo gare ga beke, Melati le Isabel ba ile ba rulaganya hlwekišo ya bona ya lebopo. Sa mathomo, mmago bona o ile a ba thuša go letšetša bagwera ba bona mogala. Ke moka, Melati o ile a dira letlakala la tsebišo gore a fe bana sekolong. Mafelelong, Isabel o ile a bolela le hlogo ya sekolo, yo a ilego a mo dumelela go dira tsebišo ka nako ya kgobokano.</p>	
<p>Mesong ya letšatši la go hlwekiša lebopo, Melati le Isabel ba ile ba fihla lefelong la kopano ka pela. Ba ile ba lebelelana ka thakgalo ge bagwera ba bona, bamphato, barutiši, le yona Hlogo ya sekolo ba kgobokane go tlo ba thuša go hlwekiša lebopo.</p>	<p>Isabel o ithutile ka ditšhilafatšo gomme Melati a ithuta ka go fetola lefase. Bjale, ba fetola lefase ka go hlwekiša ditšhila mo lebopong! Ke dira tekanyetšo ya gore ba theeditše ge ba ithuta sekolong.</p>

Sengwalwa	Go bala lekgetlo la pele (Go nagana kudu)
Isabel o ile arolela dihlopha tše di fapanego tša batho dikarolwana tše fapanego tša lebopo. Ka mokgwa woo, ga go sena karolwana sa lebopo se se bego se tla tlogelwa se na le ditšhila. Ke moka, ka moka ba ile ba thoma go šoma.	
Mafalelong a letšatši, lebopo le be hlwekile gabotse. 'Re kgonne!' Melati a realo, a lebeletše mokgobo wa diditšhila ye ba e kgobokeditšego.	
Eupša mafelelo a beke ye e latelago, ge Melati le Isabel ba ya lebopong, go be go na le diditšhila tše ntši le go feta. Ba ile ba bapala maphotong. Ba ile ba bona plastiki e tlekoga ka meetseng.	
Ba ile ba sepela lebopong ba nyaka dikgopa. Ba bona plastiki e šilafatša mohlaba. 'Plastiki e ntši bjale e felela mo lebopong la rena!' Isabel a realo go moratho wa gagwe, 'Ke be ke sa lemoge se peleng.'	Ke dira tekanyetšo ya gore go fihlela nako yeo go bontši ba plastiki bo fokotšega lefaseng, lebopo le ka se phele le hlwekile!
'A re bitše bagwera ba rena ka moka go re thuša go hlwekiša lebopo gape!' Melati a realo. 'Ke nagana gore re swanetše go ba le hlwekišo ya lebopo ka mehla,' Isabel a dumela. 'Mohlomongwe ga tee ka kgwedi? Eupša ga ke nagana gore go lekane. Ke nagana gore re swanetše go dira gore Bali e iletše mekotlana yohle ya plastiki – fela bjale ka Rwanda. Re ka se hlwekiša go ya go ile – re swanetve go thuša go lokiša bothata bjo! 'Fela bjalo ka Nelson Mandela!' Melati a dumela. 'Gabotse mekotlana ya plastiki go ya go ile!'	Ke nagana gore Melati le Isabel ba nyaka go kgonthišiša gore mabopo ka moka a hlweka bokaone ka go netefatša gore plastiki e a fokotšega mo lefaseng!

Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše di kgonegago
Naa Melati le Isabel ba ile ba dira eng sebakeng sa go kgoboketša dikgopa?	Ba ile ba kgoboketša ditšhila sebakeng sa dikgopa.
Naa Melati le Isabel ba ile ba rulaganya eng?	Ba rulagantšhitse hlwekišo ya lebopo.
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše di kgonegago
Ke ka lebaka la eng Melati le Isabel ba tšere sephetho sa go rulaganya hlwekišo ya lebopo?	<ul style="list-style-type: none"> Ke ka lebaka la gore sekolong ba ithutile ka ditšhilafatšo le phetolo ya lefase. Ke ka lebaka la gore ba bone plastiki lebopong la bona gomme ba nyaka go e hlwekiša. Ke ka lebaka la gore ba be ba tshwenyega go dira setšhaba sa bona le lefelo la bona le be kaone.

Go Bala Ka Sehlopha Sa Go Hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 2**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1** wa **Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2** wa **Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Laboraro

Ditiro Tša Go Bolela

Metsotso e 15

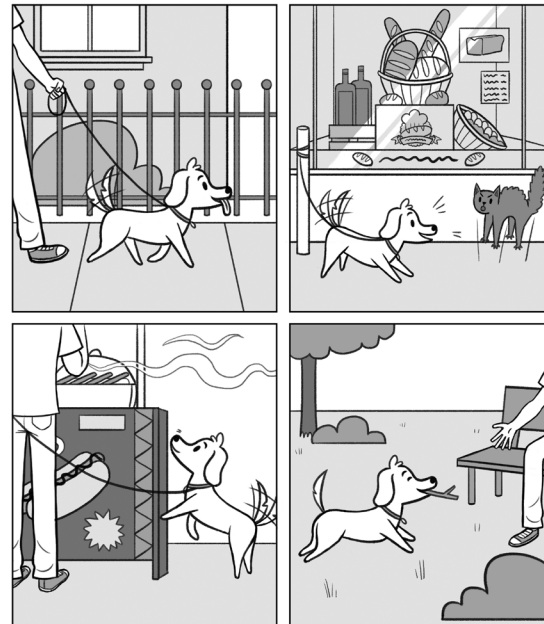
TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, laodiša o Bontšhe)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya Tabakgolo.
 - letlakala la tsebišo
 - beakanya
 - kgoboketša

Morumokwano goba koša	Ditiro
Ge re eya toropong	<i>Laetša go sepela ka maoto</i>
Re feta sekolong!	<i>Laetša go feta ka maoto</i>
Ge re eya toropong	<i>Laetša mosepelo ka maoto</i>
Re tshela seporong!	<i>Laetša go tshela ka maoto</i>
Re kwa tšhuu tšhuu! Ya tšhutšhumakgala.	<i>Laetša mosepelo wa setimela ka letsogo</i>
Re kwa peee! Peee! Ya difatanaga!	<i>Laetša go letša pele ya kolo ka letsogo</i>

BOKGONI BA GO ANEGA

- 1 Arola barutwana ka dihlophana.
- 2 Efa sehlopha se sengwe le se sengwe letlakala la diswantšho tša bokgoni ba go anega.
- 3 Gopotša barutwana gore beke ya go feta, ba ihlametše dikanegelo ka diswantšho.
- 4 Beke ye, barutwana ba swanetše go šoma mmogo e le sehlopha go tšea sephetho ka mabapi le kanegelo ya sehlopha.
- 5 Gopotša barutwana gore kanegelo tša bona e swanetše goba tšeo ba ihlametšego tšona, eupša gape di swanetše go sepelelana le diswantšho!
- 6 Tanya šedi ya barutwana.
- 7 Kgopela sehlopha se 1 go iša go tše 2 go abelana ka kanegelo ya sehlopha sa bona.
- 8 Leboga barutwana go abelana ka dikanegelo tša bona.

Temogo Ya Medumo Le Ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagiša Modumo O Moswa Le Mantšu**HLAGIŠA MODUMO**

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakhgadima: /ny/
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana go boeletša modumo makgetlo a 3.
- 3 Botšiša barutwana: O ka nagana ka mantšu ao a nago le /ny/?
- 4 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **nyanya, lenyalo, nyala**

HLAGIŠA MANTŠU A MASWA

- 1 Biletša lentšu le lengwe le lengwe godimo o hlaboše lentšu ge o dutše o laetša papetlakhgadima: **nyaka, nyala, lenyalo, monyadi, monyanya, nyanya**
- 2 Laetša barutwana lentšu le lengwe le le lengwe, ge o le gare o le bitša.
- 3 Kgopela barutwana go boeletša mantšu ge o dutše o bolela.
- 4 Kgomaretša mantšu a dipapetlakhgadima mo godimo ga phaphathi ya go laetša medumo.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

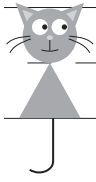
Mantšu: _____

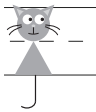
Mongwalo:

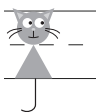
Metsotso e 15

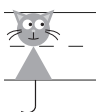
Ngwala leleterere / mantšu / mafoko

- 1 Ruta barutwana go bopa ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane: **ny**
- 2 Laetša go ngwala ditlhaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maletere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maletere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.
- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leleterere goba maletere mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.
- 7 Barutwana ba swanetše go thalela modumo wo o lebagantšwego mo lentšung lefe kapa lefe le ngwadilwego.

 ny ny ny ny

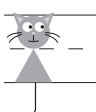
 nyaka nyaka

 nyala nyala

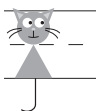
 lenyalo lenyalo

 monyadi monyadi

 monyanya monyanya

 nyanya nyanya

 Monyadi o nyaka monyanya

 o mogolo.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go Ngwala:

Metsotso e 30

Rulaganya Le Dikakanywa

SEHLOGO: Ngwala ka selo se tee o ratago go se dira go kaonafatša toropo ya geno goba tikologo ya geno e be lefelo le le kaone

MOŠOMO: Thala seswantšho gomme o tlaleletše ka lefoko

FREIMI YA GO NGWALA:

Nka kaonafatša tikologo ya gešo ka go...

Se se ka thuša...

BEKE 2

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono, barutwana ba tla tlaleletša lefoko go mošomo wo ba o ngwadilego ka Mošupologo.
- 2 Hlalosa gore lehono, barutwana ba tla thala ka tsela yeo dikakanyo tša bona di tlogo go thuša setšhaba.
- 3 Balela barutwana freimi ya go ngwala e ntshwa.
- 4 Šomiša **tšhupetšo** go bontšha barutwana gore o nagana pele o ngwala
- 5 Botsa barutwana kakanyo ya gago ya go ngwala, bjalo ka: Kakanyo ya ka ke go ruta setšhaba ka tšhomišoleswa. Ke nagana gore se se tla thuša setšhaba, tikologo le lefase ka gobane go tla ba le ditšhila tše dinnyane!
- 6 Šomiša tšhupetšo go tlaleletša dintlha go seswantšho seo o se thadilego, bjalo ka: setšheladitšhila sa go tlala le setšheladitšhila sa leteka.
- 7 Hlalosa mantšu ao o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi wa lentšu le lengwe le lengwe**, bjalo ka: Se se ka thuša gore lefase gore le dule le hlwekile.
- 8 Phumula mohlala wa gago mo letlapeng. Hlalosa gore se ke mohlala fela, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.

DITAELO TŠA BOMOLOMO

- 1 Gopodišiša mantšu a mangwe ka ba leloko la setšhaba le barutwana.
- 2 Ngwala mantšu mo letlapeng, bjalo ka: o mongwe le o mongwe, bana, baagišane, diphoofolo, bj bj
- 3 Botšiša barutwana: Naa kakanyo ya gago ya ka Mošupologo e ka tšwela setšhaba mohola?
- 4 Laela barutwana go **nagana pele ba ngwala.**
- 5 Bitša barutwana ba 2 go iša go ba 3 go go botša ka moo dikakanyo tša bona di tla thušago setšhaba
- 6 Ba swanetše gore: Se se ka thuša...
- 7 Hlalosa gore barutwana ba tla thala le go tlatša sešupo diswantšhong tša bona!

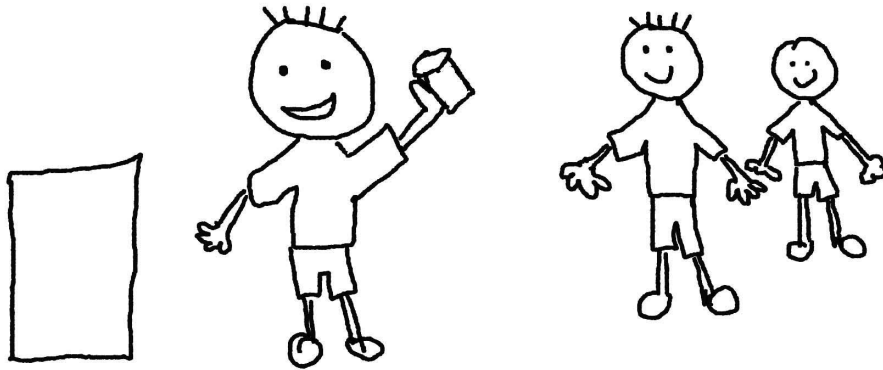
GO NGWALA

- 1 Efa barutwana dipuku.
- 2 Ge barutwana ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikonferense tše dinnyane**.
- 3 Kgopela barutwana go go botsa ka dingwalwa tša bona.
- 4 Thuša bana go tlatša sešupo.
- 5 Hlohleletša barutwana.

SOKOLOGA GOMME O BOLELE

- 1 Ge go setše metsotso e 2 go iša go e 3, laela barutwana go bea diphensele tša bona.
- 2 Laela barutwana gore ba **sokologe gomme ba bolele** le wa mphato ka dithalwa tša bona.

*Kgomaretša dingwalwa **tekano ya mahlo a** barutwana ka phaphošing. Se se thuša barutwana go rerišana ka Tabakgolo.*

Nka kdonafatšá setšhaba sa gešo ka
go tšwela ditlaka.

Se se ka tšwela go dira gore mebila e
hlweke.

Go Bala Ka Sehlopha Sa Go Hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 2**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1** wa **Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena..
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2** wa **Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labone

Temogo Ya Medumo Le Ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go Kgaogantšha Le Go Kopanya

KE A DIRA...

- 1 Thoma ka lentšu go thutong ya Labobedi.
- 2 Bitša lentšu: **phoka**
- 3 Kgaogantšha lentšu go ba modumo ka botee go ba modumo o ikemetšego ka nnoši: /**ph**/-/o/-/k/-/a/
- 4 Bitša modumo wa mathomo wa lentšu: /**ph**/
- 5 Bitša modumo wa bobedi wa lentšu: /**o**/
- 6 Bitša modumo wa boraro wa lentšu: /**k**/
- 7 Bitša modumo wa mafelelo wa lentšu: /**a**/
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **phoka**
- 9 Laetša go šupa le go kopantšha medumo go bopa lentšu: /**pho**/-/ka/ = **phoka**
- 10 Boeletša se ka lentšu la go tšwa thutong ya Laboraro: **nyaka**

RE A DIRA...

- 1 Thoma ka lentšu la go tšwa thutong ya Labobedi.
- 2 Bitša lentšu: **phula**
- 3 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa mathomo wa lentšu? /**ph**/
- 4 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa bobedi wa lentšu? /**u**/
- 5 Botšiša barutwana: Ke modumo ofe wa boraro wa lentšu? /**l**/
- 6 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa mafelelowa lentšu? /**a**/
- 7 Kgopela barutwana go kgaogantšha lentšu go ba modumo o ikemetšego o nnoši: /**ph**/-/u/-/l/-/a/
- 8 Ngwala lentšu: **phula**
- 9 Laela barutwana go kopanya medumo ya lentšu mmogo le wena: /**phu**/-/la/ = **phula**
- 10 Boeletša se ka lentšu la morago la thuto ya Laboraro: **nyala**

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go Bala Ka Go Abelana:

Metsotso e 15

Go Bala Lekgetlo La Bobedi

MAANO A GO BALA: DIRA DITEKANYETŠO

Sengwalwa	Go bala lekgetlo la bobedi (Go nagana kudu)
<p><u>Gabotse Mekotlana ya Plastiki</u></p> <p>Taodišwana ye nngwe e ngwadile gore:</p> <p><i>Melati le Isabel Wijsen ba thomile Bye Bye Plastic Bags ba na le mengwaga e 10 le 12, morago ga go šušumetšwa ke thuto sekolong ya batho ba bohlokwa, bjale ka Nelson Mandela, le Lady Diana, le Mahatma Gandhi. Barwedi ba ile ba boela gae letšatšing leo ba ipotšiša, 'Ke eng seo re ka se dirago bjale ka bana ba dulago mo Bali, BJALE, go dira diphetogo?' Bye Bye Plastic Bags e hlolegile ka 2013 gomme bjale e godile go ba mokgahlo wa go tsebega wa boditšhabatšhaba wa tšhutšhumetšo, hlohleletšo ya baswa, ee, gore AOWA go mekotlana ya plastiki.</i></p> <p>(E badilwe April 2020: http://www.byebyeplasticbags.org/team/)</p> <p>E nngwe taodišwana yona ya ngwala gore:</p> <p><i>Malati le Isabel Wijsen ba be le 10 le 12, ka tatelano, ge ba thoma go tšea magato a bohlohleletši ao a ilego a fokotša tšhomišo ya plastiki go fetiša lefaseng ka bophara. Makgarebjana a ile a šušumetšwa ke kiletšo ya mekotlana ya polietelini kua Rwanda ka ngwaga wa 2008, gomme ba tšea sephetho sa go leka go dira gore naga ya gabobona e dire bjalo. Boitšhimolliši bja bona ba maitirelo ba hlwekišo ya mabopo le dithapedi tša mmušo di alogile go ba mekgatlo yeo e emelago phokotšo ya tšhomišo ya plastiki dinageng tše 15 tša go fapana. Bali e lokotšwe mekotlana ya plastiki semmušo, gomme Indonesia a tla lokololwa ka 2021, ditebogo go barwedi ba Wijsen. (E badilwe April 2020: https://www.goodhousekeeping.com/life/inspirational-stories/g5188/kids-who-changed-the-world/?slide=1)</i></p>	
<p>'Naa go be go e bjang sekolong lehono?' Mna Wijsen a botšiša barwedi ba gagwe, bjale ka ge a be a dira mantšiboa a magwe le a mangwe.</p> <p>'Lehono ka mphantong wa ka e ithutile ka Nelson Mandela,' Melati a araba. 'O be a kgolwa gore a ka fetola lefase gore le be kaone.'</p>	<p>Ke gopola gore Melati le Isabel ba rulagantšhitšwe hlwekišo ya lepopo ba thuša kiletšo ya mekotlana ya plastiki nageng gabo bona, Indonesia. Ke dira tekanyetšo ya gore ba tshwenyega kudu go dira lefase gore e be bodulo bjo bo kaone!</p>

Sengwalwa	Go bala lekgetlo la bobedi (Go nagana kudu)
<p>'Re ithuta ka ditšhilafatšo ka mphatong wa ka,' Isabel a hlaloša.</p> <p>'Tate, naa o be o tseba gore plastiki e šilafatša lewatle ebile e bolaya diphoofo? Re ithutile ka Rwanda lehono. Ba ileditše mekotlana ya plastiki go thuša go hlakodiša planete.'</p>	
<p>Ka Mokibelo, Melati le Isabel ba ile ba ya lebopong. Ba ile ba bapala maphotong. Isabel a bona plastiki e phaphametše meetseng.</p>	
<p>Ba ile ba hlehla le lebopo ba nyaka dikgopa. Isabel a bona plastiki e šilafatša mohlabana. 'Go na le plastiki tše dintši e šilafatšago lebopo la rena!' Isabel a botša moratho wa gagwe, 'Ke be ka sa lemoge se peleng.'</p> <p>'Mohlomongwe re swanetše go topa diplastiki ka moka sebakeng sa dikgopa!' Melati a realo. 'Re ka kgona go fetola lefase go ba le le kaone, bjale ka Nelson Mandela.'</p> <p>Isabel le Melati ba feditše mathapama ohle ba kgoboketša diplastiki tše bego di šilafatša lebopo la bona.</p>	<p>Ke dira tekanyetšo ya gore Melati le Isabel ba tshwenyega ka setšhaba sa bona, ka gore ba feditše letšatši ka moka ba hlwekiša!</p>
<p>'Bona! Re tšere sephetho sa go hlwekiša lebopo!' Isabel a hlaloša ge mafelelong ba obelela ditoulong tša bona.</p> <p>'A kgopolo e botse!' tatago bona a realo.</p> <p>'Gopola fela gore lefase la rena le be le tla ba bjang ka ntle le plastiki!' gwa kgotsa mmago bona.</p> <p>Melati o ile a lebelela lebopo gomme a leka go akanya lebopo la bona le hloka diditšhila. 'A re bitše bagwera ba rena ka moka go tlo re thuša go hlwekiša lebopo ka moka Mokibelo o tlogo!' Melati a realo.</p>	<p>Ke nagana gore Melati le Isabel ba tshwenyega ka go dira lefase e be le le kaone, ka gore ba nyaka go hlwekišetša mang le mang lebopo. Lebopo ga se la bona!</p>
<p>Mo gare ga beke, Melati le Isabel ba ile ba rulaganya hlwekišo ya bona ya lebopo. Sa mathomo, mmago bona o ile a ba thuša go letšetša bagwera ba bona mogala. Ke moka, Melati o ile a dira letlakala la tsebišo gore a fe bana sekolong. Mafelelong, Isabel o ile a bolela le hlogo ya sekolo, yo a ilego a mo dumelela go dira tsebišo ka nako ya kgobokano.</p>	<p>Ke nagana gore ba swanetše ba be ba šomile kudu go rulaganya hlwekišo ya lebopo.</p>
<p>Mesong ya letšatši la go hlwekiša lebopo, Melati le Isabel ba ile ba fihla lefelong la kopano ka pela. Ba ile ba lebelelana ka thakgalo ge bagwera ba bona, bamphato, barutiši, le yona Hlogo ya sekolo ba kgobokane go tlo ba thuša go hlwekiša lebopo.</p>	<p>Ke dira tekanyetšo ya gore Isabel le Melati ba na le monagano ebile ba na le peakanyo ka gore ba kgonthišisa gore dihlopha di phatlalale le lebopo ka moka.</p>

Sengwalwa	Go bala lekgetlo la bobedi (Go nagana kudu)
Isabel o ile arolela dihlopha tše di fapanego tša batho dikarolwana tše fapanego tša lebopo. Ka mokgwa woo, ga go sena karolwana sa lebopo se se bego se tla tlogelwa se na le ditšhila. Ke moka, ka moka ba ile ba thoma go šoma.	
Mafalelong a letšatši, lebopo le be hlwekile gabotse. 'Re kgonne!' Melati a realo, a lebeletše mokgobo wa diditšhila ye ba e kgobokeditšego.	Ke dira tekanyetšo ya gore ba tloga ba na le hlokomelo ya go dira gore setšhaba se hlweke, ka gore ba ikgantšha ka ditšhila ye ba kgonnego go e kgoboketša.
Eupša mafelelo a beke ye e latelago, ge Melati le Isabel ba ya lebopong, go be go na le diditšhila tše ntši le go feta. Ba ile ba bapala maphotong. Ba ile ba bona plastiki e tlekoga ka meetseng.	
Ba ile ba sepela lebopong ba nyaka dikgopa. Ba bona plastiki e šilafatša mohlaba. 'Plastiki e ntši bjale e felela mo lebopong la rena!' Isabel a realo go moratho wa gagwe, 'Ke be ke sa lemoge se peleng.'	
'A re bitše bagwera ba rena ka moka go re thuša go hlwekiša lebopo gape!' Melati a realo. 'Ke nagana gore re swanetše go ba le hlwekišo ya lebopo ka mehla,' Isabel a dumela. 'Mohlomongwe ga tee ka kgwedi? Eupša ga ke nagana gore go lekane. Ke nagana gore re swanetše go dira gore Bali e iletše mekotlana yohle ya plastiki – fela bjale ka Rwanda. Re ka se hlwekiša go ya go ile – re swanetve go thuša go lokiša bothata bjo! 'Fela bjalo ka Nelson Mandela!' Melati a dumela. 'Gabotse mekotlana ya plastiki go ya go ile!'	Ge ke bala tšohle ka mošomo o boima wa Melati le Isabel, ke dira tekanyetšo ya gore ba tshwenyega ka go lokiša bothata setšhabeng le go dira diphetogo tša nnete.

Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše kgonegago
Naa Melati le Isabel ba thušitše bjang setšhaba sa bona?	<ul style="list-style-type: none"> Ba thušitše setšhaba sa bona ka go hlwekiša lebopo. Ba thušitše setšhaba sa bona ka go go rulaganya hlwekišo ya lebopo. Ba thušitše setšhaba sa bona ka go go lwela kiletšo ya mekotlana ya plastiki.
Naa Isabel o ile a šušumeditšwe ke naga efe?	O ile a tutuetša ke Rwanda ka gore ba ile ba iletša mekotlana ya plastiki.
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše kgonegago
Naa o nagana gore Melati le Isabel ke batho ba mohuta mang?	<i>Ke nagana gore Melati le Isabel ke... ka lebaka la gore...</i>

Sehlopha Sa Go Bala Ka Go Hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 2**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Swaya treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go diriwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labohlano

Ditiro Tša Go Bolela

Metsotso e 15

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, laodiša o Bontšhe)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - šušumeditšwe
 - kopana
 - setšhaba

Morumokwano goba koša	Ditiro
Ge re eya toropong	<i>Laetša go sepela ka maoto</i>
Re feta sekolong!	<i>Laetša go feta ka maoto</i>
Ge re eya toropong	<i>Laetša mosepelo ka maoto</i>
Re tshela seporong!	<i>Laetša go tshela ka maoto</i>
Re kwa tšhuu tšhuu! Ya tšhutšhumakgala.	<i>Laetša mosepelo wa setimela ka letsogo</i>
Re kwa peee! Peee! Ya difatanaga!	<i>Laetša go letša pele ya koloi ka letsogo</i>

POLEDIŠANO YA SENGWALWA SA GO BALA KA GO ABELANA

- 1 Ngwala freimi ya poledišano mo letlapeng:
Mo kanegelong...
Nka dira ditekanyetšo tša gore Melati le Isabel ba rata setshaba sa ga bo bona ka gobane...
Ke nagana gore Melati le Isabel ba...ka lebaka la gore...
- 2 Bala freimi ya poledišano le barutwana.
- 3 Bea barutwana ka **dihlophana**.
- 4 Botša barutwana gore o mongwe le o mongwe o swanetše go hwetša sebaka go araba potšišo e nngwe le e nngwe ya poledišano.
- 5 Tanya šedi ya barutwana.
- 6 Botšiša barutwana ba go fapana goba sehlopha se se itšeng go abelana ka dikarabo tša bona.
- 7 Ge dikarabo di fošagetše, ba phošolle.
- 8 Leboga barutwana ka maitapišo a bona.

Go lemoga ka fao medumo e kwagalago ka gona le Thutomedumo:

Metsotso e 15

Go hwetša mantšu

Ngwala tafolana ye mo letlapeng e be le medumo yeo o ithutileng yona nako ya go feta mmogo le yeo e rutilwego ka Labobedi le ka Laboraro.

ph	ny	k
a	u	l
o	m	e
ng	n	i

LAETŠA

- 1 Gopotša barutwana medumo ya beke: /**ph**/ le /**ny**/
- 2 Lebeledišiša medumo kamoka le ditwakanywa mo letlapeng.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go dira mafoko go bopa mantšu ka medumo le ditwakanywa moo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Bontšha barutwana go bopa mantšu ka medumo ye e nepišitšwego, bjalo ka:
/ny/-/a/-/k/-/a/ = **nyaka**
- 5 Gopotša barutwana ba ka bopa lentšu ba šomiša medumo e fe kapa efe – e sego fela /
ph/ goba /ny/
- 6 Bontšha barutwana go dira lentšu le lengwe, bjalo ka: /n/-/a/-/m/-/a/ = **nama**

BARUTWANA BA DIRA

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala gomme ba ngwale sehlogo: **ph, ny**
- 2 Laela barutwana ba thome go ngwala.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go hwetša le go bopa mantšu a mantši go ya le ka mo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Dumelela barutwana go swaya mošomo wa bona. Bontšha barutwana gore mantšu a, a bopiwa bjang (le amangwe): **phoka, phula, phumula, phepheng, lephene, lephodisa, nyaka, nyala, lenyalo, monyanya, nyanya, nama, loma, kala, mooka, ngaka**

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go Bala Ka Go Abelana:

Metsotso e 15

Morago ga go bala

MAANO A TEKATLHALOGANYO: GO AKARETŠA / GO KAMAKA

KAKARETŠO YA BOMOLOMO YA KANEGELO

- 1 Hlalosetša barutwana gore le tla bolela ka selo seo ba sa se ratago ka mo kanegelong: Gabotse mokotlana wa plastiki!
- 2 Ba tla bolela gape ka **tekanyetšo** tšeo ba tlogo di dira ka baanegwa ba Melati le Isabel.
- 3 Šomiša **tšhupetšo** go bontšha barutwana gore o ka fa bjang hlaloso ya lefoko le 1 go iša go a 2 ka ditiragalo ka selo se sengwe seo **ba sa ratilego mo kanegelong le tekanyetšo**, bjalo ka : **Ke ratile ge** Melati le Isabel ba eba tšhutšhumetšo ya go hlwekiša lebopo ke seo ba ithutilego sona kua sekolong. Ke dira tekanyetšo gore Melati le Isabel e be e le batho ba go thuša ka gobane ba be ba nyaka go hlwekiša lebopo kamoka ba direla setšhaba – e sego bona fela.
- 4 Emiša diswantšho go tšwa pukung e kgolo ya dikanegelo. Laela barutwana go lebelela diswantšho gomme ba nagane ka seo se diragetšego.
- 5 Laela barutwana go nagana ka **seo ba sego ba se rata** mo kanegelong, gomme o dire **ditekanyetšo** ka baanegwa mo kanegelong ya *Gabotse mokotlana wa plastiki!*
- 6 Kgopela barutwana 2-3 **go abelana** ka dikokwanakanyo tša bona le phaphoši. **Thuša** go hlama mafoko ao a feleletšego.
- 7 Hlalosa gomme o phošolle diphošo tšeo di tšwelelelago gantši tša barutwana.
- 8 Laela barutwana go **sokologa ba bolele** gomme ba abelane ka ditaodišo **tša bona** tša ditiragalo tša kanegelo le wa mphato (*Ga ba swanela go gopola seo morutiši a se boletšego. Se e swanetše go ba dikokwanakanyo tša barutwana!*)

Go Bala Ka Sehlopha Sa Go Hlahlwa

Metsotso 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 2**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go diriwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Tshekatsheko ya polelo ya mafelelo a beke Metsotso e 15

- 1 Tanya šedi ya barutwana mo legogong mafelelong a letšatši.
- 2 Dira sebaka sa ditshekatsheko tša polelo beke le beke. Ke kgetho ya gago go hlakanya ditshekatsheko tša go ithuta tša Sepedi le tša Sekgowa.
- 3 Gopola go fa barutwana sebaka sa go 'Sokologa le go bolela' ba ahlaahle dikokwanarabo tša bona le wa mphato. Ke moka, kgetha barutwana ba mmalwa go abelana ka dikokwanarabo tša bona le phaphoši ka bophara.
- 4 Šomiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo go hlahla karolwana ya polelo ya poledišano ya gago:
 - a Naa ke efe tabakgolo ya polelo ya rena ya beke?
 - b Ke kanegelo efe yeo le e badilego mmogo?
 - c Ke mantšu afe a maswa o a ratilego bekeng ye?
 - d Ke eng se o ithutilego sona bekeng ye?
 - e Naa re ngwadile ka eng bekeng ye?
 - f Naa go ngwala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - g Naa go bala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - h Ke eng seo o ikgantšhago ka sona bekeng ye?
- 5 La mafelelo, botša barutwana go nagana ka dilo tše pedi tše ba tlogo go botša ba malapa a bona ka seo ba ithutilego ka sona le ka tsela yeo ba kaonafetšego ka gona bekeng ye mabapi le mošomo wa bona.

Ela hloko: Tshepidišo ya go lebelela morago le go itekola ke karolwana e bohlokwa kudu ya go ithuta. O kgopelwa gore o seke wa tshediša mošongwana wo wa beke mahlo le ga tee.

Mphato 1

KOTARA 3

Beke

3

TABAKGOLO:

Go šoma mmogo

Go Lokiša Phaphoši

- 1 Ge beke e thoma, kgonthišiša gore phaphoši ya gago e a bogega ebile e hlwekile.
- 2 Bea PHAPHATI GO BONTŠHA ya gago nakong, , ka go tloša dilo tše o sa hlwela o di šomiša, gomme o di boloke gabotse.
- 3 Ge o fetša, beakanya mantšu a papetlakgadima le tababakgolo ya tšhupetšo tše o di nyakago.
- 4 Hwetša le go beakanya dilo tša tabakgolo ya lebota le tafola yeo e ka bago le maatlakgogedi mo barutwaneng, mohlala: diswantšho tša bana ba šoma mmogo
- 5 Dira dinyakišišo mo marangrang a theknolotši (inthanete) go itokišetša tabakgolo. Mohlala: dinyakišišo mabapi le bohlokwa ba gore batho ba šome mmogo.
- 6 Kgonthišiša gore dipuku tša barutwana tša go ngwala le dipukutšhomo tša DBE di swailwe, gomme di pakilwe gabotse mo di dulago gona.
- 7 Kgonthišiša gore dipuku tše dikgolo ka moka, tša go bala le tša bokgobapuku di ka lenaneo.
- 8 O ka fetola mola le mola dihlopha tša gago tša go bala ge go hlokagala.
- 9 Beakantšha mešongwana ya kelo ya semmušo le kelo yeo e sego ya semmušo ya beke.

Mešongwana Ye E Okeditšwego

Mešongwana ye e ka šomišwa bjalo ka mošomo wa go ikemela wa barutwana ba go fetša mošomo wa bona ka pela GOBA ge o le gare o dira kelo mo barutwaneng.

Mošongwana wa 1: DBE Pukutšhomo 2: Letlakala la 11 & 12, A re ngwaleng

Mošongwana wa 2: DBE Pukutšhomo 2: Letlakala la 13, A re ngwaleng & Letlakala la 14, A re baleng

Mošongwana wa 3: DBE Pukutšhomo 2: Letlakala la 15 & 16, A re direng

Mošongwana wa 4: Thala seswantšho sa motho o mongwe a go thuša.

Mošupologo

Ditiro Tša Go Bolela

Metsotso e 15

HLAGIŠA TABAKGOLO: GO HWETŠA TSEBO YEO BA NAGO LE YONA.

- 1 Bontšha barutwana seswantšho sa ka ntle sa puku e kgolo ya dikanegelo: Pete e kgolo
- 2 Botša barutwana gore re thoma tabakgolo, e bitšwa:
- 3 Thala sediko le leina la tabakgolo mo magareng ga letlapa.
- 4 Botšiša barutwana: *Ke eng seo le se tsebago ka tabakgolo ye?*
- 5 Ngwala dikakanyo tša barutwana go dikologa mmapahlogo. Dikakanyo tša go swana di ngwale felo go tee.
- 6 Ge barutwana ba palelwa go fetola, botšiša dipotšišo tše di latelago tša hlohloetšo:
 - a Naa go ra goreng go šoma mmogo?
 - b Naa ke ditsela dife tše dingwe re thušago batho?
 - c Naa ke ditsela dife tše dingwe batho ba re thušago?

BEKE 3

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS. (Šupa, Diragatša, Laodiša o Bolele)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - tšhomišanommogo
 - pete
 - buna

Morumokwano goba koša	Ditiro
Ge re šoma mmogo, re ipshina kudu!	<i>Swaranang ka matsogo le a hwidinye</i>
Ge re hlatswa mmogo, re kudu!	<i>Laetša go hlatswa ka matsogo</i>
Ge re bala mmogo, re ipshina kudu!	<i>Laetša go bala puku ka matsogo</i>
Nna le wena le bagwera ba rena	<i>Itšhupe, šupa yo mongwe le bagwera</i>
Ge re šoma mmogo re ipshina kudu!	<i>Swaranang ka matsogo le a hwidinye</i>

Mongwalo

Metsotso e 15

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala.
- 2 Biletša barutwana medumo le mantšu a a latelago gore ba a ngwale:
 - a phoka
 - b phula
 - c phumula
 - d phepheng

- e** lephene
- f** nyaka
- g** nyala
- h** lenyalo
- i** monyanya
- j** nyanya

- 3 Sa go latela, botša barutwana gore ba ntšhe phensele ya mmala gomme ba swaye mošomo wa bona.
- 4 Ka bothakga ngwala medumo le mantšu mo letlapeng.
- 5 Tšea dipuku mafelelong a letšatši, gomme o ngwale dintlha ka bao ba nyakago thušo.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go Bala Ka Go Abelana:

Metsotso e 15

Pele re bala

MAANO TEKATLHALOGANYO: KAMAKA

- 1 Dudiša barutwana mo legogong gore ba kgone go bona puku e kgolo.
- 2 Bula puku e kgolo mo kanegelong: Pete e kgolo
- 3 Phetla puku o ba laetša diswantšho tša letlakala le lengwe le le lengwe, o ba botšiša gore ba nagana gore go direga eng.
- 4 Thuša barutwana go kopanya diswantšho, gore ba kgone go hwetša todi ya gore kanegelo e bolela ka eng.
- 5 Hlagiša tlotlontšu e ntšhwa mo dikarolwaneng tša maleba mo kanegelong.
- 6 Bala kanegelo ka moka gatee, o sa eme.

Go Ngwala:

Metsotso e 30

Beakanya Le Go Rulaganya

SEHLOGO: Ngwala ka nako yeo o šomilego le motho o mongwe.

MOŠOMO: Thala seswantšho gomme o tlaleletše ka lefoko.

FREIMI YA GO NGWALA: Ke šomile le...go...

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono, barutwana ba nagana ka nako yeo ba šomilego le motho o mongwe.
- 2 Šomiša **tšhupetšo** go bontšha barutwana gore o **nagana pele o ngwala.**
- 3 Botša barutwana kakanyo ya sethalwa sa gago bjalo ka: Ke dira dilo tše dintši mmogo le kgaetšedi ya ka. ke tla ngwala ka nako yeo re šomilego mmogo go rekela bomma khomphutha.
- 4 Šomiša **tšhupetšo** go thala seswantšho sa kgaetšedi le nna, re kgetha khomphutha mmogo.
- 5 Hlaloša mantšu ao o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi wa lentšu le lengwe le le lengwe,** bjalo ka: Ke šomile le kgaetšedi ya ka go reka khomphutha.
- 6 Phumula mohlala mo letlapeng. Hlaloša gore se e be e le fela mohlala, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.

DITAELO TŠA BOMOLOMO

- 1 Gopodišiša gore batho ba bangwe ba ka šoma le barutwana.
- 2 Ngwala mantšu mo letlapeng, bjalo ka: kgaetšedi, buti, wa mphato, bj bj.
- 3 Botšiša barutwana: Naa o šomile le bomang? Naa ke eng seo le se dirilego mmogo?
- 4 Laela barutwana go **nagana pele ba ngwala.**
- 5 Ba swanetše gore: Ke šomile lego.....
- 6 Hlaloša gore barutwana ba tla thala seswantšho gomme ba fe seswantšho sa bona sešupo!

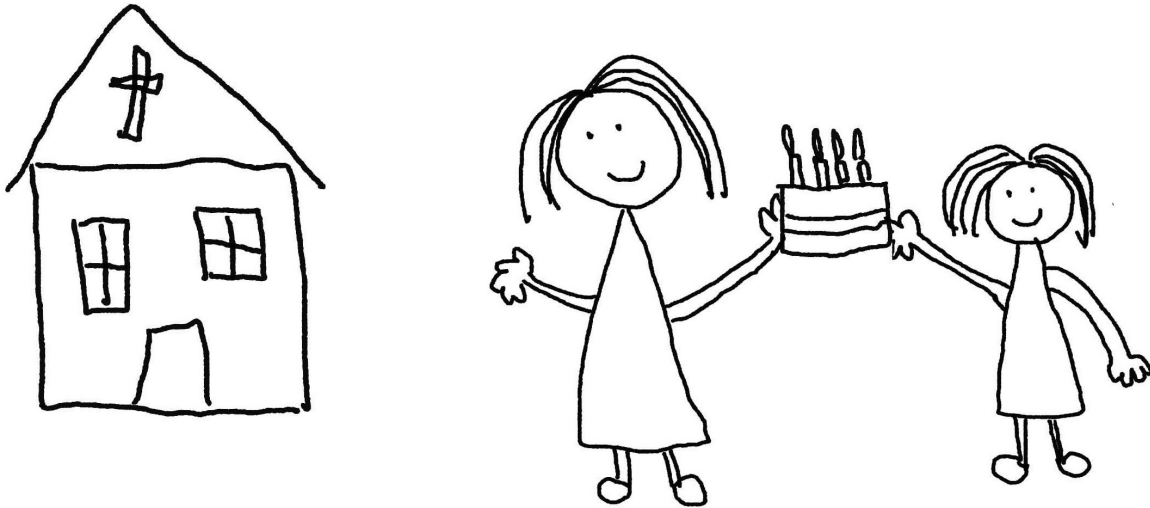
GO NGWALA

- 1 Efa barutwana dipuku.
- 2 Ge barutwana ba dutše ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikonferense tše di kopana.**
- 3 Kgopela barutwana go go botša ka dingwalwa tša bona.
- 4 Thuša barutwana go tlatša sešupo.
- 5 Hlohleletša barutwana.

SOKOLOGA O BOLELE

- 1 Ge gona le metsotso e 2 go iša go 3 e setšego, laela barutwana gore ba beye diphensele tša bona.
- 2 Laela barutwana gore ba **sokologe ba bolele** le wa mphato ka dithalwa tša bona.

*Kgomaretša dingwalwa **tekano ya mahlo a** barutwana ka phaphošing. Se se thuša barutwana go rerišana ka tabakgolo.*

Ke šomile le mma go pakela kereke.

Sehlopha Sa Go Bala Ka Go Hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 3**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 5 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 6 Hlaloša **mošongwana wa 2** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labobedi

Temogo Ya Medumo Le Ditamatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagiša Modumo O Moswa Le Mantšu

HLAGIŠA MODUMO

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima: /**mm**/
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana go boeletša modumo makgetlo a 3.
- 3 Botšiša barutwana: O ka nagana ka mantšu ao a nago le /**mm**/?
- 4 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **mmušo, mmila, bomma**

HLAGIŠA MANTŠU A MASWA

- 1 Biletša lentšu le lengwe le lengwe godimo o hlaboše lentšu ge o dutše o laetša papetlakgadima: **mmala, mmušo, mmoledi, mmutedi, bomma, mmila**
- 2 Laetša barutwana lentšu le lengwe le le lengwe, ge o gare o le bitša.
- 3 Kgopela barutwana go boeletša mantšu ge o dutše o bolela.
- 4 Kgomaretša mantšu a dipapetlakgadima mo godimo ga phaphathi ya go laetša thutomedumo.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

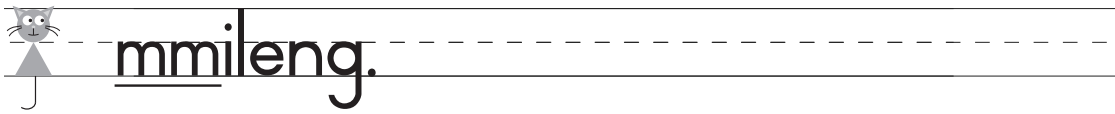
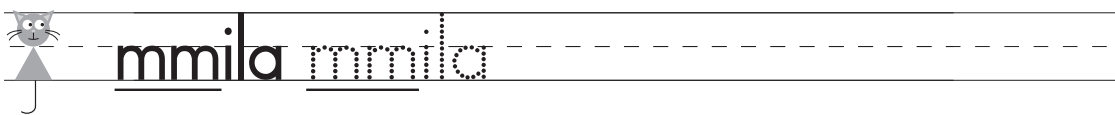
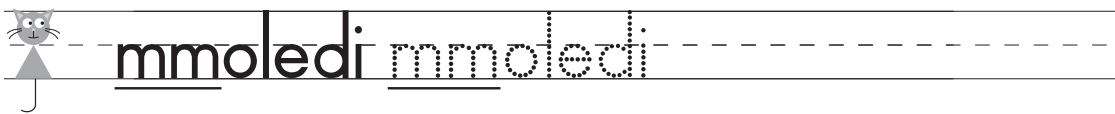
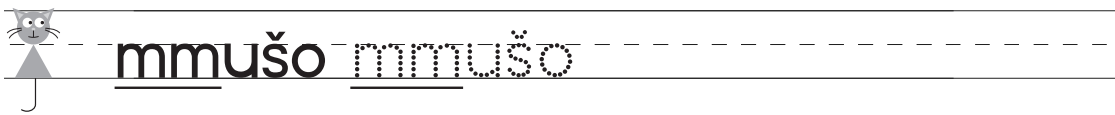
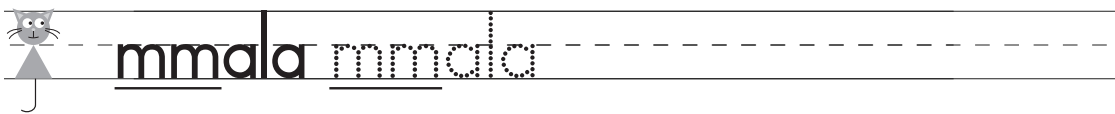
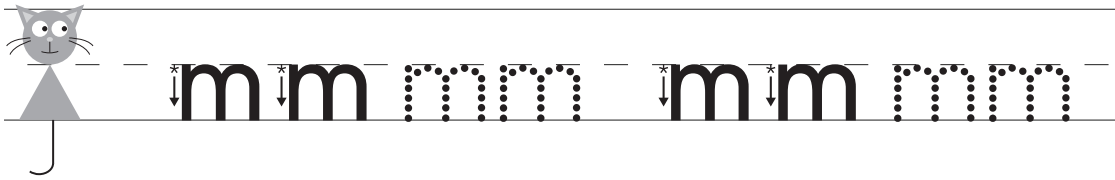
Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leleterere goba maleterere/mantšu/mafoko

- 1 Ruta barutwana go bopa ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane: **mm**
- 2 Laetša go ngwala dithlaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o leatše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maleterere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maleterere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.
- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leleterere goba maleterere mo letlapeng.

- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.
7 Barutwana ba swanetše go thalela modumo wo o lebantšwego mo lentšung lefe kapa lefe le ngwadilwego.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go Bala Ka Go Abelana:

Metsotso e 15

Go Bala Lekgetlo La Pele

MAANO A TEKATLHALOGANYO: GO HLAMA PONOKAKANYO

Sengwalwa	Go bala lekgetlo la pele (Go nagana kudu)
<p>Pete e kgolo</p> <p>Molemiši Baloyi o be a dula polaseng ya gagwe e botse kua Venda, le mosadi wa gagwe, Mama Rhandu. Molemiši o be a thabile, ka gobane mobu wa polasa ya gagwe o be o nonne, ebile ngwaga woo, pula e be e na gabotse. Molemiši Baloyi le Mama Rhandu ba be ba thakgaletše puno.</p>	<p>Ke kgona go hlama ponokakanyo ya Molemiši a myemyela ge a bona polase ya gagwe e botse, e tala!</p>
<p>Ka letšatši le lengwe, ge nako e be e dumela, Molemiši Baloyi o ile a ya serapaneng sa gagwe sa merogo. 'Ke nako,' gwa realo Molemiši Baloyi. 'Ke tla buna merogo ya ka.'</p> <p>Molemiši Baloyi o ile a epolla dipete. A epolla ditapola. A epolla digwere. A epolla dipete. Eupša pete e tee e be e sa kgone go tšwa! E be e le pete e kgolo kudukudu. E be e le pete e kgolokgolo!</p>	
<p>Molemiši Baloyi o ile a epolla, a epolla a ba a epolla. Eupša pete e be e sa kgone go tšwa.</p> <p>'Ke nyaka thušo,' gwa realo Molemiši. O ile a bitša mosadi wa gagwe, Mama Rhandu.</p>	<p>Ke kgona go hlama ponokakanyo ya Molemiši Baloyi a goga ka maatla, e bile a thoma go tšwa sethitho!</p>
<p>Molemiši Baloyi le Mama Rhandu ba ile ba goga pete e kgolo. Ba ile ba goga, ba goga, ba goga ba be ba goga. Eupša pete e kgolo e be e sa kgone go tšwa!</p> <p>'Re nyaka thušo,' gwa realo Mama Rhandu. A bitša Nsovo, morwa wa gagwe.</p>	<p>Ke kgona go hlama ponokakanyo ya Molemiši Baloyi le Mama Rhandu ba goga mmogo go fihlela matsogo a bona a thoma go ba bohloko!</p>
<p>Molemiši Baloyi, Mama Rhandu le Nsovo ba goga pete e kgolo. Ba ile ba goga, ba goga, ba goga ba be ba goga. Eupša pete e kgolo e be e sa kgone go tšwa!</p> <p>'Re nyaka thušo,' gwa realo Nsovo. A bitša mpša ya bona.</p>	<p>Ke kgona go hlama ponokakanyo ya lapa ka moka le goga go fihlela mekokotlo ya bona e thoma go ba bohloko!</p>
<p>Molemiši Baloyi le Mama Rhandu le Nsovo le mpša ba ile ba goga pete e kgolo. Ba ile ba goga, ba goga, ba goga ba be ba goga. Eupša pete e kgolo e be e sa kgone go tšwa!</p> <p>'Re nyaka thušo,' gwa realo mpša. Ya bitša katse.</p>	

Sengwalwa	Go bala lekgetlo la pele (Go nagana kudu)
<p>Molemiši Baloyi le Mama Rhandu le Nsovo le mpša le katse ba goga pete e kgolo. Ba ile ba goga, ba goga, ba goga ba be ba goga. Eupša pete e kgolo e be e sa kgone go tšwa!</p> <p>'Re nyaka thušo,' gwa realo katse. A bitša legotlo.</p>	
<p>Molemiši Baloyi le Mama Rhandu le Nsovo le mpša le katse le legotlo ba goga pete e kgolo.</p> <p>Ba goga, ba goga, ba goga, ba goga ba be ba G-O-O-O-O-G-G-G-A...</p>	<p>Ke kgona go hlama ponokakanyo ya lapa le tlala ditšhila. Ditšhila di kgomarela sethitho ge ba dutše ba goga gape le gape!</p>
<p>Pete e kgolo ya tšwela ka ntle!</p> <p>'Ke kgonne!' gwa goelesa legotlo. 'Ke ntšhitše pete e kgolokgolo!'</p>	<p>Ke kgona go hlama ponokakanyo ya bona kamoka ba wela fase ba gašagana ge pete e kgolo e tšwela ka ntle mafelelong!</p>
<p>Bošegong bjoo, yo mongwe le yo mongwe mo polaseng o ile a ba le moletlo wa merogo. Ge ba dutse ba eja, ba ile ba hlama metlae ba sega pete e kgolo le legotlo la go kgwahla!</p>	<p>Ke kgona go hlama ponokakanyo ya tatso e monate ya pete e kgolo, ya go tsefa!</p>
Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše di kgonegago
<p>Naa ke eng se se gomaretšeng mobung?</p>	<p>Ke pete e kgolo.</p>
<p>Ke mang a thušago go e gogela ntle?</p>	<p>Molemiši Baloyi, Mama Rhandu, Nsovo, mpša, katse, le legotlo.</p>
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše di kgonegago
<p>Hlama ponokakanyo ya baanegwa ka moka mo kanegelong ba goga gape le gape. Naa o nagana gore ka kgonthe ke legotlo le gogilego pete go tšwa mobung? Efa lebaka.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ke nagana gore ke legotlo ka gore bohle ba gogile ba ba ba goga eupša e tšwile ge legotlo le tla go thuša. • GOBA • Ga ke nagana e be e se legotlo fela ka gore bohle ba thušitše. Ka moka ba gogile mmogo gore mafelelong pete e tšwe ka mobung!

Go Bala Ka Sehlopha Sa Go Hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 3**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1 wa Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlaloša **mošongwana wa 2 wa Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Laboraro

Mešongwana Ya Bomolomo

Metsotso e 15

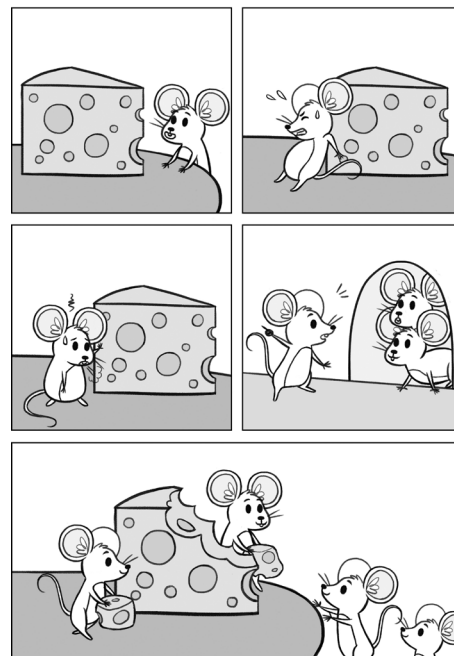
TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

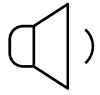
- 1 Ruta o šomiša PATS. (Šupa,Dira, laodiša o Bontšhe)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo Phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - nnoši
 - mmogo
 - tiile
 - kgomarela

Morumokwano goba koša	Ditiro
Ge re šoma mmogo, re ipshina kudu!	<i>Swaranang ka matsogo le a hwidinye</i>
Ge re hlatswa mmogo, re kudu!	<i>Laetša go hlatswa ka matsogo</i>
Ge re bala mmogo, re ipshina kudu!	<i>Laetša go bala puku ka matsogo</i>
Nna le wena le bagwera ba rena	<i>Itšhupe, šupa yo mongwe le bagwera</i>
Ge re šoma mmogo re ipshina kudu!	<i>Swaranang ka matsogo le a hwidinye</i>

BOKGONI BA GO ANEGA (BEKE YA PELE YA TABAKGOLO)

- 1 Arola barutwana ka dihlophana.
- 2 Efa sehlopha se sengwe le se sengwe letlakala la diswantšho tša bokgoni ba go anega.
- 3 Botša barutwana go nagana ka kanegelo ya go tsamaišana le diswantšho.
- 4 Efa barutwana motsotso goba e mebedi go nagana ka dikakanyo tša bona.
- 5 Sa go latela, morutwana o mongwe le o mongwe mo sehlopheng o swanetše go hwetša sebaka go abelana ka tsela yeo a bonago kanegelo ka gona.
- 6 Gopotša barutwana gore kanegelo tša bona e swanetše go ba tšeo ba ihlametšego tšona, eupša gape di swanetše go sepelelana le diswantšho!
- 7 Gopotša barutwana go theeletšana gabotse ge ba laodišetšana dikanegelo.
- 8 Leboga barutwana go abelana ka dikanegelo tša bona.

Temogo Ya Medumo Le Ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagiša Modumo O Moswa Le Mantšu

HLAGIŠA MODUMO

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima: /**nn**/
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana go boeletša modumo makgetlo a 3.
- 3 Botšiša barutwana: O ka nagana ka mantšu ao a nago le /**nn**/?
- 4 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **nnako, nnela, nnete**

HLAGIŠA MANTŠU A MASWA

- 1 Biletša lentšu le lengwe le lengwe godimo o hlaboše lentšu ge o dutše o laetša papetlakgadima: **nna, monna, nnako, nnete, nnoši, nnela**
- 2 Laetša barutwana lentšu le lengwe le le lengwe, ge o le gare o le bitša.
- 3 Kgopela barutwana go boeletša mantšu ge o dutše o bolela.
- 4 Kgomaretša mantšu a dipapetlakgadima mo godimo ga phaphathi ya go laetša medumo.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

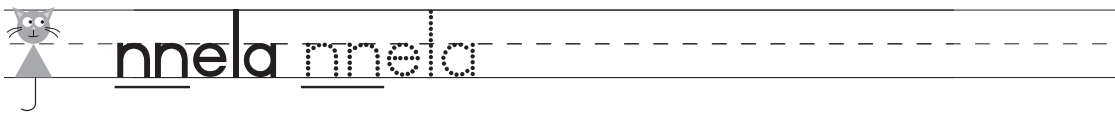
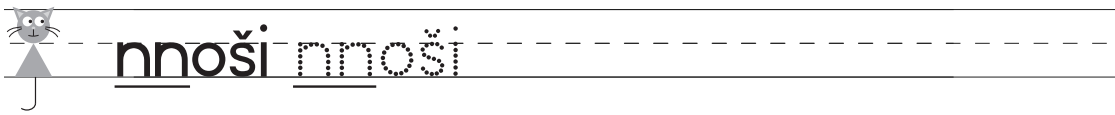
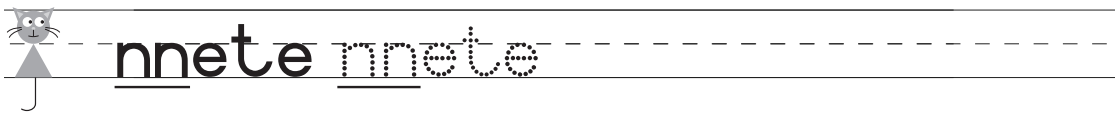
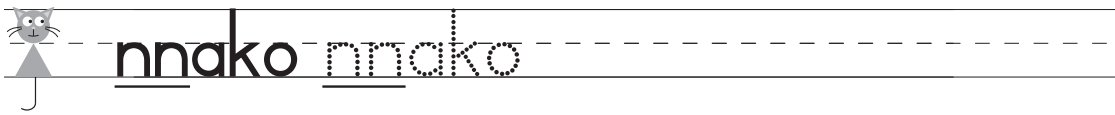
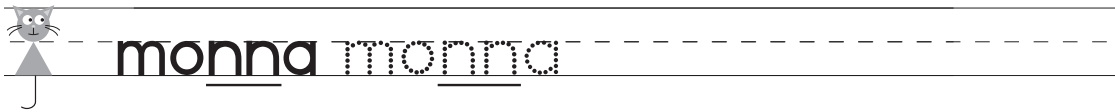
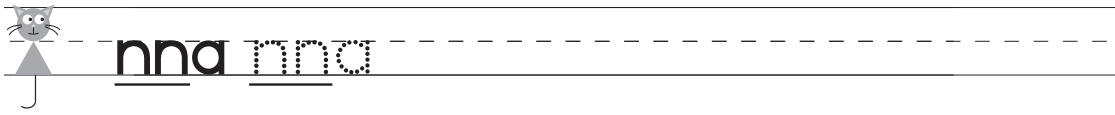
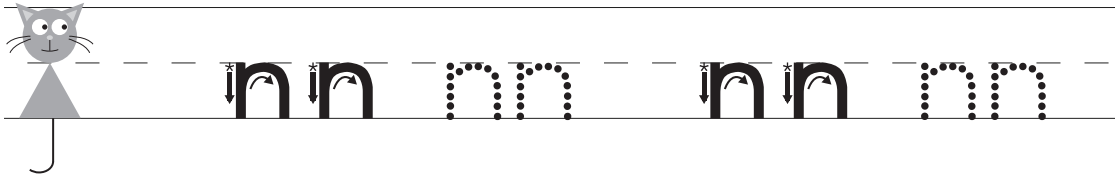

Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leleterere / mantšu / mafoko

- 1 Ruta barutwana go bopa ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane: **nn**
- 2 Laetša go ngwala ditlhaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maletere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maletere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.
- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leleterere goba maletere mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.
- 7 Barutwana ba swanetše go thalela modumo wo o lebagantšwego mo lentšung lefe kapa lefe le ngwadilwego.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go Ngwala:

Metsotso e 30.

Beakanya Le Go Rulaganya

SEHLOGO: Ngwala ka nako yeo o šomilego le motho o mongwe.

MOŠOMO: Thala seswantšho gomme o tlaleletše ka lefoko.

FREIMI YA GO NGWALA:

Ke somile lego

Re šomile gabotse mmogo / ga se re some gabotse mmogo ka gobane...

BEKE 3

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono, barutwana ba tla tlaleletša lefoko go mošomo wo ba o ngwadilego ka Mošupologo.
- 2 Hlalosa gore lehono, barutwana ba tla ngwala gore go be go le bjang go šoma le motho o mongwe. Ba tla nagana gore naa ba šomile gabotse mmogo goba ga se ba šome botse mmogo, gomme ba fe lebaka.
- 3 Balela barutwana fremi e ntshwa ya go ngwala.
- 4 Šomiša **tšhupetšo** go bontšha barutwana gore o **nagana pele o ngwala.**
- 5 Botša barutwana kakanyo ya gago ya sethalwa sa gago, bjalo ka: Kgaetšedi ya ka le nna re šomile gabotse mmogo ka gobane re boletše ka dilo kamoka. Ga se nke re fapane.
- 6 Šomiša **tšhupetšo** go tlatša dintlha go seo o se thadilego: wena le kgaetšedi ya gago le bolela, le lebege le thabile, bj bj.
- 7 Hlaloša mantšu ao o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi wa lentšu le lengwe le lengwe**, bjalo ka: Re somile botse mmogo ka gobane re be re bolela.
- 8 Phumula mohlala wa gago mo letlapeng. Hlalosa gore se ke mohlala fela, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.

DITAELO TŠA BOMOLOMO

- 1 Gopodišiša mantšu a go šoma mmogo le barutwana.
- 2 Ngwala mantšu mo letlapeng, bjalo ka: go lwa, ahlaahla, ngangišana, bolela, thuša, fihlelela, nepo, bj bj.
- 3 Botšiša barutwana: Nagana gore o šomile botse le mang. Le šomile botse mmogo? Ke ka lebaka la eng goba ke ka lebaka la eng go se bjale?
- 4 Laela barutwana go **nagana pele ba ngwala.**
- 5 Bitša barutwana ba 2 go iša go ba 3 go go botša go be go le bjang go šoma le motho o mongwe
- 6 Ba swanetše gore: Le šomile botse mmogo / ga se re some botse mmoga ka gobane...
- 7 Hlaloša gore barutwana bjale ba tla thala le go ngwala dikakanyo tša bona!

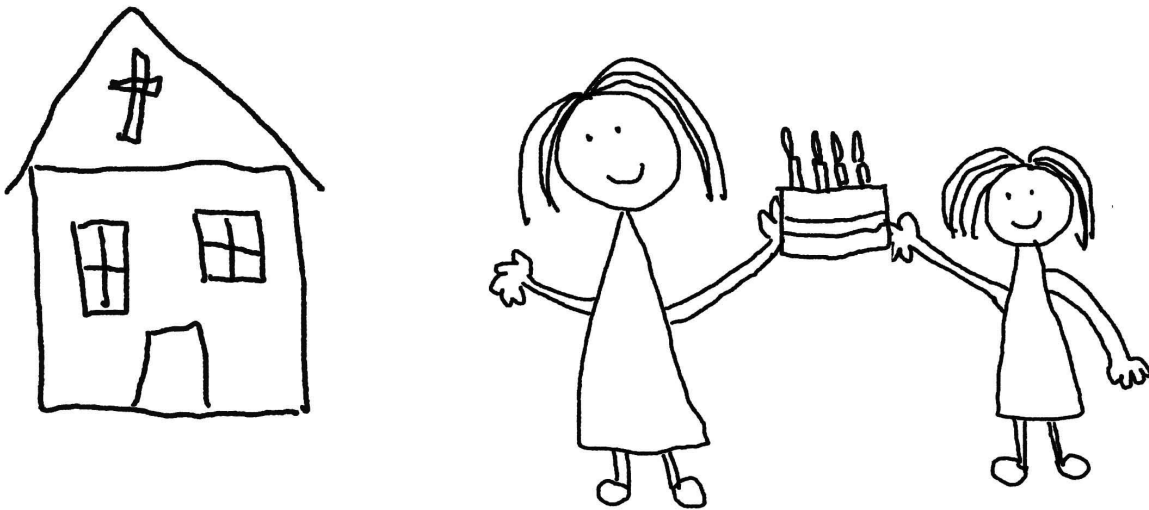
GO NGWALA

- 1 Efa barutwana dipuku.
- 2 Ge barutwana ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikonferense tše dinnyane**.
- 3 Kgopela barutwana go go botša ka dingwalwa tša bona.
- 4 Thuša bana go tlatša sešupo.
- 5 Hlohleletša barutwana.

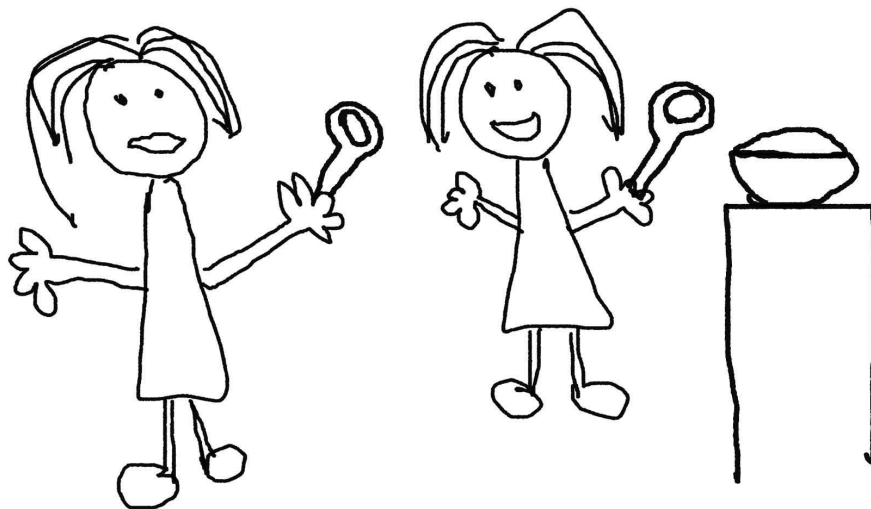
SOKOLOGA GOMME O BOLELE

- 1 Ge go setše metsotso e 2 go iša go e 3, laela barutwana go bea diphensele tša bona.
- 2 Laela barutwana gore ba **sokologe gomme ba bolele** le wa mphato ka dithalwa tša bona.

*Kgomaretša dingwalwa **tekano ya mahlo a** barutwana ka phaphošing. Se se thuša barutwana go rerišana ka tabakgolo.*

Ke šomile le mma go pakela kereke.

Re šomile botse mmogo ka gore
re be re thušand.

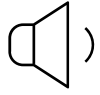
Go Bala Ka Sehlopha Sa Go Hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 3**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1 wa Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labone

Temogo Ya Medumo Le Ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go Kgaogantšha Le Go Kopanya

KE A DIRA...

- 1 Thoma ka lentšu go thutong ya Labobedi.
- 2 Bitša lentšu: **mmala**
- 3 Kgaogantšha lentšu go ba modumo ka botee go ba modumo o ikemetšego ka nnoši: /**mm/-/a/-/l/-/a/**
- 4 Bitša modumo wa mathomo wa lentšu: /**mm/**
- 5 Bitša modumo wa bobedi wa lentšu: /**a/**
- 6 Bitša modumo wa boraro wa lentšu: /**l/**
- 7 Bitša modumo wa mafelelo wa lentšu: /**a/**
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **mmala**
- 9 Laetša go šupa le go kopantšha medumo go bopa lentšu: /**mma/-/la/** = **mmala**
- 10 Boeletša se ka lentšu la go tšwa thutong ya Laboraro: **monna**

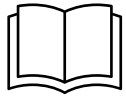
RE A DIRA...

- 1 Thoma ka lentšu la go tšwa thutong ya Labobedi.
- 2 Bitša lentšu: **bomma**
- 3 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa mathomo wa lentšu? /**b/**
- 4 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa bobedi wa lentšu? /**o/**
- 5 Botšiša barutwana: Ke modumo ofe wa boraro wa lentšu? /**mm/**
- 6 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa mafelelowa lentšu? /**a/**
- 7 Kgopela barutwana go kgaogantšha lentšu go ba modumo o ikemetšego o nnoši: /**b/-/o/-/mm/-/a/**
- 8 Ngwala lentšu: **bomma**
- 9 Laela barutwana go kopanya medumo ya lentšu mmogo le wena: /**bo/-/mma/** = **bomma**
- 10 Boeletša se ka lentšu la morago la thuto ya Laboraro: **nnete**

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go Bala Ka Go Abelana:

Metsotso e 15

Go Bala Lekgetlo La Bobedi

MAANO A GO BALA: GO HLAMA PONOKAKANYO

Sengwalwa	Go bala lekgetlo la bobedi (Go nagana kudu)
<p><u>Pete e kgolo</u></p> <p>Molemiši Baloyi o be a dula polaseng ya gagwe e botse kua Venda, le mosadi wa gagwe, Mama Rhandu. Molemiši o be a thabile, ka gobane mobu wa polasa ya gagwe o be o nonne, ebile ngwaga woo, pula e be e na gabotse. Molemiši Baloyi le Mama Rhandu ba be ba thakgaletše puno.</p>	
<p>Ka letšatši le lengwe, ge nako e be e dumela, Molemiši Baloyi o ile a ya serapaneng sa gagwe sa merogo. 'Ke nako,' gwa realo Molemiši Baloyi. 'Ke tla buna merogo ya ka.'</p> <p>Molemiši Baloyi o ile a epolla dipete. A epolla ditapola. A epolla digwere. A epolla dipete. Eupša pete e tee e be e sa kgone go tšwa! E be e le pete e kgolo kudukudu. E be e le pete e kgolokgolo!</p>	<p>Ke hlama ponokakanyo ya Molemiši Baloyi a goga merogo o tee ka o tee, letšatši ka moka. Ke nagana gore o šetše a tletše ditšhila e bile a lapile go šoma kudu!</p>
<p>Molemiši Baloyi o ile a epolla, a epolla a ba a epolla. Eupša pete e be e sa kgone go tšwa.</p> <p>'Ke nyaka thušo,' gwa realo Molemiši. O ile a bitša mosadi wa gagwe, Mama Rhandu.</p>	<p>Ke hlama ponokakanyo ya Molemiši Baloyi a goeletša a nyamile: 'Eish!'</p>
<p>Molemiši Baloyi le Mama Rhandu ba ile ba goga pete e kgolo. Ba ile ba goga, ba goga, ba goga ba be ba goga. Eupša pete e kgolo e be e sa kgone go tšwa!</p> <p>'Re nyaka thušo,' gwa realo Mama Rhandu. A bitša Nsovo, morwa wa gagwe.</p>	<p>Ke hlama ponokakanyo ya lešata la Molemiši Baloyi le Mama Rhandu ge ba goga: 'Aaag!'</p>
<p>Molemiši Baloyi, Mama Rhandu le Nsovo ba goga pete e kgolo. Ba ile ba goga, ba goga, ba goga ba be ba goga. Eupša pete e kgolo e be e sa kgone go tšwa!</p> <p>'Re nyaka thušo,' gwa realo Nsovo. A bitša mpša ya bona.</p>	<p>Ke hlama ponokakanyo ya Nsovo a šikinya hlogo a šulafaletšwe! Ka moka ba ikwa ba šulafaletšwe ka gore pete ga e šikinyege le ga tee!</p>
<p>Molemiši Baloyi le Mama Rhandu le Nsovo le mpša ba ile ba goga pete e kgolo. Ba ile ba goga, ba goga, ba goga ba be ba goga. Eupša pete e kgolo e be e sa kgone go tšwa!</p> <p>'Re nyaka thušo,' gwa realo mpša. Ya bitša katse.</p>	<p>Ke hlama ponokakanyo ya mpša e bopa ka go nyama ge e dutše e goga.</p>

Sengwalwa	Go bala lekgetlo la bobedi (Go nagana kudu)
<p>Molemiši Baloyi le Mama Rhandu le Nsovo le mpša le katse ba goga pete e kgolo. Ba ile ba goga, ba goga, ba goga ba be ba goga. Eupša pete e kgolo e be e sa kgone go tšwa!</p> <p>'Re nyaka thušo,' gwa realo katse. A bitša legotlo.</p>	<p>Ke hlama ponokakanyo ya lapa le lebega ba lapile ebile ba šulafaletšwe. Ba kwa bohloko e bile ba tšwa dithitho, eupša pete ga e šikinyege le gatee!</p>
<p>Molemiši Baloyi le Mama Rhandu le Nsovo le mpša le katse le legotlo ba goga pete e kgolo.</p> <p>Ba goga, ba goga, ba goga, ba goga ba be ba G-O-O-O-O-G-G-G-A...</p>	
<p>Pete e kgolo ya tšwela ka ntle!</p> <p>'Ke kgonne!' gwa goelela legotlo. 'Ke ntšhitše pete e kgolokgolo!'</p>	<p>Ke hlama ponokakanyo ya legotlo le lennyane le goga pete e kgolo le le noši! A kgopolo ya go segiša!</p>
<p>Bošegong bjoo, yo mongwe le yo mongwe mo polaseng o ile a ba le moletlo wa merogo. Ge ba dutse ba eja, ba ile ba hlama metlae ba sega pete e kgolo le legotlo la go kgwahla!</p>	
Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše kgonegago
<p>Ke ka lebaka la eng Molemiši Baloyi a be a thabile?</p>	<p>Ka gore mobu wa polase o be o nonne, gomme pula e na gabotse.</p>
<p>Naa o nagana gore baanegwa ba be ba ikwa bjang ge ba goga pete?</p>	<p>Ba be ba kwa...</p>
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše kgonegago
<p>Ke ka lebaka la eng go segiša go hlama ponokakanyo ya legotlo le lennyane le gogela pete e kgolo ka ntle?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ka lebaka la gore Molemiši wa go kgwahla o be a sa kgone go e gogela ntle. • Ka lebaka la gore batho ba babedi ba bagolo ba be ba sa kgone go e gogela ka ntle. • Ka lebaka la gore ešita le yena Molemiši Baloyi, Mama Rhandu, Nsovo, mpša, le katse mmogo ba be ba sa kgone go e gogela ntle! Naa legotlo le lennyane be le ka kgona bjang le nnoši? • Ka lebaka la gore pete e kgolo ke e kgolo kudu go feta legotlo le lennyane!

Sehlopha Sa Go Bala Ka Go Hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 3**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labohlano

Ditiro Tša Go Bolela

Metsotso e 15

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa,Dira,Swara o Bontšhe)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - pula
 - mabu
 - huma

Morumokwano goba koša	Ditiro
Ge re šoma mmogo, re ipshina kudu!	<i>Swaranang ka matsogo le a hwidinye</i>
Ge re hlatswa mmogo, re kudu!	<i>Laetša go hlatswa ka matsogo</i>
Ge re bala mmogo, re ipshina kudu!	<i>Laetša go bala puku ka matsogo</i>
Nna le wena le bagwera ba rena	<i>Itšhupe, šupa yo mongwe le bagwera</i>
Ge re šoma mmogo re ipshina kudu!	<i>Swaranang ka matsogo le a hwidinye</i>

POLEDIŠANO YA SENGWALWA SA GO BALA KA GO ABELANA

- 1 Ngwala freimi ya poledišano mo letlapeng:
Mo kanegelong...
Karolo ye ke e ratago kudu ke...
Ke bona tšhomišanommogo mo kanegelong ka gobane...
- 2 Bala freimi ya poledišano le barutwana.
- 3 Bea barutwana ka **dihlophana**.
- 4 Botša barutwana gore o mongwe le o mongwe o swanetše go hwetša sebaka go araba potšišo engwe le nngwe le e nngwe ya poledišano.
- 5 Tanya šedi ya barutwana.
- 6 Botšiša barutwana ba go fapana goba sehlopha se se itšeng go abelana ka dikarabo tša bona.
- 7 Ge dikarabo di fošagetše, ba phošolle.
- 8 Leboga barutwana ka maitapišo a bona.

Go lemoga ka fao medumo e kwagalago ka gona le Thutomedumo:

Metsotso e 15

Go hwetša mantšu

Ngwala tafolana ye mo letlapeng e be le medumo yeo o ithutileng yona nako ya go feta mmogo le yeo e rutilwego ka Labobedi le ka Laboraro.

mm	nn	l
a	u	š
o	e	d
i	t	b
k	m	h

LAETŠA

- 1 Gopotša barutwana medumo ya beke: /**mm**/ le /**nn**/
- 2 Lebeledišiša medumo kamoka le ditswakanywa mo letlapeng.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go dira mafoko go bopa mantšu ka medumo le ditswakanywa moo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Bontšha barutwana go bopa mantšu ka medumo ye e nepišitšwego, bjalo ka: /**m**/-/**o**/-/**nn**/-/**a**/ = **monna**
- 5 Gopotša barutwana ba ka bopa lentšu ba šomiša medumo e fe kapa efe – e sego fela / **mm**/ **goba** /**nn**/
- 6 Bontšha barutwana go dira lentšu le lengwe, bjalo ka: /**d**/-/**i**/-/**l**/-/**a**/ = **dila**

BARUTWANA BA DIRA

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala gomme ba ngwale sehlogo: **mm**, **nn**
- 2 Laela barutwana ba thome go ngwala.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go hwetša le go bopa mantšu a mantši go ya le ka mo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Dumelela barutwana go swaya mošomo wa bona. Bontšha barutwana gore mantšu a, a bopiwa bjang (le amangwe): **mmala**, **mmušo**, **mmoledi**, **mmutedi**, **bomma**, **mmila**, **nna**, **monna**, **nnako**, **nnete**, **nnoši**, **nnela**, **dila**, **mabu**, **lešoba**, **hlaka**, **tlala**, **thaba**

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go Bala Ka Go Abelana:

Metsotso e 15

Morago ga go bala

MAANO A TEKATLHALOGANYO: AKARETŠA / BAPADIŠA

PAPADIŠO YA KANEGELO

Go itokišetša:

- Kgetha morutwana gore e be Molemiši Baloyi, Mama Rhandu, Nsovo, mpša, katse, le legotlo
- Ge go kgonega, e tla le merogo, bjalo ka: pete, matsapane, potata, digwere

SENGWALWA	MORUTIŠI O DIRA/ O RE	BARUTWANA BA DIRA
Molemiši Baloyi o be a dula polaseng ya gagwe e botse kua Venda, le mosadi wa gagwe, Mama Rhandu. Molemiši o be a thabile, ka gobane mobu wa polasa ya gagwe o be o nonne, ebile ngwaga woo, pula e be e na gabotse. Molemiši Baloyi le Mama Rhandu ba be ba thakgaletše puno	<i>Botšiša barutwana: Naa go direga eng mo?</i>	<i>Barutwana ba akaretša seo se diregago mo letlakaleng le.</i>
Ka letšatši le lengwe, ge nako e be e dumela, Molemiši Baloyi o ile a ya serapaneng sa gagwe sa merogo. 'Ke nako,' gwa realo Molemiši Baloyi. 'Ke tla buna merogo ya ka.' Molemiši Baloyi o ile a epolla dipete. A epolla ditapola. A epolla digwere. A epolla dipete. Eupša pete e tee e be e sa kgone go tšwa! E be e le pete e kgolo kudukudu. E be e le pete e kgolokgolo!	<i>Bitša morutwana wo e le go Molemiši Baloyi gore a tle ka pele ga phaphoši.</i>	Molemiši Baloyi: 'Ke nako ya go buna, ke tla buna merogo ya ka.' <i>Molemiši Baloyi o itira okare o tumula merogo ya gagwe kamoka.</i>
Molemiši Baloyi o ile a epolla, a epolla a ba a epolla. Eupša pete e be e sa kgone go tšwa. 'Ke nyaka thušo,' gwa realo Molemiši. O ile a bitša mosadi wa gagwe, Mama Rhandu.	<i>Botšiša barutwana: Naa go direga eng mo?</i>	<i>Barutwana ba akaretša seo se diragalago mo letlakaleng! (Molemiši Baloyi o palelwa ke go ntšha pete e kgolokgolo)</i> Molemiši Baloyi o re: 'Ke nyaka thušo!'
Molemiši Baloyi le Mama Rhandu ba ile ba goga pete e kgolo. Ba ile ba goga, ba goga, ba goga ba be ba goga. Eupša pete e kgolo e be e sa kgone go tšwa! 'Re nyaka thušo,' gwa realo Mama Rhandu. A bitša Nsovo, morwa wa gagwe.	<i>Botšiša barutwana: Naa ke mang a wo a tlogo latela?</i> <i>Bitša Mama Rhandu gore a tle ka pele ga phaphoši.</i>	<i>Barutwana ba araba: Mama Rhandu</i> <i>Mama Rhandu o goga Molemiši Baloyi.</i> Mama Rhandu o re: 'Re hloka thušo!'

SENGWALWA	MORUTIŠI O DIRA/ O RE	BARUTWANA BA DIRA
<p>Molemiši Baloyi, Mama Rhandu le Nsovo ba goga pete e kgolo. Ba ile ba goga, ba goga, ba goga ba be ba goga. Eupša pete e kgolo e be e sa kgone go tšwa!</p> <p>'Re nyaka thušo,' gwa realo Nsovo. A bitša mpša ya bona.</p>	<p><i>Botšiša barutwana: Naa ke mang a wo a tlogo latela?</i></p> <p><i>Bitša Nsovo gore a tle ka pele ga phaphoši.</i></p>	<p><i>Barutwana ba araba: Nsovo</i></p> <p><i>Nsovo o goga Mama Rhandu.</i></p> <p>Nsovo o re: 'Re hloka thušo!'</p>
<p>-----Molemiši Baloyi le Mama Rhandu le Nsovo le mpša ba ile ba goga pete e kgolo. Ba ile ba goga, ba goga, ba goga ba be ba goga. Eupša pete e kgolo e be e sa kgone go tšwa!</p> <p>'Re nyaka thušo,' gwa realo mpša. Ya bitša katse.</p>	<p><i>Botšiša barutwana: Naa ke mang a wo a tlogo latela?</i></p> <p><i>Bitša mpša gore e tla ka pele ga phaphoši.</i></p>	<p><i>Barutwana ba araba: ke mpša</i></p> <p><i>Mpša e goga Nsovo</i></p> <p>Mpša e re: 'Re hloka thušo!'</p>
<p>Molemiši Baloyi le Mama Rhandu le Nsovo le mpša le katse ba goga pete e kgolo. Ba ile ba goga, ba goga, ba goga ba be ba goga. Eupša pete e kgolo e be e sa kgone go tšwa!</p> <p>'Re nyaka thušo,' gwa realo katse. A bitša legotlo.</p>	<p><i>Botšiša barutwana: Naa ke mang a wo a tlogo latela?</i></p> <p><i>Bitša katse gore e tle ka pele ga phaphoši.</i></p>	<p><i>Barutwana ba araba: ke katse</i></p> <p><i>Katse e goga mpša.</i></p> <p>Katse e re: 'Re hloka thušo!'</p>
<p>Molemiši Baloyi le Mama Rhandu le Nsovo le mpša le katse le legotlo ba goga pete e kgolo.</p> <p>Ba goga, ba goga, ba goga, ba goga ba be ba G-O-O-O-G-G-G-A...</p>	<p><i>Botšiša barutwana: Naa ke mang a wo a tlogo latela?</i></p> <p><i>Bitša legotlo gore le tle ka pele ga phaphoši.</i></p>	<p><i>Barutwana ba araba: legotlo</i></p> <p><i>Legotlo le goga katse. Ba goga ba goga!</i></p>
<p>Pete e kgolo ya tšwela ka ntle!</p> <p>'Ke kgonne!' gwa goelela legotlo. 'Ke ntšhitše pete e kgolokgolo!'</p>	<p><i>Botšiša barutwana: Naa go direga eng mo?</i></p>	<p><i>Barutwana ba akaretša seo se diragalago mo letlakaleng. (Pete e kgolokgolo e a tšwa mafelelong!)</i></p> <p>Legotlo le re: 'Ke kgonne! Ke tumutše pete e kgolokgolo!'</p>
<p>Bošegong bjoo, yo mongwe le yo mongwe mo polaseng o ile a ba le moletlo wa merogo. Ge ba dutse ba eja, ba ile ba hlama metlae ba sega pete e kgolo le legotlo la go kgwahla!</p>	--	--

Go Bala Ka Sehlopha Sa Go Hlahlwa

Metsotso 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 3**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

BEKE 3

Tshekatsheko ya polelo ya mafelelo a beke

Metsotso e 15

- 1 Tanya šedi ya barutwana mo legogong mafelelong a letšatši.
- 2 Dira sebaka sa ditshekatsheko tša polelo beke le beke. Ke kgetho ya gago go hlakanya ditshekatsheko tša go ithuta tša Sepedi le tša Sekgowa.
- 3 Gopola go fa barutwana sebaka sa go 'Sokologa le go bolela' ba ahlaahle dikokwanarabo tša bona le wa mphato. Ke moka, kgetha barutwana ba mmalwa go abelana ka dikokwanarabo tša bona le phaphoši ka bophara.
- 4 Šomiša dipotšišo tše di latelago tša hlohletšo go hlahla karolwana ya polelo ya poledišano ya gago:
 - a Naa ke efe tabakgolo ya polelo ya rena ya beke?
 - b Ke kanegelo efe yeo le e badilego mmogo?
 - c Ke mantšu afe a maswa o a ratilego bekeng ye?
 - d Ke eng se o ithutilego sona bekeng ye?
 - e Naa re ngwadile ka eng bekeng ye?
 - f Naa go ngwala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - g Naa go bala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - h Ke eng seo o ikgantšhago ka sona bekeng ye?
- 5 La mafelelo, botša barutwana go nagana ka dilo tše pedi tše ba tlogo go botša ba malapa a bona ka seo ba ithutilego ka sona le ka tsela yeo ba kaonafetšego ka gona bekeng ye mabapi le mošomo wa bona.

Ela hloko: Tshepidišo ya go lebelela morago le go itekola ke karolwana e bohlokwa kudu ya go ithuta. O kgopelwa gore o seke wa tshediša mošongwana wo wa beke mahlo le ga tee.

Mphato 1

KOTARA 3

Beke

4

TABAKGOLO:

Go šoma mmogo

Go Lokiša Phaphoši

- 1 Ge beke e thoma, kgonthišiša gore phaphoši ya gago e a bogega ebile e hlwekile.
- 2 Bea nakong le go tlatša diphaphathi tša go laetša, mabota a tabakgolo le ditafola.
- 3 Bjale, lokiša mantšu a di papetlakgadima le a tšhupetšo ya tabakgolo ao o a hlokago.
- 4 Tlatša dilo mo leboteng la tabakgolo le tafoleng ye e tla bago le maatla kgogedi go barutwana, mohlala : diswantšho tša batho ba thušana.
- 5 Dira dinyakišišo go marangrang a teknolotši(inthanete) go itokišetša tabakgolo. Mohlala: dira dinyakišišo ka ditsela tša go fapana tšeo re ka thušago batho..
- 6 Kgonthišiša gore dipuku tša barutwana tša go ngwala le dipukutšhomo tša DBE di swailwe, gomme di phuthilwe gabotse mo di dulago gona.
- 7 Kgonthišiša gore dipuku tše dikgolo ka moka, tša go bala le tša bokgobapuku di ka lenaneo.

Mešongwana Ye E Okeditšwego

Mešongwana ye e ka šomišwa bjalo ka mošomo wa go ikemela wa barutwana ba go fetša mošomo wa bona ka pela GOBA ge o le gare o dira kelo mo barutwaneng.

Mošongwana 1: DBE Pukutšhomo 2: Letlakala la 17, A re lebanye

Mošongwana 2 DBE Pukutšhomo 2: Letlakala la 18, A re baleng

Mošongwana 3: DBE Pukutšhomo 2: Letlakala la 19 & 20, A re ngwaleng.

Mošongwana 4: Thala seswantšho sa motho o mongwe wo o ratago go mo thuša.

Mošupologo

Ditiro Tša Go Bolela

Metsotso e 15

BOELETŠA TABAKGOLO: GO HWETŠA TSEBO YEO BA NAGO LE YONA

- 1 Bontšha barutwana seswantšho sa pele sa puku e kgolo ya dikanegelo: Nonwane ya barwedi ba babedi
- 2 Botša barutwana gore re tšwela pele ka tabakgolo ya rena: Go šoma mmogo
- 3 Thala sediko le leina la tabakgolo mo magareng ga letlapa.
- 4 Botšiša barutwana: *Ke eng seo le se tsebago ka tabakgolo ye?*
- 5 Ngwala dikakanyo tša barutwana go dikologa mmaphahlogo. Dikakanyo tša go swana di ngwale felo go tee.
- 6 Ge barutwana ba palelwa go fetola, botšiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo:
 - a Naa ke neng mo go hlokagalago gore batho ba šome mmogo?
 - b Naa ke ka lebaka la eng re šoma mmogo?
 - c Naa ke eng seo o se ratago ka go šoma mmogo?
 - d Naa ke mathata afe ao o hlakanago le wona ge le šoma mmogo

BEKE 4

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Diragatša, Laodiša o Bolele)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - nonwane
 - ngangišano
 - rarolla

Morumokwano goba koša	Ditiro
Ge re šoma mmogo, re ipshina kudu!	<i>Swaranang ka matsogo le a hwidinye</i>
Ge re hlatswa mmogo, re kudu!	<i>Laetša go hlatswa ka matsogo</i>
Ge re bala mmogo, re ipshina kudu!	<i>Laetša go bala puku ka matsogo</i>
Nna le wena le bagwera ba rena	<i>Itšhupe, šupa yo mongwe le bagwera</i>
Ge re šoma mmogo re ipshina kudu!	<i>Swaranang ka matsogo le a hwidinye</i>

Mongwalo

Metsotso e 15

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala.
- 2 Biletša barutwana medumo le mantšu a a latelago gore ba a ngwale:
 - a **mmala**
 - b **mmušo**

- c mmoledi**
- d bomma**
- e mmila**
- f monna**
- g nnako**
- h nnete**
- i nnoši**
- j nnela**

- 3 Sa go latela, botša barutwana gore ba ntšhe phensele ya mmala gomme ba swaye mošomo wa bona.
- 4 Ka bothakga ngwala medumo le mantšu mo letlapeng.
- 5 Tšea dipuku mafelelong a letšatši, gomme o ngwale dintlha ka bao ba nyakago thušo.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go Bala Ka Go Abelana:

Metsotso e 15

Pele re bala

MAANO A TEKATLHALOGANYO: PHOPHOLETŠA

- 1 Dudiša barutwana mo legogong gore ba kgone go bona puku e kgolo.
- 2 Bula puku e kgolo mo kanegelong: Nonwane ya barwedi ba babedi
- 3 Phetla puku o ba laetša diswantšho tša letlakala le lengwe le le lengwe, o ba botšiša gore b.nagana gore go direga eng.
- 4 Thuša barutwana go kopanya diswantšho, gore ba kgone go hwetša todi ya gore kanegelo e bolela ka eng.
- 5 Hlagaša tlotlontšu e mpsha mo dikarolwaneng tša maleba mo kanegelong.
- 6 Bala kanegelo ka moka gatee, o sa eme.

Go Ngwala:

Metsotso e 30

Go Rulaganya Le Dikakanywa

SEHLOGO: Re nale ditalente tša go fapana seo se re thuša go šoma mmogo. Ngwala ka talente yeo o nago le yona, talente ya wa leloko goba ya mogwera a nago nayo.

MOŠOMO: Thala seswantšho gomme o tlaleletše ka sešupo. Ye e tla ba karolo ya puku ya phaphoši ya sekhutlwana sa go bala.

FREIMI YA GO NGWALA: Talente ya ka ke...

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono, barutwana ba tla ngwala ka selo seo ba se kgonago kudu – talente yeo ba nago le yona!
- 2 Šomiša **tšhupetšo** go bontšha barutwana gore o **nagana pele o ngwala**.
- 3 Botša barutwana kakanyo ya sethalwa sa gago, bjalo ka: : Ke na le talente ya go ngwala. Ke nagana gore ke kgona go ngwala kudu.
- 4 Šomiša **tšhupetšo** go thala seswantšho sa gago o ngwala.
- 5 Hlalosa mantšu ao o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi wa lentšu le lengwe le le lengwe**, bjalo ka: Talente ya ka ke go ngwala
- 6 Phumula mohlala mo letlapeng. Hlalosa gore se e be e le fela mohlala, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.

DITAELO TŠA BOMOLOMO

- 1 Gopodišiša tše dingwe tša ditalente tša go fapafapana le barutwana
- 2 Ngwala mantšu mo letlapeng, bjalo ka: dipapadi, go ngwala, go bala, kgwahlile, motho wa thušo, motho wa go theeletša
- 3 Botšiša barutwana: Naa ke eng selo seo o se kgonago?
- 4 Laela barutwana go **nagana pele ba ngwala**.
- 5 Bitša barutwana ba 2 go iša go ba 3 go go botša ka talente ya bona ye e kgethegilego
- 6 Ba swanetše gore: Talente ya ka ke...
- 7 Hlalosa gore barutwana ba tla thala le go ngwala dikakanyo tša bona!

GO NGWALA

- 1 Efa barutwana dipuku.
- 2 Ge barutwana ba dutše ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikonferense tše di kopana**.
- 3 Kgopela barutwana go go botša ka dingwalwa tša bona.
- 4 Thuša barutwana go tlatša sešupo.
- 5 Hlohleletša barutwana.

SOKOLOGA O BOLELE

- 1 Ge gona le metsotso e 2 go iša go 3 e setšego, laela barutwana gore ba beye diphensele tša bona.
- 2 Laela barutwana gore ba **sokologe ba bolele** le wa mphato ka dithalwa tša bona.

*Kgomaretša dingwalwa **tekano ya mahlo a** barutwana ka phaphošing. Se se thuša barutwana go rerišana ka Tabakgolo.*

Talente yaka ke go opela.

Sehlopha Sa Go Bala Ka Go Hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 4**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labobedi

Temogo Ya Medumo Le Ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagiša Modumo O Moswa Le Mantšu

HLAGIŠA MODUMO

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima: /aa/
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana go boeletša modumo makgetlo a 3.
- 3 Botšiša barutwana: O ka nagana ka mantšu ao a nago le /aa/?
- 4 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **maano, baagi**

HLAGIŠA MANTŠU A MASWA

- 1 Biletša lentšu le lengwe le lengwe godimo o hlaboše lentšu ge o dutše o laetša papetlakgadima: **maaka, maano, baagi**
- 2 Laetša barutwana lentšu le lengwe le le lengwe, ge o gare o le bitša.
- 3 Kgopela barutwana go boeletša mantšu ge o dutše o bolela.
- 4 Kgomaretša mantšu a dipapetlakgadima mo godimo ga phaphathi ya go laetša thutomedumo.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

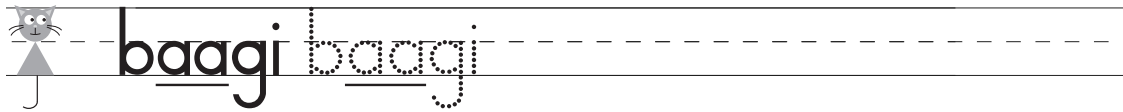
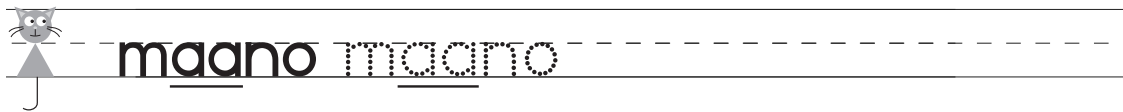
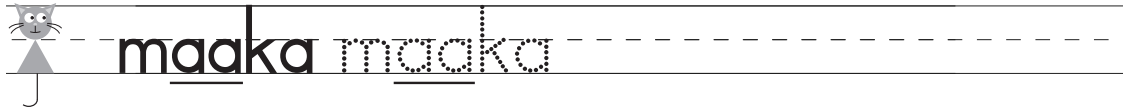
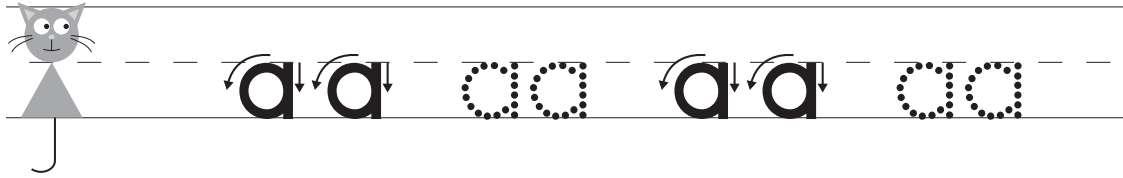
Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leleterere goba maletere/mantšu/mafoko

- 1 Ruta barutwana go bopa ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane: **aa**
- 2 Laetša go ngwala dithlaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o leatše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maletere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maletere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.
- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leleterere goba maletere mo letlapeng.

- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.
- 7 Barutwana ba swanetše go thalela modumo wo o lebantšwego mo lentšung lefe kapa lefe le ngwadilwego.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go Bala Ka Go Abelana:

Metsotso e 15

Go Bala Lekgetlo La Pele

MAANO A TEKATLHALOGANYO: KE A AKANNYA / DIRA DITEKANYETŠO

Sengwalwa	Go bala lekgetlo la pele (Go nagana kudu)
<p>Nonwane ya barwedi ba babedi</p> <p><i>Kanegelo ye e tšwa go dikanegelo tša Panchatantra gomme e fetotšwe go swanela tabakgolo, ya go šoma mmogo.</i></p>	
<p>Kgalekgale, kua nageng ya kgole ya India, go be go dula barwedi ba babedi. Ka tlwaelo, Kamala le Jameela e be e le bagwera ba bagolo. Eupša ka letšatši le lengwe, ba ile ba ba le ngangišano ya go se tlwaelege.</p> <p>'Ka kgonthe go ba le maatla go kaone go feta go ba le lebelo!' Kamala a realo ka makoko.</p> <p>'Ka mehla nka mpane ka ba le lebelo le matšato go na le go ba o mogolo le go ba le maatla!' Jameela a nganga.</p> <p>Ba ile ba ngangišana lebaka le le telele, gomme ba tšwela pele go befelwa.</p>	<p>Ke akanya gore naa ba tla rarolla ngangišano ya bona bjang?</p>
<p>Kamala le Jameela ba be ba na le mahlatse, mokgekolo wa go hlalefa Ghosha o be a dula motseng wa bona. Ka mehla ge batho ba motseng wa Ghosha ba na le bothata bja go nyaka tharollo, ba be ba eya go yena. Ba be ba mo hlompha ka kudu ka lebaka la gore o be a phela a na le kgopolo ya go rarolla bothata bjo. Kamala le Jameela ba ile ba sepela go leba ntlong ya Ghosha, ba dutše ba nganga.</p> <p>'Go ba le maatla go kaone!' Kamala a realo ka makoko.</p> <p>'Ka kgonthe lebelo le kaone!' Jameela a nganga.</p>	<p>Ke akanya ge eba Ghosha o tla kgona go thuša barwedi go rarolla ngangišano ya bona?</p>
<p>Ghosha o ile a kwa Kamala le Jameela ba ngangišana. O be a eme ka ntle ge ba fihla lapeng la gagwe.</p> <p>Barwedi ba babedi ba ile ba khunama go kgoma maoto a gagwe ka go hlompha.</p> <p>'Naa bothata e ka ba ke eng?' Ghosha a botšiša.</p> <p>'Ghosha, naa go kaone go ba le lebelo goba go ba le maatla?' Kamala a botšiša.</p> <p>'Sepelang gae le dule le nkemele. Le se bolele gape ka taba ye,' Ghosha a fetola.</p>	

Sengwalwa	Go bala lekgetlo la pele (Go nagana kudu)
Ghosha o ile a dula serapaneng sa gagwe gomme a nagana kudu ka seo a kago se dira.	Ke akanya gore naa go kaone go ba le maatla goba go ba le lebelo? Ke akanya gore naa Ghosha o tla araba potšišo ye bothata e!
Mafelelong, Ghosha o ile a tlela ke kgopolo. O ile a myemyela, myemyelo e nnyane ya tsebo ge a sepela go leba gabo Kamala le Jameela.	
'Ke tsere sephetho gore ke tla araba potšišo ya lena, ka peelano ya gore le tla tšea tlhohlo mmogo,' Ghosha a hlaloša. 'Mošola wa noka, garegare ga sethokgwa go na le sehlare se setelele sa go ba le dikhokhonate tše dibosebose. Le swanetše go ntlisetša dienywa go tšwa sehlareng seo. Ke moka, ke tla araba potšišo ya lena.'	Ke akanya gore ke ka lebaka la eng a nyaka Kamala le Jameela ba mo tlišetše dikhokhonate pele a araba potšišo?
Kamala le Jameela ba ile ba tsea leeto. Ge ba fihla leribeng la noka, Jameela a phatša meetse. O ile a lemoga ka pela gore noka e iša fase le gore meela e maatla kudu gore a ka tshela. Kamala o ile a bogela moratho wa gagwe a katana. 'Namela mo magetleng a ka,' a ithaopa. Ke moka bobedi ba tshela noka.	Ke dira tekanyetšo ya gore ge ba tshela noka, go kaone go ba le maatla bjalo ka Kamala. Ke akanya ge eba Ghosha o tla re go kaone go ba le maatla?
Ge ba fihla sehlareng, Kamala o ile a leka go šikinya sehlare. O ile a kgorometša a ba a goga. Eupša sehlare e be e le se segolo gomme gwa se direge selo. Bjalo Jameela a namela sehlare ka pela, a kga dikhokhonate, a di lahlela fase. Kamala le Jameela ba ile ba kgoboketša dikhokhonate gomme ba swara leeto la go boela gae.	Ke dira tekanyetšo ya gore ge o namela sehlare se setelele, go kaone go ba matšato bjalo ka Jameela. Ke akanya gore naa Ghosha a ka re go kaone go ba le lebelo?
Ge barwedi ba kopana le Ghosha, ba ile ba mo fa dikhokhonate. 'Go lena ba babedi, ke mang yo a ntlisetšago dienywa tše?' Ghosha a botšiša. Kamala le Jameela ba ile ba lebelelana. 'Ke nna!' Jameela a realo, 'Ke nametše sehlare ka kga dienywa! 'Ke nna!' Kamala a realo, 'Ke rwele Jameela gomme ra tshela noka. Dienywa tše nkabe di se go nke e se nna!'	Naa o nagana gore ke mang yo a bilego le maikarabelo a go phetha tiro? Ga ke na bonnete!
Kamala le Jameela ba ile ba lebelelana. Ba ile ba thoma go khwekhweila.	Mmalo! Ke dira tekanyetšo ya gore Ghosha o bohlale kudu. O ba file tiro ye gore ba bone gore bokgoni bja bona ka bobedi bo bohlokwa ka go lekana!

Sengwalwa	Go bala lekgetlo la pele (Go nagana kudu)
<p>'Le a bona bjale – ga go yo a lego kaone go feta o mongwe! Ga go yo a dirilego mošomo a nnoši. Eupša ka go ba sehlopha, le kgonne go dira se se bego se sa kgonege! Tše ka moka ka lebaka la gore le mongwe le mongwe o šomišitše bokgoni bja gagwe ka nako ye e nepagetšego.'</p> <p>Ghoshla o ile a myemyela, myemyelo e nnyane ya tsebo ge barwedi ba babedi ba sepela, ba swarane ka diatla.</p>	
Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše di kgonegago
Naa bokgoni bja Kamala ke bofe?	Kamala ke morwedi wa go ba le maatla.
Naa bokgoni bja Jameela ke bofe?	Jameela ke morwedi wa go ba lebelo le matšato.
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše di kgonegago
Ke ka lebaka la eng Kamala le Jameela ba ile ntlong ya Ghoshla?	<ul style="list-style-type: none"> Ke ka lebaka la gore ba be ba sa kgone tšea sephetho gore se se kaone ke eng, go ba le maatla le go ba le lebelo. Ke ka lebaka la gore ba be ba nyaka thušo ya go rarolla ngangišano ya bona. Ke ka lebaka la gore Ghosa o bohlale kudu gomme o tla ba thuša go rarolla bothata bofe kapa bofe.

Go Bala Ka Sehlopha Sa Go Hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 4**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1** wa **Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2** wa **Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Laboraro

Ditiro Tša Go Bolela

Metsotso e 15

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, laodiša o Bontšhe)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya Tabakgolo.
 - matšato
 - bjale
 - katana

Morumokwano goba koša	Ditiro
Ge re šoma mmogo, re ipshina kudu!	<i>Swaranang ka matsogo le a hwidinye</i>
Ge re hlatswa mmogo, re kudu!	<i>Laetša go hlatswa ka matsogo</i>
Ge re bala mmogo, re ipshina kudu!	<i>Laetša go bala puku ka matsogo</i>
Nna le wena le bagwera ba rena	<i>Itšhupe, šupa yo mongwe le bagwera</i>
Ge re šoma mmogo re ipshina kudu!	<i>Swaranang ka matsogo le a hwidinye</i>

BEKE 4

BOKGONI BA GO ANEGA

- 1 Arola barutwana ka dihlophana.
- 2 Efa sehlopha se sengwe le se sengwe letlakala la diswantšho tša bokgoni ba go anega.
- 3 Gopotša barutwana gore beke ya go feta, ba ihlametše dikanegelo ka diswantšho.
- 4 Beke ye, barutwana ba swanetše go šoma mmogo e le sehlopha go tšea sephetho ka mabapi le kanegelo ya sehlopha.
- 5 Gopotša barutwana gore kanegelo tša bona e swanetše goba tšeo ba ihlametšego tšona, eupša gape di swanetše go sepelelana le diswantšho!
- 6 Tanya šedi ya barutwana.
- 7 Kgopela sehlopha se 1 go iša go tše 2 go abelana ka kanegelo ya sehlopha sa bona.
- 8 Leboga barutwana go abelana ka dikanegelo tša bona.

Temogo Ya Medumo Le Ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagiša Modumo O Moswa Le Mantšu

HLAGIŠA MODUMO

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima: /**nw**/
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana go boeletša modumo makgetlo a 3.
- 3 Botšiša barutwana: O ka nagana ka mantšu ao a nago le /**nw**/?
- 4 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **nweša, bonwa, nwega**

HLAGIŠA MANTŠU A MASWA

- 1 Biletša lentšu le lengwe le lengwe godimo o hlaboše lentšu ge o dutše o laetša papetlakgadima: **enwa, nwega, nweša, nwela, bonwa, nwelela**
- 2 Laetša barutwana lentšu le lengwe le le lengwe, ge o le gare o le bitša.
- 3 Kgopela barutwana go boeletša mantšu ge o dutše o bolela.
- 4 Kgomaretša mantšu a dipapetlakgadima mo godimo ga phaphathi ya go laetša medumo.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

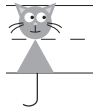
Mongwalo:

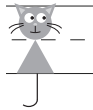
Metsotso e 15

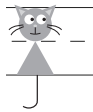
Ngwala leleterere / mantšu / mafoko

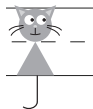
- 1 Ruta barutwana go bopa ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane: **nw**
- 2 Laetša go ngwala dithlaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maletere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maletere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.
- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leleterere goba maletere mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.
- 7 Barutwana ba swanetše go thalela modumo wo o lebagantšwego mo lentšung lefe kapa lefe le ngwadilwego.

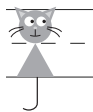
 nw nw n w nw nw n w

 enwa enwa

 nwega nwega

 nweša nweša

 nwela nwela

 bonwa bonwa

 nwelela nwelela

 O bonwe a enwa sehlare.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go Ngwala:

Metsotso e 30

Rulaganya Le Dikakanywa

SEHLOGO: Kamoka ga rena re na le ditalente tšeo di ka re thušago go šoma mmogo. Ngwala ka talente ye o nago le yona, talente ya wa leloko goba yeo mogwera a nago le yona.

MOŠOMO: Thala seswantšho gomme o tlatše ka sešupo. Ye e tla ba karolo ya puku ya phaphoši ya sekhutlwana sa go bala.

FREIMI YA GO NGWALA:

Talente ya ka ke...

Kamoka ga rena re na le di talente tša go fapafapana. Mogwera wa ka / kgaetšedi ya ka/ buti wa ka talente ya....

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono, barutwana ba tla tlaleletša lefoko mo go mošomo wo ba o ngwadilego ka Mošupologo.
- 2 Hlalosa gore lehono, barutwana ba tla thala ka talente ya mogwera goba wa leloko.
- 3 Balela barutwana freimi ya go ngwala e ntshwa.
- 4 Šomiša **tšhupetšo** go bontšha barutwana gore o **nagana pele o ngwala.**
- 5 Botša barutwana kakanyo ya gago ya sethalwa sa gago, bjalo ka: Kgaetšedi ya ka ke ramabelo wa go kgona. O kitima letsatši le lengwe le le lengwe ebile o kitima phengišanong tše dikgolo
- 6 Šomiša **tšhupetšo** go thala seswantšho sa kgaetšedi a kitima
- 7 Hlalosa mantšu ao o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi wa lentšu le lengwe le lengwe**, bjalo ka: Kamoka ga rena re na le ditalente tša go fapafapana. Talente ya kgaetšedi wa ka ke go kitima.
- 8 Phumula mohlala wa gago mo letlapeng. Hlalosa gore se ke mohlala fela, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.

DITAELO TŠA BOMOLOMO

- 1 Gopodišiša ditalente tša go fapafapana le barutwana.
- 2 Ngwala mantšu mo letlapeng, bjalo ka: .go kitima, go beakanya, go lokiša ka tšhengwaneng, go rutha, go penta, go thala, bj bj.
- 3 Botšiša barutwana: Naa mogwera goba wa leloko ke eng se ba se kgonago?
- 4 Laela barutwana go **nagana pele ba ngwala.**
- 5 Bitša barutwana ba 2 go iša go ba 3 go go botša ka talente yeo mogwera goba wa leloko ba nago le yona.

- 6 Ba swanetše gore: Mogwera / *kgaetšedi/ buti talente ya*
- 7 Hlalosa gore barutwana ba tla thala le go tlatša sešupo diswantšhong tša bona!

GO NGWALA

- 1 Efa barutwana dipuku.
- 2 Ge barutwana ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikonferense tše dinnyane**.
- 3 Kgopela barutwana go go botsa ka dingwalwa tša bona.
- 4 Thuša bana go tlatša sešupo.
- 5 Hlohleletša barutwana.

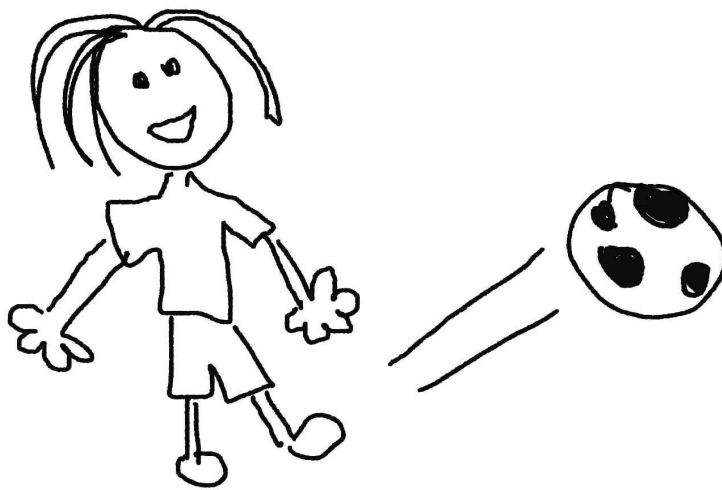
SOKOLOGA GOMME O BOLELE

- 1 Ge go setše metsotso e 2 go iša go e 3, laela barutwana go bea diphensele tša bona.
- 2 Laela barutwana gore ba **sokologe gomme ba bolele** le wa mphato ka dithalwa tša bona.

*Kgomaretša dingwalwa **tekano ya mahlo a** barutwana ka phaphošing. Se se thuša barutwana go rerišana ka Tabakgolo.*

Talente yaka ke go opeid.

Ka moka re nale ditlente tša go
fapana.

Go Bala Ka Sehlopha Sa Go Hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 4**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1** wa **Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena..
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2** wa **Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labone

Temogo Ya Medumo Le Ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go Kgaogantšha Le Go Kopanya

KE A DIRA...

- 1 Thoma ka lentšu go thutong ya Labobedi.
- 2 Bitša lentšu: **maaka**
- 3 Kgaogantšha lentšu go ba modumo ka botee go ba modumo o ikemetšego ka nnoši:
/m/-/aa/-/k/-/a/
- 4 Bitša modumo wa mathomo wa lentšu: /m/
- 5 Bitša modumo wa bobedi wa lentšu: /aa/
- 6 Bitša modumo wa boraro wa lentšu: /k/
- 7 Bitša modumo wa mafelelo wa lentšu: /a/
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **maaka**
- 9 Laetša go šupa le go kopantšha medumo go bopa lentšu: /maa/-/ka/ = **maaka**
- 10 Boeletša se ka lentšu la go tšwa thutong ya Laboraro: **nwela**

RE A DIRA...

- 1 Thoma ka lentšu la go tšwa thutong ya Labobedi.
- 2 Bitša lentšu: **baagi**
- 3 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa mathomo wa lentšu? /b/
- 4 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa bobedi wa lentšu? /aa/
- 5 Botšiša barutwana: Ke modumo ofe wa boraro wa lentšu? /g/
- 6 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa mafelelowa lentšu? /i/
- 7 Kgopela barutwana go kgaogantšha lentšu go ba modumo o ikemetšego o nnoši: /b/-/aa/-/g/-/i/
- 8 Ngwala lentšu: **baagi**
- 9 Laela barutwana go kopanya medumo ya lentšu mmogo le wena: /baa/-/gi/ = **baagi**
- 10 Boeletša se ka lentšu la morago la thuto ya Laboraro: **bonwa**

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go Bala Ka Go Abelana: Go Bala Lekgetlo La Bobedi

Metsotso e 15

MAANO A GO BALA: DIRA DITEKANYETŠO

Sengwalwa	Go bala lekgetlo la bobedi (Go nagana kudu)
<p>Nonwane ya barwedi ba babedi</p> <p><i>Kanegelo ye e tšwa go dikanegelo tša Panchatantra gomme e fetotšwe go swanela tabakgolo, ya go šoma mmogo.</i></p>	<p><i>Kanegelo ye ke nonwane. Nonwane ke kanegelo ye e kgethegilego ye e diretšwego go nthuta thuto. Tabakgolo ya rena beke ye ke Go Šoma Mmogo. Ke dira tekanyetšo ya gore nonwane ye e tlo nthuta sengwe se bohlokwa ka go šoma mmogo.</i></p>
<p>Kgalekgale, kua nageng ya kgole ya India, go be go dula barwedi ba babedi. Ka tlwaelo, Kamala le Jameela e be e le bagwera ba bagolo. Eupša ka letšatši le lengwe, ba ile ba ba le ngangišano ya go se tlwaelege.</p> <p>‘Ka kgonthe go ba le maatla go kaone go feta go ba le lebelo!’ Kamala a realo ka makoko.</p> <p>‘Ka mehla nka mpane ka ba le lebelo le matšato go na le go ba o mogolo le go ba le maatla!’ Jameela a nganga.</p> <p>Ba ile ba ngangišana lebaka le le telele, gomme ba tšwela pele go befelwa.</p>	
<p>Kamala le Jameela ba be ba na le mahlatse, mokgekolo wa go hlalefa Ghosha o be a dula motseng wa bona. Ka mehla ge batho ba motseng wa Ghosha ba na le bothata bja go nyaka tharollo, ba be ba eya go yena. Ba be ba mo hlompha ka kudu ka lebaka la gore o be a phela a na le kgopolo ya go rarolla bothata bjo. Kamala le Jameela ba ile ba sepela go leba ntlong ya Ghosha, ba dutše ba nganga.</p> <p>‘Go ba le maatla go kaone!’ Kamala a realo ka makoko.</p> <p>‘Ka kgonthe lebelo le kaone!’ Jameela a nganga.</p>	<p>Ke dira tekanyetšo ya gore Ghosha o swanetše go be a le bohlae, ka gore o kgona go rarolla bothata bo bongwe le bo bongwe!</p>
<p>Ghosha o ile a kwa Kamala le Jameela ba ngangišana. O be a eme ka ntle ge ba fihla lapeng la gagwe.</p> <p>Barwedi ba babedi ba ile ba khunama go kgoma maoto a gagwe ka go hlompha.</p> <p>‘Naa bothata e ka ba ke eng?’ Ghosha a botšiša.</p> <p>‘Ghosha, naa go kaone go ba le lebelo goba go ba le maatla?’ Kamala a botšiša.</p> <p>‘Sepelang gae le dule le nkemele. Le se bolele gape ka taba ye,’ Ghosha a fetola.</p>	

Sengwalwa	Go bala lekgetlo la bobedi (Go nagana kudu)
Ghosha o ile a dula serapaneng sa gagwe gomme a nagana kudu ka seo a kago se dira.	Ke dira tekanyetšo ya gore Ghosha o bohlale ka gore o nagana kudu ka dilo!
Mafelelong, Ghosha o ile a tlela ke kgopolo. O ile a myemyela, myemyelo e nnyane ya tsebo ge a sepela go leba gabo Kamala le Jameela.	
'Ke tsere sephetho gore ke tla araba potšišo ya lena, ka peelano ya gore le tla tšea tlhohlo mmogo,' Ghosha a hlaloša. 'Mošola wa noka, garegare ga sethokgwa go na le sehla se setelele sa go ba le dikhokhonate tše dibosebose. Le swanetše go ntlšetša dienywa go tšwa sehlaeng seo. Ke moka, ke tla araba potšišo ya lena.'	Ke dira tekanyetšo ya gore Ghosha o kgethile tiro ye ka gore o nyaka barwedi ba šome mmogo. O swanetše go ba a tseba gore tiro ye e nyaka bokgoni bja bona ka bobedi ga bona.
Kamala le Jameela ba ile ba tsea leeto. Ge ba fihla leribeng la noka, Jameela a phatša meetse. O ile a lemoga ka pela gore noka e iša fase le gore meela e maatla kudu gore a ka tshela. Kamala o ile a bogela moratho wa gagwe a katana. 'Namela mo magetleng a ka,' a ithaopa. Ke moka bobedi ba tshela noka.	Ghosha o bohlale kudu. Ke nagana gore o tsebile gore go tla nyakega maatla a Kamala go tshela noka.
Ge ba fihla sehlaeng, Kamala o ile a leka go šikinya sehla. O ile a kgorometša a ba a goga. Eupša sehla e be e le se segolo gomme gwa se direge selo. Bjalo Jameela a namela sehla ka pela, a kga dikhokhonate, a di lahlela fase. Kamala le Jameela ba ile ba kgoboketša dikhokhonate gomme ba swara leeto la go boela gae.	Ghosha o bohlale kudu. Ke nagana gore o tsebile gore go tla nyakega matšato a Jameela go namela sehla.
Ge barwedi ba kopana le Ghosha, ba ile ba mo fa dikhokhonate. 'Go lena ba babedi, ke mang yo a ntlšetšago dienywa tše?' Ghosha a botšiša. Kamala le Jameela ba ile ba lebelelana. 'Ke nna!' Jameela a realo, 'Ke nametše sehla ka kga dienywa! 'Ke nna!' Kamala a realo, 'Ke rwele Jameela gomme ra tshela noka. Dienywa tše nkabe di se go nke e se nna!'	Ke nagana gore Ghosha o file barwedi tiro ye ba tlogo e šoma mmogo. O be a nyaka gore ba bone gore bokgoni bja bona ka bobedi bo a nyakega go hwetša dikhokhonate!
Kamala le Jameela ba ile ba lebelelana. Ba ile ba thoma go khwekhweila.	Ke dira tekanyetšo ya gore tiro ya Ghosha e ba thušitše go bona gore ga go kaone go ba le maatla goba go ba le lebelo – bokgoni bja bona ka bobedi bo a nyakega ka dinako tša go fapana.

Sengwalwa	Go bala lekgetlo la bobedi (Go nagana kudu)
<p>'Le a bona bjale – ga go yo a lego kaone go feta o mongwe! Ga go yo a dirilego mošomo a nnoši. Eupša ka go ba sehlopha, le kgonne go dira se se bego se sa kgonege! Tše ka moka ka lebaka la gore le mongwe le mongwe o šomišitše bokgoni bja gagwe ka nako ye e nepagetšego.'</p> <p>Ghoshla o ile a myemyela, myemyelo e nnyane ya tsebo ge barwedi ba babedi ba sepela, ba swarane ka diatla.</p>	
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše kgonegago
<p>Naa Kamala o thušitše bjang go hweša dikhokhonate?</p>	<p>O rwele Jameela go tshela noka. Ba be baka se kgone go fihla sehlaeng ka ntle ga Kamala.</p>
<p>Naa Jameela o thušitše bjang go hwetša dikhokhonate?</p>	<p>O nametše sehlaeng gomme a lahlela dikhokhonate fase. Ba be ba ka se hwetše dikhokhonate ka ntle ga Jameela.</p>
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše kgonegago
<p>Ke ka lebaka la eng Ghoshla a kgopetše Kamala le Jameela go kgoboketša dikhokhonate?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ke ka lebaka la gore o tsebile gore ngwanabo o nyaka maatla a Kamala gore tshela noka. • Ke ka lebaka la gore o tsebile gore bobedi ba nyaka lebelo la Jameela go namela sehlaeng se setelele ka pela go kga dikhokhonate. • Ke ka lebaka la gore o tsebile gore tiro e tla nyaka bokgoni bja bona ka bobedi ga bona. • Ke ka lebaka la gore o be a nyaka go ba bontšha gore ga go kaone go ba le maatla goba go ba le lebelo – mabokgoni a bona ka bobedi a nyakega ka dinako tše fapanego. • Ke ka lebaka la gore o be a nyaka go fa barwedi tiro yeo ba tlogo e šoma mmogo.

Sehlopha Sa Go Bala Ka Go Hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 4**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Swaya treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go diriwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labohlano

Ditiro Tša Go Bolela

Metsotso e 15

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, laodiša o Bontšhe)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - motho
 - sehlopha
 - talente

Morumokwano goba koša	Ditiro
Ge re šoma mmogo, re ipshina kudu!	<i>Swaranang ka matsogo le a hwidinye</i>
Ge re hlatswa mmogo, re kudu!	<i>Laetša go hlatswa ka matsogo</i>
Ge re bala mmogo, re ipshina kudu!	<i>Laetša go bala puku ka matsogo</i>
Nna le wena le bagwera ba rena	<i>Itšhupe, šupa yo mongwe le bagwera</i>
Ge re šoma mmogo re ipshina kudu!	<i>Swaranang ka matsogo le a hwidinye</i>

BEKE 4

POLEDIŠANO YA SENGWALWA SA GO BALA KA GO ABELANA

- 1 Ngwala freimi ya poledišano mo letlapeng:
Mo kanegelong...
Ke kgona go dira ditekanyetšo gore Ghosha o hlalefile ka gobane...
Ke bona tšhomišanommogo mo kanegelong ge...
- 2 Bala freimi ya poledišano le barutwana.
- 3 Bea barutwana ka **dihlophana**.
- 4 Botša barutwana gore o mongwe le o mongwe o swanetše go hwetša sebaka go araba potšišo e nngwe le e nngwe ya poledišano.
- 5 Tanya šedi ya barutwana.
- 6 Botšiša barutwana ba go fapana goba sehlopha se se itšeng go abelana ka dikarabo tša bona.
- 7 Ge dikarabo di fošagetše, ba phošolle.
- 8 Leboga barutwana ka maitapišo a bona.

Go lemoga ka fao medumo e kwagalago ka gona le Thutomedumo:

Metsotso e 15

Go hwetša mantšu

Ngwala tafolana ye mo letlapeng e be le medumo yeo o ithutileng yona nako ya go feta mmogo le yeo e rutilwego ka Labobedi le ka Laboraro.

aa	nw	i
o	a	m
b	k	n
g	e	l

LAETŠA

- 1 Gopotša barutwana medumo ya beke: /aa/ le /nw/
- 2 Lebeledišiša medumo kamoka le ditswakanywa mo letlapeng.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go dira mafoko go bopa mantšu ka medumo le ditswakanywa moo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Bontšha barutwana go bopa mantšu ka medumo ye e nepišitšwego, bjalo ka: /m/-/aa/-/k/-/a/ = **maaka**
- 5 Gopotša barutwana ba ka bopa lentšu ba šomiša medumo e fe kapa efe – e sego fela /aa/ **goba** /nw/
- 6 Bontšha barutwana go dira lentšu le lengwe, bjalo ka: /k/-/o/-/b/-/o/ = **kobo**

BARUTWANA BA DIRA

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala gomme ba ngwale sehlogo: **aa, nw**
- 2 Laela barutwana ba thome go ngwala.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go hwetša le go bopa mantšu a mantši go ya le ka mo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Dumelela barutwana go swaya mošomo wa bona. Bontšha barutwana gore mantšu a, a bopiwa bjang (le amangwe): **maaka, maano, baagi, enwa, nwea, nwela, bonwa, nwelela, kobo, gola, kgaka, ngaka, mmala, beela**

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go Bala Ka Go Abelana:

Metsotso e 15

Morago ga go bala

MAANO A TEKATLHALOGANYO: AKARETŠA/ DIRA DITEKANYETŠO

KAKARETŠO YA BOMOLOMO YA KANEGELO

- 1 Hlalosetša barutwana gore le tla bolela ka selo seo ba sa se ratago ka mo kanegelong: Nonwane ya barwedi ba babedi
- 2 Ba tla bolela gape ka **tekanyetšo** yeo ba tlogo e dira ka Ghosha.
- 3 Šomiša **tšhupetšo** go bontšha barutwana gore o ka fa bjang hlaloso ya lefoko le 1 go iša go a 2 ka ditiragalo ka selo se sengwe seo **ba se ratilego mo kanegelong le tekanyetšo**, bjalo ka: **Ke ratile ge** Kamala le Jameela ba ngangišana le go tšea sephetho sa go ya go Ghosha ka gobane o hlalefile. **Ke dira tekanyetšo** gore Ghosha o kgona go thuša batho.
- 4 Emiša diswantšho go tšwa pukung e kgolo ya dikanegelo. Laela barutwana go lebelela diswantšho gomme ba nagane ka seo se diragetšego.
- 5 Laela barutwana go nagana ka **seo ba sego ba se rata** mo kanegelong, gomme o dire **ditekanyetšo** ka Ghosha mo kanegelong ya *Nonwane ya barwedi ba babedi!*
- 6 Kgopela barutwana 2-3 **go abelana** ka dikokwanakanyo tša bona le phaphoši. **Thuša** go hlama mafoko ao a feleletšego.
- 7 Hlalosa gomme o phošolle diphošo tšeo di tšwelelelago gantši tša barutwana.
- 8 Laela barutwana go **sokologa ba bolele** gomme ba abelane ka ditaodišo **tša bona** tša ditiragalo tša kanegelo le wa mphato (*Ga ba swanela go gopola seo morutiši a se boletšego. Se e swanetše go ba dikokwanakanyo tša barutwana!*)

Go Bala Ka Sehlopha Sa Go Hlahlwa

Metsotso 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 4**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go diriwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Tshekatsheko ya polelo ya mafelelo a beke Metsotso e 15

- 1 Tanya šedi ya barutwana mo legogong mafelelong a letšatši.
- 2 Dira sebaka sa ditshekatsheko tša polelo beke le beke. Ke kgetho ya gago go hlakanya ditshekatsheko tša go ithuta tša Sepedi le tša Sekgowa.
- 3 Gopola go fa barutwana sebaka sa go 'Sokologa le go bolela' ba ahlaahle dikokwanarabo tša bona le wa mphato. Ke moka, kgetha barutwana ba mmalwa go abelana ka dikokwanarabo tša bona le phaphoši ka bophara.
- 4 Šomiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo go hlahla karolwana ya polelo ya poledišano ya gago:
 - a Naa ke efe tabakgolo ya polelo ya rena ya beke?
 - b Ke kanegelo efe yeo le e badilego mmogo?
 - c Ke mantšu afe a maswa o a ratilego bekeng ye?
 - d Ke eng se o ithutilego sona bekeng ye?
 - e Naa re ngwadile ka eng bekeng ye?
 - f Naa go ngwala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - g Naa go bala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - h Ke eng seo o ikgantšhago ka sona bekeng ye?
- 5 La mafelelo, botša barutwana go nagana ka dilo tše pedi tše ba tlogo go botša ba malapa a bona ka seo ba ithutilego ka sona le ka tsela yeo ba kaonafetšego ka gona bekeng ye mabapi le mošomo wa bona.

Ela hloko: Tšhepidišo ya go lebelela morago le go itekola ke karolwana e bohlokwa kudu ya go ithuta. O kgopelwa gore o seke wa tshediša mošongwana wo wa beke mahlo le ga tee.

Mphato 1

KOTARA 3

Beke

5

TABAKGOLO:

Tšohle ka diaparo

Go Lokiša Phaphoši

- 1 Ge beke e thoma, kgonthišiša gore phaphoši ya gago e a bogega ebile e hlwekile.
- 2 Bea PHAPHATI YA GO BONTŠHA ya gago nakong, ka go tloša dilo tše o sa hlwela o di šomiša, gomme o di boloke gabotse.
- 3 Ge o fetša, beakanya mantšu a papetlakgadima le tababakgolo ya tšhupetšo tše o di nyakago.
- 4 Hwetša le go beakanya dilo tša tabakgolo ya lebota le tafola yeo e ka bago le maatlakgogedi mo barutwaneng, mohlala: e tla le diaparo tša go fapafapana.
- 5 Dira dinyakišišo mo marangrang a theknolotši (inthanete) go itokišetša tabakgolo. Mohlala: nyakišiša ka histori ya diaparo.
- 6 Kgonthišiša gore dipuku tša barutwana tša go ngwala le dipukutšhomo tša DBE di swailwe, gomme di phuthilwe gabotse mo di dulago gona.
- 7 Kgonthišiša gore dipuku tše dikgolo ka moka, tša go bala le tša bokgobapuku di ka lenaneo.
- 8 O ka fetola mola le mola dihlopha tša gago tša go bala ge go hlokagala.
- 9 Beakantšha mešongwana ya kelo ya semmušo le kelo yeo e sego ya semmušo ya beke.

Mešongwana Ye E Okeditšwego

Mešongwana ye e ka šomišwa bjalo ka mošomo wa go ikemela wa barutwana ba go fetša mošomo wa bona ka pela GOBA ge o gare o le gare o dira kelo mo barutwaneng.

Mošongwana wa 1: DBE Pukutšhomo 2: Letlakala la 21 & 22, A re boleleng

Mošongwana wa 2: DBE Pukutšhomo 2: Letlakala la 23 & 24, A re ngwaleng.

Mošongwana wa 3: DBE Pukutšhomo 2: Letlakala la 25, Nyakallo

Mošongwana wa 4: Thala seswantšho seaparo seo o se ratago

Mošupologo

Ditiro Tša Go Bolela

Metsotso e 15

HLAGIŠA TABAKGOLO: GO HWETŠA TSEBO YEO BA NAGO LE YONA.

- 1 Bontšha barutwana seswantšho sa pele/bobedi sa puku e kgolo ya dikanegelo: Sekhipha se se swa sa Bohlale
- 2 Botša barutwana gore re thoma tabakgolo, e bitšwa: Tšohle ka diaparo
- 3 Thala sediko le leina la tabakgolo mo magareng ga letlapa.
- 4 Botšiša barutwana: *Ke eng seo le se tsebago ka tabakgolo ye?*
- 5 Ngwala dikakanyo tša barutwana go dikologa mmaphahlogo. Dikakanyo tša go swana di ngwale felo go tee.
- 6 Ge barutwana ba palelwa go fetola, botšiša dipotšišo tše di latelago tša hlohloletšo:
 - a Naa ke eng dilo tša diaparo?
 - b Naa ke a fe a mangwe a mahlaodi (mantšu a go hlaola) re ka a šomišago go hlalosa diaparo?
 - c Naa re apara diaparo tša mohuta mang letšatši le lengwe le le lengwe?
 - d Naa o ka apara diaparo tša mohuta mang ge o e ya tiragalong ye e kgethegilego?

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Diragatša, Laodiša o Bolele)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - seipone
 - sešupo
 - bonolo

Morumokwano goba koša	Ditiro
Ke borokgo bja mang?	<i>Šupa ka monwana</i>
Bjo bja marangrang!	<i>Laetša ka matsogo okare o itshwara borokgo</i>
Ke hemepe ya mang?	<i>Šupa ka monwana</i>
Ya mebala bonang!	<i>Laetša ka go phatlalatša matsogo</i>
Dieta tšaka di kae?	<i>Šupa maoto o phatlalatše matsogo</i>
Jonna! Ke di lebetše gae!	<i>Bea letsogo molomong go laetša go kgotsa</i>

Mongwalo

Metsotso e 15

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala.
- 2 Biletša barutwana medumo le mantšu a a latelago gore ba a ngwale:
 - a maaka
 - b maano
 - c baagi
 - d enwa
 - e nwega
 - f nweša
 - g nwela
 - h bonwa
 - i nwelela
- 3 Sa go latela, botša barutwana gore ba ntšhe phensele ya mmala gomme ba swaye mošomo wa bona.
- 4 Ka bothakga ngwala medumo le mantšu mo letlapeng.
- 5 Tšea dipuku mafelelong a letšatši, gomme o ngwale dintlha ka bao ba hlokago thušo ye e oketšegilego .

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go Bala Ka Go Abelana:

Metsotso e 15

Pele re bala

MAANO TEKATLHALOGANYO: PHOPHOLETŠA

- 1 Dudiša barutwana mo legogong gore ba kgone go bona puku e kgolo.
- 2 Bula puku e kgolo mo kanegelong ya: **Sekhipha se se swa sa Bohlale**
- 3 Phetla puku o ba laetša diswantšho tša letlakala le lengwe le le lengwe, o ba botšiša gore ba nagana gore go direga eng.
- 4 Thuša barutwana go kopanya diswantšho, gore ba kgone go hwetša todi ya gore kanegelo e bolela ka eng.
- 5 Hlagiša tlotlontšu e ntšhwa mo dikarolwaneng tša maleba mo kanegelong.
- 6 Bala kanegelo ka moka gatee, o sa eme.

Go Ngwala:

Metsotso e 30

Beakanya Le Go Rulaganya

SEHLOGO: Ngwala ka nako o humanego seaparo se se swa.

MOŠOMO: Thala seswantšho gomme o tlaleletše ka lefoko.

FREIMI YA GO NGWALA: Ke humane...

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono, barutwana ba tla nagana ka nako ye ba humanego seaparo se se ntshwa.
- 2 Šomiša **tšhupetšo** go bontšha barutwana gore o **nagana pele o ngwala.**
- 3 Botša barutwana kakanyo ya sethalwa sa gago bjalo ka: Nkile ka humana jesi e ntshwa. E be sa le e mpsha go tšwa mabenkeleng – Ke hlgaleditšwe ke kgaetšedi wa ka o mogolo. Eupša e be e le e mpsha mo go nna! Ke be ke e rata jesi yeo ka pelo ya ka kamoka.
- 4 Šomiša **tšhupetšo** go thala seswantšho sa gago o apare jesi ya gago e ntshwa.
- 5 Hlaloša mantšu ao o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi wa lentšu le lengwe le le lengwe,** bjalo ka: Ke humane jesi ye ke e hlgaleditšwego ke kgaetšedi ya ka!
- 6 Phumula mohlala mo letlapeng. Hlaloša gore se e be e le fela mohlala, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.

DITAELO TŠA BOMOLOMO

- 1 Gopodišiša tše dingwe tša diaparo le barutwana.
- 2 Ngwala mantšu mo letlapeng, bjalo ka: sekipha, masokisi, dieta tša sekolo, jakhete, bjalo bjalo
- 3 Botšiša barutwana: Naa ke seaparo se fe se se ntshwa seo o se humanego?
- 4 Laela barutwana go **nagana pele ba ngwala.**
- 5 Bitša barutwana ba 2 go iša go ba 3 go go botša ka seaparo se se swa.
- 6 Ba swanetše gore: ke humane...
- 7 Hlaloša gore barutwana ba tla thala seswantšho gomme ba ngwale dikakanyo tša bona!

GO NGWALA

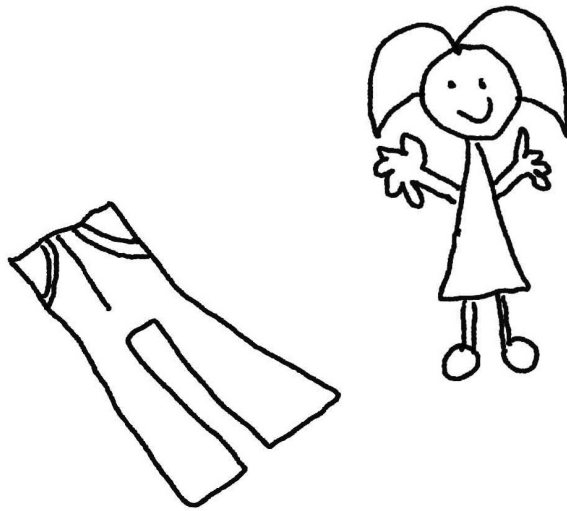
- 1 Efa barutwana dipuku.
- 2 Ge barutwana ba dutše ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikonferense tše di kopana.**
- 3 Kgopela barutwana go go botša ka dingwalwa tša bona.

- 4 Thuša barutwana go tlatša sešupo.
- 5 Hlohleletša barutwana.

SOKOLOGA O BOLELE

- 1 Ge gona le metsotso e 2 go iša go 3 e setšego, laela barutwana gore ba beye diphensele tša bona.
- 2 Laela barutwana gore ba **sokologe ba bolele** le wa mphato ka dithalwa tša bona.

*Kgomaretša dingwalwa **tekano ya mahlo a** barutwana ka phaphošing. Se se thuša barutwana go rerišana ka tabakgolo.*

Ke humane borokgo bjo boswa bjd
mdrangrang!

Sehlopha Sa Go Bala Ka Go Hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 5**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlaloša **mošongwana wa 2** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labobedi

Temogo Ya Medumo Le Ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagiša Modumo O Moswa Le Mantšu

HLAGIŠA MODUMO

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima: /**eu**/
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana go boeletša modumo makgetlo a 3.
- 3 Botšiša barutwana: O ka nagana ka mantšu ao a nago le /**eu**/?
- 4 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **dipeu, mareu**

HLAGIŠA MANTŠU A MASWA

- 1 Biletša lentšu le lengwe le lengwe godimo o hlaboše lentšu ge o dutše o laetša papetlakgadima: **peu, mareu, mageu, dipeu**
- 2 Laetša barutwana lentšu le lengwe le le lengwe, ge o gare o le bitša.
- 3 Kgopela barutwana go boeletša mantšu ge o dutše o bolela.
- 4 Kgomaretša mantšu a dipapetlakgadima mo godimo ga phaphathi ya go laetša thutomedumo.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Mongwalo:

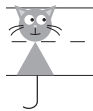
Metsotso e 15

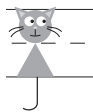
Ngwala leleterere goba maleterere/mantšu/mafoko

- 1 Ruta barutwana go bopa ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane: **eu**
- 2 Laetša go ngwala dithlaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o leatše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maleterere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maleterere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.
- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leleterere goba maleterere mo letlapeng.

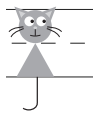
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.
- 7 Barutwana ba swanetše go thalela modumo wo o lebantšwego mo lentšung lefe kapa lefe le ngwadilwego.

 e u e u e u e u

 peu peu

 mareu mareu

 mageu mageu

 dipeu dipeu

 O nwa mageu a ekwa mareu.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go Bala Ka Go Abelana:

Metsotso e 15

Go Bala Lekgetlo La Pele

MAANO A TEKATLHALOGANYO: GO KAMAKA

Sengwalwa	Go bala lekgetlo la pele (Go nagana kudu)
<p><u>Sekhipha sa Bohlale se se swa</u></p> <p>E be e le Mokibelo. Bohla o be a eya mabenkeleng le kokoagwe. 'A re ye!' gwa bitša Koko. Bohlale a kitimela ka moraleng. Bohlale le kokoagwe ba feta dikolobe di eja.</p> <p>Ba feta banenyana ba raloka kgati. Ba feta mosadi a anega diaparo.</p>	<p>Ke kgona go kamaka gore Bohlale ba sepela lebaka le letelele!</p>
<p>Mafelelong, ba fihla mmileng o mogolo. Thekisi e be e le kgauswi le go fihla!</p>	
<p>Bohlale o be a lebeletše ka ntle ga lefastere tsela ka moka. A bona sefatanaga sa kgale, sa go robega. A bona dinku. Ke moka, a bona maswao a mantis a mebalabala. Ba be gorogile toropong! Thekisi e ile ya ema. 'A re ye!' gwa realo Koko.</p>	<p>Mmallo! Ke kgona go kamaka gore Bohlale le kokoagwe ba dula kgole le toropo. Ke kgona go kamaka gore ga ba kgone go ya toropong gantši!</p>
<p>La mathomo, ba ile ba ya pankeng. Ke moka, ba ya posong. Mafelelong, ba ya lebenkeleng la diaparo.</p> <p>'Ke tla go rekela selo se sengwe se se mpsha. Mmapelo o ja serati e kgethele Bohlale,' Koko a realo.</p>	<p>Lebelela seswantšho gabotse! Ke kgona go kamaka gore Bohlale o bolawa ke bodutu ka pankeng. O bonagala gape a bolawa ke bodutu ka posong. Eupša o bonagala a thakgetše kudu ge a tsena lebenkeleng la diaparo!</p>
<p>'Ke rata se,' gwa realo Bohlale, a šupa sekhipha se se tala sa go seswantšhwa kgolomodumo mo pele.</p> <p>'Seo ke sa bašemane,' gwa realo Koko.</p> <p>'Eupša ke rata dikgolomodumo,' Bohlale a realo.</p> <p>'O lebeletše diaparo tša bašemane!' gwa realo Koko.</p> <p>'Mmallo! Ke rata se!' Bohlale a realo, a lebeletše sekhipha sa go ba le seswantšhwa sa lori mo pele.</p> <p>Koko a šikinya hlogo. 'Go reng?' gwa botšiša Bohlale. Koko a sepelela kgakala.</p>	
<p>'O nagana eng ka se?' gwa botšiša Koko.</p> <p>'Eupša Koko, ga ke rate pinki,' gwa realo Bohlale.</p> <p>'Banenyana ka moka ba rata pinki!' gwa realo Koko.</p> <p>'Eya, ke nna ngwanenyana eupša ga ke e rate,' Bohlale a nagana.</p>	<p>Bohlale le kokoagwe ba rata dikhipha tša go fapana! Ke kgona go kamaka gore Bohlale ga a rate sekhipha se koko a se rekago!</p>

Sengwalwa	Go bala lekgetlo la pele (Go nagana kudu)
'Go lokile. Re tla go hweletša sekipha se tšhweu,' gwa realo Koko.	
Ge Bohlale a fihla gae o ile a tlogela mokotlana wa go reka mo tafoleng ka moraleng gomme a ya ka phapošing ya gagwe. O ile a dula mpeteng wa gagwe gomme a nagana ka disekhipha tšihle ka lebenkeleng la diaparo. Mmago Bohlale o ile a tla ka phapošing. O be swere sekipha ela e tšhweu. 'Naa o kgethile sona se?' a botšiša. Bohlale o ile a botša mmagwe seo se diragetšego kwa lebenkeleng la diaparo.	Bohlale o tlogela mokotla wa gagwe tafoleng. Seo se nkgontšha go kamaka gore Bohlale ga a rate sekipha se a se hweditšego kua lebenkeleng!
'Ke na le kgopolo,' gwa realo mmagwe gomme a tšwa ka phapošing. O ile a boa le dipene tša dikhokhi. 'O ka šomiša tše go thala seswantšho sa gago godimo ga sekipha ya gago se se mpsha!' a realo. Bohlale o ile a nagana ka dikhipha tše a di ratilego kua lebenkeleng gomme a thoma go thala.	Ke kgona go kamaka gore Bohlale o tla thala sekipha sa go swana le tše a di bonego kua mabenkeleng!
Ka morago, tatago Bohlale a mmitša gore a tlo ja matena. Bohlale o ile a apara sekipha sa gagwe se se mpsha. O ile a itebelela ka seiponeng. Bohlale a thabela se a se bonago! A kitimela ka moraleng.	Bona gore Bohlale o myemyela kudu bjang! Ke kgona go kamaka gore o rata sekipha sa gagwe se mpsha bjale!
Ge Palesa a bona sekipha ya Bohlale, a šupa seswantšho. 'Ke nyaka sekipha sa go swana le sa Bohlale!' a realo. Bohlale a lebelela mmagwe gomme bobedi ba myemyela.	Ke gopola gore Koko o rile difatanaga le dikgolomodumo ke tša bašemane fela. Eupša bona! Palesa le yena o a di rata. Ke kgona go kamaka gore banenyana ka moka ga ba rate dilo tša go swana.

Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše di kgonegago
Naa Bohlale o be a nyaka dikhipha tša mohuta ofe?	O be a nyaka sekipha sa kgolomodumo goba sa sefatanaga.
Naa kokoagwe o mo reketše sekipha efe?	Koko o mo reketše sekipha ya mmala o tee o mošweu.
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše di kgonegago
Ke eng se se dirago gore re kamake gore Bohlale o nyamišwa ke sekipha sa gagwe se se mpsha?	<ul style="list-style-type: none"> • O bonala a nyamile ka lebenkeleng. • O tlogela mokotlana tafoleng ka moraleng. • O dula mpeteng wa gagwe, a lebelega a nyamile. • O botša mmagwe ka tšohle tše di diregilego. • O thala godimo ga sekipha go se botsefatša, ka gore o be a sa rate ye kokoagwe a mo kgethetšego yona.

Go Bala Ka Sehlopha Sa Go Hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 5**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1 wa Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlaloša **mošongwana wa 2 wa Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Laboraro

Mešongwana Ya Bomolomo

Metsotso e 15

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, laodiša o Bontšhe)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo Phaphathing ya Tlotlontšu ya tabakgolo.
 - kakanyo
 - dumela
 - gana
 - kgetha

Morumokwano goba koša	Ditiro
Ke borokgo bja mang?	Šupa ka monwana
Bjo bja marangrang!	Laetša ka matsogo okare o itshwara borokgo
Ke hemepe ya mang?	Šupa ka monwana
Ya mebala bonang!	Laetša ka go phatlalatša matsogo
Dieta tšaka di kae?	Šupa maoto o phatlalatše matsogo
Jonna! Ke di lebetše gae!	Bea letsogo molomong go laetša go kgotsa

BEKE 5

BOKGONI BA GO ANEGA (BEKE YA PELE YA TABAKGOLO)

- 1 Arola barutwana ka dihlophana.
- 2 Efa sehlopha se sengwe le se sengwe letlakala la diswantšho tša bokgoni ba go anega.
- 3 Botša barutwana go nagana ka kanegelo ya go tsamaišana le diswantšho.
- 4 Efa barutwana motsotso goba e mebedi go nagana ka dikakanyo tša bona.
- 5 Sa go latela, morutwana o mongwe le o mongwe mo sehlopheng o swanetše go hwetša sebaka go abelana ka tsela yeo a bonago kanegelo ka gona.
- 6 Gopotša barutwana gore kanegelo tša bona e swanetše go ba tšeo ba ihlametšego tšona, eupša gape di swanetše go sepelelana le diswantšho!
- 7 Gopotša barutwana go theeletšana gabotse ge ba laodišetšana dikanegelo.
- 8 Leboga barutwana go abelana ka dikanegelo tša bona.

Temogo Ya Medumo Le Ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagiša Modumo O Moswa Le Mantšu

HLAGIŠA MODUMO

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima: /šw/
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana go boeletša modumo makgetlo a 3.
- 3 Botšiša barutwana: O ka nagana ka mantšu ao a nago le /šw/?
- 4 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **šweu, šwaba**

HLAGIŠA MANTŠU A MASWA

- 1 Biletša lentšu le lengwe le lengwe godimo o hlaboše lentšu ge o dutše o laetša papetlakgadima: **šwaba, šwabile, šweu**
- 2 Laetša barutwana lentšu le lengwe le le lengwe, ge o le gare o le bitša.
- 3 Kgopela barutwana go boeletša mantšu ge o dutše o bolela.
- 4 Kgomaretša mantšu a dipapetlakgadima mo godimo ga phaphathi ya go laetša medumo.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

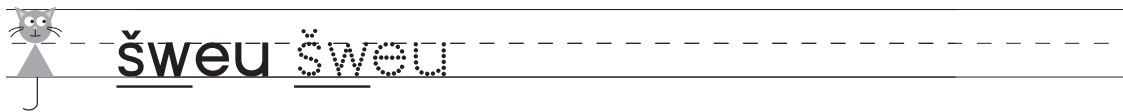
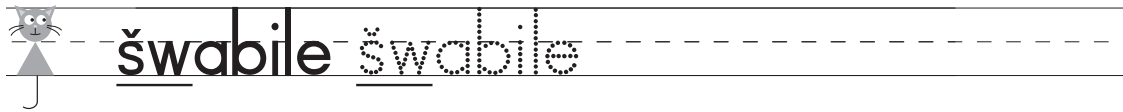
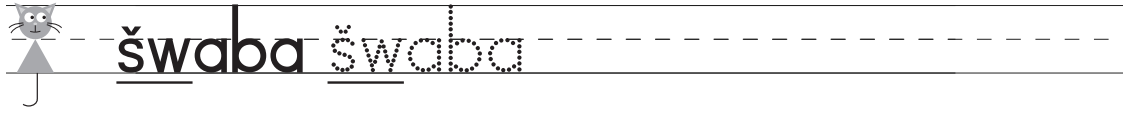
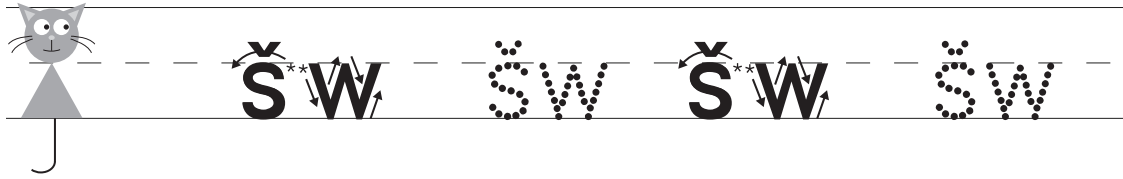

Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leleterere / mantšu / mafoko

- 1 Ruta barutwana go bopa ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane: **šw**
- 2 Laetša go ngwala dithlaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maleterere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maleterere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.
- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leleterere goba maleterere mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.
- 7 Barutwana ba swanetše go thalela modumo wo o lebagantšwego mo lentšung lefe kapa lefe le ngwadilwego.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go Ngwala:

Metsotso e 30

Beakanya Le Go Rulaganya

SEHLOGO: Ngwala ka nako yeo o humanego seaparo se se swa.

MOŠOMO: Ngwala ka nako yeo o humanego seaparo se se swa.

FREIMI YA GO NGWALA:

Ke humane...

Ke ikwele ke...ka lebaka la...

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono, barutwana ba tla tlaleletša ka lefoko go mošomo wo ba o ngwadilego ka Mošupologo.
- 2 Hlalosa gore lehono, barutwana ba tla ngwala ka tsela yeo ba ikwelego ka ge ba humana seaparo se se ntshwa.
- 3 Balela barutwana freimi ya go ngwala e ntshwa.
- 4 Šomiša **tšhupetšo** go bontšha barutwana gore o **nagana pele o ngwala.**
- 5 Botša barutwana kakanyo ya gago ya sethalwa sa gago, bjalo ka: Ke ikwele ke thabile ka gobane ka mehla ke be ke kganyoga jesi yeo ge kgaetšedi ya ka a e apere, gomme bjale ke ya ka!
- 6 Šomiša **tšhupetšo** go tlaleletša dintlha go sethalwa sa gago, bjalo ka: Kgaetšedi ya gago, tlhagiso ya sefahlego, mmala wa jesi ya gago bj.bj.
- 7 Hlaloša mantšu ao o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi wa lentšu le lengwe le lengwe**, bjalo ka: Ke ikwele ke thabile ka gobane ka gobane ke ratile jesi!
- 8 Phumula mohlala wa gago mo letlapeng. Hlalosa gore se ke mohlala fela, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.

DITAELO TŠA BOMOLOMO

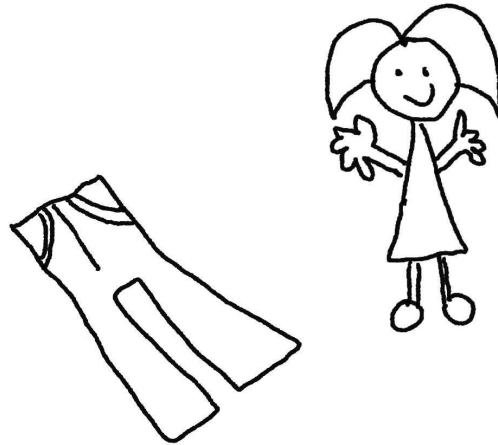
- 1 Gopodišiša mantšu a maikutlo le barutwana.
- 2 Ngwala mantšu mo letlapeng, bjalo ka: mantšu a maikutlo le barutwana.
- 3 Botšiša barutwana: Naa maikutlo a gago ebile afe ge o humana seaparo sa gago se se ntshwa? Ke ka lebaka la eng?
- 4 Laela barutwana go **nagana pele ba ngwala**
- 5 Bitša barutwana ba 2 go iša go ba 3 go go botša gore ba ikwele bjang.
- 6 Ba swanetše gore: Ke ikwele ke...ka gobane...
- 7 Hlaloša gore barutwana ba tla ka se sebaka ba tla thala le go ngwala dikakanyo tša bona!

GO NGWALA

- 1 Efa barutwana dipuku.
- 2 Ge barutwana ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikonferense tše dinnyane.**
- 3 Kgopela barutwana go go botša ka dingwalwa tša bona.
- 4 Thuša bana go tlatša sešupo.
- 5 Hlohleletša barutwana.

SOKOLOGA GOMME O BOLELE

- 1 Ge go setše metsotso e 2 go iša go e 3, laela barutwana go bea diphensele tša bona.
- 2 Laela barutwana gore ba **sokologe gomme ba bolele** le wa mphato ka dithalwa tša bona.
*Kgomaretša dingwalwa **tekano ya mahlo a** barutwana ka phaphošing. Se se thuša barutwana go rerišana ka tabakgolo.*

Ke hmadne borokgo bjo boswa bja
mdrangrang!

Ke ikwele ke thabile kudu ka gobdne borokgo
bjo ke bjo bo botse kudu!

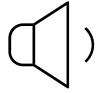
Go Bala Ka Sehlopha Sa Go Hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 5**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1 wa Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena..
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labone

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go kgaogantšha le go kopanya

KE A DIRA...

- 1 Thoma ka lentšu go thutong ya Labobedi.
- 2 Bitša lentšu: **mareu**
- 3 Kgaogantšha lentšu go ba modumo ka botee go ba modumo o ikemetšego ka nnoši:
/m/-/a/-/r/-/eu/
- 4 Bitša modumo wa mathomo wa lentšu: /m/
- 5 Bitša modumo wa bobedi wa lentšu: /a/
- 6 Bitša modumo wa boraro wa lentšu: /r/
- 7 Bitša modumo wa mafelelo wa lentšu: /eu/
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **mareu**
- 9 Laetša go šupa le go kopantšha medumo go bopa lentšu: /ma/-/reu/ = **mareu**
- 10 Boeletša se ka lentšu la go tšwa thutong ya Laboraro: **šwaba**

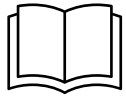
RE A DIRA...

- 1 Thoma ka lentšu la go tšwa thutong ya Labobedi.
- 2 Bitša lentšu: **dipeu**
- 3 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa mathomo wa lentšu? /d/
- 4 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa bobedi wa lentšu? /i/
- 5 Botšiša barutwana: Ke modumo ofe wa boraro wa lentšu? /p/
- 6 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa mafelelowa lentšu? /eu/
- 7 Kgopela barutwana go kgaogantšha lentšu go ba modumo o ikemetšego o nnoši: /d/-
/i/-/p/-/eu/
- 8 Ngwala lentšu: **dipeu**
- 9 Laela barutwana go kopanya medumo ya lentšu mmogo le wena: /di/-/peu/ = **dipeu**
- 10 Boeletša se ka lentšu la morago la thuto ya Laboraro: **šwabile**

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go Bala Ka Go Abelana:

Metsotso e 15

Go Bala Lekgetlo La Bobedi

MAANO A GO BALA: GO KAMAKA

Sengwalwa	Go bala lekgetlo la bobedi (Go nagana kudu)
<p><u>Sekhipha sa Bohlale se se swa</u></p> <p>E be e le Mokibelo. Bohla o be a eya mabenkeleng le kokoagwe. 'A re ye!' gwa bitša Koko. Bohlale a kitimela ka moraleng. Bohlale le kokoagwe ba feta dikolobe di eja.</p> <p>Ba feta banenyana ba raloka kgati. Ba feta mosadi a anega diaparo.</p>	<p>Bohlale o ile a kitimela ka moraleng. Ke kgona go kamaka gore o thabetše go ya mabenkeleng.</p>
<p>Mafelelong, ba fihla mmileng o mogolo. Thekisi e be e le kgauswi le go fihla!</p>	
<p>Bohlale o be a lebeletše ka ntle ga lefastere tsela ka moka. A bona sefatanaga sa kgale, sa go robega. A bona dinku. Ke moka, a bona maswao a mantis a mebalabala. Ba be gorogile toropong! Thekisi e ile ya ema. 'A re ye!' gwa realo Koko.</p>	
<p>La mathomo, ba ile ba ya pankeng. Ke moka, ba ya posong. Mafelelong, ba ya lebenkeleng la diaparo.</p> <p>'Ke tla go rekela selo se sengwe se se mpsha. Mmapelo o ja serati e kgethele Bohlale,' Koko a realo.</p>	<p>Bohlale o thakgadišwe fela ke go ya lebenkeleng la diaparo. Ke kgona go kamaka gore o ile toropong le koko fela go ya lebenkeleng la diaparo.</p>
<p>'Ke rata se,' gwa realo Bohlale, a šupa sekhipha se se tala sa go seswantšhwa kgolomodumo mo pele.</p> <p>'Seo ke sa bašemane,' gwa realo Koko.</p> <p>'Eupša ke rata dikgolomodumo,' Bohlale a realo.</p> <p>'O lebeletše diaparo tša bašemane!' gwa realo Koko.</p> <p>'Mmallo! Ke rata se!' Bohlale a realo, a lebeletše sekhipha sa go ba le seswantšhwa sa lori mo pele.</p> <p>Koko a šikinya hlogo. 'Go reng?' gwa botšiša Bohlale. Koko a sepelela kgakala.</p>	<p>Ke kgona go kamaka gore Bohlale le kokoagwe ba na le dikgopolo tša go fapana ka tšeo banenyana ba swanetšego go di apara.</p>
<p>'O nagana eng ka se?' gwa botšiša Koko.</p> <p>'Eupša Koko, ga ke rate pinki,' gwa realo Bohlale.</p> <p>'Banenyana ka moka ba rata pinki!' gwa realo Koko.</p>	<p>Lebelela seswantšho! Ke kgona go kamaka gore Bohlale o ikwa a nyamile. Bohlale o swanetše go ikwa a nyamile ka gobane Koko o mmoditše gore a ka kgona go kgetha, eupša bjale o gana dikhipha ka moka tše Bohlale a di ratago!</p>

Sengwalwa	Go bala lekgetlo la bobedi (Go nagana kudu)
<p>'Eya, ke nna ngwanenyana eupša ga ke e rate,' Bohlale a nagana.</p> <p>'Go lokile. Re tla go hweletša sekipha se tšhweu,' gwa realo Koko.</p>	
<p>Ge Bohlale a fihla gae o ile a tlogela mokotlana wa go reka mo tafoleng ka moraleng gomme a ya ka phapošing ya gagwe. O ile a dula mpeteng wa gagwe gomme a nagana ka disekhipha tšihle ka lebenkeleng la diaparo. Mmago Bohlale o ile a tla ka phapošing. O be swere sekipha ela e tšhweu.</p> <p>'Naa o kgethile sona se?' a botšiša.</p> <p>Bohlale o ile a botša mmagwe seo se diragetšego kwa lebenkeleng la diaparo.</p>	<p>Bohlale o swanetše go ba a nyamišwa ke gore Koko ga se a mo dumelele go kgetha sekipha se a se ratago. Bohlale wa batho ga a nyake le go ntšha sekipha sa gagwe se se mpsha ka mokotlaneng!</p>
<p>'Ke na le kgopolo,' gwa realo mmagwe gomme a tšwa ka phapošing. O ile a boa le dipene tša dikhokhi.</p> <p>'O ka šomiša tše go thala seswantšho sa gago godimo ga sekipha ya gago se se mpsha!' a realo. Bohlale o ile a nagana ka dikhipha tše a di ratilego kua lebenkeleng gomme a thoma go thala.</p>	<p>Mmago Bohlale o mo thuša go dira sekipha se a se ratago. Ke kgona go kamaka gore mmago Bohlale o mo dumelela go apara selo se sengwe le se sengwe se a se ratago.</p>
<p>Ka morago, tatago Bohlale a mmitša gore a tlo ja matena. Bohlale o ile a apara sekipha sa gagwe se se mpsha. O ile a itebelela ka seiponeng. Bohlale a thabela se a se bonago! A kitimela ka moraleng.</p>	
<p>Ge Palesa a bona sekipha ya Bohlale, a šupa seswantšho. 'Ke nyaka sekipha sa go swana le sa Bohlale!' a realo. Bohlale a lebelela mmagwe gomme bobedi ba myemyela.</p>	<p>Bohlale o myemyelela mmagwe. Ke kgona go kamaka gore mmago Bohlale o mo thušitše gore a ikwe bokaone.</p>

Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše kgonegago
Naa ke eng se Bohlale le kokoagwe ba sa kwanego ka sona?	<ul style="list-style-type: none"> Ga ba kwane ka sekipha se Bohlale a swanetšego go se hwetša. Ga ba kwane ka seo bašemane le banenyana ba se ratago.
Naa mmago Bohlale o dira eng go thuša gore a kwe bokaone?	<ul style="list-style-type: none"> O a theeletša ge Bohlale a nyamile. O mo fa dipene tša koki. O mmošša gore a ka thala selo se sengwe le se sengwe se a se ratago.
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše kgonegago
Ke ka lebaka la eng ge Bohlale a nyamile?	<ul style="list-style-type: none"> Ke ka lebaka la gore Koko o rile 'aowa' go dikhipha ka moka tše a di kgethilego. Ke ka lebaka la gore Koko mmoditše gore dilo tše a di ratago ke tša bašemane. Ke ka lebaka la gore Koko o mmoditše gore o swanetše go rata pinki. Ke ka lebaka la gore Koko ga se a dumelela Bohlale a kgetha selo se a tlogago a se rata.

Sehlopha Sa Go Bala Ka Go Hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 5**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlaloša **mošongwana wa 2 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetsa gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labohlano

Ditiro Tša Go Bolela

Metsotso e 15

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Swara o Bontšhe)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - ponagalo
 - kgetha
 - kgopolotee

Morumokwano goba koša	Ditiro
Ke borokgo bja mang?	<i>Šupa ka monwana</i>
Bjo bja marangrang!	<i>Laetša ka matsogo okare o itshwara borokgo</i>
Ke hempe ya mang?	<i>Šupa ka monwana</i>
Ya mebala bonang!	<i>Laetša ka go phatlalatša matsogo</i>
Dieta tšaka di kae?	<i>Šupa maoto o phatlalatše matsogo</i>
Jonna! Ke di lebetše gae!	<i>Bea letsogo molomong go laetša go kgotsa</i>

BEKE 5

POLEDIŠANO YA SENGWALWA SA GO BALA KA GO ABELANA

- 1 Ngwala freimi ya poledišano mo letlapeng:
Mo kanegelong ...
Karolwana ye ke e ratago ke...
Ge nkabe ke le Bohlale, ke nagana ke tla ikwa...ka gobane...
- 2 Balela freimi ya poledišano le barutwana.
- 3 Bea barutwana ka **dihlophana**.
- 4 Botša barutwana gore o mongwe le o mongwe o swanetše go hwetša sebaka go araba potšišo e nngwe le e nngwe ya poledišano.
- 5 Tanya šedi ya barutwana.
- 6 Botšiša barutwana ba go fapana goba sehlopha se se itšeng go abelana ka dikarabo tša bona.
- 7 Ge dikarabo di fošagetše, ba phošolle.
- 8 Leboga barutwana ka maitapišo a bona.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go hwetša mantšu

Ngwala tafolana ye mo letlapeng e be le medumo yeo o ithutileng yona nako ya go feta mmogo le yeo e rutilwego ka Labobedi le ka Laboraro.

eu	šw	p
m	a	r
g	d	i
b	l	e

LAETŠA

- 1 Gopotša barutwana medumo ya beke: /**eu**/ le /**šw**/
- 2 Lebeledišiša medumo kamoka le ditswakanywa mo letlapeng.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go dira mafoko go bopa mantšu ka medumo le ditswakanywa moo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Bontšha barutwana go bopa mantšu ka medumo ye e nepišitšwego, bjalo ka: /**m**/-/**a**/-/**r**/-/**eu**/ = **mareu**
- 5 Gopotša barutwana ba ka bopa lentšu ba šomiša medumo e fe kapa efe – e sego fela /**eu**/ **goba** /**šw**/
- 6 Bontšha barutwana go dira lentšu le lengwe, bjalo ka: /**d**/-/**i**/-/**l**/-/**a**/ = **dila**

BARUTWANA BA DIRA

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala gomme ba ngwale sehlogo: **eu**, **šw**
- 2 Laela barutwana ba thome go ngwala.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go hwetša le go bopa mantšu a mantši go ya le ka mo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Dumelela barutwana go swaya mošomo wa bona. Bontšha barutwana gore mantšu a, a bopiwa bjang (le amangwe): **peu**, **mareu**, **mageu**, **dipeu**, **šwaba**, **šwabile**, **šweu**, **dila**, **madi**, **rema**, **gama**, **mmala**, **baagi**

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go Bala Ka Go Abelana:

Metsotso e 15

Go Bala La Mafelelo

MAANO A TEKATLHALOGANYO: AKARETŠA/ GO KAMAKA

LAETŠA SENGWALWA

- 1 Dudiša barutwana ditafoleng tša bona, ba ntšhe dipuku tša goba letlakala le leswa, diphensele le dikryone..
- 2 Hlalosa gore lehono barutwana ba tla **kamaka le go thala** ka seo se ka diragalago ge kanegelo e tšwela pele.
- 3 **Šupetša** gore o kamaka bjang ka seo se tlogo go direga, bjalo ka: Ke nagana gore sa go latela, Palesa o tla tsea sekhipha sa go se be le selo kua mabenkeleng
- 4 Thala seswantšho sa Palesa mo letlapeng a tšea sekhipha fela kua mabenkeleng.
- 5 Sa go latela, botša barutwana gore ba tla ba le ponkakanyo ka selo se sengwe go tšwa sengwalweng.
- 6 Kgopela barutwana gore ba tswalele mahlo ba thekge ditho. Ba balele sengwalwa gape.
- 7 Kgopela barutwana gore ba bule mahlo, gomme ba thale dikakanyo tša bona ka seo se tlogo latela ge kanegelo e tšwela pele.
- 8 La mafelelo, kgopela barutwana go **sokologa ba bolele** gomme ba abelane le wa mphato ka seo ba se thadilego.

Go Bala Ka Sehlopha Sa Go Hlahlwa

Metsotso 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 5**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Tshekatsheko ya polelo ya mafelelo a beke Metsotso e 15

- 1 Tanya šedi ya barutwana mo legogong mafelelong a letšatši.
- 2 Dira sebaka sa ditshekatsheko tša polelo beke le beke. Ke kgetho ya gago go hlakanya ditshekatsheko tša go ithuta tša Sepedi le tša Sekgowa.
- 3 Gopola go fa barutwana sebaka sa go 'Sokologa le go bolela' ba ahlaahle dikokwanarabo tša bona le wa mphato. Ke moka, kgetha barutwana ba mmalwa go abelana ka dikokwanarabo tša bona le phaphoši ka bophara.
- 4 Šomiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo go hlahla karolwana ya polelo ya poledišano ya gago:
 - a Naa ke efe tabakgolo ya polelo ya rena ya beke?
 - b Ke kanegelo efe yeo le e badilego mmogo?
 - c Ke mantšu afe a maswa o a ratilego bekeng ye?
 - d Ke eng se o ithutilego sona bekeng ye?
 - e Naa re ngwadile ka eng bekeng ye?
 - f Naa go ngwala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - g Naa go bala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - h Ke eng seo o ikgantšhago ka sona bekeng ye?
- 5 La mafelelo, botša barutwana go nagana ka dilo tše pedi tše ba tlogo go botša ba malapa a bona ka seo ba ithutilego ka sona le ka tsela yeo ba kaonafetšego ka gona bekeng ye mabapi le mošomo wa bona.

Ela hloko: Tšhepidišo ya go lebelela morago le go itekola ke karolwana e bohlokwa kudu ya go ithuta. O kgopelwa gore o seke wa tshediša mošongwana wo wa beke mahlo le ga tee.

Mphato 1

KOTARA 3

Beke

6

TABAKGOLO:

Tšohle ka diaparo

Go Lokiša Phaphoši

- 1 Ge beke e thoma, kgonthišiša gore phaphoši ya gago e a bogega ebile e hlwekile.
- 2 Bea nakong le go tlatša diphaphathi tša go laetša, mabota a tabakgolo le ditafola.
- 3 Bjale, lokiša mantšu a papetlakgadima mantšu a tabakgolo le tšhupetšo ao a hlokegago.
- 4 Tlatša dilo mo leboteng la tafoleng ya tabakgolo ya go ba le maatlakgogedi go barutwana, mohlala: diswantšho tša diaparo tša go fapafapana.
- 5 Dira dinyakišišo mo maranrang a teknolotši(ithanete) go itokišetša tabakgolo. Mohlala: dira dinyakišišo tša diaparo tša go fapafapana go tšwa lefaseng ka bophara.
- 6 Kgonthišiša gore dipuku tša barutwana tša go ngwala le dipukutšhomo tša DBE di swailwe, gomme di phuthilwe gabotse mo di dulago gona.
- 7 Kgonthišiša gore dipuku tše dikgolo ka moka, tša go bala le tša bokgobapuku di ka lenaneo.

Mešongwana Ye E Okeditšwego

Mešongwana ye e ka šomišwa bjalo ka mošomo wa go ikemela wa barutwana ba go fetša mošomo wa bona ka pela GOBA ge o le gare o dira kelo mo barutwaneng.

Mošongwana wa 1: DBE Pukutšhomo 2: Letlakala la 26 le Letlakala la 27,
Mošomo wa mantšu

Mošongwana wa 2: DBE Pukutšhomo 2: Letlakala la 28 & 29, A re ngwaleng

Mošongwana wa 3: DBE Pukutšhomo 2: Letlakala la 30, Mošomo wa mantšu.

Mošongwana wa 4: Thala seswantšho sa motho o mongwe a ikwago a lokologile go apara.

Mošupologo

Ditiro Tša Go Bolela

Metsotso e 15

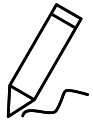
BOELETŠA TABAKGOLO: GO HWETŠA TSEBO YEO BA NAGO LE YONA.

- 1 Bontšha barutwana seswantšho sa Fadzi a lekantšha borokgo bo bo swa ka gare ga puku e kgolo ya dikanegelo: Borokgo bjo bo phethegilego
- 2 Botša barutwana gore re tšwela pele ka tabakgolo ya rena: Tšohle ka diaparo
- 3 Thala sediko le leina la tabakgolo mo magareng ga letlapa.
- 4 Botšiša barutwana: *Ke eng seo le se tsebago ka tabakgolo ye?*
- 5 Ngwala dikakanyo tša barutwana go dikologa mmaphahlogo. Dikakanyo tša go swana di ngwale felo go tee.
- 6 Ge barutwana ba palelwa go fetola, botšiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo:
 - a Naa ke neng mo o nyakago diaparo tše di swa?
 - b Naa ke ka lebaka la eng re apara diaparo?
 - c Naa ke dife tše dingwe tša diaparo tša go fapafapana go ralala le lefase?

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Diragatša, Laodiša o Bolele)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - dula botse
 - ga bo dule botse
 - bogolo
 - lekana

Morumokwano goba koša	Ditiro
Ke borokgo bja mang?	<i>Šupa ka monwana</i>
Bjo bja marangrang!	<i>Laetša ka matsogo okare o itshwara borokgo</i>
Ke hempe ya mang?	<i>Šupa ka monwana</i>
Ya mebala bonang!	<i>Laetša ka go phatlalatša matsogo</i>
Dieta tšaka di kae?	<i>Šupa maoto o phatlalatše matsogo</i>
Jonna! Ke di lebetše gae!	<i>Bea letsogo molomong go laetša go kgotsa</i>

Mongwalo

Metsotso e 15

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala.
- 2 Biletša barutwana medumo le mantšu a a latelago gore ba a ngwale:
 - a peu
 - b mareu
 - c mageu
 - d dipeu
 - e šwaba
 - f šwabile
 - g šweu
- 3 Sa go latela, botša barutwana gore ba ntšhe dikryone gomme ba swaye mošomo wa bona.
- 4 Ka bothakga ngwala medumo le mantšu mo letlapeng.
- 5 Tšea dipuku mafelelong a letšatši, gomme o ngwale dintlha ka bao ba nyakago thušo.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go Bala Ka Go Abelana:

Metsotso e 15

Pele re bala

MAANO A TEKATLHALOGANYO: PHOPHOLETŠA

- 1 Dudiša barutwana mo legogong gore ba kgone go bona puku e kgolo.
- 2 Bula puku e kgolo mo kanegelong: Borokgo bjo bo phethegilego
- 3 Phetla puku o ba laetša diswantšho tša letlakala le lengwe le le lengwe, o ba botšiša gore ba nagana gore go direga eng.
- 4 Thuša barutwana go kopanya diswantšho, gore ba kgone go hwetša todi ya gore kanegelo e bolela ka eng.
- 5 Hlagiša tlotlontšu e mpsha ntšhwa mo dikarolwaneng tša maleba mo kanegelong.
- 6 Bala kanegelo ka moka gatee, o sa eme.

Go Ngwala:

Metsotso e 30

Beakanya Le Go Rulaganya

SEHLOGO: Itire o kare o Fadzi. Ngwalela tatago karata ya go leboga!

MOŠOMO: Ngwala karata ya go leboga.

FREIMI YA GO NGWALA

Dumela Tate,

Ke leboga ge o...

TŠHUPETŠO

- 1 Hlaloša gore lehono, barutwana ba tla itira okare ke bona Fadzi go tšwa pukung e kgolo ya dikanegelo. Ba tla ngwala karata ya go leboga.
- 2 Hlalosa gore barutwana ba tla dira karata ya bona. Tšea pampiri yeo e sego ya ngwalelwa selo gomme o laetše barutwana gore ba mene bjang karata ka diripa tše pedi.
- 3 Hlalosa ka pele ga karata, barutwana ba tla thala seswantšho se se botse gomme ba ngwale mantšu a a latelago: Ke a leboga
- 4 **Thala mapokisana mo letlapeng go laetša bokapele le bokagare ba karata.**
- 5 Šomiša **tšhupetšo** go thala ka pele ga karata.
- 6 Šomiša **tšhupetšo** go bontšha barutwana gore o **nagana pele o ngwala**.
- 7 Botša barutwana kakanyo ya gago ya go ngwala, bjalo ka: Ge nkabe ke le Fadzi. Ke tla rata go leboga tate ge a se a mfelela pelo Nakong yeo ke bego ke lekantšha marokgo ka moka.
- 8 Hlaloša mantšu ao o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi wa lentšu le lengwe le le lengwe**, bjalo ka: Dumela Tate, Ke a leboga ge o bile le pelo e telele kua mabenkeleng.
- 9 Phumula mohlala mo letlapeng. Hlalosa gore se e be e le fela mohlala, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.

DITAELO TŠA BOMOLOMO

- 1 Gopodišiša tše dingwe tša dilo tša go fapafapana tšeo Fadzi a ka dithabela le barutwana.
- 2 Ngwala mantšu mo letlapeng, bjalo ka: go se fele pelo, go loka, go fetola mogopolo, go kwešiša, go thuša bj.bj.
- 3 Botšiša barutwana: Ge nkebe o le Fadzi, naa o nagana gore ke eng seo o tla be o se leboga?
- 4 Laela barutwana go **nagana pele ba ngwala**.
- 5 Bitša barutwana ba 2 go iša go ba 3 go go botša gore ba nagana gore Fadzi o ikwa a lebogela eng.
- 6 Ba swanetše gore: Ke leboga ge...
- 7 Hlaloša gore barutwana ba tla thala seswantšho gomme ba ngwale dikakanyo tša bona!

GO NGWALA

- 1 Efa barutwana matlakala a go se ngwalelwe selo.
- 2 Laela barutwana go mena matlakala ka diripa tše pedi bjalo ka karata.
- 3 Ge barutwana ba dutše ba ngwala, sepela ka phaphošing o feletše **dikonferense tše di kopana.**
- 4 Kgopela barutwana go go botša ka dingwalwa tša bona.
- 5 Thuša barutwana go tlatša sešupo.
- 6 Hlohleletša barutwana.

SOKOLOGA O BOLELE

- 1 Ge gona le metsotso e 2 go iša go 3 e setšego, laela barutwana gore ba beye diphensele tša bona.
- 2 Laela barutwana gore ba **sokologe ba bolele** le wa mphato ka dithalwa tša bona.

*Kgomaretša dingwalwa **tekano ya mahlo a** barutwana ka phaphošing. Se se thuša barutwana go rerišana ka tabakgolo.*

Sehlopha Sa Go Bala Ka Go Hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 6**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labobedi

Temogo Ya Medumo Le Ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagiša Modumo O Moswa Le Mantšu

HLAGIŠA MODUMO

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima: /**kh**/
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana go boeletša modumo makgetlo a 3.
- 3 Botšiša barutwana: O ka nagana ka mantšu ao a nago le /**kh**/?
- 4 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **khuru, khupa**

HLAGIŠA MANTŠU A MASWA

- 1 Biletša lentšu le lengwe le lengwe godimo o hlaboše lentšu ge o dutše o laetša papetlakgadima: **khuta, khupa, mokhukhu, khuru**
- 2 Laetša barutwana lentšu le lengwe le le lengwe, ge o gare o le bitša.
- 3 Kgopela barutwana go boeletša mantšu ge o dutše o bolela.
- 4 Kgomaretša mantšu a dipapetlakgadima mo godimo ga phaphathi ya go laetša thutomedumo.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

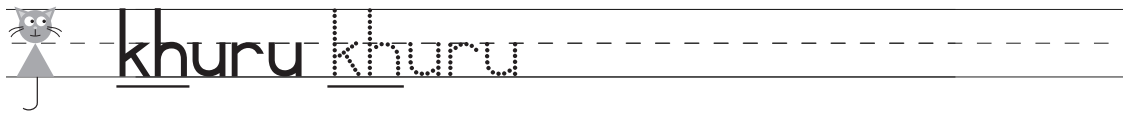
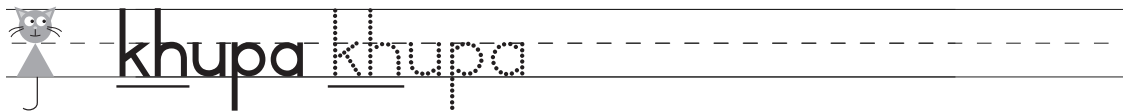
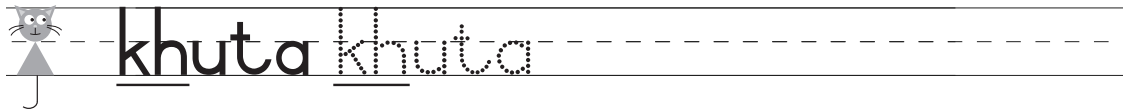
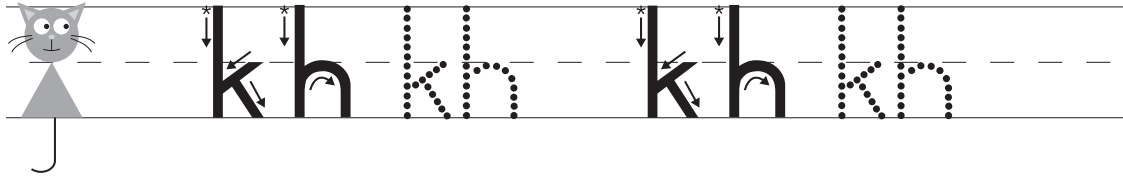
Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leleterere goba maleterere/mantšu/mafoko

- 1 Ruta barutwana go bopa ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane: **kh**
- 2 Laetša go ngwala dithlaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o leatše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maleterere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maleterere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.
- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leleterere goba maleterere mo letlapeng.

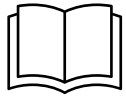
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.
- 7 Barutwana ba swanetše go thalela modumo wo o lebantšwego mo lentšung lefe kapa lefe le ngwadilwego.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go Bala Ka Go Abelana:

Metsotso e 15

Go Bala Lekgetlo La Pele

MAANO TEKATLHALOGANYO: KE A AKANYA

Sengwalwa	Go bala lekgetlo la pele (Go nagana kudu)
<p>Borokgo bjo bo phethegilego</p> <p>Fadzi o be a hloile diaparo tše mpsha. O be a rata diaparo tša boleta, tša go dula gabotse tše di šetše di aperwe abile di hlatswitše tšatši ka tšatši. Eupša nnete ke gore, borokgo bja gagwe bo be bo se sa mo lekana gabotse. E šetše e le dikgwedi bo mo pata. Ke gore, go fihlela letšatši le konopi e ilego ya kgaoga.</p>	<p>Mmallo! Ke akanya gore naa Fadzi o tla kgona go lahla borokgo ba gagwe ba kgale, ba go dula gabotse?</p>
<p>Fadzi o ile a leka go khutiša se, eupša ge mmagwe a lemoga, o ile a thoma go sega. 'Go lekane! Bjale ke nako ya borokgo bjo bo swa!' a bega.</p>	<p>Ke akanya gore ke ka lebaka la eng Fadzi a ile a leka go khutiša konopi ya go kgaoga? E swanetše go ba e le ka lebaka la gore ga a nyake borokgo bjo bo swa!</p>
<p>Ka morago ga matšatši a mmalwa, ge Fadzi le tatagwe ba ya mabenkeleng mmogo, o ile a ngala tsela ka moka. 'Ga ke nyake borokgo bjo bo swa!' a nagana.</p>	
<p>Tatago Fadzi o ile a mo thuša go kgobokanya marokgo a ditaele tša go fapana tša bogolo bja gagwe. O ile a tsena ka phaphošing ya go itekantšha.</p> <p>'Ke tla ema ka ntle. O tla mpotša ge o hweditše borokgo bjo o bo ratago,' a realo.</p>	<p>Ke akanya gore ekaba Fadzi o tla hwetša borokgo bo a bo ratago bjale ka ba gagwe ba kgale?</p>
<p>Sa pele, Fadzi o ile a lekantšha borokgo bjo bo botsana bjo boso. 'Mo gongwe ga bo a befa kudu?' a nagana ge a bo tloša hangareng. Eupša ge a bo lekantšha, lešela le be le sa iketliše. O be a kwala le le makgwakgwa o kare le gohla letlalo la gagwe.</p> <p>'Ga ke nyake borokgo bjo bo swa!' a nagana.</p>	<p>Fadzi o tloga a ka se tšeye borokgo bjo ka gore o be a sa kwe bo mo dula gabotse! Ke akanya gore o tla hwetša borokgo bofe?</p>
<p>Sa go latela, Fadzi o ile a lekantšha borokgo bja go ba le setaele bja botalalerata ba go fifala.</p> <p>'Mohlomongwe ke tla lebelelega ka bjo?' a nagana ge a bo tloša hangareng. Eupša ge a bo lekantšha, lešela le be le gwagwaletše. O be a ikwa e ke ga a kgone go sepela. Ge a leka go kota moswe, borokgo bo be bo mo akaretša letheka.</p> <p>'Ga ke nyake borokgo bjo bo swa!' a nagana.</p>	<p>Borokgo bjo botalalerata ga bo dule gabotse, ka fao Fedzi a ka se bo reke. Ke akanya gore naa o tla hwetša borokgo bo a bo ratago?</p>
<p>Morago ga fao, Fadzi o ile a lekantšha borokgo bjo bokhwibidu ba go taga.</p>	

Sengwalwa	Go bala lekgetlo la pele (Go nagana kudu)
<p>'Mohlomongwe bo tla dula gabotse?' a nagana ge a bo tloša hangareng. Eupša ge a bo lekantšha, bo be bo le malabulabu. Bo be bo le boima. Gomme o be a tshwenyega gore bo tla wela fase ge a kitima a bapala ka bona.</p> <p>'Ga ke nyake borokgo bjo bo swa!' a nagana.</p>	
<p>'Go ya bjang ka moo?' Tatago Fadzi a bitša go tšwa ka ntle ga phaphoši ya go lekantšha.</p> <p>'Ga ke kgone go hwetša borokgo bjo ke bo ratago,' a realo, a apara borokgo ba gagwe ba go phethega.</p>	Ke akanya gore Fadzi o tla hwetša borokgo bofe? A ka se apara borokgo ba gagwe ba kgale, ba go phethagala go ya go ile!
<p>Ge Fadzi a hwetša tatagwe, o be a eme kgauswi le raka ya dikhethe tša go bulega, tša matšoba. Mahlo a Fadzi a ile a taga. 'Naa tše tšona di bjang?' a botšiša, 'Nka lekantšha dikhethe?'</p> <p>'O di rata go feta marokgo?' a botšiša.</p> <p>Fadzi a dumela ka hlogo.</p>	Mmalo! Ke akanya gore naa o tla hwetša sekhethe se a se ratago?
<p>Ge Fadzi a apara sekhethe sa mathomo, o tsebile gore se lokile. Lešela la sona le be le le boleta. Se be se kwala boreledi letlalong la gagwe. Se be se sa kwale se gwagwaletše. Ge a dula fase, se be se otloga gabotse mo go nyakegago. Se be se kwala se na le boiketlo bjale ka borokgo ba gagwe ba kgale, ba go phethagala.</p>	Fadzi ga se a hwetša borokgo bjo bo swa eupša o hweditše sekhethe se se swa.
Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše di kgonegago
Naa Fadzi o lekantšhitše borokgo bja mohuta ofe?	O lekantšhitše borokgo bjo boso, bo botalalerata ba go fifala, le bjo bo khwibidu ba go taga.
Naa Fadzi o hweditše eng kua lebenkeleng?	O hweditše sekhethe sa go phethagala se se swa.
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše di kgonegago
Ke ka lebaka la eng Fadzi a be a sa nyake borokgo bjo bo swa?	<ul style="list-style-type: none"> Ke ka lebaka la gore o hweditše sekhethe sebakeng sa borokgo. Ke ka lebaka la gore ga go borokgo ba go mo dula gabotse, eupša sekhethe se mo dula gabotse. Ke ka lebaka la gore borokgo bjo boso bo a bo lekantšhitšego bo be bo kwala makgwakgwa le go ngapa mo letlalong la gagwe. Ke ka lebaka la gore borokgo bjo botalalerata bo be bo kwala bo gwagwaletše. Ke ka lebaka la gore borokgo bjo bo khwibidu bo be bo kwala bo le boima bo le malabulabu. Ke ka lebaka la gore sekhethe se be se kwala se lokile ge a se apara!

Go Bala Ka Sehlopha Sa Go Hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 6**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1** wa **Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2** wa **Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Laboraro

Ditiro Tša Go Bolela

Metsotso e 15

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, laodiša o Bontšhe)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - malabulabu
 - rephile
 - tshwara

Morumokwano goba koša	Ditiro
Ke borokgo bja mang?	Šupa ka monwana
Bjo bja marangrang!	Laetša ka matsogo okare o itshwara borokgo
Ke hemepe ya mang?	Šupa ka monwana
Ya mebala bonang!	Laetša ka go phatlalatša matsogo
Dieta tšaka di kae?	Šupa maoto o phatlalatše matsogo
Jonna! Ke di lebetše gae!	Bea letsogo molomong go laetša go kgotsa

BOKGONI BJA GO ANEGA

- 1 Arola barutwana ka dihlophana.
- 2 Efa sehlopha se sengwe le se sengwe letlakala la diswantšho tša bokgoni ba go anega.
- 3 Gopotša barutwana gore beke ya go feta, ba ihlametše dikanegelo ka diswantšho.
- 4 Beke ye, barutwana ba swanetše go šoma mmogo e le sehlopha go tšea sephetho ka mabapi le kanegelo ya sehlopha.
- 5 Gopotša barutwana gore kanegelo tša bona e swanetše goba tšeo ba ihlametšego tšona, eupša gape di swanetše go sepelelana le diswantšho!
- 6 Tanya šedi ya barutwana.
- 7 Kgopela sehlopha se 1 go iša go tše 2 go abelana ka kanegelo ya sehlopha sa bona.
- 8 Leboga barutwana go abelana ka dikanegelo tša bona.

Temogo Ya Medumo Le Ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagiša Modumo O Moswa Le Mantšu

HLAGIŠA MODUMO

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima: /ii/
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana go boeletša modumo makgetlo a 3.
- 3 Botšiša barutwana: O ka nagana ka mantšu ao a nago le /ii/?
- 4 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **tiiša, bodiidi**

HLAGIŠA MANTŠU A MASWA

- 1 Biletša lentšu le lengwe le lengwe godimo o hlaboše lentšu ge o dutše o laetša papetlakgadima: **diila, tiiša, bodiidi**
- 2 Laetša barutwana lentšu le lengwe le le lengwe, ge o le gare o le bitša.
- 3 Kgopela barutwana go boeletša mantšu ge o dutše o bolela.
- 4 Kgomaretša mantšu a dipapetlakgadima mo godimo ga phaphathi ya go laetša medumo.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

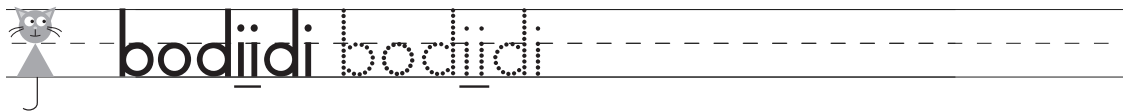
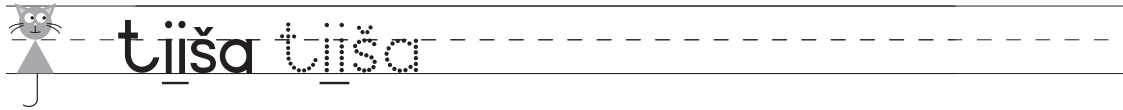
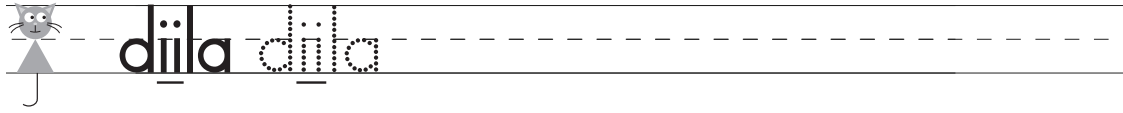
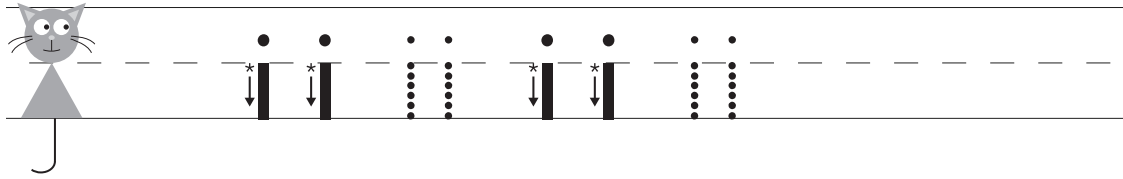

Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leleterere / mantšu / mafoko

- 1 Ruta barutwana go bopa ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane: **ii**
- 2 Laetša go ngwala dithlaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maleterere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maleterere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.
- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leleterere goba maleterere mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.
- 7 Barutwana ba swanetše go thalela modumo wo o lebagantšwego mo lentšung lefe kapa lefe le ngwadilwego.

Go Ngwala:

Metsotso e 30

Beakanya Le Go Rulaganya

SEHLOGO: Dira okare ke wena Fadzi. Ngwalela tatago karata ya go leboga!

MOŠOMO: Ngwala karata ya go leboga.

FREIMI YA GO NGWALA:

Dumela Tate,

Ke leboga ge...

Ke ikwa...

Ka lerato, Fadzi

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono, barutwana ba tla tlaleletša lefoko ka gare ga karata tša bona go tšwa mošomong wa bona wa Mošupologo.
- 2 Balela barutwana freimi ya go ngwala e mpsha.
- 3 Šomiša tšhupetšo go bontšha barutwana gore o **nagana pele o ngwala.**

- 4 Botša barutwana kakanyo ya gago ya sethalwa sa gago, bjalo ka: Ge nkabe ke le **Fadzi**,
Ke be ke tla ikwa ke thabile ka gobane tate o ndumeletše ke hwetša sekhethe seo ke bego
ke se nyaka e sego marokgo.
- 5 Hlalosa mantšu ao o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi wa lentšu le lengwe le
lengwe**, bjalo ka: Ke ikwa ke thabile gore o ntheiketše sekhethe se se swa.
- 6 Phumula mohlala wa gago mo letlapeng. Hlalosa gore se ke mohlala fela, eupša
barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.

DITAELO TŠA BOMOLOMO

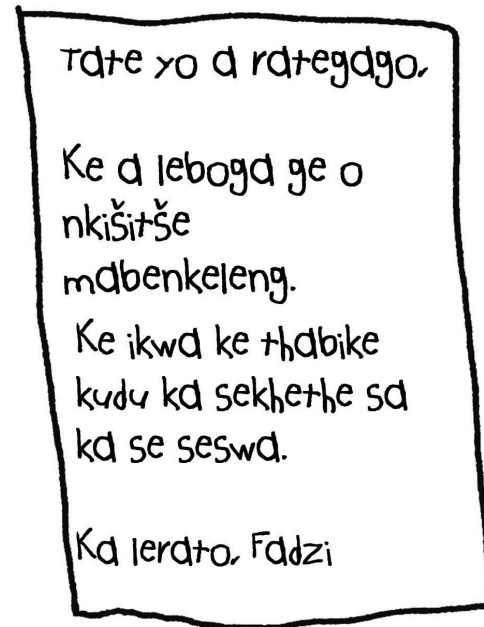
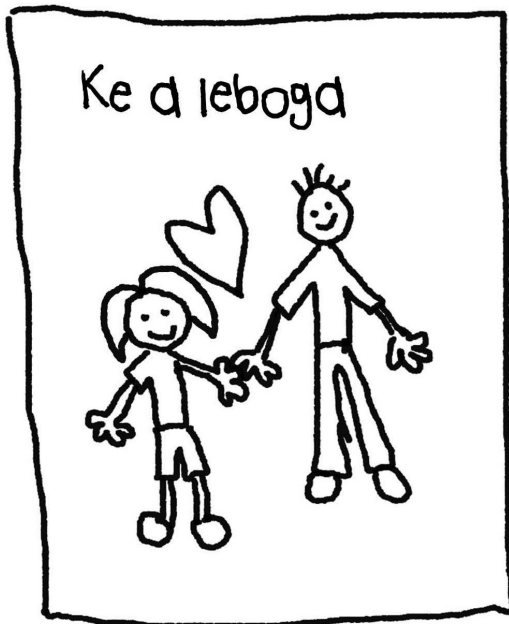
- 1 Gopodišiša mansu a mabapi le maikutlo le barutwana.
- 2 Ngwala mantšu mo letlapeng, bjalo ka: thabile, leboga, go iketla, bj bj.
- 3 Botšiša barutwana: Ge nkabe o le Fadzi, o be o tla ikwa bjang?
- 4 Laela barutwana go **nagana pele ba ngwala.**
- 5 Bitša barutwana ba 2 go iša go ba 3 go go botša gore ba tla ikwa bjang ge nkabe e le
bona Fadzi.
- 6 Ba swanetše gore: Ke ikwa...
- 7 Hlalosa gore barutwana ba tla thala le go ngwala dikakanyo tša bona!

GO NGWALA

- 1 **Efa barutwana dikarata tša bona.** Laela barutwana go bula dikarata tša bona mo gare.
Ba tla **tlaleletša** go seo!
- 2 Ge barutwana ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikonferense tše dinnyane.**
- 3 Kgopela barutwana go go botša ka dingwalwa tša bona.
- 4 Thuša bana go tlaleletša ka lefoko.
- 5 Hlohleletša barutwana.

SOKOLOGA GOMME O BOLELE

- 1 Ge go setše metsotso e 2 go iša go e 3, laela barutwana go bea diphensele tša bona.
 - 2 Laela barutwana gore ba **sokologe gomme ba bolele** le wa mphato ka dithalwa tša bona.
- Kgomaretša dingwalwa **tekano ya mahlo a** barutwana ka phaphošing. Se se thuša barutwana
go rerišana ka tabakgolo.*

Go Bala Ka Sehlopha Sa Go Hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 6**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1** wa **Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena..
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlaloša **mošongwana wa 2** wa **Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Swaya Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labone

Temogo ya medumo:

Metsotso e 15

Go kgaogantšha le go kopanya

KE A DIRA...

- 1 Thoma ka lentšu go thutong ya Labobedi.
- 2 Bitša lentšu: **khupa**
- 3 Kgaogantšha lentšu go ba modumo ka botee go ba modumo o ikemetšego ka nnoši: /**kh/-/u/-/p/-/a/**
- 4 Bitša modumo wa mathomo wa lentšu: /**kh/**
- 5 Bitša modumo wa bobedi wa lentšu: /**u/**
- 6 Bitša modumo wa boraro wa lentšu: /**p/**
- 7 Bitša modumo wa mafelelo wa lentšu: /**a/**
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **khupa**
- 9 Laetša go šupa le go kopantšha medumo go bopa lentšu: /**khu/-/pa/** = **khupa**
- 10 Boeletša se ka lentšu la go tšwa thutong ya Laboraro: **diila**

RE A DIRA...

- 1 Thoma ka lentšu la go tšwa thutong ya Labobedi.
- 2 Bitša lentšu: **khuru**
- 3 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa mathomo wa lentšu? /**kh/**
- 4 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa bobedi wa lentšu? /**u/**
- 5 Botšiša barutwana: Ke modumo ofe wa boraro wa lentšu? /**r/**
- 6 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa mafelelowa lentšu? /**u/**
- 7 Kgopela barutwana go kgaogantšha lentšu go ba modumo o ikemetšego o nnoši: /**kh/-/u/-/r/-/u/**
- 8 Ngwala lentšu: **khuru**
- 9 Laela barutwana go kopanya medumo ya lentšu mmogo le wena: /**khu/-/ru/** = **khuru**
- 10 Boeletša se ka lentšu la morago la thuto ya Laboraro: **tiiša**

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go Bala Ka Go Abelana: Go Bala Lekgetlo La Bobedi

Metsotso e 15

MAANO A GO BALA: DIRA DIKGOKAGANO

Sengwalwa	Go bala lekgetlo la bobedi (Go nagana kudu)
<p>Borokgo bjo bo phethegilego</p> <p>Fadzi o be a hloile diaparo tše mpsha. O be a rata diaparo tša boleta, tša go dula gabotse tše di šetše di aperwe abile di hlatswitše tšatši ka tšatši. Eupša nnete ke gore, borokgo bja gagwe bo be bo se sa mo lekana gabotse. E šetše e le dikgwedi bo mo pata. Ke gore, go fihlela letšatši le konopi e ilego ya kgaoga.</p>	<p>Ke kgona go dira kgokaganyo! Se se nkgopotša dibijama tše nkilego ka ba le tšona. Ke be re di apara bošego bo bongwe le bo bongwe – go fihla di eba le lešoba le legolo!</p>
<p>Fadzi o ile a leka go khutiša se, eupša ge mmagwe a lemoga, o ile a thoma go sega. 'Go lekane! Bjale ke nako ya borokgo bjo bo swa!' a bega.</p>	<p>Le ge dibijama tša ka di kgeiga, ke be ke sa di lahle ka gore di be di dula gabotse! Ke nagana gore Fadzi ga a nyake go lahla borokgo ba gagwe ba go dula gabotse bjale ka nna, ka gore o ile a leka go khutiša konopi ya go kgaoga!</p>
<p>Ka morago ga matšatši a mmalwa, ge Fadzi le tatagwe ba ya mabenkeleng mmogo, o ile a ngala tsela ka moka. 'Ga ke nyake borokgo bjo bo swa!' a nagana.</p>	<p>Ke nagana gore Fadzi o swanetše go ba a ikwa a šulafaletšwe ka gore a ka se sa apara borokgo ba gagwe ba kgale, bjale ka moo ke ilego ka ikwa ka gona!</p>
<p>Tatago Fadzi o ile a mo thuša go kgobokanya marokgo a ditaele tša go fapana tša bogolo bja gagwe. O ile a tsena ka phaphošing ya go itekantšha.</p> <p>'Ke tla ema ka ntle. O tla mpotša ge o hweditše borokgo bjo o bo ratago,' a realo.</p>	
<p>Sa pele, Fadzi o ile a lekantšha borokgo bjo bo botsana bjo boso. 'Mo gongwe ga bo a befa kudu?' a nagana ge a bo tloša hangareng. Eupša ge a bo lekantšha, lešela le be le sa iketliše. O be a kwala le le makgwakgwa o kare le gohla letlalo la gagwe.</p> <p>'Ga ke nyake borokgo bjo bo swa!' a nagana.</p>	<p>Ke kgona go dira kgokaganyo le Fadzi. Ga ke rate go lekantšha diapapro tše diswa tše di sa kwalego bose mo letlalong la ka.</p>
<p>Sa go latela, Fadzi o ile a lekantšha borokgo bja go ba le setaele bja botalalerata ba go fifala.</p> <p>'Mohlomongwe ke tla lebelelega ka bjo?' a nagana ge a bo tloša hangareng. Eupša ge a bo lekantšha, lešela le be le gwagwaletše. O be a ikwa e ke ga a kgone go sepela. Ge a leka go kota moswe, borokgo bo be bo mo akaretša letheke.</p> <p>'Ga ke nyake borokgo bjo bo swa!' a nagana.</p>	<p>Ke tseba gore go boima go go hwetša borokgo ba go lekana gabotse. Go swanetše go ba go dira gore Fadzi a šulafaletšwe. O be a na le borokgo bo a bo ratago, eupša ga a rate marokgo ka moka ao a a lekantšhitšego.</p>

Sengwalwa	Go bala lekgetlo la bobedi (Go nagana kudu)
<p>Morago ga fao, Fadzi o ile a lekantšha borokgo bjo bokhwibidu ba go taga.</p> <p>'Mohlomongwe bo tla dula gabotse?' a nagana ge a bo tloša hangareng. Eupša ge a bo lekantšha, bo be bo le malabulabu. Bo be bo le boima. Gomme o be a tshwenyega gore bo tla wela fase ge a kitima a bapala ka bona.</p> <p>'Ga ke nyake borokgo bjo bo swa!' a nagana.</p>	<p>Ge nkabe ke le Fadzi, ke be ke tla šulafalelwa ge marokgo a ke a lekantšhago ka moka a sa nkgahle. Ke tseba gore ke tla be ke nyaka borokgo ba ka ba kgale. Ke a petšha Fadzi o ikwa a šulafaletšwe!</p>
<p>'Go ya bjang ka moo?' Tatago Fadzi a bitša go tšwa ka ntle ga phaphoši ya go lekantšha.</p> <p>'Ga ke kgone go hwetša borokgo bjo ke bo ratago,' a realo, a apara borokgo ba gagwe ba go phethega.</p>	<p>Ge e be e le nna, ke be ke tla ikwa ke tletše ditebogo go ba le mongwe yo a nthušago.</p>
<p>Ge Fadzi a hwetša tatagwe, o be a eme kgauswi le raka ya dikhethe tša go bulega, tša matšoba. Mahlo a Fadzi a ile a taga. 'Naa tše tšona di bjang?' a botšiša, 'Nka lekantšha dikhethe?'</p> <p>'O di rata go feta marokgo?' a botšiša.</p> <p>Fadzi a dumela ka hlogo.</p>	
<p>Ge Fadzi a apara sekhethe sa mathomo, o tsebile gore se lokile. Lešela la sona le be le le boleta. Se be se kwala boreledi letlalong la gagwe. Se be se sa kwale se gwagwaletše. Ge a dula fase, se be se otloga gabotse mo go nyakegago. Se be se kwala se na le boiketlo bjale ka borokgo ba gagwe ba kgale, ba go phethagala.</p>	<p>Thaka banna! Fadzi ga se a hwetša borokgo, eupša o feleleditše a hwetša sekhethe. Ge nkabe ke le Fadzi, ke be ke tla ikwa ke imologile ka gore ke hweditše sengwe sa go dula gabotse sa go apara!</p>

Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše kgonegago
Naa o nagana gore Fadzi o ikwele bjang ge konopi ya borokgo e kgaoga?	Ke nagana gore o kwele bohloko/nyamile/šulafaletšwe.
Naa o nagana gore Fadzi o ikwele bjang ge mafelelong a hwetša sekhethe se a se ratago?	Ke nagana gore o kwele a thabile/imologile.
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše kgonegago
Ke ka lebaka la eng Fadzi a šulafaletšwe?	<ul style="list-style-type: none"> Ke ka lebaka la gore konopi ya borokgo bjo a bo ratago e kgaogile. Ke ka lebaka la gore o be a sa nyake go ya lebenkeleng go reka borokgo bjo bo swa. Ke ka lebaka la gore o be a hlologela borokgo ba gagwe bja kgale, ba go dula gabotse. Ke ka lebaka la gore o be a sa nyake borokgo bjo bo swa – o be a kganyoga go apara borokgo ba gagwe ba kgale, ba go dula gabotse. Ke ka lebaka la gore go marokgo ka moka a a lekantšhitšego ga go bjo bo swananago le ba gagwe ba kgale. Ke ka lebaka la gore marokgo ka moka ao a lekantšhitšego ga a mo dule gabotse. Ke ka lebaka la gore borokgo bjo boso bo a bo lekantšhitšego bo be bo kwala makgwakgwa le go ngapa mo letlalong la gagwe. Ke ka lebaka la gore borokgo bjo botalalerata bo a bo lekantšhitšego bo be bo kwala bo gwagwaletše. Ke ka lebaka la gore borokgo bjo bokhwibidu bo a bo lekantšhitšego bo be bo kwala bo le boima ebile bo le malabulabu.

Sehlopha Sa Go Bala Ka Go Hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 6**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlaloša **mošongwana wa 2 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Swaya Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go diriwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labohlano

Ditiro Tša Go Bolela

Metsotso e 15

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, laodiša o Bontšhe)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - kgabišitšwego
 - makgwakgwa
 - boleta
 - omile
 - siliki

Morumokwano goba koša	Ditiro
Ke borokgo bja mang?	Šupa ka monwana
Bjo bja marangrang!	Laetša ka matsogo okare o itshwara borokgo
Ke hemepe ya mang?	Šupa ka monwana
Ya mebala bonang!	Laetša ka go phatlalatša matsogo
Dieta tšaka di kae?	Šupa maoto o phatlalatše matsogo
Jonna! Ke di lebetše gae!	Bea letsogo molomong go laetša go kgotsa

POLEDIŠANO YA SENGWALWA SA GO BALA KA GO ABELANA

- 1 Ngwala freimi ya poledišano mo letlapeng:
Mo kanegelong...
Nka kgona go dira kgokagano le Fadzi ge...
Ke nagana gore kanegelo ye e kgokagana le tabakgolo ya *Tšohle ka diaparo* ka gobane...
- 2 Bala freimi ya poledišano le barutwana.
- 3 Bea barutwana ka **dihlophana**.
- 4 Botša barutwana gore o mongwe le o mongwe o swanetše go hwetša sebaka go araba potšišo e nngwe le e nngwe ya poledišano.
- 5 Tanya šedi ya barutwana.
- 6 Botšiša barutwana ba go fapana goba sehlopha se se itšeng go abelana ka dikarabo tša bona.
- 7 Ge dikarabo di fošagetše, ba phošolle.
- 8 Leboga barutwana ka maitapišo a bona.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go hwetša mantšu

Ngwala tafolana ye mo letlapeng e be le medumo yeo o ithutileng yona nako ya go feta mmogo le yeo e rutilwego ka Labobedi le ka Laboraro.

kh	ii	a
u	p	t
o	m	r
d	l	b
i	š	e

LAETŠA

- 1 Gopotša barutwana medumo ya beke: /**kh**/ le /**ii**/
- 2 Lebeledišiša medumo kamoka le ditswakanywa mo letlapeng.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go dira mafoko go bopa mantšu ka medumo le ditswakanywa moo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Bontšha barutwana go bopa mantšu ka medumo ye e nepišitšwego, bjalo ka:
/kh/-/u/-/t/-/a/ = **khuta**
- 5 Gopotša barutwana ba ka bopa lentšu ba šomiša medumo e fe kapa efe – e sego fela /
kh/ goba /ii/
- 6 Bontšha barutwana go dira lentšu le lengwe, bjalo ka: /p/-/u/-/l/-/a/ = **pula**

BARUTWANA BA DIRA

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala gomme ba ngwale sehlogo: **kh, ii**
- 2 Laela barutwana ba thome go ngwala.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go hwetša le go bopa mantšu a mantši go ya le ka mo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Dumelela barutwana go swaya mošomo wa bona. Bontšha barutwana gore mantšu a, a bopiwa bjang (le amangwe): **khuta, khupa, mokhukhu, khuru, diila, tiiša, bodiidi, pula, rema, taba, tloša, beela, tlaba**

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go Bala Ka Go Abelana:

Metsotso e 15

Morago ga go bala

MAANO A TEKATLHALOGANYO: AKARETŠA / GO DIRA DIKGOKAGANO

KAKARETŠO YA BOMOLOMO YA KANEGELO

- 1 Hlalosetša barutwana gore le tla bolela ka selo seo ba sa se ratago ka mo kanegelong: Borokgo bjo bo phethegilego
- 2 Ba tla bolela gape **kgokagano** ba ka idirago le Borokgo bjo bo phethegilego.
- 3 Šomiša **tšhupetšo** go bontšha barutwana gore o ka fa bjang hlaloso ya lefoko le 1 go iša go a 2 ka ditiragalo ka selo se sengwe seo **ba sa ratilego mo kanegelong le kgokagano**, bjalo ka: **Ke ratile ge** ba lelapa la Fadzi mafelelong ba humane sekhethe se se phethakgetšego. Ke kgona go dira kgokagano ya kanegelo, ka gobane lenna ga ke rate go apara seaparo sa go se ndule gabotse!
- 4 Emiša diswantšho go tšwa pukung e kgolo ya dikanegelo. Laela barutwana go lebelela diswantšho gomme ba nagane ka seo se diragetšego.
- 5 Laela barutwana go nagana ka **seo ba sego ba se rata** gomme ba **dire kgokagano** le kanegelo ya **Borokgo bjo bo phethegilego**.
- 6 Kgopela barutwana 2-3 **go abelana** ka dikokwanakanyo tša bona le phaphoši. **Thuša** go hlama mafoko ao a feleletšego.
- 7 Hlalosa gomme o phošolle diphošo tšeo di tšwelelelago gantši tša barutwana.
- 8 Laela barutwana go **sokologa ba bolele** gomme ba abelane ka ditaodišo **tša bona** tša ditiragalo tša kanegelo le wa mphato (*Ga ba swanela go gopola seo morutiši a se boletšego. Se e swanetše go ba dikokwanakanyo tša barutwana!*)

Go Bala Ka Sehlopha Sa Go Hlahlwa

Metsotso 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 6**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlaloša **mošongwana wa 2 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go diriwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Tshekatsheko ya polelo ya mafelelo a beke Metsotso e 15

- 1 Tanya šedi ya barutwana mo legogong mafelelong a letšatši.
- 2 Dira sebaka sa ditshekatsheko tša polelo beke le beke. Ke kgetho ya gago go hlakanya ditshekatsheko tša go ithuta tša Sepedi le tša Sekgowa.
- 3 Gopola go fa barutwana sebaka sa go 'Sokologa le go bolela' ba ahlaahle dikokwanarabo tša bona le wa mphato. Ke moka, kgetha barutwana ba mmalwa go abelana ka Dikarabo tša bona le phaphoši ka bophara.
- 4 Šomiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo go hlahla karolwana ya polelo ya poledišano ya gago:
 - a Naa ke efe tabakgolo ya polelo ya rena ya beke?
 - b Ke kanegelo efe yeo le e badilego mmogo?
 - c Ke mantšu afe a maswa o a ratilego bekeng ye?
 - d Ke eng se o ithutilego sona bekeng ye?
 - e Naa re ngwadile ka eng bekeng ye?
 - f Naa go ngwala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - g Naa go bala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - h Ke eng seo o ikgantšhago ka sona bekeng ye?
- 5 La mafelelo, botša barutwana go nagana ka dilo tše pedi tše ba tlogo go botša ba malapa a bona ka seo ba ithutilego ka sona le ka tsela yeo ba kaonafetšego ka gona bekeng ye mabapi le mošomo wa bona.

Ela hloko: Tshepidišo ya go lebelela morago le go itekola ke karolwana e bohlokwa kudu ya go ithuta. O kgopelwa gore o seke wa tshediša mošongwana wo wa beke mahlo le ga tee.

Mphato 1
KOTARA 3
Beke

7

TABAKGOLO:
Go bala go
a thabiša!

Go Lokiša Phaphoši

- 1 Ge beke e thoma, kgonthišiša gore phaphoši ya gago e a bogega ebile e hlwekile.
- 2 Bea PHAPHATI YA GO BONTŠHA ya gago nakong, ka go tloša dilo tše o sa hlwela o di šomiša, gomme o di boloke gabotse.
- 3 Ge o fetša, beakanya mantšu a papetlakgadima le tababakgolo ya tšhupetšo tše o di nyakago.
- 4 Hwetša le go beakanya dilo tša tabakgolo ya lebota le tafola yeo e ka bago le maatlakgogedi mo barutwaneng, mohlala: diswantšho tša bana ba bala, dipuku tša go fapafapana, bj bj.
- 5 Dira dinyakišišo mo marangrang a theknolotši (inthanete) go itokišetša tabakgolo. Mohlala: dira dinyakišišo gore o ka dira bjang gore go bala go thabiše.
- 6 Kgonthišiša gore dipuku tša barutwana tša go ngwala le dipukutšhomo tša DBE di swailwe, gomme di pakilwe gabotse mo di dulago gona.
- 7 Kgonthišiša gore dipuku tše dikgolo ka moka, tša go bala le tša bokgobapuku di ka lenaneo.
- 8 O ka fetola mola le mola dihlopha tša gago tša go bala ge go hlokagala.
- 9 Beakantšha mešongwana ya kelo ya semmušo le kelo yeo e sego ya semmušo ya beke.

Mešongwana Ye E Okeditšwego

Mešongwana ye e ka šomišwa bjalo ka mošomo wa go ikemela wa barutwana ba go fetša mošomo wa bona ka pela GOBA ge o le gare o dira kelo mo barutwaneng.

Mošongwana wa 1: DBE Pukutšhomo 2: Letlakala la 35, Nyakallo.

Mošongwana wa 2: DBE Pukutšhomo 2: Letlakala 36, A re baleng

Mošongwana wa 3: DBE Pukutšhomo 2: Letlakala la 37, A re ngwaleng.

Mošongwana wa 4: Thala seswantšho sa gago o bala puku.

Mošupologo

Ditiro Tša Go Bolela

Metsotso e 15

HLAGIŠA TABAKGOLO: GO HWETŠA TSEBO YEO BA NAGO LE YONA.

- 1 Bontšha barutwana seswantšho sa pele/bobedi sa puku e kgolo ya dikanegelo: Puku ya Bohlale e ntshwa
- 2 Botša barutwana gore re thoma tabakgolo, e bitšwa: Go bala go a thabiša!
- 3 Thala sediko le leina la tabakgolo mo magareng ga letlapa.
- 4 Botšiša barutwana: *Ke eng seo le se tsebago ka tabakgolo ye?*
- 5 Ngwala dikakanyo tša barutwana go dikologa mmaphahlogo. Dikakanyo tša go swana di ngwale felo go tee.
- 6 Ge barutwana ba palelwa go fetola, botšiša dipotšišo tše di latelago tša hlohloletšo:
 - a Naa re bala eng?
 - b Naa ke mang yo a balago?
 - c Naa re ka humana kae dilo tša go bala?

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Diragatša, Laodiša o Bolele)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - go bolawa ke bodutu
 - boyo
 - pakane

Morumokwano goba koša	Ditiro
Re ipshina ka go bala dipuku	<i>Itire okare o swere puku o a bala</i>
Ge re bala re eja dikuku	<i>Laetša go ja ka letsogo</i>
Ge re bala re etela dinaga	<i>Laetša go sepela o šupe kgole ka letsogo</i>
Ra tseba gore dinaga ga di etelane!	<i>Phatlalatša matsogo</i>
Re ipshina ka go bala tša maphelo	<i>Laetša go bala</i>
Re ipshina ka go bala ka mafelo!	<i>Laetša go bala</i>

Mongwalo

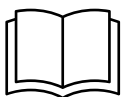
Metsotso e 15

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala.
- 2 Biletša barutwana medumo le mantšu a a latelago gore ba a ngwale:
 - a khuta
 - b khupa
 - c mokhukhu
 - d khuru
 - e diila
 - f tiiša
 - g bodiidi
- 3 Sa go latela, botša barutwana gore ba ntšhe phensele ya mmala gomme ba swaye mošomo wa bona.
- 4 Ka bothakga ngwala medumo le mantšu mo letlapeng.
- 5 Tšea dipuku mafelelong a letšatši, gomme o ngwale dintlha ka bao ba nyakago thušo yeo e oketšegilego.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go Bala Ka Go Abelana:

Metsotso e 15

Pele re bala

MAANO A TEKATLHALOGANYO: PHOPHOLETŠA

- 1 Dudiša barutwana mo legogong gore ba kgone go bona puku e kgolo.
- 2 Bula puku e kgolo mo kanegelong: Puku ya Bohlale e ntshwa
- 3 Phetla puku o ba laetša diswantšho tša letlakala le lengwe le le lengwe, o ba botšiša gore ba nagana gore go direga eng.
- 4 Thuša barutwana go kopanya diswantšho, gore ba kgone go hwetša todi ya gore kanegelo e bolela ka eng.
- 5 Hlagiša tlotlontšu e ntšhwa mo dikarolwaneng tša maleba mo kanegelong.
- 6 Bala kanegelo ka moka gatee, o sa eme.

Go Ngwala:

Metsotso e 30

Go Rulaganya Le Dikakanywa

SEHLOGO: Itire o kare o Bohlale. Ngwala rakgadi wa gao karata ya go leboga!

MOŠOMO: Ngwala karata ya go leboga.

FREIMI YA GO NGWALA:

Dumela Rakgadi,

Ke leboga ge o...

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono, barutwana ba itira o kare ke bona Bohlale go tšwa pukung e kgolo ya dikanegelo. Ba tla ngwala karata ya go leboga.
- 2 Hlalosa gore barutwana ba tla dira dikarata tša bona. Tšea letlakala la go se ngwalelwe selo gomme o laetše barutwana gore o mena bjang karata ka diripa tše pedi.
- 3 Hlalosa kamoka pele ga karata, barutwana ba tla thala seswantšho se se botse gomme ba ngwala mantšu a: **Ke a leboga**
- 4 **Thala mapokisana mo letlapeng go laetša bokapele le bokagare ba karata.**
- 5 Šomiša **tšhupetšo** go thala ka pele ga karata.
- 6 Šomiša **tšhupetšo** go laetša barutwana gore **o nagana pele o ngwala.**
- 7 Botša barutwana kakanyo ya gago ya go ngwala, bjalo ka: Ge nkabe o le Bohlale, tla nyaka go leboga rakgadi go go tlišetša mpho e botse.
- 8 Hlalosa gore ke mantšu afe o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi wa go emela lentšu le lengwe le le lengwe,** bjalo ka: Dumela Rakgadi, Ke a leboga ge o ntlīšeditše mpho e botse.
- 9 Phumula mohlala mo letlapeng. Hlaloša gore se e be e le fela mohlala, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.

DITAELO TŠA GO BOLELA

- 1 Gopodišiša mabaka a mangwe Bohlale a ka lebogelago le barutwana.
- 2 Ngwala mantšu mo letlapeng, bjalo ka: Rakgadi o be a lokile, Rakgadi o tlile le mpho e botse, ya puku e ntshwa, mpho e botse, bj bj
- 3 Botšiša barutwana: Ge nkabe o le Bohlale, naa o tla be o nyaka go lebogelang eng?
- 4 Laela barutwana go **nagana pele ba ngwala.**
- 5 Bitša barutwana ba 2 go iša go ba 3 go go botša seo ba nagana go gore Bohlale o tla se leboga.
- 6 Ba swanetše gore: Ke a leboga ge o ...
- 7 Hlalosa gore barutwana ba tla thala seswantšho gomme ba ngwale dikakanyo tša bona!

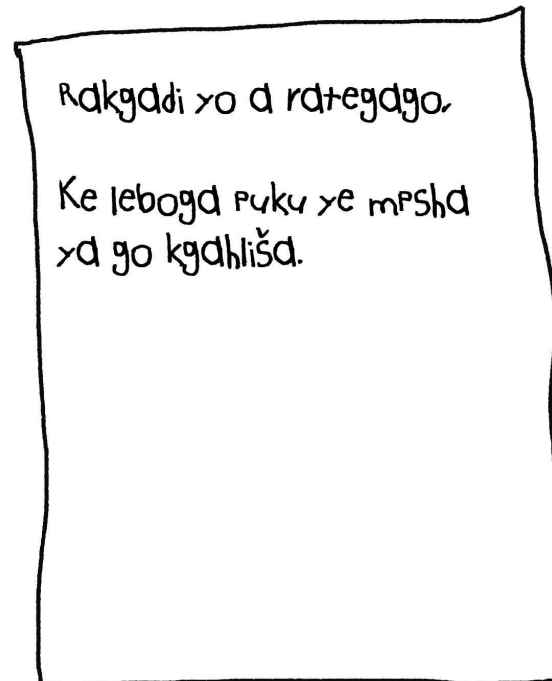
GO NGWALA

- 1 Efa barutwana matlakala ao a sego a ngwalelwa selo.
- 2 Laela barutwana go mena matlakala a bona ka diripa tše pedi tša go lekana bjalo ka karata.
- 3 Ge barutwana ba dutše ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikonferense tše di kopana.**
- 4 Kgopela barutwana gore ba go botše ka dingwalwa tša bona.
- 5 Thuša barutwana go tlaleletša lefoko.
- 6 Hlohletša barutwana.

SOKOLOGA O BOLELE

- 1 Ge gona le metsotso e 2 go iša go 3 e setšego, laela barutwana gore ba beye diphensele tša bona.
- 2 Laela barutwana gore ba **sokologe ba bolele** le wa mphato ka dithalwa tša bona.

*Kgomaretša dingwalwa **tekano ya mahlo a** barutwana ka phaphošing. Se se thuša barutwana go rerišana ka tabakgolo.*

Sehlopha Sa Go Bala Ka Go Hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 7**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlaloša **mošongwana wa 2** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labobedi

Temogo Ya Medumo Le Ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagiša Modumo O Moswa Le Mantšu

HLAGIŠA MODUMO

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima: /ou/
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana go boeletša modumo makgetlo a 3.
- 3 Botšiša barutwana: O ka nagana ka mantšu ao a nago le /ou/?
- 4 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **roula, pounama, poula**

HLAGIŠA MANTŠU A MASWA

- 1 Biletša lentšu le lengwe le lengwe godimo o hlaboše lentšu ge o dutše o laetša papetlakgadima: **poula, roula, pounama, dipounama**
- 2 Laetša barutwana lentšu le lengwe le le lengwe, ge o gare o le bitša.
- 3 Kgopela barutwana go boeletša mantšu ge o dutše o bolela.
- 4 Kgomaretša mantšu a dipapetlakgadima mo godimo ga phaphathi ya go laetša thutomedumo.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

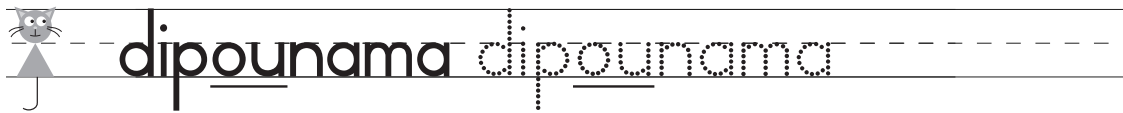
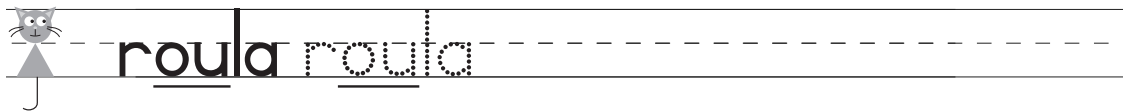
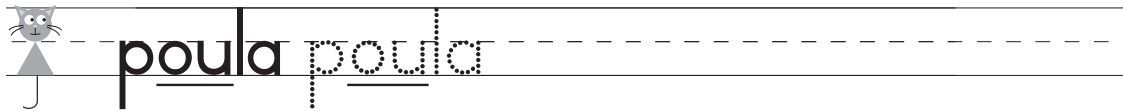
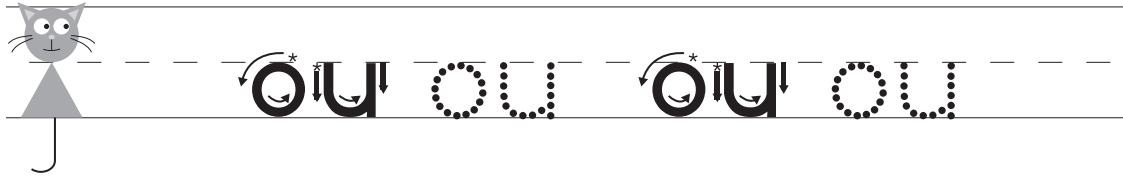
Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leleterere goba maleterere/mantšu/mafoko

- 1 Ruta barutwana go bopa ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane: **ou**
- 2 Laetša go ngwala dithlaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o leatše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maleterere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maleterere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.
- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leleterere goba maleterere mo letlapeng.

- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.
- 7 Barutwana ba swanetše go thalela modumo wo o lebantšwego mo lentšung lefe kapa lefe le ngwadilwego.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go Bala Ka Go Abelana:

Metsotso e 15

Go Bala Lekgetlo La Pele

MAANO TEKATLHALOGANYO: KE A AKANYA

Sengwalwa	Go bala lekgetlo la pele (Go nagana kudu)
<p>Puku e mpsha ya Bohlale</p> <p>Rakgadi wa Bohlale o ile a tla go etela morago ga maikhutšo a gagwe. Ge rakgadiagwe a sepela, o ile a mo fa sephuthelwana se sennyane se tsothwa.</p> <p>'Ke nyakile go lebala!' a realo, 'Ke go tletše sengwenyana.'</p> <p>O ile a fa Bohlale sephuthelwana se sennyane se tsothwa sa go ba le le lente le letala.</p>	<p>Ke akanya gore ekaba go na le eng ka gare ga sephuthelwana?</p>
<p>Bohlale o ile a bea sephuthelwana seo godimo ga mpete wa gagwe. O ile a nagana ka dikrayone tše a di bonego mabenkeleng le mmagwe. O ile a nagana ka mararankodi a motswalagwe Lebo.</p> <p>Mafelelong, o ile a bula sephuthelwana. Ka gare go be go na le pukwana.</p>	<p>Bohlale o be a sa nagane ka puku. Ke akanya gore o tla ikwa bjang ge a hwetša puku e mpsha?</p>
<p>'Se ga se kgahliše!' gwa nagana Bohlale. O ile a kitimela ka ntle go bapala.</p> <p>O ile a kitimiša serurubele se bego se fofa lefaufaug. A bogela sefofane se fofa godimo gomme a akanya gore se ka be se ya kae. A nyaka maswika ka lebopong.</p>	<p>Ke akanya gore ke ka lebaka la eng Bohlale a sa thakgalela puku ya gagwe e mpsha? O swanetše go be a nagana gore puku ga e thakgatše bjalo ka dikrayone goba mararankodi!</p>
<p>Ke moka a kwa lerothi la pula magareng a mahlo a gagwe. Bohlale o ile a lebelela godimo. Leratadima le be le ntshofetše le sehlafetše.</p> <p>O ile a kitimela ka gare. Pula ya thoma go na ka maatla.</p>	
<p>Bohlale o ile a ya phapošing ya gagwe. O ile a apola diaparo tša go thapa gomme a apara treksutu ya gagwe ya go oma, ya borutho. O ile a dula mpeteng a bogela pula e na. A theeletša modumo wa legadima.</p>	<p>Bohlale ga a sa kgona go bapala ka ntle ka baka la pula. Ke akanya gore naa bjale o tla dira eng?</p>
<p>Ke moka, a lemoga puku ela mo mpeteng. Go be go na le seswantšho sa Lefase mo letlakaleng la ka ntle. A bala leina la puku, "go dikologa Lefase ka bophara".</p> <p>Bohlale o ile a bula letlakala la mathomo. Go be go na le seswantšho sa diphiramiti tše kgolo le dikamela. 'Ke nyaka go ya moo!' a nagana. 'Egepeta,' a bala.</p>	<p>Ke akanya gore ke ka lebaka la eng ge bjale a tšea sephetho sa go lebelela puku? E swanetše e le ka gobane ga a na sa a ka se dirago!</p>

Sengwalwa	Go bala lekgetlo la pele (Go nagana kudu)
<p>Bohlale o ile a bula letlakala la go latela. A bala mantšu a, 'New York'. A lebelela diswantšho. Go be go na le mabone le difatanaga mo gohle. Ga seka a bona meago ya godimo bjalo.</p> <p>Mo letlakaleng le le latelago, a bona Thaba ya Kilimanjaro, thaba e godimodimo mo Afrika.</p>	
<p>Bohlale o ile a bala go fihlela a swara ke boroko, puku e dutše e le ka matsogong a gagwe.</p> <p>Bošegong bjoo, Bohlale a lora a fofa ka sefofaneng se segolo.</p>	<p>Ke akanya gore ke ka lebaka la eng a swara ke boroko e swere puku ka diatleng? E swanetše e le ka gobane o badile a ba a bala go fihlela a swara ke boroko!</p>
<p>Ge Bohlale a tsoga, puku e be e sesa le ka matsogong a gagwe. 'Puku ya ka e kae?'a nagana. A lebelela ka fase ga mapai. Puku ga e gona. A lebelela tafoleng kgauswi le mpete wa gagwe. Puku ga e gona. Mafelelong, a lebelela ka fase ga mpete. 'Ijo,' a realo. 'Ke be ka nagana gore ke go timeditše!'</p>	<p>Ke akanya gore ke ka lebaka la eng Bohlale a tšhogile go lahlegela ke puku? Ke nagana gore ke ka lebaka la gore o tloga a e rata!</p>
<p>Bohlale o ile a phadimiša dieta tša gagwe a paka mokotla wa gagwe wa sekolo. A lokela puku ya gagwe e mpsha ka gare ga mokotla. Eupša bjale a fetola mogopolo wa gagwe. 'Ke nyaka go swara puku ya ka gore ke kgone go e bona,' Bohlale a nagana.</p>	<p>Ke akanya gore naa Bohlale o tla bontšha bagwera letlakala lefe pele?</p>
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše di kgonegago
Ke mang a reketšego Bohlale puku e mpsha?	Rakgadiagwe o mo reketše puku e mpsha.
Naa Bohlale o bona mafelo afe ka pukung e mpsha?	O bona Egepete, o bona New York, le Thaba ya Kilimanjaro.
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše di kgonegago
Naa maikutlo a Bohlale ka puku e mpsha a fetoga bjang?	<ul style="list-style-type: none"> • La mathomo, ga a thakagatšwe kudu ke puku. • Ge a bala puku, o a e rata! O ikwa a thakagatšwa ke puku ge a thoma go e lebelela. • Go ya mafelelong a kanegelo, o rata puku kudu ebile o nyaka go e swara ge a ya sekolong.

Go Bala Ka Sehlopha Sa Go Hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 7**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1 wa Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlaloša **mošongwana wa 2 wa Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Laboraro

Mešongwana Ya Bomolomo

Metsotso e 15

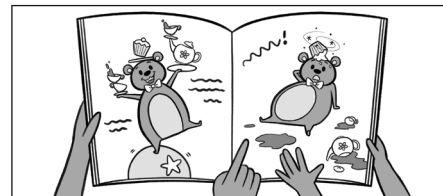
TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Laodiša o Bontšhe)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo Phaphathing ya Tlotlontšu ya Tabakgolo.
 - toro
 - akanya
 - kakanyo

Morumokwano goba koša	Ditiro
Re ipshina ka go bala dipuku	<i>Itire okare o swere puku o a bala</i>
Ge re bala re eja dikuku	<i>Laetša go ja ka letsogo</i>
Ge re bala re etela dinaga	<i>Laetša go sepela o šupe kgole ka letsogo</i>
Ra tseba gore dinaga ga di etelane!	<i>Phatlalatša matsogo</i>
Re ipshina ka go bala tša maphelo	<i>Laetša go bala</i>
Re ipshina ka go bala ka mafelo!	<i>Laetša go bala</i>

BOKGONI BA GO ANEGA (BEKE YA PELE YA TABAKGOLO)

- 1 Arola barutwana ka dihlophana.
- 2 Efa sehlopha se sengwe le se sengwe letlakala la diswantšho tša bokgoni ba go anega.
- 3 Botša barutwana go nagana ka kanegelo ya go tšamaišana le diswantšho.
- 4 Efa barutwana motsotso goba e mebedi go nagana ka dikakanyo tša bona.
- 5 Sa go latela, morutwana o mongwe le o mongwe mo sehlopheng o swanetše go hwetša sebaka go abelana ka tsela yeo a bonago kanegelo ka gona.
- 6 Gopotša barutwana gore kanegelo tša bona e swanetše go ba tšeo ba ihlametšego tšona, eupša gape di swanetše go sepelelana le diswantšho!
- 7 Gopotša barutwana go theeletšana gabotse ge ba laodišetšana dikanegelo.
- 8 Leboga barutwana go abelana ka dikanegelo tša bona.

Temogo Ya Medumo Le Ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagiša Modumo O Moswa Le Mantšu

HLAGIŠA MODUMO

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima: /**ea**/
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana go boeletša modumo makgetlo a 3.
- 3 Botšiša barutwana: O ka nagana ka mantšu ao a nago le /**ea**/?
- 4 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **nea, rea, seatla**

HLAGIŠA MANTŠU A MASWA

- 1 Biletša lentšu le lengwe le lengwe godimo o hlaboše lentšu ge o dutše o laetša papetlakgadima: **bea, rea, realo, nea, meago, seatla**
- 2 Laetša barutwana lentšu le lengwe le le lengwe, ge o le gare o le bitša.
- 3 Kgopela barutwana go boeletša mantšu ge o dutše o bolela.
- 4 Kgomaretša mantšu a dipapetlakgadima mo godimo ga phaphathi ya go laetša medumo.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

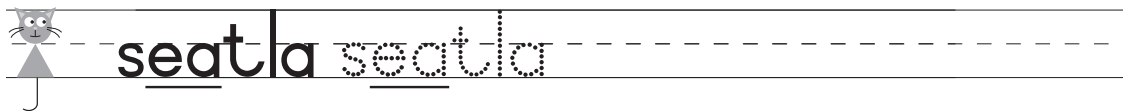
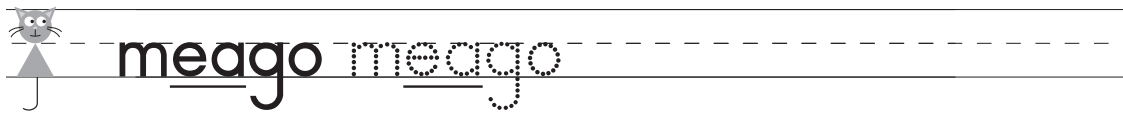
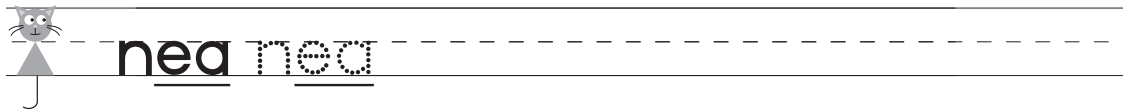
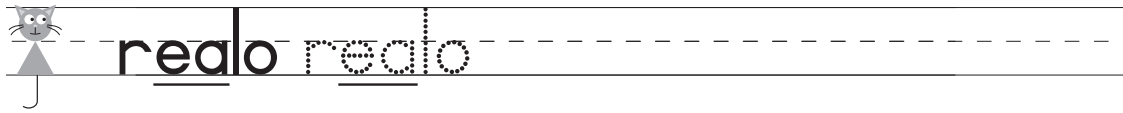
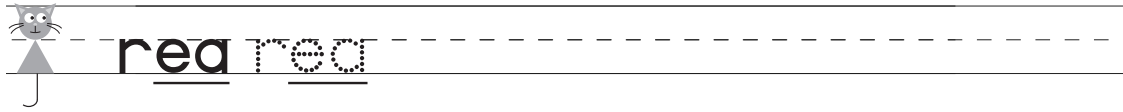
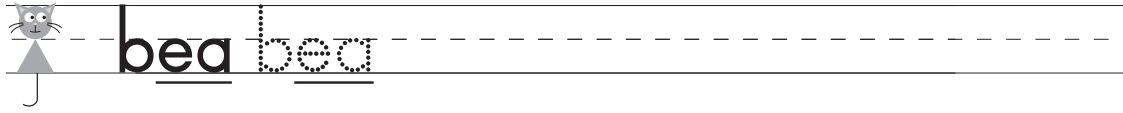
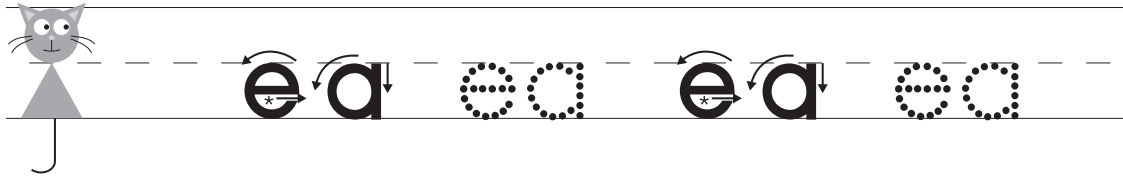

Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leleterere / mantšu / mafoko

- 1 Ruta barutwana go bopa ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane: **ea**
- 2 Laetša go ngwala dithlaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maleterere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maleterere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.
- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leleterere goba maleterere mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.
- 7 Barutwana ba swanetše go thalela modumo wo o lebagantšwego mo lentšung lefe kapa lefe le ngwadilwego.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go Ngwala:

Metsotso e 30

Rulaganya Le Dikakanywa

SEHLOGO: Itire okare o Bohlale. Ngwalela rakgadi karata ya go leboga!

MOŠOMO: Ngwala karata ya go leboga.

FREIMI YA GO NGWALA:

Dumela Rakgadi,

Ke a leboga ge o...

Ke a go rata...

Ka lerato, Bohlale

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono, barutwana ba tla tlaleletša lefoko ka mogare ga karata tša bona go tšwa mošomong wa Mošupologo.
- 2 Balela barutwana freimi ya go ngwala e ntshwa.
- 3 Hlalosa gore barutwana ba tla nagana ka ka selo seo Bohlale a se ratago ka puku ya gagwe.
- 4 Šomiša **tšhupetšo** go bontšha barutwana gore o **nagana pele o ngwala.**
- 5 Botša barutwana ka kakanyo ya gago ya go ngwala, bjalo ka: Ge nkabe o le Bohlale, ke tla nyaka rakgadi a tsebe ka tsela yeo ke ratago puku ya ka e ntshwa! Ke tla ngwala ka mokgwa wo ke ratago go ithuta ka mafelo a maswa!
- 6 Hlalosa mantšu ao o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi wa lentšu le lengwe le lengwe,** bjalo ka: Ke rata mafelo a ma swa kamoka ka gare ga puku ya ka!
- 7 Phumula mohlala wa gago mo letlapeng. Hlalosa gore se ke mohlala fela, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.

DITAELO TŠA BOMOLOMO

- 1 Gopodišiša mantšu a mangwe go hlalosa puku e ntshwa ya Bohlale le barutwana.
- 2 Ngwala mantšu mo letlapeng, bjalo ka: sepela, Egepete, interesting, mafelo a ma swa, boyo, botse, bj bj.
- 3 Botšiša barutwana: Ge nkabe o le Bohlale, ke eng seo o tla se rata ka puku ya gago e ntshwa?
- 4 Laela barutwana go **nagana pele ba ngwala.**
- 5 Bitša barutwana ba 2 go iša go ba 3 go go botša ka, selo seo Bohlale a ka be a se ratile ka puku ya gagwe e ntshwa.
- 6 Ba swanetše gore: Ke rata...
- 7 Hlalosetša barutwana gore ka se sebaka ba tla thala le go ngwala dikakanyo tša bona!

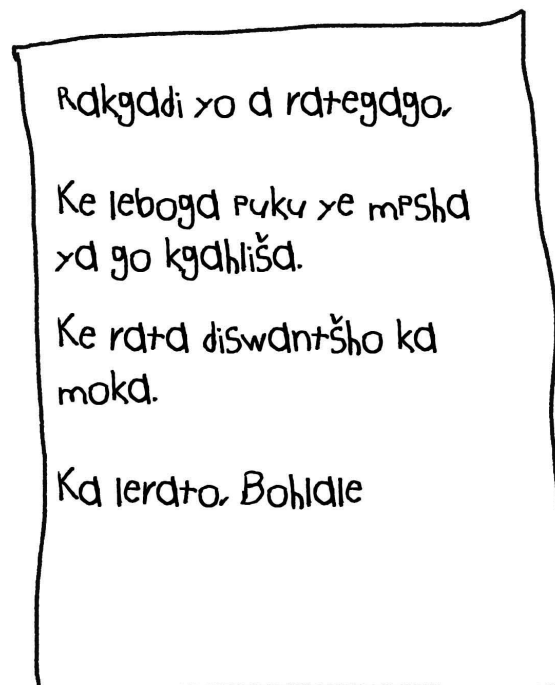
GO NGWALA

- 1 Efa barutwana dikarata. Laela barutwana go bula dikarata tša bona mo gare. Ba tla tlaleletša go se!
- 2 Ge barutwana ba ngwala, sepela ka phaphošing o feletše **dikonferense tše dinnyane**.
- 3 Kgopela barutwana go go botša ka dingwalwa tša bona.
- 4 Thuša bana go tlatša sešupo.
- 5 Hlohleletša barutwana.

SOKOLOGA GOMME O BOLELE

- 1 Ge go setše metsotso e 2 go iša go e 3, laela barutwana go bea diphensele tša bona.
- 2 Laela barutwana gore ba **sokologe gomme ba bolele** le wa mphato ka dithalwa tša bona.

Kgomaretša dingwalwa tekano ya mahlo a barutwana ka phaphošing. Se se thuša barutwana go rerišana ka tabakgolo.

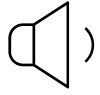
Go Bala Ka Sehlopha Sa Go Hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 7**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1 wa Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena..
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labone

Temogo Ya Medumo Le Ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go Kgaogantšha Le Go Kopanya

KE A DIRA...

- 1 Thoma ka lentšu go thutong ya Labobedi.
- 2 Bitša lentšu: **poula**
- 3 Kgaogantšha lentšu go ba modumo ka botee go ba modumo o ikemetšego ka nnoši: /p/-/ou/-/l/-/a/
- 4 Bitša modumo wa mathomo wa lentšu: /p/
- 5 Bitša modumo wa bobedi wa lentšu: /ou/
- 6 Bitša modumo wa boraro wa lentšu: /l/
- 7 Bitša modumo wa mafelelo wa lentšu: /a/
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **poula**
- 9 Laetša go šupa le go kopantšha medumo go bopa lentšu: /pou/-/la/ = **poula**
- 10 Boeletša se ka lentšu la go tšwa thutong ya Laboraro: **meago**

RE A DIRA...

- 1 Thoma ka lentšu la go tšwa thutong ya Labobedi.
- 2 Bitša lentšu: **roula**
- 3 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa mathomo wa lentšu? /r/
- 4 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa bobedi wa lentšu? /ou/
- 5 Botšiša barutwana: Ke modumo ofe wa boraro wa lentšu? /l/
- 6 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa mafelelowa lentšu? /a/
- 7 Kgopela barutwana go kgaogantšha lentšu go ba modumo o ikemetšego o nnoši: /r/-/ou/-/l/-/a/
- 8 Ngwala lentšu: **roula**
- 9 Laela barutwana go kopanya medumo ya lentšu mmogo le wena: /rou/-/la/ = **roula**
- 10 Boeletša se ka lentšu la morago la thuto ya Laboraro: **realo**

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go Bala Ka Go Abelana:

Metsotso e 15

Go Bala Lekgetlo La Bobedi

MAANO A GO BALA: GO KAMAKA

Sengwalwa	Go bala lekgetlo la bobedi (Go nagana kudu)
<p><u>Puku e mpsa ya Bohlale</u></p> <p>Rakgadi wa Bohlale o ile a tla go etela morago ga maikhutšo a gagwe. Ge rakgadiagwe a sepela, o ile a mo fa sephuthelwana se sennyane se tsothwa.</p> <p>'Ke nyakile go lebala!' a realo, 'Ke go tletše sengwenyana.'</p> <p>O ile a fa Bohlale sephuthelwana se sennyane se tsothwa sa go ba le le lente le letala.</p>	
<p>Bohlale o ile a bea sephuthelwana seo godimo ga mpete wa gagwe. O ile a nagana ka dikrayone tše a di bonego mabenkeleng le mmagwe. O ile a nagana ka mararankodi a motswalagwe Lebo.</p> <p>Mafelelong, o ile a bula sephuthelwana. Ka gare go be go na le pukwana.</p>	<p>Ke kgona go kamaka gore Bohlale o be a kganyogile mpho e nngwe!</p>
<p>'Se ga se kgahliše!' gwa nagana Bohlale. O ile a kitimela ka ntle go bapala.</p> <p>O ile a kitimiša serurubele se bego se fofa lefaufaug. A bogela sefofane se fofa godimo gomme a akanya gore se ka be se ya kae. A nyaka maswika ka lebopong.</p>	<p>Ke kgona go kamaka gore mathomong Bohlale ga a thakgalela puku ya gagwe. Ebile ga a e lebelele! O ya ka ntle go bapala.</p>
<p>Ke moka a kwa lerothi la pula magareng a mahlo a gagwe. Bohlale o ile a lebelela godimo. Leratadima le be le ntshofetše le sehlaletše.</p> <p>O ile a kitimela ka gare. Pula ya thoma go na ka maatla.</p>	
<p>Bohlale o ile a ya phapošing ya gagwe. O ile a apola diaparo tša go thapa gomme a apara treksutu ya gagwe ya go oma, ya borutho. O ile a dula mpeteng a bogela pula e na. A theeletša modumo wa legadima.</p>	<p>Bona sefahlego sa Bohlale sa go nyama. Ke kgona go kamaka gore o nyamišwa ke gore o swanetše go dula ka ntlong.</p>
<p>Ke moka, a lemoga puku ela mo mpeteng. Go be go na le seswantšho sa Lefase mo letlakaleng la ka ntle. A bala leina la puku, "go dikologa Lefase ka bophara".</p> <p>Bohlale o ile a bula letlakala la mathomo. Go be go na le seswantšho sa diphiramiti tše kgolo le dikamela. 'Ke nyaka go ya moo!' a nagana. 'Egepeta,' a bala.</p>	<p>Bohlale o phetla matlakala. O bona mafelo a mantši a mafsa. Ke kgona go kamaka gore o na le kgahlego ya puku ye.</p>

Sengwalwa	Go bala lekgetlo la bobedi (Go nagana kudu)
<p>Bohlale o ile a bula letlakala la go latela. A bala mantšu a, 'New York'. A lebelela diswantšho. Go be go na le mabone le difatanaga mo gohle. Ga seka a bona meago ya godimo bjalo.</p> <p>Mo letlakaleng le le latelago, a bona Thaba ya Kilimanjaro, thaba e godimodimo mo Afrika.</p>	
<p>Bohlale o ile a bala go fihlela a swara ke boroko, puku e dutše e le ka matsogong a gagwe.</p> <p>Bošegong bjoo, Bohlale a lora a fofa ka sefofaneng se segolo.</p>	<p>Ke kgona go kamaka gore Bohlale o thakgadišwe kudu ke puku ya gagwe! Ke kamaka bjalo ka gobane o lora ka sefofane se lego ka pukung ya gagwe! Ga a fetše go nanaga ka tšohle tše a di bonego ka pukung!</p>
<p>Ge Bohlale a tsoga, puku e be e sesa le ka matsogong a gagwe. 'Puku ya ka e kae?'a nagana. A lebelela ka fase ga mapai. Puku ga e gona. A lebelela tafoleng kgauswi le mpete wa gagwe. Puku ga e gona. Mafelelong, a lebelela ka fase ga mpete. 'Ijo,' a realo. 'Ke be ka nagana gore ke go timeditše!'</p>	<p>Ke kgona go kamaka gore Bohlale o rata puku ya gagwe bjale, ka gobane o tšhogile ge a sa e hwetše!</p>
<p>Bohlale o ile a phadimiša dieta tša gagwe a paka mokotla wa gagwe wa sekolo. A lokela puku ya gagwe e mpsha ka gare ga mokotla. Eupša bjale a fetola mogopolo wa gagwe. 'Ke nyaka go swara puku ya ka gore ke kgone go e bona,' Bohlale a nagana.</p>	<p>Ke kamaka gore ke ka lebaka la eng Bohlale a tšea sephetho sa go swara puku ya gagwe? E swanetše go ba e le ka lebaka la gore o e rata kudu, o nyaka go fela a e lebelela!</p>
Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše kgonegago
<p>Naa Bohlale o lorile eng?</p>	<p>O lorile sefofane – bjalo ka se se lego ka pukung!</p>
<p>Naa o nagana gore Bohlale o kwele bjang ge a nagana gore o timeditše puku ya gagwe?</p>	<p>Ke nagana gore Bohlale o kwele...</p>
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše kgonegago
<p>Naa o ka kamaka bjang gore mafelelong Bohlale o rata puku ya gagwe e mpsha?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Bohlale o phetla matlakala! • Bohlale o swara ke boroko a swere puku diatleng. • Bohlale o lora ka puku. Ga a fetše go nagana ka dilo tše a di bonego pukung ya gagwe e mpsha! • Bohlale o tšhogile ge a nagana gore o timeditše puku ya gagwe! • Bohlale o tšea sephetho sa go rwala puku ge a eya sekolong. Ga a nyake go e bea ka mokotlaneng. • Bohlale o nyaka go swara dipuku tša gagwe gore a kgone go bontšha bagwera ba gagwe ka moka mafelo a go kgahliša ka pukung ga bonolo! • Bohlale o nagana ka puku ya gagwe tsela ka moka go ya sekolong.

Sehlopha Sa Go Bala Ka Go Hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 7**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlaloša **mošongwana wa 2 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetsa gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labohlano

Ditiro Tša Go Bolela

Metsotso e 15

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Laodiša o Bontšhe)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - bitša
 - bala
 - phetla

Morumokwano goba koša	Ditiro
Re ipshina ka go bala dipuku	<i>Itire okare o swere puku o a bala</i>
Ge re bala re eja dikuku	<i>Laetša go ja ka letsogo</i>
Ge re bala re etela dinaga	<i>Laetša go sepela o šupe kgole ka letsogo</i>
Ra tseba gore dinaga ga di etelane!	<i>Phatlalatša matsogo</i>
Re ipshina ka go bala tša maphelo	<i>Laetša go bala</i>
Re ipshina ka go bala ka mafelo!	<i>Laetša go bala</i>

POLEDIŠANO YA SENGWALWA SA GO BALA KA GO ABELANA

- 1 Ngwala freimi ya poledišano mo letlapeng:
Mo kanegelong...
Karolo ye ke e ratilego ke...
Ke rata / ga ke rate go humana mpho ya puku ka gobane...
- 2 Bala freimi ya poledišano le barutwana.
- 3 Bea barutwana ka **dihlophana**.
- 4 Botša barutwana gore o mongwe le o mongwe o swanetše go hwetša sebaka go araba potšišo e nngwe le e nngwe ya poledišano.
- 5 Tanya šedi ya barutwana.
- 6 Botšiša barutwana ba go fapana goba sehlopha se se itšeng go abelana ka dikarabo tša bona.
- 7 Ge dikarabo di fošagetše, ba phošolle.
- 8 Leboga barutwana ka maitapišo a bona.

Go lemoga ka fao medumo e kwagalago ka gona le Thutomedumo:

Metsotso e 15

Go hwetša mantšu

Ngwala tafolana ye mo letlapeng e be le medumo yeo o ithutileng yona nako ya go feta mmogo le yeo e rutilwego ka Labobedi le ka Laboraro.

ou	ea	a
l	r	p
n	m	d
i	o	g

LAETŠA

- 1 Gopotša barutwana medumo ya beke: /ou/ le /ea/
- 2 Lebeledišiša medumo kamoka le ditswakanywa mo letlapeng.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go dira mafoko go bopa mantšu ka medumo le ditswakanywa moo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Bontšha barutwana go bopa mantšu ka medumo ye e nepišitšwego, bjalo ka: /p/-/ou/-/l/-/a/ = poula
- 5 Gopotša barutwana ba ka bopa lentšu ba šomiša medumo e fe kapa efe – e sego fela /ou/ goba /ea/
- 6 Bontšha barutwana go dira lentšu le lengwe, bjalo ka: /n/-/a/-/m/-/a/ = nama

BARUTWANA BA DIRA

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala gomme ba ngwale sehlogo: **ou, ea**
- 2 Laela barutwana ba thome go ngwala.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go hwetša le go bopa mantšu a mantši go ya le ka mo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Dumelela barutwana go swaya mošomo wa bona. Bontšha barutwana gore mantšu a, a bopiwa bjang (le amangwe): **poula, rouna, pounama, dipounama, rea, realo, nea, meago, nama, gola, ngapa, mmala, monna**

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go Bala Ka Go Abelana:

Metsotso e 15

Morago ga go bala

MAANO A TEKATLHALOGANYO: AKARETŠA / GO KAMAKA

LAETŠA SENGWALWA

- 1 Tanya šedi ya barutwana mo ditafoleng tša bona, ka dipuku tša bona tša go ngwala goba letlakala le leswa, diphensele le dikrayone.
- 2 Hlalosa gore lehono barutwana ba tla **kamaka gomme ba thale** ka seo se tlogo go diragala sa go latela ge kanegelo e tšwela pele.
- 3 Dira **tšhupetšo** gore o kamaka bjang ka seo se tlogo go direga, bjalo ka: Ke nagana sa go latela, Bohlale o tla bontšha bagwera ba gagwe Mount Kilimanjaro ka gare ga puku ya gagwe.
- 4 Thala seswantšho sa gago mo letlapeng sa Bohlale a swere puku ya gagwe, bula letlakala leo le nago le Mount Kilimanjaro mo go lona.
- 5 Sa go latela, botša barutwana gore o ile go kamaka ka seo se tla go go direga ge kanegelo e tšwelapele.
- 6 Kgotela barutwana gore ba tswalela mahlo gomme ba thekge ditho. Ba balele sengwalwa gape.
- 7 Kgotela barutwana gore ba bule mahlo, gomme ba tla thala dikakanyo ka seo se tlogo go diragala ge kanegelo e tšwela pele.
- 8 La mafelelo, kgotela barutwana go **sokologa le go bolela**, gomme ba abelane dithalwa tša bona le wa mphato.

Go Bala Ka Sehlopha Sa Go Hlahlwa

Metsotso 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 7**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Tshekatsheko ya polelo ya mafelelo a beke Metsotso e 15

- 1 Tanya šedi ya barutwana mo legogong mafelelong a letšatši.
- 2 Dira sebaka sa ditshekatsheko tša polelo beke le beke. Ke kgetho ya gago go hlakanya ditshekatsheko tša go ithuta tša Sepedi le tša Sekgowa.
- 3 Gopola go fa barutwana sebaka sa go 'Sokologa le go bolela' ba ahlaahle dikokwanarabo tša bona le wa mphato. Ke moka, kgetha barutwana ba mmalwa go abelana ka dikokwanarabo tša bona le phaphoši ka bophara.
- 4 Šomiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo go hlahla karolwana ya polelo ya poledišano ya gago:
 - a Naa ke efe tabakgolo ya polelo ya rena ya beke?
 - b Ke kanegelo efe yeo le e badilego mmogo?
 - c Ke mantšu afe a maswa o a ratilego bekeng ye?
 - d Ke eng se o ithutilego sona bekeng ye?
 - e Naa re ngwadile ka eng bekeng ye?
 - f Naa go ngwala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - g Naa go bala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - h Ke eng seo o ikgantšhago ka sona bekeng ye?
- 5 La mafelelo, botša barutwana go nagana ka dilo tše pedi tše ba tlogo go botša ba malapa a bona ka seo ba ithutilego ka sona le ka tsela yeo ba kaonafetšego ka gona bekeng ye mabapi le mošomo wa bona.

Ela hloko: Tšepidišo ya go lebelela morago le go itekola ke karolwana e bohlokwa kudu ya go ithuta. O kgopelwa gore o seke wa tshediša mošongwana wo wa beke mahlo le ga tee.

**Mphato 1
KOTARA 3**

Beke

8

TABAKGOLO:

**Go bala go
a thabiša!**

Go Lokiša Phaphoši

- 1 Ge beke e thoma, kgonthišiša gore phaphoši ya gago e a bogega ebile e hlwekile.
- 2 Bea nakong le go tlatša diphaphathi tša go laetša, mabota a tabakgolo le ditafola.
- 3 Bjale, lokiša mantšu a di papetlakgadima le a tšhupetšo ya tabakgolo ao o a hlokago.
- 4 Tlatša dilo mo leboteng la tabakgolo le tafoleng ye e tla bago le maatla kgogedi go barutwana, mohlala: e tla le puku tše mmalwa go tšwa sekhutlwaneng sa go bala.
- 5 Dira dinyakišišo go marangrang a teknolotši(ithanete) go itokišetša tabakgolo: dira dinyakišišo gore ke bokgoni bofe bo re bo nyakago go ba babadi ba hlwahlwa.
- 6 Kgonthišiša gore dipuku tša barutwana tša go ngwala le dipukutšhomo tša DBE di swailwe, gomme di phuthulwe gabotse mo di dulago gona.
- 7 Kgonthišiša gore dipuku tše dikgolo ka moka, tša go bala le tša bokgobapuku di ka lenaneo.

Mešongwana Ye E Okeditšwego

Mešongwana ye e ka šomišwa bjalo ka mošomo wa go ikemela wa barutwana ba go fetša mošomo wa bona ka pela GOBA ge o le gare o dira kelo mo barutwaneng.

Mošongwana wa 1: DBE Pukutšhomo 2: Letlakala la 38 & 39, A re direng.

Mošongwana wa 2: DBE Pukutšhomo 2: Letlakala la 40, A re baleng.

Mošongwana wa 3: DBE Pukutšhomo 2: Letlakala la 41, A re ngwaleng.

Mošongwana wa 4: Thala seswantšho sa selo seo o ratago go bala ka sona.

Mošupologo

Ditiro Tša Go Bolela

Metsotso e 15

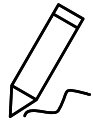
BOELETŠA TABAKGOLO: GO HWETŠA TSEBO YEO BA NAGO LE YONA

- 1 Bontšha barutwana seswantšho sa Mogau mo legogong, ba bala Puku ya dikanegelo ge sekolo se fetša go tšwa: Mogau o ithuta go bala
- 2 Botša barutwana gore re tšwela pele ka tabakgolo ya rena: Go bala go a thabiša!
- 3 Thala sediko le leina la tabakgolo mo magareng ga letlapa.
- 4 Botšiša barutwana: *Ke eng seo le se tsebago ka tabakgolo ye?*
- 5 Ngwala dikakanyo tša barutwana go dikologa mmaphahlogo. Dikakanyo tša go swana di ngwale felo go tee.
- 6 Ge barutwana ba palelwa go fetola, botšiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo:
 - a Naa ke ka lebaka la eng re bala?
 - b Naa o ikwa bjang ge o bala?
 - c Naa o ithuta bjang go bala?
 - d Naa ke bokgoni bofe bo o bo hlakago go ba sebadi se se hlwahlwa?

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Diragatša, Laodiša o Bolele)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - go ja ke dihlong
 - tshwarelo
 - hlokomologa

Morumokwano goba koša	Ditiro
Re ipshina ka go bala dipuku	<i>Itire okare o swere puku o a bala</i>
Ge re bala re eja dikuku	<i>Laetša go ja ka letsogo</i>
Ge re bala re etela dinaga	<i>Laetša go sepela o šupe kgole ka letsogo</i>
Ra tseba gore dinaga ga di etelane!	<i>Phatlalatša matsogo</i>
Re ipshina ka go bala tša maphelo	<i>Laetša go bala</i>
Re ipshina ka go bala ka mafelo!	<i>Laetša go bala</i>

Mongwalo

Metsotso e 15

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala.
- 2 Biletša barutwana medumo le mantšu a a latelago gore ba a ngwale:
 - a poula
 - b roula
 - c pounama
 - d dipounama
 - e bea
 - f rea
 - g realo
 - h nea
 - i meago
 - j seatla
- 3 Sa go latela, botša barutwana gore ba ntšhe phensele ya mmala gomme ba swaye mošomo wa bona.
- 4 Ka bothakga ngwala medumo le mantšu mo letlapeng.
- 5 Tšea dipuku mafelelong a letšatši, gomme o ngwale dintlha ka bao ba nyakago thušo yeo e oketšegilego.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go Bala Ka Go Abelana:

Metsotso e 15

Pele re bala

MAANO A TEKATLHALOGANYO: PHOPHOLETŠA

- 1 Dudiša barutwana mo legogong gore ba kgone go bona puku e kgolo.
- 2 Bula puku e kgolo mo kanegelong: Mogau o ithuta go bala
- 3 Phetla puku o ba laetša diswantšho tša letlakala le lengwe le le lengwe, o ba botšiša gore ba nagana gore go direga eng.
- 4 Thuša barutwana go kopanya diswantšho, gore ba kgone go hwetša todi ya gore kanegelo e bolela ka eng.
- 5 Hlagiša tlotlontšu e mpsha mo dikarolwaneng tša maleba mo kanegelong.
- 6 Bala kanegelo ka moka gatee, o sa eme.

Go ngwala:

Metsotso 30

Beakanya le go Rulaganya

SEHLOGO: Ngwala ka nako yeo o ikwelego o eja ke dihlong goba o swabile, bjalo ka Mogau.

MOŠOMO: Thala seswantšho o tlatše ka sešupo. Ye e tla ba puku ya phaphoši ya sekhutlwana sa go bala.

FREIMI YA GO NGWALA: Ke kwele ke eja ke dihlong / swabile ge...

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono, barutwana ba tla ngwala ka nako yeo ba ikwelego ba eja ke dihlong goba ba swabile.
- 2 Šomiša **tšhupetšo** go bontšha barutwana gore o **nagana pele o ngwala.**
- 3 Botša barutwana kakanyo ya sethalwa sa gago, bjalo ka: Nkile ka kwa ke swabile nako ye ke be ken a le matshila mo maragong mo ke be ke dutse fase, motho o mongwe le o mongwe a ntshega ge ke sepela. Ke be ke sa tsebe gore borokgo ba ka bo ditšhila!
- 4 Šomiša **tšhupetšo** go thala seswantšho sa gago o kgamathetše ditšhila mo borokgong ba gago.
- 5 Hlalosa mantšu ao o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi wa lentšu le lengwe le le lengwe,** bjalo ka: Ke ikwele ke swabile ge ke kgamathetše ditšhila mo maragong . Ke ikwele ke swabile ka gobane batho kamoka o be a ntshega eupša ke be ke sa tsebe gore ke ka lebaka la eng.
- 6 Phumula mohlala mo letlapeng. Hlaloša gore se e be e le fela mohlala, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.

DITAELO TŠA BOMOLOMO

- 1 Gopodišiša mantšu a mangwe a go nyalelana le go ja ke dihlong goba go swaba le barutwana.
- 2 Ngwala mantšu mo letlapeng, bjalo ka: go sega, šupa, ditšhila, fošagetše, bj bj.
- 3 Botšiša barutwana: Naa ke neng mo bophelong ba gago o kwelego o eja ke dihlong goba o swaba?
- 4 Laela barutwana go **nagana pele ba ngwala.**
- 5 Bitša barutwana ba 2 go iša go ba 3 go go botša ka maitemogelo a bona ba eja ke dihlong goba ba swaba.
- 6 Ba swanetše gore: Ke ikwele ke eja ke dihlong/ swaba ge....
- 7 Hlaloša gore barutwana ba tla thala seswantšho gomme ba fe seswantšho sa bona sešupo!

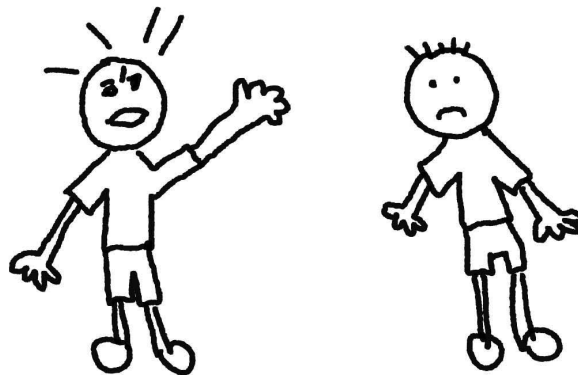
GO NGWALA

- 1 Efa barutwana dipuku.
- 2 Ge barutwana ba dutše ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikonferense tše di kopana**.
- 3 Kgopela barutwana go go botša ka dingwalwa tša bona.
- 4 Thuša barutwana go tlatša sešupo.
- 5 Hlohleletša barutwana.

SOKOLOGA O BOLELE

- 1 Ge gona le metsotso e 2 go iša go 3 e setšego, laela barutwana gore ba beye diphensele tša bona.
- 2 Laela barutwana gore ba **sokologe ba bolele** le wa mphato ka dithalwa tša bona.

*Kgomaretša dingwalwa **tekano ya mahlo a** barutwana ka phaphošing. Se se thuša barutwana go rerišana ka tabakgolo.*

Ke ile ka ikwa ke swabile morago ga gore ke sware mogwerd waka gampfe.

Sehlopha Sa Go Bala Ka Go Hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 8**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labobedi

Temogo Ya Medumo Le Ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagiša Modumo O Moswa Le Mantšu

HLAGIŠA MODUMO

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima: /II/
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana go boeletša modumo makgetlo a 3.
- 3 Ahlaahla ka tsela yeo modumo /II/ o swanago ka Sepedi le ka Sekgowa.
- 4 Botšiša barutwana: O ka nagana ka mantšu ao a nago le /II/?
- 5 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **llela, bofolla, mollo**

HLAGIŠA MANTŠU A MASWA

- 1 Biletša lentšu le lengwe le lengwe godimo o hlaboše lentšu ge o dutše o laetša papetlakgadima: **mollo, sello, bofolla, Ila, llela**
- 2 Laetša barutwana lentšu le lengwe le le lengwe, ge o gare o le bitša.
- 3 Kgopela barutwana go boeletša mantšu ge o dutše o bolela.
- 4 Kgomaretša mantšu a dipapetlakgadima mo godimo ga phaphathi ya go laetša thutomedumo.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

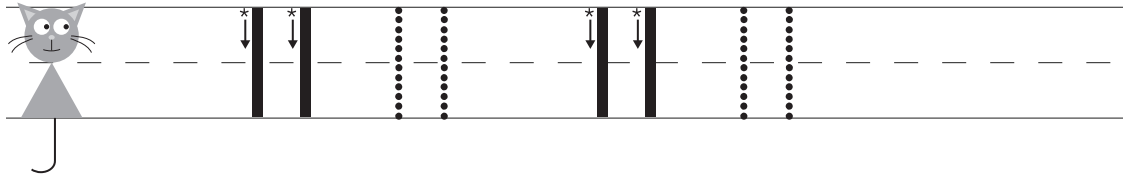
Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leleterere goba maleterere/mantšu/mafoko

- 1 Ruta barutwana go bopa ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane: **II**
- 2 Laetša go ngwala dithlaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o leatše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maleterere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maleterere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.

- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leletere goba maletere mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.
- 7 Barutwana ba swanetše go thalela modumo wo o lebantšwego mo lentšung lefe kapa lefe le ngwadilwego.

mollo mollo

sello sello

bofolla bofolla

lla lla

lela lela

Sello o lela mollo.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go Bala Ka Go Abelana:

Metsotso e 15

Go Bala Lekgetlo La Pele

MAANO A TEKATLHALOGANYO: KE A AKANYA

Sengwalwa	Go bala lekgetlo la pele (Go nagana kudu)
<p><u>Mogau o ithuta go bala</u></p> <p>Ge Mogau a thoma sekolo, o be a se rata kudu. O be a rata morutiši wa gagwe, Mna Lehoko. O be a rata bagwera ba gagwe Khomotso le Bokang. O be a rata go theeletša dikanegelo.</p> <p>Eupša kgauswanyana, Mogau o be a se sa rata sekolo kudu. O be a sa rata Mna Lehoko. O be a sa rata Khomotšo le Bokang. O be a sa rata go theeletša dikanegelo. Eupša Mogau o be a ikwa a tšhogile letšatši ka moka sekolong ka gore o be a sa kgone go bala. Mathomong, ga go ngwana yo a bego a tseba medumo ya ditlhaka gomme ba mmalwa fela ba be ba kgona go bala maina a bona. Eupša bjale, Mogau o be a ikwa eke ke yena fela o a bego a sa kwešiše. Bjale ge nka se tsoge ke kgonne go bala? Mogau a tshwenyega. Ge ekaba nna ke na le bothata? Ge e kaba, ge e kaba, ge e kaba...?</p>	<p>Ke akanya gore ke ka lebaka eng Mogau a tšhogile letšatši ka moka? O swanetše go ikwa a tšhogile gore barutiši le barutwana ba bangwe ba tla lemoga gore ga a kgone go bala.</p>
<p>Letšatši le lengwe, Mna Lehoko a bitša Mogau go bala ditumahlaka. Ka tlwaelo, Mogau o be a rata go bitšwa, eupša e sego bjale. O be a sa tsebe ditumahlaka. Mogau o ile a itiriša o ka re o nyaka go ya ntlwaneng, gomme a kitimele ka ntle ka pela.</p>	<p>Ke akanya gore ke ka lebaka la eng Mogau a ile a kitimela ka ntle ga phaphoši? Ke nagana gore o be a sa nyake ba bangwe ba bone gore ga a kgone go bala medumo!</p>
<p>Beke e latelago, Mna Lehoko a bitša Mogau go tla pele ga phaphoši go bala lentšupono la letšatši. Ka tlwaelo, Mogau o be a rata go ya pele ga phaphoši, eupša e sego lehono. O be a sa tsebe lentšupono. Mogau o ile a itiriša o ka re mala a gagwe a bohloko, gomme a bea hlogo ya gagwe tafoleng, a leka go lebega a lwala.</p>	<p>Ke akanya gore ke ka lebaka la eng Mogau a itiriša o ka re o a lwala? Ke be ke sa nyake gore ba bangwe ba bone gore ga a kgone go bala lentšu la letšatši!</p>
<p>Ka morago ga beke, Mna Lehoko a bitša Mogau go tlo bolela le yena ka nako ya go khutša. Mogau o ile a ja dijo tsa letena tša gagwe ka go nanya. Monagano ya gagwe o be e kitima. Bjale go tla ba bjang ge Mna Lehoko a ka nkomanya? Ge a ka re mpotša gore ke nna setlaela? Ge a kaba, ge a kaba, ge a kaba...?</p>	<p>Ke akanya gore ke ka lebaka la eng Mna Lehoko a nyaka go bolela le Mogau?</p>

Sengwalwa	Go bala lekgetlo la pele (Go nagana kudu)
<p>Mafelelong Mogau o ile a dula fase tafoleng ya Mna Lehoko a inamišitše hlogo.</p> <p>‘Naa bothata ke eng?’ Mna Lehoko a botšiša ka go thakgala.</p> <p>Mogau o ile a lebelela godimo, a maketše. Mna Lehoko o be a sa lebege a befetšwe – o be a myemyela.</p> <p>‘Ke lemogile gore o kare o na le bothata ba ditumahlaka le go bala mantšupono. Go lokile – ka moka re ithuta ka ditsela tša go fapana,’ Mna Lehoko a realo ka boleta.</p> <p>‘Eupša...Ke nna ke le nnoši! Ge eba ga ke kgone go ithuta go bala!’ Mogau a araba.</p> <p>‘Aowa, aowa ga se wena o nnoši! Go na le barutwana ba bangwe ba go ba le maikutlo a go swana le a gago. Re tla ba le sehlopha se se kgethegilego mmogo. Ka mokgwa woo, ke tla go thuša go ithuta medumo le mantšupono.’</p>	<p>Thaka banna! Mna Lehoko o lemogile gore Mogau ga a kgone go bala, eupša ga se a befelwa.Ke akanya gore ke ka lebaka la eng Mogau a be a tšhogile?</p>
<p>Letšatši la go latela, ka morago ga sekolo, Mogau o ile a šala setulong sa gagwe ge bana ka moka ba boela gae. O ile a lealea. Kelebogang le Mojakisani le bona ba be ba sa suta ditulong tša bona. O ile a ba myemyelela.</p>	<p>Ke akanya gore naa Mogau o ikwele bjang ge a bona gore go na le barutwana ba bangwe ba nyakago thušo? O swanetše go ba a ikwele a imologile.</p>
<p>Mna Lehoko o ile a ba biletša legogong ka pele. O ile a ba bontšha ditumahlaka tše tharo: /m/ /p/ le /a/. Ba ile ba itlwaetša go bala medumo ye makga a mmalwa. Ke moka, a bea medumo fase mo legogong. ‘Mogau, o ka kgona go šomiša medumo ye go bopa lentšu ‘ma?’ a botšiša.</p>	<p>Ke akanya ge eba Mogau a ka kgona go dira se?</p>
<p>Mogau o a tseba medumo ye. Sa pele o tšere ‘m’ a bala modumo /m/. Ke moka, a tšea karata ya ‘a’ a bala modumo /a/. A bea ‘a’ kgauswi le ‘m’. Napile a bitša lentšu: /m/ /a/ -- ma.</p> <p>‘Ke wena mmadi!’ Mna Lehoko a realo ka go thakgala.</p>	
<p>Mafelelong a thuto, Kelebogang, Mojakisani le Mogau ba kitimela lepatlelong mmogo. Ba ile ba bapala go fihlela Hlogo ya sekolo a e tšwa ka kantorong gomme a ba botša ba ye gae pele e ba leswiswi.</p>	
<p>Ge a lebile gae, Mogau o be tagile. Ge nka ba mmadi yo mokaonekaone mphatong? Ge nkaba le bagwera ba ba swa? Ge nka ba, ge nka ba, ge nka ba...?</p>	<p>Ke akanya gore ke ka lebaka la eng Mogau a tagile? E swanetše go ba e le ka gore sekolo e be e se selo se se mpe ga kalo, ka gore ka se sebaka ke yena mmadi!</p>

Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše di kgonegago
Naa Mna Lehoko o hlakane neng le Mogau le barutwana ba bangwe ba go nyaka thušo ya tlaleletšo?	O hlakane le bona ka ge sekolo se e tšwa.
Naa ke barutwana bafe ba banwe bao bego ba nyaka thušo ya go bala?	Kelebogang le Mojakisani le bona ba be ba nyaka thušo ya go bala.
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše di kgonegago
Ke ka lebaka la eng Mogau a se sa rata sekolo?	<ul style="list-style-type: none"> Ke ka lebaka la gore o be a sa kgone go bala. Ke ka lebaka la gore o be a ikwa a tšhogile letšatši ka moka ka gore o be a sa kgone go bala bjale ka barutwana ba bangwe. Ke ka lebaka la gore o be a tshwenyega gore a ka se tsoge a kgonne go bala. Ke ka lebaka la gore o be a tshwenyega gore selo se sengwe se be se sa loka ka yena. Ke ka lebaka la gore o be a nagana gore Mna Lehoko o tla mo omanyana ge a lemoga gore ga a kgone go bala. Ke ka lebaka la gore o be a nagana gore ke yena morutwana a nnoši ka mphatong yo a sa kgone go bala.

Go Bala Ka Sehlopha Sa Go Hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 8**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1** wa **Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlaloša **mošongwana wa 2** wa **Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Laboraro

Ditiro Tša Go Bolela

Metsotso e 15

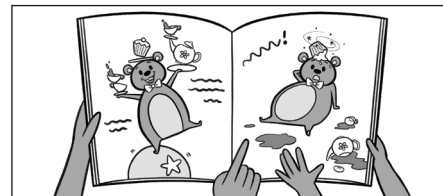
TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Diragatša, Laodiša o Bolele)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - medumo
 - tswaka
 - aga

Morumokwano goba koša	Ditiro
Re ipshina ka go bala dipuku	<i>Itire okare o swere puku o a bala</i>
Ge re bala re eja dikuku	<i>Laetša go ja ka letsogo</i>
Ge re bala re etela dinaga	<i>Laetša go sepela o šupe kgole ka letsogo</i>
Ra tseba gore dinaga ga di etelane!	<i>Phatlalatša matsogo</i>
Re ipshina ka go bala tša maphelo	<i>Laetša go bala</i>
Re ipshina ka go bala ka mafelo!	<i>Laetša go bala</i>

BOKGONI BA GO ANEGA (BEKE YA PELE YA TABAKGOLO)

- 1 Arola barutwana ka dihlophana.
- 2 Efa sehlopha se sengwe le se sengwe letlakala la diswantšho tša bokgoni ba go anega.
- 3 Gopotša barutwana gore beke ya go feta, ba ihlametše dikanegelo ka diswantšho.
- 4 Beke ye, barutwana ba swanetše go šoma mmogo e le sehlopha go tšea sephetho ka mabapi le kanegelo ya sehlopha.
- 5 Gopotša barutwana gore kanegelo tša bona e swanetše goba tšeo ba ihlametšego tšona, eupša gape di swanetše go sepelelana le diswantšho!
- 6 Tanya šedi ya barutwana.
- 7 Kgopela sehlopha se 1 go iša go tše 2 go abelana ka kanegelo ya sehlopha sa bona.
- 8 Leboga barutwana go abelana ka dikanegelo tša bona.

Temogo Ya Medumo Le Ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagiša Modumo O Moswa Le Mantšu

HLAGIŠA MODUMO

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima: /kw/
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana go boeletša modumo makgetlo a 3.
- 3 Botšiša barutwana: O ka nagana ka mantšu ao a nago le /kw/?
- 4 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **kwatile, kwata, kwele**

HLAGIŠA MANTŠU A MASWA

- 1 Biletša lentšu le lengwe le lengwe godimo o hlaboše lentšu ge o dutše o laetša papetlakgadima: **kwele, kwata, lekwata, kwagala, kwatile**
- 2 Laetša barutwana lentšu le lengwe le le lengwe, ge o le gare o le bitša.
- 3 Kgopela barutwana go boeletša mantšu ge o dutše o bolela.
- 4 Kgomaretša mantšu a dipapetlakgadima mo godimo ga phaphathi ya go laetša medumo.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

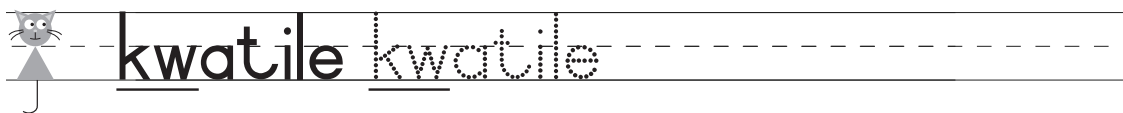
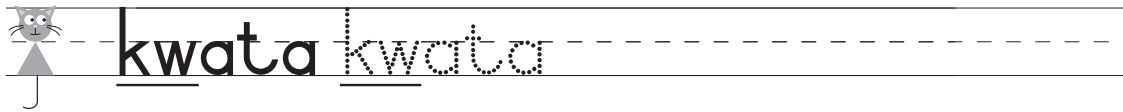
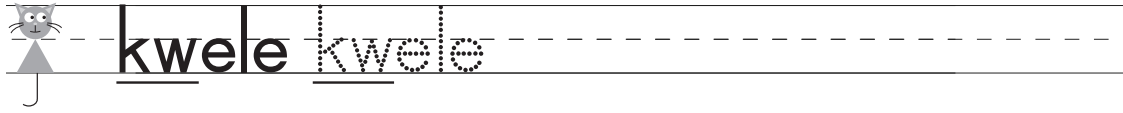
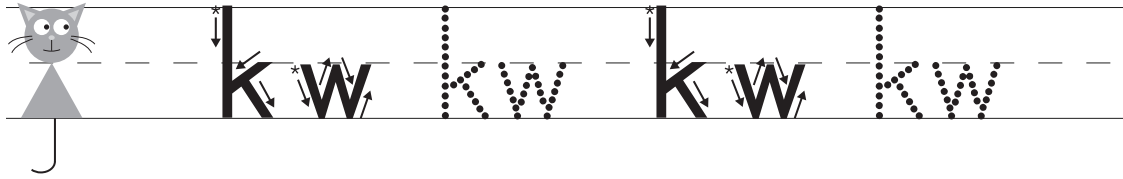

Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leleterere / mantšu / mafoko

- 1 Ruta barutwana go bopa ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane: **kw**
- 2 Laetša go ngwala dithlaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maletere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maletere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.
- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leleterere goba maletere mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.
- 7 Barutwana ba swanetše go thalela modumo wo o lebagantšwego mo lentšung lefe kapa lefe le ngwadilwego.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go ngwala:

Metsotso e 30

Beakanaya le go rulaganya

SEHLOGO: : Ngwala ka nako yeo o ikwelego o eja ke dihlong goba o swabile, bjalo ka Mogau.

MOŠOMO: Thala seswantšho o tlatše ka sešupo. Ye e tla ba puku ya phaphoši ya sekhutlwana sa go bala.

FREIMI YA GO NGWALA: Ke kwele ke eja ke dihlong / swabile ge...

Ke ikwele bokaone ge...

TŠHUPETŠO

- 1 Hlaloša gore lehono, barutwana ba tla tlaleletša ka lefoko go mošomo wo ba o ngwadilego ka Mošupologo.
- 2 Hlalosa gore lehono, barutwana ba tla ngwala ka seo se ba dirilego gore ba ikwe bokaone.
- 3 Balela barutwana freimi ya go ngwala e ntshwa.
- 4 Šomiša **tšhupetšo** go bontšha barutwana gore o **nagana pele o ngwala.**
- 5 Botša barutwana kakanyo ya gago ya sethalwa sa gago, bjalo ka: Ke ikwele bokaone ge mogwera wak a a mpotša gore ditšhila di kgorametše mo borokgong ba ka, ke moka a nthuša go bo hlwekiša!
- 6 Šomiša **tšhupetšo** go tlaleletsa dintlha go seo ke se thadilego, bjalo ka: mogwera wa gago a bolela le wena.
- 7 Hlaloša mantšu ao o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi wa lentšu le lengwe le lengwe,** bjalo ka: Ke ikwele bokaone ge mogwera wa ka a nthuša go bo hlwekiša.
- 8 Phumula mohlala wa gago mo letlapeng. Hlaloša gore se ke mohlala fela, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.

DITAELO TŠA GO BOLELA

- 1 Gopodišiša ditsela tse dingwe tsa go ikwa bokaone ka morago ga ga go ikwa re swabile le barutwana.
- 2 Ngwala mantšu mo letlapeng, bjalo ka: mogwera, bolela, lla, mma, morutiši, hlwekile, bj bj
- 3 Botšiša barutwana: Naa ke eng seo se tlogo go thuša go ikwa bokaone ka morago ga go ja ke dihlong le go swaba?
- 4 Laela barutwana go **nagana pele ba ngwala.**
- 5 Bitša barutwana ba 2 go iša go ba 3 go go botša ka seo se ba dirilego gore ba ikwe bokaone

- 6 Ba swanetše gore: Ke ikwele bokaone ge...
- 7 Hlaloša gore barutwana ba tla thala gomme ba ngwala dikakanyo tša bona!

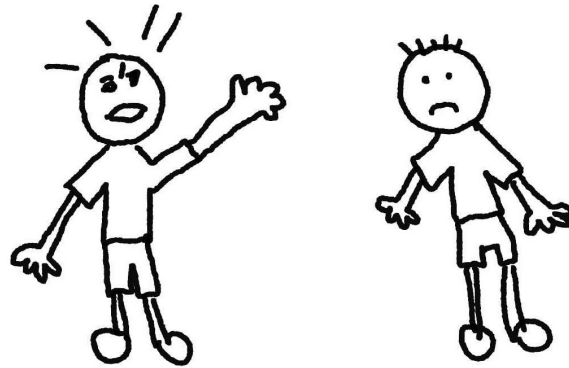
GO NGWALA

- 1 Efa barutwana dipuku.
- 2 Ge barutwana ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikonferense tše dinnyane**.
- 3 Kgopela barutwana go go botsa ka dingwalwa tša bona.
- 4 Thuša bana go tlatša sešupo.
- 5 Hlohleletša barutwana.

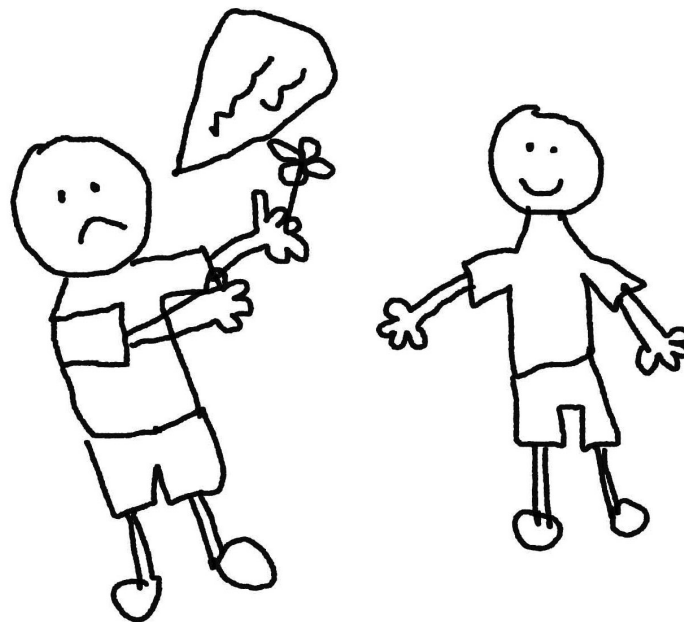
SOKOLOGA GOMME O BOLELE

- 1 Ge go setše metsotso e 2 go iša go e 3, laela barutwana go bea diphensele tša bona.
- 2 Laela barutwana gore ba **sokologe gomme ba bolele** le wa mphato ka dithalwa tša bona.

*Kgomaretša dingwalwa **tekano ya mahlo a** barutwana ka phaphošing. Se se thuša barutwana go rerišana ka tabakgolo.*

Ke ile ka ikwa ke swabile mardgo ga gore ke sware mogwerd waka gampe.

Ke ile ka ikwa bokdone mardgo ga gore ke mo kgopele tshwatrelo.

Go Bala Ka Sehlopha Sa Go Hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 8**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1** wa **Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlaloša **mošongwana wa 2** wa **Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labone

Temogo Ya Medumo Le Ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go Kgaogantšha Le Go Kopanya

KE A DIRA...

- 1 Thoma ka lentšu go thutong ya Labobedi.
- 2 Bitša lentšu: **llela**
- 3 Kgaogantšha lentšu go ba modumo ka botee go ba modumo o ikemetšego ka nnoši: /
ll/-/e/-/l/-/a/
- 4 Bitša modumo wa mathomo wa lentšu: /ll/
- 5 Bitša modumo wa bobedi wa lentšu: /e/
- 6 Bitša modumo wa boraro wa lentšu: /l/
- 7 Bitša modumo wa mafelelo wa lentšu: /a/
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **llela**
- 9 Laetša go šupa le go kopantšha medumo go bopa lentšu: /lle/-/la/ = **llela**
- 10 Boeletša se ka lentšu la go tšwa thutong ya Laboraro: **kwata**

RE A DIRA...

- 1 Thoma ka lentšu la go tšwa thutong ya Labobedi.
- 2 Bitša lentšu: **sello**
- 3 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa mathomo wa lentšu? /s/
- 4 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa bobedi wa lentšu? /e/
- 5 Botšiša barutwana: Ke modumo ofe wa boraro wa lentšu? /ll/
- 6 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa mafelelowa lentšu? /o/
- 7 Kgopela barutwana go kgaogantšha lentšu go ba modumo o ikemetšego o nnoši: /s/-
/e/-/ll/-/o/
- 8 Ngwala lentšu: **sello**
- 9 Laela barutwana go kopanya medumo ya lentšu mmogo le wena: /se/-/llo/ = **sello**
- 10 Boeletša se ka lentšu la morago la thuto ya Laboraro: **kwele**

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go Bala Ka Go Abelana: Go Bala Lekgetlo La Bobedi

Metsotso e 15

MAANO A GO BALA: GO HLAMA PONOKAKANYO

Sengwalwa	Go bala lekgetlo la bobedi (Go nagana kudu)
<p><u>Mogau o ithuta go bala</u></p> <p>Ge Mogau a thoma sekolo, o be a se rata kudu. O be a rata morutiši wa gagwe, Mna Lehoko. O be a rata bagwera ba gagwe Khomotso le Bokang. O be a rata go theeletša dikanegelo.</p> <p>Eupša kgauswanyana, Mogau o be a se sa rata sekolo kudu. O be a sa rata Mna Lehoko. O be a sa rata Khomotšo le Bokang. O be a sa rata go theeletša dikanegelo. Eupša Mogau o be a ikwa a tšhogile letšatši ka moka sekolong ka gore o be a sa kgone go bala. Mathomong, ga go ngwana yo a bego a tseba medumo ya ditlhaka gomme ba mmalwa fela ba be ba kgona go bala maina a bona. Eupša bjale, Mogau o be a ikwa eke ke yena fela o a bego a sa kwešiše. Bjale ge nka se tsoge ke kgonne go bala? Mogau a tshwenyega. Ge ekaba nna ke na le bothata? Ge e kaba, ge e kaba, ge e kaba...?</p>	
<p>Letšatši le lengwe, Mna Lehoko a bitša Mogau go bala ditumahlaka. Ka tlwaelo, Mogau o be a rata go bitšwa, eupša e sego bjale. O be a sa tsebe ditumahlaka. Mogau o ile a itiriša o ka re o nyaka go ya ntlwaneng, gomme a kitimele ka ntle ka pela.</p>	<p>Ke kgona go hlama ponokakanyo ya Mogau a lebega a swabile ge a bitšwa, ka gore ga a kgone go bala medumo yeo.</p>
<p>Beke e latelago, Mna Lehoko a bitša Mogau go tla pele ga phaphoši go bala lentšupono la letšatši. Ka tlwaelo, Mogau o be a rata go ya pele ga phaphoši, eupša e sego lehono. O be a sa tsebe lentšupono. Mogau o ile a itiriša o ka re mala a gagwe a bohloko, gomme a bea hlogo ya gagwe tafoleng, a leka go lebega a lwala.</p>	<p>Ke kgona go hlama ponokakanyo ya tebego le letšhogo la Mogau ge a bitšwa gape. O tloga a sa nyake batho ba tseba gore ga a kgone go bala!</p>
<p>Ka morago ga beke, Mna Lehoko a bitša Mogau go tlo bolela le yena ka nako ya go khutša. Mogau o ile a ja dijo tsa letena tša gagwe ka go nanya. Monagano ya gagwe o be e kitima. Bjale go tla ba bjang ge Mna Lehoko a ka nkomanya? Ge a ka re mpotša gore ke nna setlaela? Ge a kaba, ge a kaba, ge a kaba...?</p>	<p>Ke kgona go hlama ponokakanyo ya Mogau a nyetlola, ka gore o tšhoga gore Mna Lehoko o a tseba!</p>

Sengwalwa	Go bala lekgetlo la bobedi (Go nagana kudu)
<p>Mafelelong Mogau o ile a dula fase tafoleng ya Mna Lehoko a inamišitše hlogo.</p> <p>'Naa bothata ke eng?' Mna Lehoko a botšiša ka go thakgala.</p> <p>Mogau o ile a lebelela godimo, a maketše. Mna Lehoko o be a sa lebege a befetšwe – o be a myemyela.</p> <p>'Ke lemogile gore o kare o na le bothata ba ditumahlaka le go bala mantšupono. Go lokile – ka moka re ithuta ka ditsela tša go fapana,' Mna Lehoko a realo ka boleta.</p> <p>'Eupša...Ke nna ke le nnoši! Ge eba ga ke kgone go ithuta go bala!' Mogau a araba.</p> <p>'Aowa, aowa ga se wena o nnoši! Go na le barutwana ba bangwe ba go ba le maikutlo a go swana le a gago. Re tla ba le sehlopha se se kgethegilego mmogo. Ka mokgwa woo, ke tla go thuša go ithuta medumo le mantšupono.'</p>	<p>Ke kgona go hlama ponokakanyo ya Mogau a lebege a maketše ge Mna Lehoko a bolela le yena ka boleta. O be a nagana gore Mna Lehoko o tla befelwa ge a sa kgone go bala, eupša ga go bjalo!</p>
<p>Letšatši la go latela, ka morago ga sekolo, Mogau o ile a šala setulong sa gagwe ge bana ka moka ba boela gae. O ile a lealea. Kelebogang le Mojakisani le bona ba be ba sa suta ditulong tša bona. O ile a ba myemyelela.</p>	<p>Ke kgona go hlama ponokakanyo ya Mogau a hema ka go imologa ge a bona gore ga se yena morutwana a nnoši a nyakago thušo.</p>
<p>Mna Lehoko o ile a ba biletša legogong ka pele. O ile a ba bontšha ditumahlaka tše tharo: /m/ /p/ le /a/. Ba ile ba itlwaetša go bala medumo ye makga a mmalwa. Ke moka, a bea medumo fase mo legogong. 'Mogau, o ka kgona go šomiša medumo ye go bopa lentšu 'ma?' a botšiša.</p>	<p>Ke kgona go hlama ponokakanyo ya pelo ya Mogau e betha ka lebelo ge e le nako ya gagwe ya go bopa lentšu, ka gore ke tseba gore go bala go a mo tšhoša.</p>
<p>Mogau o a tseba medumo ye. Sa pele o tšere 'm' a bala modumo /m/. Ke moka, a tšea karata ya 'a' a bala modumo /a/. A bea 'a' kgauswi le 'm'. Napile a bitša lentšu: /m/ /a/ -- ma.</p> <p>'Ke wena mmadi!' Mna Lehoko a realo ka go thakgala.</p>	<p>Ke kgona go hlama ponokakanyo ya Mogau a lebege a maketše ge Mna Lehoko a re ke yena mmadi!</p>
<p>Mafelelong a thuto, Kelebogang, Mojakisani le Mogau ba kitimela lepatlelong mmogo. Ba ile ba bapala go fihlela Hlogo ya sekolo a e tšwa ka kantorong gomme a ba botša ba ye gae pele e ba leswiswi.</p>	
<p>Ge a lebile gae, Mogau o be tagile. Ge nka ba mmadi yo mokaonekaone mphantong? Ge nkaba le bagwera ba ba swa? Ge nka ba, ge nka ba, ge nka ba...?</p>	<p>Ke kgona go hlama ponokakanyo ya myemyelo e kgolo ya Mogau ge a sepela go ya gae. Ke nagana gore o tla thoma go rata sekolo gape, ka gore bjale ga a hloke go tšhoga Mna Lehoko a tseba gore ga a kgone go bala!</p>

Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše kgonegago
Naa Mogau o be a nagana gore Mna Lehoko o tla ikwa bjang ge a lemoga gore ga a kgone go bala?	O be a nagana gore Mna Lehoko o tla befelwa.
Naa o nagana gore Mogau o tla ikwa bjang ka sekolo bjale?	<i>Ke nagana gore o tla ikwa...ka gore...</i>
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše kgonegago
Ke ka lebaka la eng Mna Lehoko a be a nyaka go hlakana le Mogau morago ga sekolo?	<ul style="list-style-type: none"> Ke ka lebaka la gore o be a nyaka go fa Mogau thušo ya tlaleletšo. Ke ka lebaka la gore o be a bona gore Mogau o be a swabile. O be a sa nyake barutwana ba bangwe ka moka ba lemoga gore Mogau (le Kelebogang le Mojakisani) ba be ba palelwa ke go bala. O be a nyaka go fa barutwana ba go palelwa šedi. O be a nyaka gore Mogau, Kelebogang le Mojakisani ba bone gore ke babadi!

Sehlopha Sa Go Bala Ka Go Hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 8**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go diriwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labohlano

Ditiro Tša Go Bolela

Metsotso e 15

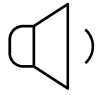
TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Diragatša, Laodiša o Bolele)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - kganya
 - ikgantsha
 - imologa
 - imologile

Morumokwano goba koša	Ditiro
Re ipshina ka go bala dipuku	<i>Itire okare o swere puku o a bala</i>
Ge re bala re eja dikuku	<i>Laetša go ja ka letsogo</i>
Ge re bala re etela dinaga	<i>Laetša go sepela o šupe kgole ka letsogo</i>
Ra tseba gore dinaga ga di etelane!	<i>Phatlalatša matsogo</i>
Re ipshina ka go bala tša maphelo	<i>Laetša go bala</i>
Re ipshina ka go bala ka mafelo!	<i>Laetša go bala</i>

POLEDIŠANO YA SENGWALWA SA GO BALA KA GO ABELANA

- 1 Ngwala freimi ya poledišano mo letlapeng:
Mo kanegelong...
Ke nagana gore Mogau o ikwele ... ka gobane...
Ge nkabe ke le Mogau...
- 2 Bala freimi ya poledišano le barutwana.
- 3 Bea barutwana ka **dihlophana**.
- 4 Botša barutwana gore o mongwe le o mongwe o swanetše go hwetša sebaka go araba potšišo e nngwe le e nngwe ya poledišano.
- 5 Tanya šedi ya barutwana.
- 6 Botšiša barutwana ba go fapana goba sehlopha se se itseng go abelana ka dikarabo tša bona.
- 7 Ge dikarabo di fošagetše, ba phošolle.
- 8 Leboga barutwana ka maitapišo a bona.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go hwetša mantšu

Ngwala tafolana ye mo letlapeng e be le medumo yeo o ithutileng yona nako ya go feta mmogo le yeo e rutilwego ka Labobedi le ka Laboraro

ll	kw	o
m	e	s
a	l	t
i	g	u

LAETŠA

- 1 Gopotša barutwana medumo ya beke: /ll/ le /kw/
- 2 Lebeledišiša medumo kamoka le ditwakanywa mo letlapeng.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go dira mafoko go bopa mantšu ka medumo le ditwakanywa moo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Bontšha barutwana go bopa mantšu ka medumo ye e nepišitšwego, bjalo ka:
/m/-/o/-/ll/-/o/ = **mollo**
- 5 Gopotša barutwana ba ka bopa lentšu ba šomiša medumo e fe kapa efe – e sego fela /
ll/ **goba** /kw/
- 6 Bontšha barutwana go dira lentšu le lengwe, bjalo ka: /g/-/a/-/m/-/a/ = **gama**

BARUTWANA BA DIRA

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala gomme ba ngwale sehlogo: **ll, kw**
- 2 Laela barutwana ba thome go ngwala.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go hwetša le go bopa mantšu a mantši go ya le ka mo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Dumelela barutwana go swaya mošomo wa bona. Bontšha barutwana gore mantšu a, a bopiwa bjang (le amangwe): **mollo, sello, lla, llela, kwele, kwata, lekwata, kwagala, kwatile, gama, tema, sega, tsoga, setlolo, mmala**

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go Bala Ka Go Abelana:

Metsotso e 15

Morago ga go bala

MAANO A TEKATLHALOGANYO: PONOKAKANYO

ŠUPETŠA SENGWALWA

- 1 Tanya šedi ya barutwana mo ditafoleng tša bona, ka dipuku tša bona tša go ngwala goba letlakala le leswa, diphensele le dikrayone.
- 2 Šupetša gore o **hlama bjang ponokakanyo le go šupetša** selo go tšwa ka gare ga sengwalwa, bjalo ka: Ke hlama ponokakanyo ya Mogau a lebega a swabile ge a kitimelo ntlwaneng ya boithomelo.
- 3 Thala seswantšho sa Mogau mo letlapeng a lebega a swabile ka ntle ga phaphoši.
- 4 Sa go latela, botša barutwana gore ba tla kamaka ka seo se tlogo go diragala mo kanegelong..
- 5 Kgopela barutwana go tswalela mahlo gomme ba thekge ditho. Ba balele sengwalwa gape.
- 6 Kgopela barutwana gore ba bule mahlo, gomme ba thale selo se tee seo ba hlamilego ponokakanyo ka sona go tšwa ka gare ga sengwalwa.
- 7 La mafelelo, kgopela barutwana go **sokologa le go bolela**, gomme ba abelane dithalwa tša bona le wa mphato..

Go Bala Ka Sehlopha Sa Go Hlahlwa

Metsotso 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 8.**
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.**
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Tshekatsheko ya polelo ya mafelelo a beke Metsotso e 15

- 1 Tanya šedi ya barutwana mo legogong mafelelong a letšatši.
- 2 Dira sebaka sa ditshekatsheko tša polelo beke le beke. Ke kgetho ya gago go hlakanya ditshekatsheko tša go ithuta tša Sepedi le tša Sekgowa.
- 3 Gopola go fa barutwana sebaka sa go 'Sokologa le go bolela' ba ahlaahle dikokwanarabo tša bona le wa mphato. Ke moka, kgetha barutwana ba mmalwa go abelana ka dikokwanarabo tša bona le phaphoši ka bophara.
- 4 Šomiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo go hlahla karolwana ya polelo ya poledišano ya gago:
 - a Naa ke efe tabakgolo ya polelo ya rena ya beke?
 - b Ke kanegelo efe yeo le e badilego mmogo?
 - c Ke mantšu afe a maswa o a ratilego bekeng ye?
 - d Ke eng se o ithutilego sona bekeng ye?
 - e Naa re ngwadile ka eng bekeng ye?
 - f Naa go ngwala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - g Naa go bala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - h Ke eng seo o ikgantšhago ka sona bekeng ye?
- 5 La mafelelo, botša barutwana go nagana ka dilo tše pedi tše ba tlogo go botša ba malapa a bona ka seo ba ithutilego ka sona le ka tsela yeo ba kaonafetšego ka gona bekeng ye mabapi le mošomo wa bona.

Ela hloko: Tshepidišo ya go lebelela morago le go itekola ke karolwana e bohlokwa kudu ya go ithuta. O kgopelwa gore o seke wa tshediša mošongwana wo wa beke mahlo le ga tee.

The background of the entire page is a light gray color with a repeating pattern of small, white, line-art icons. These icons represent various educational fields: science (flasks, beakers, globes, atoms), mathematics (calculators, rulers, compasses, triangles), arts (pencils, paint palettes, brushes), and general education (books, graduation caps, speech bubbles, gears).

Mphato 1

KOTARA 3

Beke

9

TABAKGOLO:

**Go swara mebele ya rena e
phedile botse e bile e bolokegile**

Go Lokiša Phaphoši

- 1 Ge beke e thoma, kgonthišiša gore phaphoši ya gago e a bogega ebile e hlwekile.
- 2 Bea PHAPHATI YA GO BONTŠHA ya gago nakong, ka go tloša dilo tše o sa hlwela o di šomiša, gomme o di boloke gabotse.
- 3 Ge o fetša, beakanya mantšu a papetlakgadima le tababakgolo ya tšhupetšo tše o di nyakago.
- 4 Hwetša le go beakanya dilo tša tabakgolo ya lebota le tafola yeo e ka bago le maatlakgogedi mo barutwaneng, mohlala: dira phoustara ka dilo tša go bolokega goba tša go se bolokege.
- 5 Dira dinyakišišo mo marangrang a theknolotši (inthanete) go itokišetša tabakgolo. Mohlala: dira dinyakišišo ka go swara mebele ya rena e phedile botse ebile e bolokegile.
- 6 Kgonthišiša gore dipuku tša barutwana tša go ngwala le dipukutšhomo tša DBE di swailwe, gomme di phuthilwe gabotse mo di dulago gona.
- 7 Kgonthišiša gore dipuku tše dikgolo ka moka, tša go bala le tša bokgobapuku di ka lenaneo.
- 8 O ka fetola mola le mola dihlopha tša gago tša go bala ge go hlokagala.
- 9 Beakantšha mešongwana ya kelo ya semmušo le kelo yeo e sego ya semmušo ya beke.

Mešongwana Ye E Okeditšwego

Mešongwana ye e ka šomišwa bjalo ka mošomo wa go ikemela wa barutwana ba go fetša mošomo wa bona ka pela GOBA ge o le gare o dira kelo mo barutwaneng.

Mošongwana wa 1: DBE Pukutšhomo 2: Letlakala la 42, A re ngwaleng

Mošongwana wa 2: DBE Pukutšhomo 2: Letlakala la 43, Nyakallo.

Mošongwana wa 3: DBE Pukutšhomo 2: Letlakala la 44, A re baleng & Letlakala la 45 A re ngwaleng

Mošongwana wa 4: Thala seswantšho selo seo o se dirago go swara mmele wa gago o phedile botse ebile o bolokegile

Mošupologo

Ditiro Tša Go Bolela

Metsotso e 15

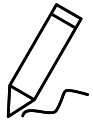
HLAGIŠA TABAKGOLO: GO HWETŠA TSEBO YEO BA NAGO LE YONA.

- 1 Bontšha barutwana seswantšho sa pele/bobedi sa puku e kgolo ya dikanegelo: Lesego o ikwa a sa bolokega
- 2 Botša barutwana gore re thoma tabakgolo, e bitšwa: Go swara mebelele ya rena e phedile botse e bolokegile
- 3 Thala sediko le leina la tabakgolo mo magareng ga letlapa.
- 4 Botšiša barutwana: *Ke eng seo le se tsebago ka tabakgolo ye?*
- 5 Ngwala dikakanyo tša barutwana go dikologa mmapahlogo. Dikakanyo tša go swana di ngwale felo go tee.
- 6 Ge barutwana ba palelwa go fetola, botšiša dipotšišo tše di latelago tša hlohloletšo:
 - a Naa ke dilo dife tšeo e lego di loketšego mebele ya rena?
 - b Naa ke dilo dife tšeo di sa lokelago mebele ya rena?
 - c Naa ke dilo dife tšeo re ka di dirago go dula re bolokegile?
 - d Naa ke dilo dife tšeo di sa bolokegago?

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Diragatša, Laodiša o Bolele)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - go se iketle
 - phedile botse
 - go se phele botse
 - tshepha

Morumokwano goba koša	Ditiro
Hlapa matsogo pele o swara dijo	<i>Laetša go hlapa matsogo le go swara o iša molomong.</i>
Hlatswa dienywa pele o thoma go ja!	<i>Laetša go hlatswa dienywa ka matsogo</i>
Hlapa meno a gago pele o thoma go ja!	<i>Laetša go hlapa meno le go ja ka matsogo.</i>
Phumula ka lešela pele o swara dilo!	<i>Laetša go phumula ka letsogo</i>

Mongwalo

Metsotso e 15

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala.
- 2 Biletša barutwana medumo le mantšu a a latelago gore ba a ngwale:
 - a mollo
 - b sello
 - c bofolla
 - d lla
 - e llela
 - f kwele
 - g kwata
 - h lekwata
 - i kwagala
 - j kwatile
- 3 Sa go latela, botša barutwana gore ba ntšhe dikryone gomme ba swaye mošomo wa bona.
- 4 Ka bothakga ngwala medumo le mantšu mo letlapeng.
- 5 Tšea dipuku mafelelong a letšatši, gomme o ngwale dintlha ka bao ba nyakago thušo.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go Bala Ka Go Abelana:

Metsotso e 15

Pele re bala

MAANO A TEKATLHALOGANYO: PHOPHOLETŠA

- 1 Dudiša barutwana mo legogong gore ba kgone go bona puku e kgolo.
- 2 Bula puku e kgolo mo kanegelong: Dula o bolokegile Lesego
- 3 Phetla puku o ba laetša diswantšho tša letlakala le lengwe le le lengwe, o ba botšiša gore ba nagana gore go direga eng.
- 4 Thuša barutwana go kopanya diswantšho, gore ba kgone go hwetša todi ya gore kanegelo e bolela ka eng.
- 5 Hlagaša tlotlontšu e ntšhwa mo dikarolwaneng tša maleba mo kanegelong.
- 6 Bala kanegelo ka moka gatee, o sa eme.

Go Ngwala:

Metsotso e 30

Beakanya Le Go Rulaganya

SEHLOGO: Ngwala ka motho yo o mo tshephago.

MOŠOMO: Thala seswantšho gomme o tlaleletse ka lefoko.

FREIMI YA GO NGWALA: Ke a tshepha...

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono, barutwana ba tla nagana ka motho yo ba mo tshephago.
- 2 Šomiša **tšhupetšo** go bontšha barutwana gore o **nagana pele o ngwala**.
- 3 Botša barutwana kakanyo ya sethalwa sa gago bjalo ka: Ke tshepha buti wa ka. Nka kgona go mmošša ntho engwe le e ngwe. Ka mehla ke kwa bokaone ge ke bolela le yena ka bothata bo ke nago le bona
- 4 Šomiša **tšhupetšo** go thala seswantšho sa gago le buti wa gago le bolela.
- 5 Hlalosa mantšu ao o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi wa lentšu le lengwe le le lengwe**, bjalo : Ke tshepha buti wa ka
- 6 Phumula mohlala mo letlapeng. Hlaloša gore se e be e le fela mohlala, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.

DITAELO TŠA BOMOLOMO

- 1 Gopodišiša batho ba bangwe re ka ba tshephago le barutwana.
- 2 Ngwala mantšu mo letlapeng, bjalo ka: kgaetšedi, buti, morutiši, rakgadi, malome, koko, bj bj..
- 3 Botšiša barutwana: Naa o tshepha mang?
- 4 Laela barutwana go **nagana pele ba ngwala**.
- 5 Bitša barutwana ba 2 go iša go ba 3 go go botša ka motho o mongwe ba mo tshephago.
- 6 Ba swanetše gore: Ke tshepha...
- 7 Hlalosa gore barutwana ba tla thala le go ngwala dikakanyo tša bona!

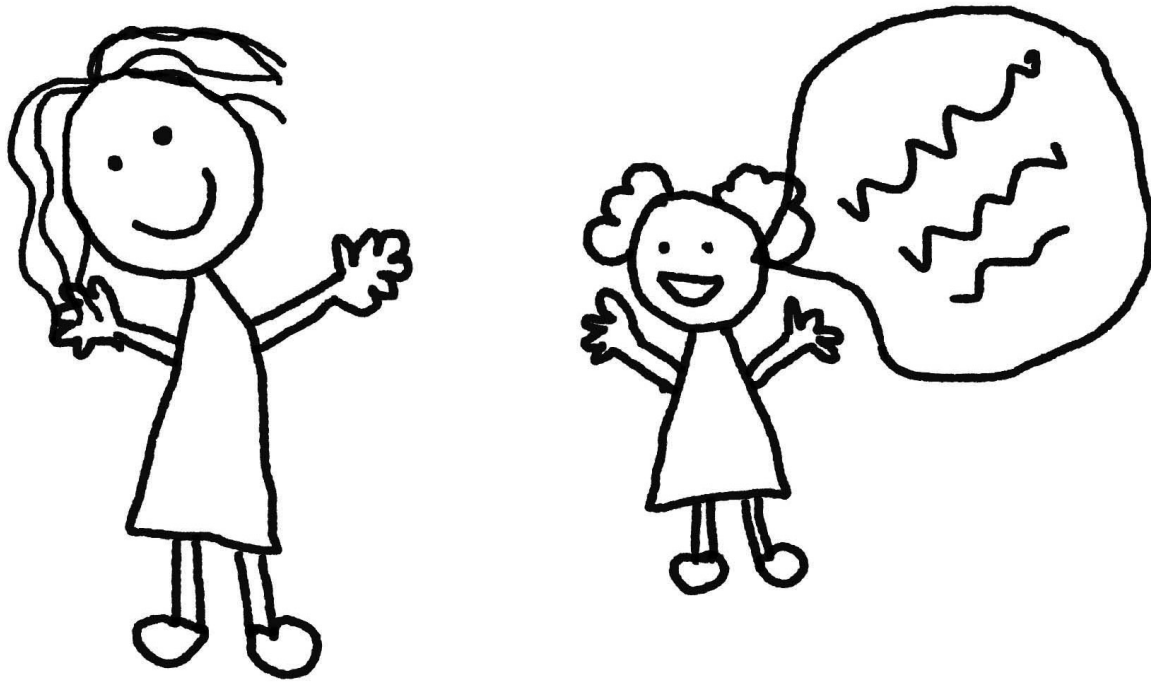
GO NGWALA

- 1 Efa barutwana dipuku.
- 2 Ge barutwana ba dutše ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikonferense tše di kopana**.
- 3 Kgotela barutwana go go botša ka dingwalwa tša bona.
- 4 Thuša barutwana go tlatša sešupo.
- 5 Hlohleletša barutwana.

SOKOLOGA O BOLELE

- 1 Ge gona le metsotso e 2 go iša go 3 e setšego, laela barutwana gore ba beye diphensele tša bona.
- 2 Laela barutwana gore ba **sokologe ba bolele** le wa mphato ka dithalwa tša bona.

*Kgomaretša dingwalwa **tekano ya mahlo a** barutwana ka phaphošing. Se se thuša barutwana go rerišana ka tabakgolo.*

Ke tšhepa sesi waka.

Sehlopha Sa Go Bala Ka Go Hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 9**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlaloša **mošongwana wa 2** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labobedi

Temogo Ya Medumo Le Ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagiša Modumo O Moswa Le Mantšu

HLAGIŠA MODUMO

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima: /hw/
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana go boeletša modumo makgetlo a 3.
- 3 Botšiša barutwana: O ka nagana ka mantšu ao a nago le /hw/?
- 4 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **hwibila, hwile, mahwibi**

HLAGIŠA MANTŠU A MASWA

- 1 Biletša lentšu le lengwe le lengwe godimo o hlaboše lentšu ge o dutše o laetša papetlakgadima: **hwile, hwibidu, hwibila, mahwibi**
- 2 Laetša barutwana lentšu le lengwe le le lengwe, ge o gare o le bitša.
- 3 Kgopela barutwana go boeletša mantšu ge o dutše o bolela.
- 4 Kgomaretša mantšu a dipapetlakgadima mo godimo ga phaphathi ya go laetša thutomedumo.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

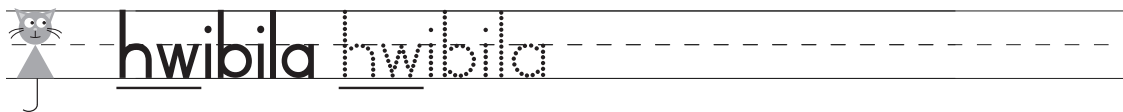
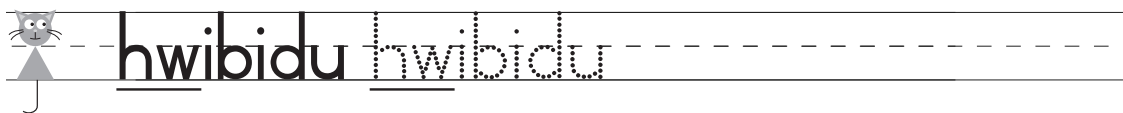
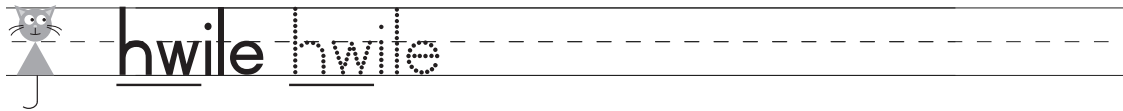
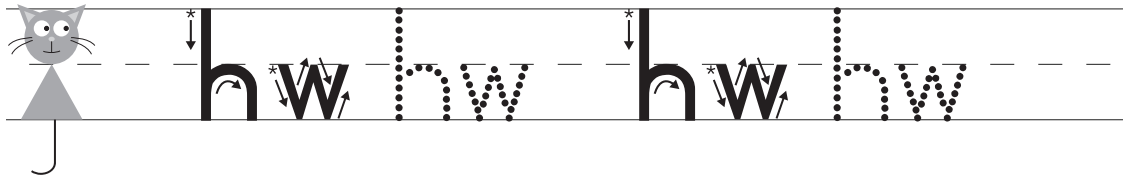
Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leleterere goba maleterere/mantšu/mafoko

- 1 Ruta barutwana go bopa ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane: **hw**
- 2 Laetša go ngwala dithlaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o leatše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maleterere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maleterere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.
- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leleterere goba maleterere mo letlapeng.

- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.
- 7 Barutwana ba swanetše go thalela modumo wo o lebantšwego mo lentšung lefe kapa lefe le ngwadilwego.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go Bala Ka Go Abelana:

Metsotso e 15

Go Bala Lekgetlo La Pele

MAANO TEKATLHALOGANYO: KE A AKANYA

Sengwalwa	Go bala lekgetlo la pele (Go nagana kudu)
<p><u>Lesego o hloka boiketlo</u></p> <p>Lesego o dutše ka letšhogo mpeteng wa gagwe. Mmagwe o mmoditše gore malome Tumelo o be a tla ka Sontaga go ja le bona letena. Lesego o be a sa rate ge Malome Tumelo a tla go etela. O be a sa rate mokgwa wo a mo gokarelago ka gona. O be a sa rate ka moo a mo atlago mo molomong.</p>	
<p>Mapule, mogolle wa Lesego, o ile a tsena ka phapošing.</p> <p>'Bothata ke eng Lesego?' a botšiša.</p> <p>'Ga go na bothata,' Lesego a aketša.</p> <p>Mapule o ile a dula fase hleng ga gagwe. 'Ke a bona gore go na le bothata!' a realo. 'Mpotše!'</p>	<p>Ke akanya gore naa ke la lebaka la eng Lesego a tšhaba go botša mogolle wa gagwe? O swanetše go ba a nagana gore maikutlo a gagwe ga se ona goba a fošagetše!</p>
<p>'Ga ke rate ge Malome Tumelo a tla mo. Ke no ikwa... ga ke tsebe,' gwa realo Lesego. 'Eupša o se botše motho! Ga ke nyake mma a nkwatela!'</p> <p>'Ke tseba gore o ikwa bjang. Ga ke rate ge a nkatla mo molomong,' gwa realo Mapule. 'Ke nagana gore re botše bomma. Ke taba e kgolo ge motho yo mongwe a re dira gore re hloke boiketlo!'</p>	<p>Ke akanya gore naa ke ka lebaka la eng Lesego a tšhaba go botša mmagwe? Thaka banna! E swanetše go ba e le ka gobane o tšhaba gore mmagwe o tla re maikutlo a gagwe a fošagetše!</p>
<p>'Aowa! O tla befelwa ge re bolela dilo tše dimpe ka butiagwe. Ga ke nyake go mo kwatiša!' gwa goeletša Lesego.</p> <p>'Ke a tseba gore go a tšhoša – eupša mohlomongwe go ka ba le mohola! Mohlomongwe a ka re thuša gore re ikwe bokaone. Go sego bjalo, bonnyane ke gore re tla be re mmotša re le mmogo,' gwa realo Mapule, a swere letsogo la Lesego.</p>	<p>Ke akanya gore naa ke ka lebaka la eng Mapule a sa tšhoge? O swanetše go be a tseba gore maikutlo a bona a nepagetše.</p>
<p>Mapule le Lesego ba hweditše mmago bona a apea letena.</p> <p>'Mma, re kgopela go bolela le lena,' Mapule a bolela ka bogale.</p> <p>Ke moka, Mapule a botša mmagwe gore Malome Tumelo o be a dira gore ba se iketle.</p>	

Sengwalwa	Go bala lekgetlo la pele (Go nagana kudu)
<p>Mma o ile a goga moya. Lesego a nagana gore o be a itokišetša go omanyana.</p> <p>‘Ke thabela gore le mpoditše. O se ke wa idira sephira le gatee ge motho o mongwe a go hlokiša boiketlo. Ao ke maikutlo a bohlokwa ao sa swanelago go a hlokomologa. Ke tla bolela le yena.’</p> <p>Le wena, Mapule, le ga ke nyake gatee wena goba Lesego le be noši le yena,’ mma a realo a tiišetše. ‘Ke mehla le dule mmogo ge le na le Malome Tumelo.’</p>	
<p>Lesego le Mapule ba ile ba ya ka ntle go bapala. Napile Lesego a bona mmagwe a bolela mogaleng ka lefastere la ka moraleng. Lesego o be a tshwenyegile ka seo mmagwe a bego a se botša Malome Tumelo. O tsebile gore ga a swanela go theeletša, eupša a se kgone go itshwara. O ile a kitima a dula ka fase ga lefastere la ka moraleng.</p>	<p>Ke akanya gore naa ke ka lebaka la eng Lesego a tshwenyegile? O swanetše go ba a sa ntše a nagana gore mohlomongwe maikutlo a gagwe ka Malome Tumelo a fošagetše.</p>
<p>‘Tumelo,’ gwa realo mma ka lentšu la bogale, ‘banenyana ga ba iketle ge banna ba e sego bopapabona ba ba gokarela gomme ba ba atla. Ka kgopelo hlompha maikutlo a bona – ba dumediše ka go ba fa seatla.’</p>	
<p>Mafelelong ge Malome Tumelo a tsena ka lebatl, ga se a leka go gokarela goba go atla banenyana. O ile a re, ‘Sontaga se sebotse, Mapule le lesego,’ gomme a ba dumediša ka seatla.</p>	<p>Ke akanya gore naa Lesego o kwa bjang bjale? O swanetše go be a bona gore maikutlo a gagwe a be a nepagetše, gomme a le bohlokwa.</p>
<p>Dipotšišo tša go latela</p>	<p>Dikarabo tše di kgonegago</p>
<p>Ke mang a dirago gore Lesego a hloke boiketlo?</p>	<p>Malome Tumelo o mo hlokiša boiketlo.</p>
<p>Lesego o botša mang gore o hloka boiketlo?</p>	<p>O botša mogolle wa gagwe Mapule.</p>
<p>Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng</p>	<p>Dikarabo tše di kgonegago</p>
<p>A re hlameng tekanyetšo. Naa le nagana gore maikutlo a Lesego a nepagetše goba a fošagetše?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ke nagana gore maikutlo a Lesego a nepagetše ka gobane... • Ke nagana gore maikutlo a Lesego a fošagetše ka gobane...

Go Bala Ka Sehlopha Sa Go Hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 9**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1 wa Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlaloša **mošongwana wa 2 wa Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Laboraro

Mešongwana Ya Bomolomo

Metsotso e 15

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Diragatša, Laodiša o Bolele).
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - bogale
 - hlokomologa
 - ka fase

Morumokwano goba koša	Ditiro
Hlapa matsogo pele o swara dijo	<i>Laetša go hlapa matsogo le go swara o iša molomong.</i>
Hlatswa dienywa pele o thoma go ja!	<i>Laetša go hlatswa dienywa ka matsogo</i>
Hlapa meno a gago pele o thoma go ja!	<i>Laetša go hlapa meno le go ja ka matsogo.</i>
Phumula ka lešela pele o swara dilo!	<i>Laetša go phumula ka letsogo</i>

BOKGONI BA GO ANEGA (BEKE YA PELE YA TABAKGOLO)

- 1 Arola barutwana ka dihlophana.
- 2 Efa sehlopha se sengwe le se sengwe letlakala la diswantšho tša bokgoni ba go anega.
- 3 Botša barutwana go nagana ka kanegelo ya go tšamaišana le diswantšho.
- 4 Efa barutwana motsotso goba e mebedi go nagana ka dikakanyo tša bona.
- 5 Sa go latela, morutwana o mongwe le o mongwe mo sehlopheng o swanetše go hwetša sebaka go abelana ka tsela yeo a bonago kanegelo ka gona.
- 6 Gopotša barutwana gore kanegelo tša bona e swanetše go ba tšeo ba ihlametšego tšona, eupša gape di swanetše go sepelelana le diswantšho!
- 7 Gopotša barutwana go theeletšana gabotse ge ba laodišetšana dikanegelo.
- 8 Leboga barutwana go abelana ka dikanegelo tša bona.

Temogo Ya Medumo Le Ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagiša Modumo O Moswa Le Mantšu

HLAGIŠA MODUMO

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima: /tš/
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana go boeletša modumo makgetlo a 3.
- 3 Botšiša barutwana: O ka nagana ka mantšu ao a nago le /tš/?
- 4 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **tšale, tšeang, letšang**

HLAGIŠA MANTŠU A MASWA

- 1 Biletša lentšu le lengwe le lengwe godimo o hlaboše lentšu ge o dutše o laetša papetlakgadima: **tšeang, tšolang, letšang, tšale**
- 2 Laetša barutwana lentšu le lengwe le le lengwe, ge o le gare o le bitša.
- 3 Kgopela barutwana go boeletša mantšu ge o dutše o bolela.
- 4 Kgomaretša mantšu a dipapetlakgadima mo godimo ga phaphathi ya go laetša medumo.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

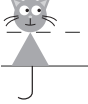
Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leleterere / mantšu / mafoko

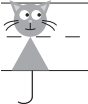
- 1 Ruta barutwana go bopa ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane: **tš**
- 2 Laetša go ngwala dithlaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maleterere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maleterere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.
- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leleterere goba maleterere mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.
- 7 Barutwana ba swanetše go thalela modumo wo o lebagantšwego mo lentšung lefe kapa lefe le ngwadilwego.

 tš tš tš tš

 tšeang tšeang

 tšolang tšolang

 letšang letšang

 tšale tšale

 O tšea moropa wa go letša.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go Ngwala:

Beakanya Le Go Rulaganya

SEHLOGO: Ngwala ka motho o mongwe o mo tshephago.

MOŠOMO: Thala seswantšho gomme o tlaleletše ka lefoko. Ka thušo ya maina le mašala (Ke, o(*wena*), o(*mosetsana*), o(*mošemane*), e) gabotse ge o ngwala

FREIMI YA GO NGWALA:

Ke tshepha...

Ke a mo tshepha(*mošemane*)/(*mosetsana*) ka gobane...

TŠHUPETŠO

- 1 Gopodišiša mantšu ka tshepho le barutwana.
- 2 Hlalosa gore lehono, barutwana ba tla ngwala ka go tshepha motho wo ba mo kgethilego.
- 3 Balela barutwana freimi ya go ngwala e ntshwa.
- 4 Šomiša **tšhupetšo** go bontšha barutwana gore o **nagana pele o ngwala.**
- 5 Bitsa barutwana ba 2 go iša go 3 gore ba go botse lebaka la gore ba tshepha motho wo ba mo kgethilego.
- 6 Ba swanetše gore: Ke a mo tshepha (*mošemane*) / (*mosetsana*) ka gobane...
- 7 Hlalosa gore barutwana bjale ba tla thala le go ngwala dikakanyo tša bona!

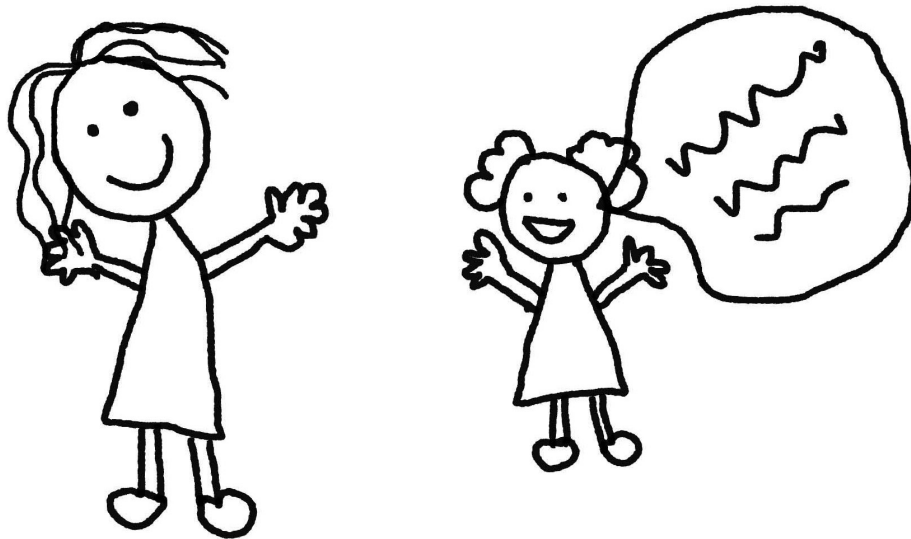
GO NGWALA

- 1 Efa barutwana dipuku.
- 2 Ge barutwana ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikonferense tše dinnyane.**
- 3 Kgopela barutwana go go botša ka dingwalwa tša bona.
- 4 Thuša bana go tlatša sešupo.
- 5 Hlohleletša barutwana.

SOKOLOGA GOMME O BOLELE

- 1 Ge go setše metsotso e 2 go iša go e 3, laela barutwana go bea diphensele tša bona.
- 2 Laela barutwana gore ba **sokologe gomme ba bolele** le wa mphato ka dithalwa tša bona.

Kgomaretša dingwalwa **tekano ya mahlo a** barutwana ka phaphošing. Se se thuša barutwana go rerišana ka tabakgolo.

Ke tšhepa sesi waka.

Ke a mo tšhepa ka gore o a nthuša ebile
o a nhlokomela.

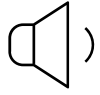
Go Bala Ka Sehlopha Sa Go Hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 9**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1 wa Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena..
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labone

Temogo Ya Medumo Le Ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go Kgaogantšha Le Go Kopanya

KE A DIRA...

- 1 Thoma ka lentšu go thutong ya Labobedi.
- 2 Bitša lentšu: **hwile**
- 3 Kgaogantšha lentšu go ba modumo ka botee go ba modumo o ikemetšego ka nnoši: /
hw/-/i/-/l/-/e/
- 4 Bitša modumo wa mathomo wa lentšu: **/hw/**
- 5 Bitša modumo wa bobedi wa lentšu: **/i/**
- 6 Bitša modumo wa boraro wa lentšu: **/l/**
- 7 Bitša modumo wa mafelelo wa lentšu: **/e/**
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **hwile**
- 9 Laetša go šupa le go kopantšha medumo go bopa lentšu: **/hwi/-/le/ = hwile**
- 10 Boeletša se ka lentšu la go tšwa thutong ya Laboraro: **tšale**

RE A DIRA...

- 1 Thoma ka lentšu la go tšwa thutong ya Labobedi.
- 2 Bitša lentšu: **mahwibi**
- 3 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa mathomo wa lentšu? **/m/**
- 4 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa bobedi wa lentšu? **/a/**
- 5 Botšiša barutwana: Ke modumo ofe wa boraro wa lentšu? **/hw/**
- 6 Botšiša barutwana: Ke modumo ofe wa bone wa lentšu? **/i/**
- 7 Botšiša barutwana: Ke modumo ofe wa bohloano wa lentšu? **/b/**
- 8 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa mafelelowa lentšu? **/i/**
- 9 Kgopela barutwana go kgaogantšha lentšu go ba modumo o ikemetšego o nnoši: **/m/-
/a/-/hw/-/i/-/b/-/i/**
- 10 Ngwala lentšu: **mahwibi**
- 11 Laela barutwana go kopanya medumo ya lentšu mmogo le wena: **/ma/-/hwi/-/
bi/ = mahwibi**
- 12 Boeletša se ka lentšu la morago la thuto ya Laboraro: **tšeang**

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go Bala Ka Go Abelana:

Metsotso e 15

Go Bala Lekgetlo La Bobedi

MAANO A GO BALA: GO DIRA DITEKANYETŠO

Sengwalwa	Go bala lekgetlo la bobedi (Go nagana kudu)
<p><u>Lesego o hloka boiketlo</u></p> <p>Lesego o dutše ka letšhogo mpeteng wa gagwe. Mmagwe o mmoditše gore malome Tumelo o be a tla ka Sontaga go ja le bona letena. Lesego o be a sa rate ge Malome Tumelo a tla go etela. O be a sa rate mokgwa wo a mo gokarelago ka gona. O be a sa rate ka moo a mo atlago mo molomong.</p>	<p>Lesego o swanetše go be a hlama tekanyetšo ya ge eba maikutlo a gagwe ka Malome Tumelo a nepagetše goba a fošagetše.</p>
<p>Mapule, mogolle wa Lesego, o ile a tšena ka phapošing.</p> <p>'Bothata ke eng Lesego?' a botšiša.</p> <p>'Ga go na bothata,' Lesego a aketša.</p> <p>Mapule o ile a dula fase hleng ga gagwe. 'Ke a bona gore go na le bothata!' a realo. 'Mpotše!'</p>	<p>Lesego o swanetše go be a hlama tekanyetšo ya ge eba o swanetše go botša mogolle ka maikutlo a gagwe goba e be sephiri!</p>
<p>'Ga ke rate ge Malome Tumelo a tla mo. Ke no ikwa... ga ke tsebe,' gwa realo Lesego. 'Eupša o se botše motho! Ga ke nyake mma a nkwatela!'</p> <p>'Ke tseba gore o ikwa bjang. Ga ke rate ge a nkatla mo molomong,' gwa realo Mapule. 'Ke nagana gore re botše bomma. Ke taba e kgolo ge motho yo mongwe a re dira gore re hloke boiketlo!'</p>	<p>Mapule o hlama tekanyetšo ya gore maikutlo ka malome wa bona a fošagetše!</p>
<p>'Aowa! O tla befelwa ge re bolela dilo tše dimpe ka butiagwe. Ga ke nyake go mo kwatiša!' gwa goeletša Lesego.</p> <p>'Ke a tseba gore go a tšhoša – eupša mohlomongwe go ka ba le mohola! Mohlomongwe a ka re thuša gore re ikwe bokaone. Go sego bjalo, bonnyane ke gore re tla be re mmotša re le mmogo,' gwa realo Mapule, a swere letsogo la Lesego.</p>	<p>Mapule o hlama tekanyetšo ya gore maikutlo a bona a bohlokwa gomme a swanetše go abelana ka yona!</p>
<p>Mapule le Lesego ba hweditše mmago bona a apea letena.</p> <p>'Mma, re kgopela go bolela le lena,' Mapule a bolela ka bogale.</p> <p>Ke moka, Mapule a botša mmagwe gore Malome Tumelo o be a dira gore ba se iketle.</p>	

Sengwalwa	Go bala lekgetlo la bobedi (Go nagana kudu)
<p>Mma o ile a goga moya. Lesego a nagana gore o be a itokišetša go omanya.</p> <p>‘Ke thabela gore le mpoditše. O se ke wa idira sephira le gatee ge motho o mongwe a go hlokiša boiketlo. Ao ke maikutlo a bohlokwa ao sa swanelago go a hlokomologa. Ke tla bolela le yena.’</p> <p>Le wena, Mapule, le ga ke nyake gatee wena goba Lesego le be noši le yena,’ mma a realo a tiišitše. ‘Ke mehla le dule mmogo ge le na le Malome Tumelo.’</p>	<p>Tekanyetšo ya Mapule e be e nepagetše! Maikutlo a bona a tiile e bile a bohlokwa.</p>
<p>Lesego le Mapule ba ile ba ya ka ntle go bapala. Napile Lesego a bona mmagwe a bolela mogaleng ka lefastere la ka moraleng. Lesego o be a tshwenyegile ka seo mmagwe a bego a se botša Malome Tumelo. O tsebile gore ga a swanela go theeletša, eupša a se kgone go itshwara. O ile a kitima a dula ka fase ga lefastere la ka moraleng.</p>	
<p>‘Tumelo,’ gwa realo mma ka lentšu la bogale, ‘banenyana ga ba iketle ge banna ba e sego bopapabona ba ba gokarela gomme ba ba atla. Ka kgopelo hlompha maikutlo a bona – ba dumediše ka go ba fa seatla.’</p>	<p>Mmago Lesego o ile a tšeela maikutlo a bona šedi. Ka moso, ke nagana gore Lesego o tla hlama tekanyetšo ya gore maikutlo a bona ga se a fošagala!</p>
<p>Mafelelong ge Malome Tumelo a tsena ka lebatl, ga se a leka go gokarela goba go atla banenyana. O ile a re, ‘Sontaga se sebotse, Mapule le lesego,’ gomme a ba dumediša ka seatla.</p>	
Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše kgonegago
<p>Naa ke eng se dirago gore Lesego a hloke boiketlo?</p>	<p>Ke mokgwa wo Malome Tumelo a mo gokarelago a bile a mo atla.</p>
<p>Ke ka lebaka la eng Lesego a ile a dula ka fase ga lefastere la morale?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Gore a kgone go kwa mmagwe a bolela mogaleng. • Gore a kgone go kwa se mmagwe a se botšago Malome Tumelo.
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše kgonegago
<p>Ke ka lebaka la eng ge Lesego a be a sa nyake go botša batho ka maikutlo a gagwe?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ka lebaka la gore o be a se na bonnete bja ge eba maikutlo a gagwe a fošagetše. • Ka lebaka la gore o be a tšhoga go befedišwa mmagwe.

Sehlopha Sa Go Bala Ka Go Hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 9**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlaloša **mošongwana wa 2 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labohlano

Ditiro Tša Go Bolela

Metsotso e 15

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Laodiša o Bontšhe).
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - ahlola
 - dumela
 - sephiri

Morumokwano goba koša	Ditiro
Hlapa matsogo pele o swara dijo	<i>Laetša go hlapa matsogo le go swara o iša molomong.</i>
Hlatswa dienywa pele o thoma go ja!	<i>Laetša go hlatswa dienywa ka matsogo</i>
Hlapa meno a gago pele o thoma go ja!	<i>Laetša go hlapa meno le go ja ka matsogo.</i>
Phumula ka lešela pele o swara dilo!	<i>Laetša go phumula ka letsogo</i>

POLEDIŠANO YA SENGWALWA SA GO BALA KA GO ABELANA

- 1 Ngwala freimi ya poledišano mo letlapeng:
Mo kanegelong...
Kanegelo ye e nthuta gore...
Kanegelo ye e kgokagana le tabakgolo 'Go swara mebele ya rena e phedile botse ebile e bolokegile' ka gobane...
- 2 Bala freimi ya poledišano le barutwana.
- 3 Bea barutwana ka **dihlophana**.
- 4 Botša barutwana gore o mongwe le o mongwe o swanetše go hwetša sebaka go araba potšišo e nngwe le e nngwe ya poledišano.
- 5 Tanya šedi ya barutwana.
- 6 Botšiša barutwana ba go fapana goba sehlopha se se itšeng go abelana ka dikarabo tša bona.
- 7 Ge dikarabo di fošagetše, ba phošolle.
- 8 Leboga barutwana ka maitapišo a bona.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go hwetša mantšu

Ngwala tafolana ye mo letlapeng e be le medumo yeo o ithutileng yona nako ya go feta mmogo le yeo e rutilwego ka Labobedi le ka Laboraro.

hw	tš	l
e	i	b
d	u	a
m	ng	o

LAETŠA

- 1 Gopotša barutwana medumo ya beke: /hw/ le /tš/
- 2 Lebeledišiša medumo kamoka le ditswakanywa mo letlapeng.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go dira mafoko go bopa mantšu ka medumo le ditswakanywa moo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Bontšha barutwana go bopa mantšu ka medumo ye e nepišitšwego, bjalo ka: /hw/-/i/-/l/-/e/ = **hwile**
- 5 Gopotša barutwana ba ka bopa lentšu ba šomiša medumo e fe kapa efe – e sego fela / **hw/ goba /tš/**
- 6 Bontšha barutwana go dira lentšu le lengwe, bjalo ka: /d/-/u/-/l/-/a/ = **dula**

BARUTWANA BA DIRA

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala gomme ba ngwale sehlogo: **hw, tš**
- 2 Laela barutwana ba thome go ngwala.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go hwetša le go bopa mantšu a mantši go ya le ka mo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Dumelela barutwana go swaya mošomo wa bona. Bontšha barutwana gore mantšu a, a bopiwa bjang (le amangwe): **hwile, hwibidu, hwibila, mahwibi, tšeang, tšolang, letšang, tšale, dula, loma, leebe, nganga, bomma, mmila**

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go Bala Ka Go Abelana:

Metsotso e 15

Morago ga go bala

MAANO A TEKATLHALOGANYO: GO HLAMA PONOKAKANYO

ŠUPETŠA SENGWALWA

- 1 Tanya šedi ya barutwana mo ditafoleng tša bona, ka dipuku tša bona tša go ngwala goba letlakala le leswa, diphensele le dikrayone.
- 2 Šupetša gore o **hlama bjang ponokakanyo** le **go šupetša** ntlha yeo o gopolago go tswa ka gare ga sengwalwa, bjalo ka: Ke gopola gore Lesego o ikwele a tšhogile.
- 3 Thala seswantšho sa Lesego a dutše godimo ga mpete, a lebega a tšhogile.
- 4 Sa go latela, botša barutwana gore ba tla hlama ponokakanyo ka seo se tla go go direga ge kanegelo e tswelapele.
- 5 Kgopela barutwana go tswalela mahlo gomme ba thekge ditho. Ba balele sengwalwa gape.
- 6 Kgopela barutwana gore ba bule mahlo, gomme ba tla thale selo se tee ba hlamilego ponokakanyo ka sona go tšwa ka gare ga sengwalwa.
- 7 La mafelelo, kgopela barutwana go **sokologa le go bolela**, gomme ba abelane dithalwa tša bona le wa mphato.

Go Bala Ka Sehlopha Sa Go Hlahlwa

Metsotso 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 9**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Tshekatsheko ya polelo ya mafelelo a beke Metsotso e 15

- 1 Tanya šedi ya barutwana mo legogong mafelelong a letšatši.
- 2 Dira sebaka sa ditshekatsheko tša polelo beke le beke. Ke kgetho ya gago go hlakanya ditshekatsheko tša go ithuta tša Sepedi le tša Sekgowa.
- 3 Gopola go fa barutwana sebaka sa go 'Sokologa le go bolela' ba ahlaahle dikokwanarabo tša bona le wa mphato. Ke moka, kgetha barutwana ba mmalwa go abelana ka dikokwanarabo tša bona le phaphoši ka bophara.
- 4 Šomiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo go hlahla karolwana ya polelo ya poledišano ya gago:
 - a Naa ke efe tabakgolo ya polelo ya rena ya beke?
 - b Ke kanegelo efe yeo le e badilego mmogo?
 - c Ke mantsu afe a maswa o a ratilego bekeng ye?
 - d Ke eng se o ithutilego sona bekeng ye?
 - e Naa re ngwadile ka eng bekeng ye?
 - f Naa go ngwala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - g Naa go bala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - h Ke eng seo o ikgantšhago ka sona bekeng ye?
- 5 La mafelelo, botša barutwana go nagana ka dilo tše pedi tše ba tlogo go botša ba malapa a bona ka seo ba ithutilego ka sona le ka tsela yeo ba kaonafetšego ka gona bekeng ye mabapi le mošomo wa bona.

Ela hloko: Tšepidišo ya go lebelela morago le go itekola ke karolwana e bohlokwa kudu ya go ithuta. O kgopelwa gore o seke wa tshediša mošongwana wo wa beke mahlo le ga tee.

Mphato 1

KOTARA 3

Beke

10

TABAKGOLO:

**Go swara mebele ya rena e
phedile botse e bile e bolokegile**

Go Lokiša Phaphoši

- 1 Ge beke e thoma, kgonthišiša gore phaphoši ya gago e a bogega ebile e hlwekile.
- 2 Bea nakong le go tlatša diphaphathi tša go laetša, mabota a tabakgolo le ditafola.
- 3 Bjale, lokiša mantšu a dipapaetlakgadima le mantšu a tšhupetšo a tabakgolo ao o tla go go a nyaka.
- 4 Tlatša dilo mo leboteng le tafoleng ya tabakgolo tšeo di ka ba go le maatlakgogedi go barutwana, mohlala: diswantšho tša go itšhidulla tša mehutahuta bana ba ka di dirago go swara mebele ya bona e phedile botse, bj bj.
- 5 Dira dinyakišišo go marangrang a teknolotši go itokišetša tabakgolo. Mohlala: dira dinyakišišo go swara mebele ya rena e phedile botse ebile e bolokegile.
- 6 Kgonthišiša gore dipuku tša barutwana tša go ngwala le dipukutšhomo tša DBE di swailwe, gomme di phuthilwe gabotse mo di dulago gona.
- 7 Kgonthišiša gore dipuku tše dikgolo ka moka, tša go bala le tša bokgobapuku di ka lenaneo.

Mešongwana Ye E Okeditšwego

Mešongwana ye e ka šomišwa bjalo ka mošomo wa go ikemela wa barutwana ba go fetša mošomo wa bona ka pela GOBA ge o le gare o dira kelo mo barutwaneng.

Mošongwana wa 1: DBE Pukutšhomo 2: Letlakala la 46, A re ngwaleng.

Mošongwana wa 2: DBE Pukutšhomo 2 Letlakala la 47, Nyakallo

Mošongwana wa 3: DBE Pukutšhomo 2: Letlakala la 48, A re baleng & Letlakala la 49, A re ngwaleng

Mošongwana wa 4: Thala seswantšho sa motho wo a go thušago go swara mebele ya rena e phedile botse ebile e bolokegile.

Mošupologo

Ditiro Tša Go Bolela

Metsotso e 15

BOELETŠA TABAKGOLO: GO HWETŠA TSEBO YEO BA NAGO LE YONA

- 1 Bontšha barutwana seswantšho sa Hulisani a hlapa matsogo ka gare ga puku ye kgolo ya dikanegelo: Hulisani o dula a bolokegile
- 2 Botša barutwana gore re tšwela pele ka tabakgolo ya rena: Go swara mebele ya rena e phedile botse ebile e bolokegile
- 3 Thala sediko le leina la tabakgolo mo magareng ga letlapa.
- 4 Botšiša barutwana: *Ke eng seo le se tsebago ka tabakgolo ye?*
- 5 Ngwala dikakanyo tša barutwana go dikologa mmapahlogo. Dikakanyo tša go swana di ngwale felo go tee.
- 6 Ge barutwana ba palelwa go fetola, botšiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo:
 - a Naa maphelo le go bolokega di swana ka eng?
 - b Naa maphelo le go bolokega go fapana ka eng?
 - c Naa go a kgonagala gore o phela botse mmeleng eupša o sa bolokega?
 - d Naa go a kgonaga gore o ka bolokega eupša wa se phele botse mmeleng?

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Diragatša, Laodiša o Bolele)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - kokwanhloko
 - phatlalala
 - ditwatši

Morumokwano goba koša	Ditiro
Hlapa matsogo pele o swara dijo	<i>Laetša go hlapa matsogo le go swara o iša molomong.</i>
Hlatswa dienywa pele o thoma go ja!	<i>Laetša go hlatswa dienywa ka matsogo</i>
Hlapa meno a gago pele o thoma go ja!	<i>Laetša go hlapa meno le go ja ka matsogo.</i>
Phumula ka lešela pele o swara dilo!	<i>Laetša go phumula ka letsogo</i>

Mongwalo

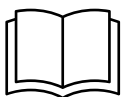
Metsotso e 15

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala.
- 2 Biletša barutwana medumo le mantšu a a latelago gore ba a ngwale:
 - a hwile
 - b hwibidu
 - c hwibila
 - d mahwibi
 - e tšeang
 - f tšolang
 - g letšang
 - h tšale
- 3 Sa go latela, botša barutwana gore ba ntšhe phensele ya mmala gomme ba swaye mošomo wa bona.
- 4 Ka bothakga ngwala medumo le mantšu mo letlapeng.
- 5 Tšea dipuku mafelelong a letšatši, gomme o ngwale dintlha ka bao ba nyakago thušo.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go Bala Ka Go Abelana:

Metsotso e 15

Pele re bala

MAANO A TEKATLHALOGANYO: PHOPHOLETŠA

- 1 Dudiša barutwana mo legogong gore ba kgone go bona puku e kgolo.
- 2 Bula puku e kgolo mo kanegelong: Hulisani o dula a bolokegile
- 3 Phetla puku o ba laetša diswantšho tša letlakala le lengwe le le lengwe, o ba botšiša gore ba nagana gore go direga eng.
- 4 Thuša barutwana go kopanya diswantšho, gore ba kgone go hwetša todi ya gore kanegelo e bolela ka eng.
- 5 Hlagaša tlotlontšu e mpsha ntšhwa mo dikarolwaneng tša maleba mo kanegelong.
- 6 Bala kanegelo ka moka gatee, o sa eme.

Go Ngwala:

Metsotso e 30

Beakanya Le Go Rulaganya

SEHLOGO: Ngwala ka selo seo o se dirago go swara mmele gore o dule o phedile botse.

MOŠOMO: Thala seswantšho o tlaleletše ka sešupo. Ye e tla ba puku ya phaphoši ya sekhutlwaneng sa go bala

FREIMI YA GO NGWALA: Ke...go dula ke phedile botse.

TŠHUPETŠO

- 1 Hlaloša gore lehono, barutwana ba tla ngwala ka selo seo ba se dirago go swara mebele ya bona e dule e phedile botse.
- 2 Šomiša **tšhupetšo** go bontšha barutwana gore o **nagana pele o ngwala**.
- 3 Botša barutwana kakanyo ya sethalwa sa gago, bjalo ke dira dilo tše dintši go hlokomela mmele waka. Ke a itšhudulla. Ke ja proteine le merogo. Ke hlapa matsogo. Eupša ke nagana ka tla ngwala ka go itšhudulla gore ke dule ke lekanetše ebile ke kgwahlile.
- 4 Šomiša **tšhupetšo** go thala seswantšho sa gago o kitima goba o kuka ditšhipi.
- 5 Hlaloša mantšu ao o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi wa lentšu le lengwe le le lengwe**, bjalo ka: ke a itšhudulla go swara mmele wa ka o dule o phedile botse.
- 6 Phumola mohlala mo letlapeng. Hlaloša gore se e be e le fela mohlala, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.

DITAELO TŠA BOMOLOMO

- 1 Gopodišiša mekgwana ya go fapafapana ye go swara mebele e phedile gabotse le barutwana.
- 2 Ngwala mantšu mo letlapeng, bjalo ka: go ja gabotse, merogo, dienywa, proteine, kitima, hlapa matsogo, apara maske, go hlapa mmele, bj bj.
- 3 Bitša barutwana : Naa ke eng seo o se dirago go dula o na le mmele wo o phedilego botse?
- 4 Laela barutwana **go nagana pele ba ngwala**.
- 5 Bitša barutwana ba 2 go iša go ba 3 gore ba go botse ka mananeo a bona a maphelo.
- 6 Ba swanetše gore: ke...go swara mmele wa ka o dule o phedile botse.
- 7 Hlalosa gore barutwana bjale ba tla thala le go ngwala dikakanyo tša bona!

GO NGWALA

- 1 Efa barutwana dipuku.
- 2 Ge barutwana ba dutše ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikonferense tše di kopana**.

- 3 Kgopela barutwana go go botša ka dingwalwa tša bona.
- 4 Thuša barutwana go tlatša sešupo.
- 5 Hlohletša barutwana.

SOKOLOGA O BOLELE

- 1 Ge gona le metsotso e 2 go iša go 3 e setšego, laela barutwana gore ba beye diphensele tša bona.
- 2 Laela barutwana gore ba **sokologe ba bolele** le wa mphato ka dithalwa tša bona.

*Kgomaretša dingwalwa **tekano ya mahlo a** barutwana ka phaphošing. Se se thuša barutwana go rerišana ka tabakgolo.*

Ke bapala kgwele ya dindo gore ke
phele gabotse.

Sehlopha Sa Go Bala Ka Go Hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 10**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labobedi

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go ikgotšha medumo le mantšu

GO IKGOPOTŠA MEDUMO

- 1 Bitša modumo o emiše papetlakhadima, dira se ka medumo ka moka yeo e akareditšego mo kotareng ye: /ee/ /ng/ /ph/ /ny/ /mm/ /nn/ /aa/ /nw/ /eu/ /šw/ /kh/ /ii/ /ou/ /ea/ /ll/ /kw/ /hw/ /tš/
- 2 Emiša dipapetlakhadima ka go di fapantšha gomme o botšiše barutwana ba go fapana go bala medumo.
- 3 Kgomaretša dipapetlakhadima tša medumo letlapeng.
- 4 Kgotšha barutwana ba mmalwa go tla go bopa mantšu letlapeng.
- 5 Ke moka, kgotšha barutwana go bopa le go ngwala mantšu a mantši ka moo ba ka kgonago ka dipukung tša bona.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Mongwalo:

Metsotso e 15

Go ikgotšha maletere, mantšu/mafoko

- 1 Laetša barutwana go ngwala mafoko a makopana letlapeng.
- 2 Ba laetša gore lefoko le thoma ka tlhaka ye kgolo le felela ka khutlo.
- 3 Barutwana ba swanetše go kopolla mafoko ka dipukung tša bona.

Mmoledi o bone mmutedi

mmileng.

Ke kwele gore o kwatile.

LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go Bala Ka Go Abelana:

Metsotso e 15

Go Bala Lekgetlo La Pele**MAANO A TEKATLHALOGANYO : GO KAMAKA**

Sengwalwa	Go bala lekgetlo la pele (Go nagana kudu)
Hulisani o dula a bolokegile 'Ke nako ya go robala!' gwa realo tatago Hulisani, a tima Thelebišene.	
Eupša Hulisani o be a hlobaela. Go be go na le kokwanahloko e mpsha ya go fetela lefaseng ka bophara. O be a tseba gore dikokwanahloko di lwatša batho. Ka nako tše dingwe, dikokwanahloko di be di bolaya batho. Hulisani o be a akanya ditwatši di kgomarela mmele wa gagwe, di mo lwatša.	Ke kamaka gore Hulisani o swanetše go kwa a tšhogile ka gobane o a hlobaela!
'Nka se kgone go ya sekolong!' Hulisani a bitša tatagwe mo mesong. 'Go na le kokwanahloko ya go fetela go dikologa lefase. Ga ke nyake go lwala!' a realo a ela dikeledi.	Ke kamaka gore Hulisani ga a nyake go ya sekolong ka gobane o tšhaba gore o tla lwala ge ale fao.
'Huli, go na le kokwanahloko ya go fetela. Eupša ga re a swanela go tlalelwa. Re ka ithuta go feta go dula re bolokegile,' tatagwe a realo, a ntšha mogala wa gagwe gomme a tlanya. 'A re dire dinyakišišo.'	Ke kamaka gore Hulisani ga a tsebe gore a ka dira eng go dula a phedile botse ebile a bolokegile. Se se swanetše go ba se mo dira gore a ikwe a tšhogile kudu.
'Go lokile, selo sa mathomo sa bohlokwa ke go ila go swara batho a bangwe,' gwa realo tatagwe. 'Ga bjale, leka go se sa gokara goba go swarana ka matsogo le bagwera ba gago.'	Ke kgona go kamaka gore Hulisani ga a senke a hlape diatla tša gagwe gabotse, ka gore ga se a šomiša sesepe lekgetlo la mathomo! Ke nagana gore go a thuša go dira dinyakišišo le tatagwe!
'Go lokile,' gwa realo Hulisani, 'eupša ke dire bjang ka phaphošing? Ke dula kgauswi ga bana ba bangwe.'	
'Go na le dilo tše dingwe tše o ka di dirago go dula o bolokegile,' gwa hlaloša tatago Hulisani. 'O swanetše go hlapa matsogo a gago kgafetšakgafetša.'	
Hulisani o ile a ya pomping gomme a bulela meetse matsogong a gagwe. 'Agaal!' a realo.	

Sengwalwa	Go bala lekgetlo la pele (Go nagana kudu)
<p>Tatagwe a sega, 'Huli, ga se mokgwa wa go hlapa go bolaya ditwatši,' a realo, a mo mmiletša pomping. 'O swanetše go šomiša sesepe gomme o fogohle diripa ka moka tša diatla tša gago go tloša ditwatši,' a hlaloša a bea sesepe ka diatleng tša gagwe. 'O ka opela koša goba wa bala go fihla go 20 o dutše o fogohla, gore o gopole go hlapa nako e lekanego!'</p>	
<p>Ge ba fetša go hlapa matsogo gabotse, tatago Hulisani o ile a lebelela mogala wa gagwe gape.</p> <p>'Mokgwa wa go latela wa go dula o bolokegile ke go ila go kgoma sefahlego sa gago,' a mmošša, 'ka gobane ditwatši di ka kgona go tsena mmeleng wa gago ka mahlo, nko, le molomo.'</p> <p>Ka yona nako yeo, Hulisani o ile a kwa nko ya gagwe e hlohlona. O ile a emiša seatla sa gagwe go ingwaya, eupša a ema. 'Bjale ke dire eng ge ke hlohlonywa?' a tshwenyega.</p> <p>'Go lokile, o ka hlapa matsogo pele a ingwaya! Goba o šomiše thišu,' a realo, a mo nea yona.</p>	<p>Ke kamaka gore ke setlwaedi go Hulisani go kgoma sefahlego sa gagwe a sa nagana. Ke nagana gore go a thuša go nyakišiša mokgwa wa go dula o phedile botse ebile o bolokegile.</p>
<p>'Se sengwe se o swanetšego go se gopola ke gore ge o gohlola goba o ethimola, o swanetše go šomiša sejabana e sego diatla!' a realo, a mo laetša. Hulisani o ile a itlwaetša go gohlolela ka gare ga sejabana.</p>	
<p>Sekolong, Hulisani o ile a swara bothata go tsepelela. O lemogile ge Mashudu a ethimolela moyeng. O lemogile ge Princess a loma menwana ya gagwe. Letšatši ka moka, Hulisani o be a akanya ditwatši di kgomarela mmele wa gagwe, di mo lwatša.</p>	<p>Hulisani o tseba gore a ka itšhireletše bjang. Eupša, ke kgona go kamaka gore bagwera ba gagwe sekolong ga se ba dira dinyakišišo ka se.</p>
<p>Mafelelong a letšatši, o ile a batamela morutiši wa gagwe, Mdi Khoza.</p> <p>'Morutiši, na le be le tseba gore go na le kokwanahloko ya go fetela go dikologa lefase? Hulisani a botšiša. 'Tate o nthutile mokgwa wa go dula ke bolokegile, ka go se kgome bangwe, ka go hlapa diatla, ka go se kgome sefahlego, le ka go gohlolela ka gare ga sejabana sa ka,' Hulisani a hlaloša. 'Eupša ga ke nagana gore bamphato wa ka ba a tseba! Mohlomongwe le ka ba botša?'</p>	<p>Ke kgona go kamaka gore Hulisani o nyaka bagwera ba gagwe ba tsebe mokgwa wa go dula ba phedile botse ebile o bolokegile, bjalo ka yena.</p>
<p>'Ke na le kgopolo e kaone,' Mdi Khoza a realo a myemyela.</p> <p>Gosasa mesong, o ka ba ruta ka moka mokgwa wa go dula ba bolokegile. O reng ka seo?'</p>	

Sengwalwa	Go bala lekgetlo la pele (Go nagana kudu)
Mathapameng ao, Hulisani o ile a kitimela go tatagwe. 'Naa le ka phopholetša?' Mdi Khoza o nkgopetše go ruta bana ba bangwe ka go dula ba bolekegile gosasa! 'Ke taba e botse yeo!' gwa realo tatagwe, 'ebile ke na le selo sa maswanedi se o tla se aparago!' Tatago Hulisani o ile a ntšha maske ka morabeng ya gagwe. 'Ke go hweleditše se lehono. Maske e tla go šireletša kudu ditwatšing,' a realo.	Ke kamaka gore go apara maske o tla dira gore Hulisani a ikwe a bolokegile go fetiša, le go mo thuša go ikwa a phedile gabotse.
Tatago Hulisani o ile a mo thuša go apara maske. Hulisani o ile a kwa a lokile go ruta bamphato wa gagwe ka go dula ba bolokegile.	

Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše di kgonegago
Naa Hulisani o be a ikwa bjang ka go ya sekolong?	O be a tšhogile go ya sekolong.
Naa o be o ka ikwa bjang ge o e kwa ka ga kokwanahloko ya go fetela lefaseng ka moka?	<i>Ke be ke tla ikwa...</i>
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše di kgonegago
Ke ka lebaka la eng Hulisani a tšhogile?	<ul style="list-style-type: none"> • Ka lebaka la gore o kwele gore go na le kokwanahloko ya go fetela. • Ka lebaka la gore o be tšhoga gore o tla lwala. • Ka lebaka la gore o be a sa tsebe gore o tla bolokega bjang. • Ka lebaka la gore bamphato wa gagwe ba be ba sa phele botse ebile ba sa bolokega.

Go Bala Ka Sehlopha Sa Go Hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 10**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1** wa **Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlaloša **mošongwana wa 2** wa **Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Laboraro

Ditiro Tša Go Bolela

Metsotso e 15

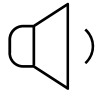
TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS. (Šupa, Dira, Laodiša o Bontšhe)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya Tabakgolo.
 - tšhoga
 - tšhedimošo
 - dinyakišišo

Morumokwano goba koša	Ditiro
Hlapa matsogo pele o swara dijo	<i>Laetša go hlapa matsogo le go swara o iša molomong.</i>
Hlatswa dienywa pele o thoma go ja!	<i>Laetša go hlatswa dienywa ka matsogo</i>
Hlapa meno a gago pele o thoma go ja!	<i>Laetša go hlapa meno le go ja ka matsogo.</i>
Phumula ka lešela pele o swara dilo!	<i>Laetša go phumula ka letsogo</i>

BOKGONI BA GO ANEGA (BEKE YA PELE YA TABAKGOLO)

- 1 Arola barutwana ka dihlophana.
- 2 Efa sehlopha se sengwe le se sengwe letlakala la diswantšho tša bokgoni ba go anega.
- 3 Gopotša barutwana gore beke ya go feta, ba ihlametše dikanegelo ka diswantšho.
- 4 Beke ye, barutwana ba swanetše go šoma mmogo e le sehlopha go tšea sephetho ka mabapi le kanegelo ya sehlopha.
- 5 Gopotša barutwana gore kanegelo tša bona e swanetše goba tšeo ba ihlametšego tšona, eupša gape di swanetše go sepelelana le diswantšho!
- 6 Tanya šedi ya barutwana.
- 7 Kgopela sehlopha se 1 go iša go tše 2 go abelana ka kanegelo ya sehlopha sa bona.
- 8 Leboga barutwana go abelana ka dikanegelo tša bona.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go ikgotša mantšu**GO IKGOTŠA MANTŠU**

- 1 Lokiša dipapetlakhadima tša mantšu a ditumatlhaka..
- 2 Emiša lentšu le lengwe le le lengwe gomme o kgopele barutwana ba go fapana gore ba le bale.
- 3 Ge morutwana a palelwa ke go bitša lentšu, mo thuše go bitša medumo ka moka ya lentšu leo.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Mongwalo:

Metsotso e 15

Go ikgotša maletere, mantšu/mafoko

- 1 Laetša barutwana go ngwala mafoko a makopana letlapeng.
- 2 Ba laetša gore lefoko le thoma ka tlhaka ye kgolo le felela ka khutlo.
- 3 Barutwana ba swanetše go kopolla mafoko ka dipukung tša bona.

 Monyadi o nyaka monyanya

 o mogolo.

 O bonwe a enwa sehlare.
LENANEO LEO LE FAPANEGO LA MONGWALO

Modumo/medumo: _____

Mantšu: _____

Go Ngwala:

Metsotso e 30

Beakanya Le Go Rulaganya

SEHLOGO: Ngwala ka seo o se dirago go swara mmele wa gago o phedile botse.

MOŠOMO: Thala seswantšho o tlaleletše ka sešupo. Ye e tla ba puku ya phaphoši ya sekhutlwaneng sa go bala

FREIMI YA GO NGWALA

Ke...go dula ke phedile botse mmeleng.

...e dira ke ikwe ke....

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono, barutwana tla tlaleletša lefoko mo mošomomg wa bona wo ba go dirilego ka Mošupologo
- 2 Hlalosa gore lehono, barutwana ba tla ngwala gore ba ikwa bjang ge ba dira selo go swara mebele ya bona e phedile botse
- 3 Balela barutwana freime ya go ngwala e ntshwa.
- 4 Šomiša **tšhupetšo** go bontšha barutwana gore o **nagana pele o ngwala**.
- 5 Botša barutwana kakanyo ya gago ya sethalwa sa gago, bjalo ka: Ke kwa bose g eke itšhudulla. Ke ikwa ke kgwahlile. Gape ke ikwa ke thabile ka gobane ke a tseba gore ke dira selo seo se ntoketšego.
- 6 Šomiša **tšhupetšo** go thala seswantšho sa gago o lebega o thabile, pudulo ya polelo ye e reng. 'Ke ikwa gabotse!', bj bj.
- 7 Hlalosa mantšu ao o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi wa lentšu le lengwe le lengwe**, bjalo ka: Go itšhudulla go ntira gore ke kgwahle le go nthabiša.
- 8 Phumula mohlala wa gago mo letlapeng. Hlaloša gore se ke mohlala fela, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.

DITAELO TŠA BOMOLOMO

- 1 Gopodišiša mantšu a mangwe a maikutlo le barutwana.
- 2 Ngwala mantšu mo letlapeng, bjalo ka: thabile, kgwahlile, ikgantšha, bj.bj.
- 3 Botšiša barutwana: Naa o ikwa bjang ge o dira selo sa go swara mmele wa gago botse?
- 4 Laela barutwana go **nagana pele ba ngwala**.
- 5 Bitša barutwana ba 2 go iša go ba 3 gore naa ba ikwa bjang ge ba dira selo sa go swara mebele ya bona gabotse.
- 6 Ba swanetše gore: ...e dira ke ikwe ke...
- 7 Hlalosa gore barutwana ba tla thala le ngwala dikakanyo tša bona!

GO NGWALA

- 1 Efa barutwana dipuku.
- 2 Ge barutwana ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikonferense tše dinnyane**.
- 3 Kgopela barutwana go go botsa ka dingwalwa tša bona.
- 4 Thuša bana go tlatša sešupo.
- 5 Hlohleletša barutwana.

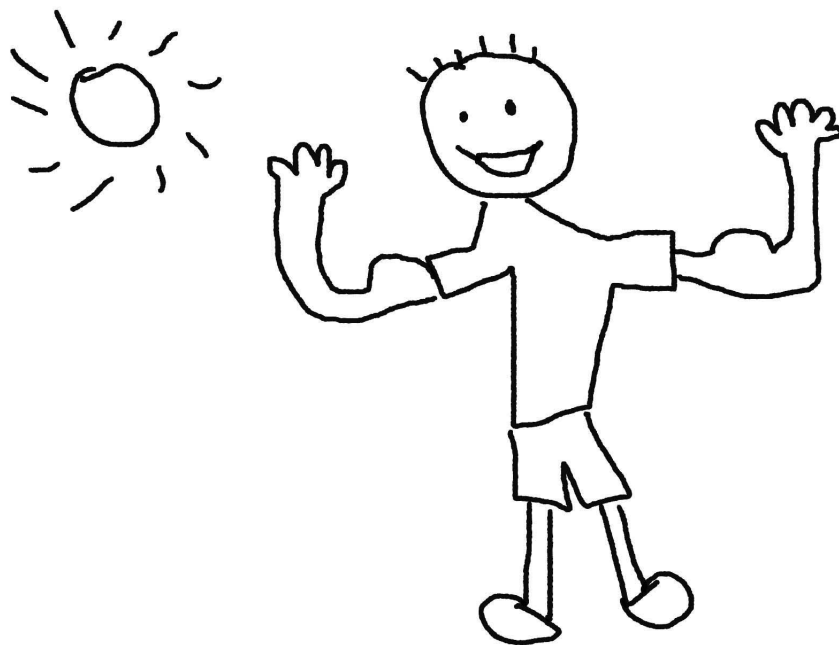
SOKOLOGA GOMME O BOLELE

- 1 Ge go setše metsotso e 2 go iša go e 3, laela barutwana go bea diphensele tša bona.
- 2 Laela barutwana gore ba **sokologe gomme ba bolele** le wa mphato ka dithalwa tša bona.

*Kgomaretša dingwalwa **tekano ya mahlo a** barutwana ka phaphošing. Se se thuša barutwana go rerišana ka tabakgolo.*

Ke bafala kgwele ya dindo gore ke
phele gbotse.

Kgwele ya dindo e dirid gore ke ikwe ke
kgwahlile ebile ke phetše gbotse.

Go Bala Ka Sehlopha Sa Go Hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 10**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1** wa **Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena..
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlaloša **mošongwana wa 2** wa **Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labone

Temogo Ya Medumo Le Ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go Kgaogantšha Le Go Kopanya

KE A DIRA...

- 1 Šomiša mantšu a mabedi ao a nyakilego go duma go swana, mohlala: **poula; roula**
- 2 Bitša lentšu: **poula**
- 3 Kgaogantšha lentšu ka medumo tee: /p/-/ou/-l/-a/
- 4 Bitša modumo wa mathomo wa lentšu: /p/
- 5 Bitša modumo wa bobedi wa lentšu: /ou/
- 6 Bitša modumo wa boraro wa lentšu: /l/
- 7 Bitša modumo wa mafelelo wa lentšu: /a/
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **poula**
- 9 Laetša go šupa le go kopantšha medumo go bopa lentšu: /pou/-/la/ = **poula**
- 10 Boeletša se ka lentšu leo le latelago: **roula**

RE A DIRA...

- 1 Šomiša mantšu a mabedi ao a nyakilego go duma go swana, mohlala: **khupa; khuta**
- 2 Bitša lentšu: **khupa**
- 3 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa mathomo wa lentšu? /kh/
- 4 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa bobedi wa lentšu? /u/
- 5 Botšiša barutwana: Ke modumo ofe wa boraro wa lentšu? /p/
- 6 Botšiša barutwana: Ke modumo ofe wa mafelelo wa lentšu? /a/
- 7 Kgopela barutwana go kgaogantšha lentšu ka medumo tee: /kh/-/u/-/p/-/a/
- 8 Ngwala lentšu: **khupa**
- 9 Laela barutwana go kopanya medumo tša lentšu mmogo le wena: /khu/-/pa/ = **khupa**
- 10 Boeletša se ka lentšu leo le latelago: **khuta**

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go Bala Ka Go Abelana: Go Bala Lekgetlo La Bobedi

Metsotso e 15

MAANO A GO BALA: GO KAMAKA

Sengwalwa	Go bala lekgetlo la bobedi (Go nagana kudu)
<p>Hulisani o dula a bolokegile</p> <p>'Ke nako ya go robala!' gwa realo tatago Hulisani, a tima Thelebišene.</p>	
<p>Eupša Hulisani o be a hlobaela. Go be go na le kokwanahloko e mpsha ya go fetela lefaseng ka bophara. O be a tseba gore dikokwanahloko di lwatša batho. Ka nako tše dingwe, dikokwanahloko di be di bolaya batho. Hulisani o be a akanya ditwatši di kgomarela mmele wa gagwe, di mo lwatša.</p>	<p>Ke kgona go kamaka gore Hulisani o na le tsebo e nnyane ka ga dikokwanahloko eupša ga a na tshedimošo ye e tletšego. Mohlomongwe o ikwa a tšhogile ka gore ga a tsebo ye e lekanego ka gokwanahloko e mpsha.</p>
<p>'Nka se kgone go ya seko long!' Hulisani a bitša tatagwe mo mesong. 'Go na le kokwanahloko ya go fetela go dikologa lefase. Ga ke nyake go lwala!' a realo a ela dikeledi.</p>	
<p>'Huli, go na le kokwanahloko ya go fetela. Eupša ga re a swanela go tlalelwa. Re ka ithuta go feta go dula re bolokegile,' tatagwe a realo, a ntšha mogala wa gagwe gomme a tlanya. 'A re dire dinyakišišo.'</p>	<p>Ke kamaka gore tshedimošo ye e tletsego ka kokwanahloko ye e ka thuša gore Hulisani a ikwe a bolokegile go fetiša. Ke nagana gore ke lona lebaka la gore tatagwe a šišinye gore ba dire dinyakišišo.</p>
<p>'Go lokile, selo sa mathomo sa bohlokwa ke go ila go swara batho a bangwe,' gwa realo tatagwe. 'Ga bjale, leka go se sa gokara goba go swarana ka matsogo le bagwera ba gago.'</p> <p>'Go lokile,' gwa realo Hulisani, 'eupša ke dire bjang ka phaphošing? Ke dula kgauswi ga bana ba bangwe.'</p> <p>'Go na le dilo tše dingwe tše o ka di dirago go dula o bolokegile,' gwa hlaloša tatago Hulisani. 'O swanetše go hlapa matsogo a gago kgafetšakgafetša.'</p> <p>Hulisani o ile a ya pomping gomme a bulela meetse matsogong a gagwe. 'Agaal!' a realo.</p> <p>Tatagwe a sega, 'Huli, ga se mkgwa wa go hlapa go bolaya ditwatši,' a realo, a mo mmiletša pomping. 'O swanetše go šomiša sesepe gomme o fogohle diripa ka moka tša diatla tša gago go tloša ditwatši,' a hlaloša a bea sesepe ka diatleng tša gagwe. 'O ka opela koša goba wa bala go fiha go 20 o dutše o fogohla, gore o gopole go hlapa nako e lekanego!'</p>	<p>Ke kgona go kamaka gore Hulisani o ithuta tshedimošo e bohlokwa ka go itshwara a phedile botse ebile a bolokegile. Ke nagana gore go bohlokwa go ba le dintlha tše!</p>

Sengwalwa	Go bala lekgetlo la bobedi (Go nagana kudu)
<p>Ge ba fetša go hlapa matsogo gabotse, tatago Hulisani o ile a lebelela mogala wa gagwe gape.</p> <p>'Mokgwa wa go latela wa go dula o bolokegile ke go ila go kgoma sefahlego sa gago,' a mmotša, 'ka gobane ditwatši di ka kgona go tsena mmeleng wa gago ka mahlo, nko, le molomo.'</p> <p>Ka yona nako yeo, Hulisani o ile a kwa nko ya gagwe e hlohlona. O ile a emiša seatla sa gagwe go ingwaya, eupša a ema. 'Bjale ke dire eng ge ke hlohlonywa?' a tshwenyega.</p> <p>'Go lokile, o ka hlapa matsogo pele a ingwaya! Goba o šomiše thišu,' a realo, a mo nea yona.</p>	<p>Ke kgona go kamaka gore go dira dinyakišišo le tatagwe go bohlokwa, ka gore Hulisani o hwetša sebaka sa go botšiša dipotšišo ka moka. Ke nagana gore dikarabo di mo thuša go ikwa a phedile botse ebile a bolokegile!</p>
<p>'Se sengwe se o swanetšego go se gopola ke gore ge o gohlola goba o ethimola, o swanetše go šomiša sejabana e sego diatla!' a realo, a mo laetša. Hulisani o ile a itlwaetša go gohlolela ka gare ga sejabana.</p>	<p>Ke nagana gore Hulisani o ikwa a se sa tšhogile ge a tseba ebile a phethagatša dilo ka moka tšeo a ka di dirago gore a bolokege.</p>
<p>Sekolong, Hulisani o ile a swara bothata go tsepelela. O lemogile ge Mashudu a ethimolela moyeng. O lemogile ge Princess a loma menwana ya gagwe. Letšatši ka moka, Hulisani o be a akanya ditwatši di kgomarela mmele wa gagwe, di mo lwatša.</p>	<p>Hulisani o swanetše go ba a kgona go kamaka gore bamphato wa gagwe ga ba na tshedimošo ka go dula ba bolokegile bjale ka yena. Ke nagana gore se se mo dira gore a ikwe a tšhogile.</p>
<p>Mafelelong a letšatši, o ile a batamela morutiši wa gagwe, Mdi Khoza.</p> <p>'Morutiši, na le be le tseba gore go na le kokwanahloko ya go fetela go dikologa lefase? Hulisani a botšiša. 'Tate o nthutile mokgwa wa go dula ke bolokegile, ka go se kgome bangwe, ka go hlapa diatla, ka go se kgome sefahlego, le ka go gohlolela ka gare ga sejabana sa ka,' Hulisani a hlaloša. 'Eupša ga ke nagana gore bamphato wa ka ba a tseba! Mohlomongwe le ka ba botša?'</p>	<p>Ke kgona go kamaka gore Hulisani o tšhoša ke gore bagwera ba gagwe ga ba tsebe gore ba dire eng. Ke nagana gore o nyaka gore morutiši a kgonthišiše gore barutwana ka moka ka phaphošing ba tseba go phela botse ebile ba bolokegile.</p>
<p>'Ke na le kgopolo e kaone,' Mdi Khoza a realo a myemyela.</p> <p>Gosasa mesong, o ka ba ruta ka moka mokgwa wa go dula ba bolokegile. O reng ka seo?'</p>	<p>Ke kgona go kamaka gore Hulisani o tla ikwa a bolokegile ge bagwera ba gagwe le bona ba tseba mokgwa wa go dula ba bolokegile. Ke nagana gore Hulisani o tla ikwa bokaone ge a abelana tshedimošo ka moka ye a nago nayo!</p>
<p>Mathapameng ao, Hulisani o ile a kitimela go tatagwe. 'Naa le ka phopholetša?' Mdi Khoza o nkgopetše go ruta bana ba bangwe ka go dula ba bolokegile gosasa!'</p> <p>'Ke taba e botse yeo!' gwa realo tatagwe, 'ebile ke na le selo sa maswanedi se o tla se aparago!'</p>	

Sengwalwa	Go bala lekgetlo la bobedi (Go nagana kudu)
<p>Tatago Hulisani o ile a ntšha maske ka morabeng ya gagwe. 'Ke go hweleditše se lehono. Maske e tla go šireletša kudu ditwatšing,' a realo.</p> <p>Tatago Hulisani o ile a mo thuša go apara maske. Hulisani o ile a kwa a lokile go ruta bamphato wa gagwe ka go dula ba bolokegile.</p>	
Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše kgonegago
Naa Hulisani o ithutile bjang go phela botse le go dula o bolokegile?	Yena le tatagwe ba šomišitše mogala (inthanete) go dira dinyakišišo ka go phela botse le go dula o bolokegile.
Naa o ka kamaka kae gore Hulisani o kwele ka kokwanahloko?	Ke kgona go kamaka gore o kwele ka kokwanahloko mo thelebišeneng.
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše kgonegago
Ke ka lebaka la eng o nagana gore Hulisani o boletše le morutiši ge sekolo se tšwa?	<ul style="list-style-type: none"> • Ka lebaka la gore o nyaka go kgonthišiša gore morutiši o tseba ka kokwanahloko. • Ka lebaka la gore o bona bana ba bangwe ba dira dilo tša go se phediše botse le go bolokega. • Ka lebaka la gore o nyaka go abelana ka tshedimošo ya go phela botse le go dula o bolokegile le Mdi Khoza. • Ka lebaka la gore o nyaka go kgonthišiša gore barutwana ka mphatong wa gagwe ba ithuta go dula ba phedile botse ba bolokegile, bjale ka yena.

Sehlopha Sa Go Bala Ka Go Hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 10**.
- 2 Hlaloša **mošongwana wa 1 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlaloša **mošongwana wa 2 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labohlano

Ditiro Tša Go Bolela

Metsotso e 15

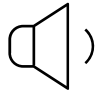
TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS. (Šupa, Diragatša, Laodiša o Bolele).
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - tlotša
 - maske
 - laetša

Morumokwano goba koša	Ditiro
Hlapa matsogo pele o swara dijo	<i>Laetša go hlapa matsogo le go swara o iša molomong.</i>
Hlatswa dienywa pele o thoma go ja!	<i>Laetša go hlatswa dienywa ka matsogo</i>
Hlapa meno a gago pele o thoma go ja!	<i>Laetša go hlapa meno le go ja ka matsogo.</i>
Phumula ka lešela pele o swara dilo!	<i>Laetša go phumula ka letsogo</i>

POLEDIŠANO YA SENGWALWA SA GO BALA KA GO ABELANA

- 1 Ngwala freimi ya poledišano mo letlapeng:
Mo kanegelong...
Kanegelo ye e nthuta...
Kanegelo ye e kgokagana le tabakgolo 'Go swara mebele ya rena e phedile botse ebile e bolokegile' ka gobane...
- 2 Bala freimi ya poledišano le barutwana.
- 3 Bea barutwana ka **dihlophana**.
- 4 Botša barutwana gore o mongwe le o mongwe o swanetše go hwetša sebaka go araba potšišo e nngwe le e nngwe ya poledišano.
- 5 Tanya šedi ya barutwana.
- 6 Botšiša barutwana ba go fapana goba sehlopha se se itseng go abelana ka dikarabo tša bona.
- 7 Ge dikarabo di fošagetše, ba phošolle.
- 8 Leboga barutwana ka maitapišo a bona.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go hwetša mantšu

Ngwala tafolana ye mo letlapeng e be le medumo yeo e akareditšwego mo kotareng ye.

ee	ng	ph
a	m	i
ny	nw	šw
l	e	k
kh	ou	ea
o	s	u
kw	hw	tš

LAETŠA

- 1 Lebeledišiša medumo kamoka le ditswakanywa mo letlapeng.
- 2 Efa barutwana metsotso e 3 go dira mafoko go bopa mantšu ka medumo le ditswakanywa moo ba ka kgonago ka gona.

BARUTWANA BA DIRA

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala.
- 2 Laela barutwana gore ba thome go ngwala.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go hwetša le go bopa mantšu a mantši go ya le ka mo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Dumelela barutwana go swaya mošomo wa bona.
- 5 Kgopela barutwana gore ba go botše mantšu ao ba a bopilego gomme o a ngwale letlapeng.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go Bala Ka Go Abelana:

Metsotso e 15

Morago ga go bala

MAANO A TEKATLHALOGANYO GO AKARETŠA/ GO KAMAKA

ŠUPETŠA SENGWALWA

- 1 Sa go latela, botša barutwana gore o ile go kamaka ka seo se tla go go direga ge kanegelo e tšwelapele.
- 2 Hlalosa gore lehono barutwana ba tla **kamaka gomme ba thale** ka seo se tlogo go diragala sa go latela ge kanegelo e tšwela pele.
- 3 **Šupetša** gore o **kamaka** bjang ka seo se tla go latela, bjalo ka: Ke nagana gore letšatši la go latela, bagwera ba Hulisani's ba tla nyaka go apara dimaske bjalo ka yena.
- 4 Thala seswantšho sa bagwera ba Hulisani ba šupa maske wa gagwe mo letlapeng. Dira pudulo ya polelo ye e reng, 'le nna ke o nyaka!'
- 5 Sa go latela, botša barutwana gore o ile go kamaka ka seo se tla go go direga ge kanegelo e tswelapele.
- 6 Kgopela barutwana go tswalela mahlo gomme ba thekge ditho. Ba balele sengwalwa gape.
- 7 Kgopela barutwana gore ba bule mahlo, gomme ba tla thala dikakanyo ka seo se tlogo go diragala ge kanegelo e tšwela pele..
- 8 La mafelelo, kgopela barutwana go **sokologa le go bolela**, gomme ba abelane dithalwa tša bona le wa mphato.

Go Bala Ka Sehlopha Sa Go Hlahlwa

Metsotso 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 10**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Tshekatsheko ya polelo ya mafelelo a beke Metsotso e 15

- 1 Tanya šedi ya barutwana mo legogong mafelelong a letšatši.
- 2 Dira sebaka sa ditshekatsheko tša polelo beke le beke. Ke kgetho ya gago go hlakanya ditshekatsheko tša go ithuta tša Sepedi le tša Sekgowa.
- 3 Gopola go fa barutwana sebaka sa go 'Sokologa le go bolela' ba ahlaahle dikokwanarabo tša bona le wa mphato. Ke moka, kgetha barutwana ba mmalwa go abelana ka dikokwanarabo tša bona le phaphoši ka bophara.
- 4 Šomiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo go hlahla karolwana ya polelo ya poledišano ya gago:
 - a Naa ke efe tabakgolo ya polelo ya rena ya beke?
 - b Ke kanegelo efe yeo le e badilego mmogo?
 - c Ke mantšu afe a maswa o a ratilego bekeng ye?
 - d Ke eng se o ithutilego sona bekeng ye?
 - e Naa re ngwadile ka eng bekeng ye?
 - f Naa go ngwala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - g Naa go bala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - h Ke eng seo o ikgantšhago ka sona bekeng ye?
- 5 La mafelelo, botša barutwana go nagana ka dilo tše pedi tše ba tlogo go botša ba malapa a bona ka seo ba ithutilego ka sona le ka tsela yeo ba kaonafetšego ka gona bekeng ye mabapi le mošomo wa bona.

Ela hloko: Tshepidišo ya go lebelela morago le go itekola ke karolwana e bohlokwa kudu ya go ithuta. O kgopelwa gore o seke wa tshediša mošongwana wo wa beke mahlo le ga tee.

